

GÖTEBORGS UNIVERSITET

Det här verket har digitaliserats i ett samarbete mellan Litteraturbanken och universitetsbiblioteken i Göteborg, Lund, Umeå och Uppsala.

Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den tolkade texten kan innehålla fel.

Därför bör du visuellt jämföra den tolkade texten med de scannade bilderna för att avgöra vad som är riktigt.

Om du anser dig ha upphovsrätt till detta material, ber vi dig vänligen kontakta Göteborgs universitetsbibliotek.

The digitisation of this work is a collaboration between The Literature Bank and the university libraries in Gothenburg, Lund, Umeå and Uppsala.

All printed text is OCR processed into machine readable text. This means that you can search the document and copy its text. Older documents with print in poor condition can be hard to process and may contain errors. Compare the interpreted text visually to the scanned image to determine what is correct.

If you believe you own the copyright to this work, please contact the Gothenburg University Library.

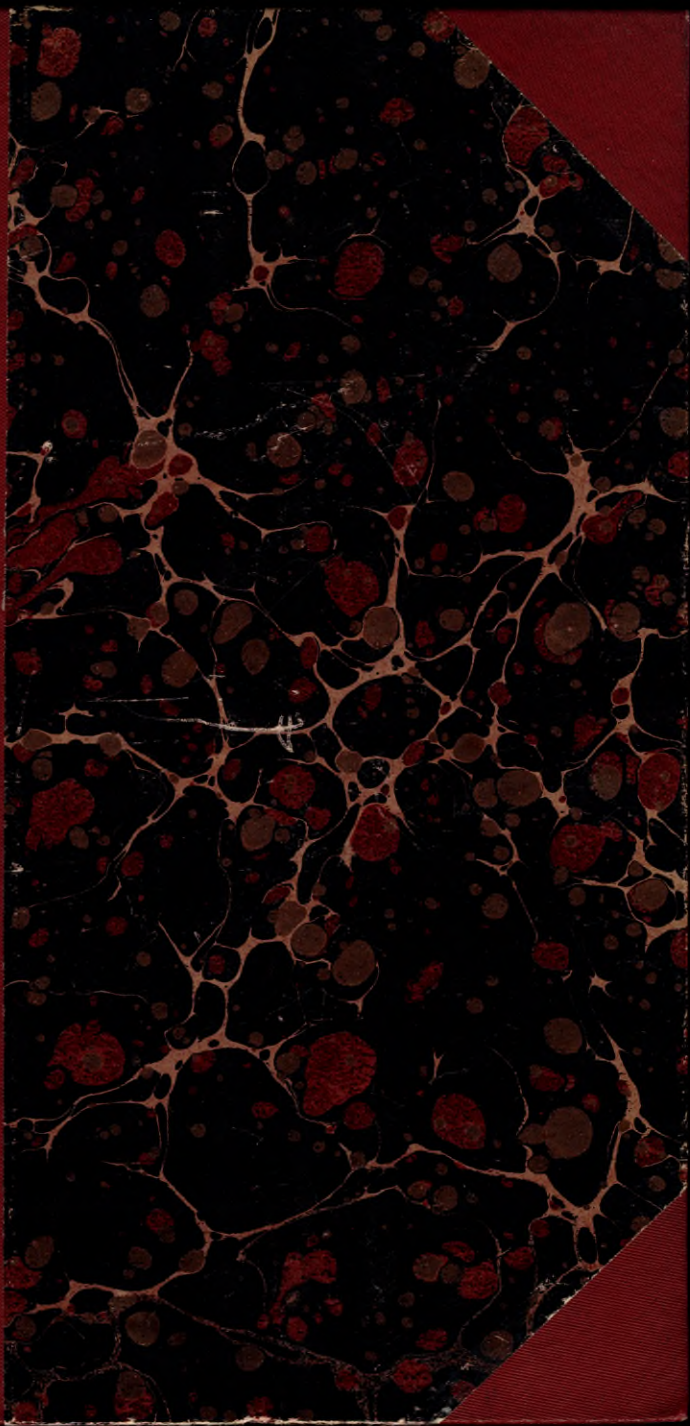
GÖTEBORGS
UNIVERSITET

LUNDS
UNIVERSITET

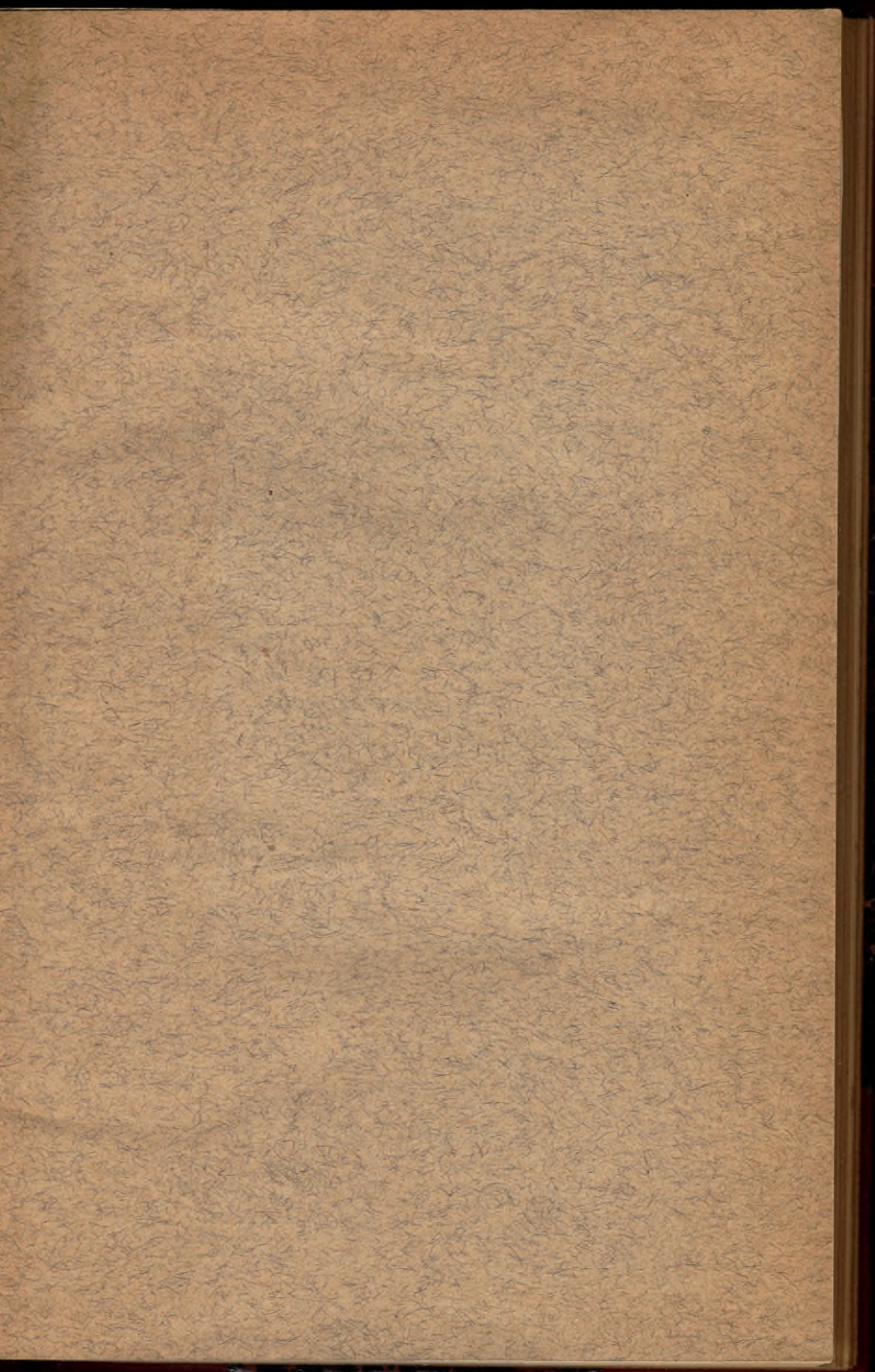

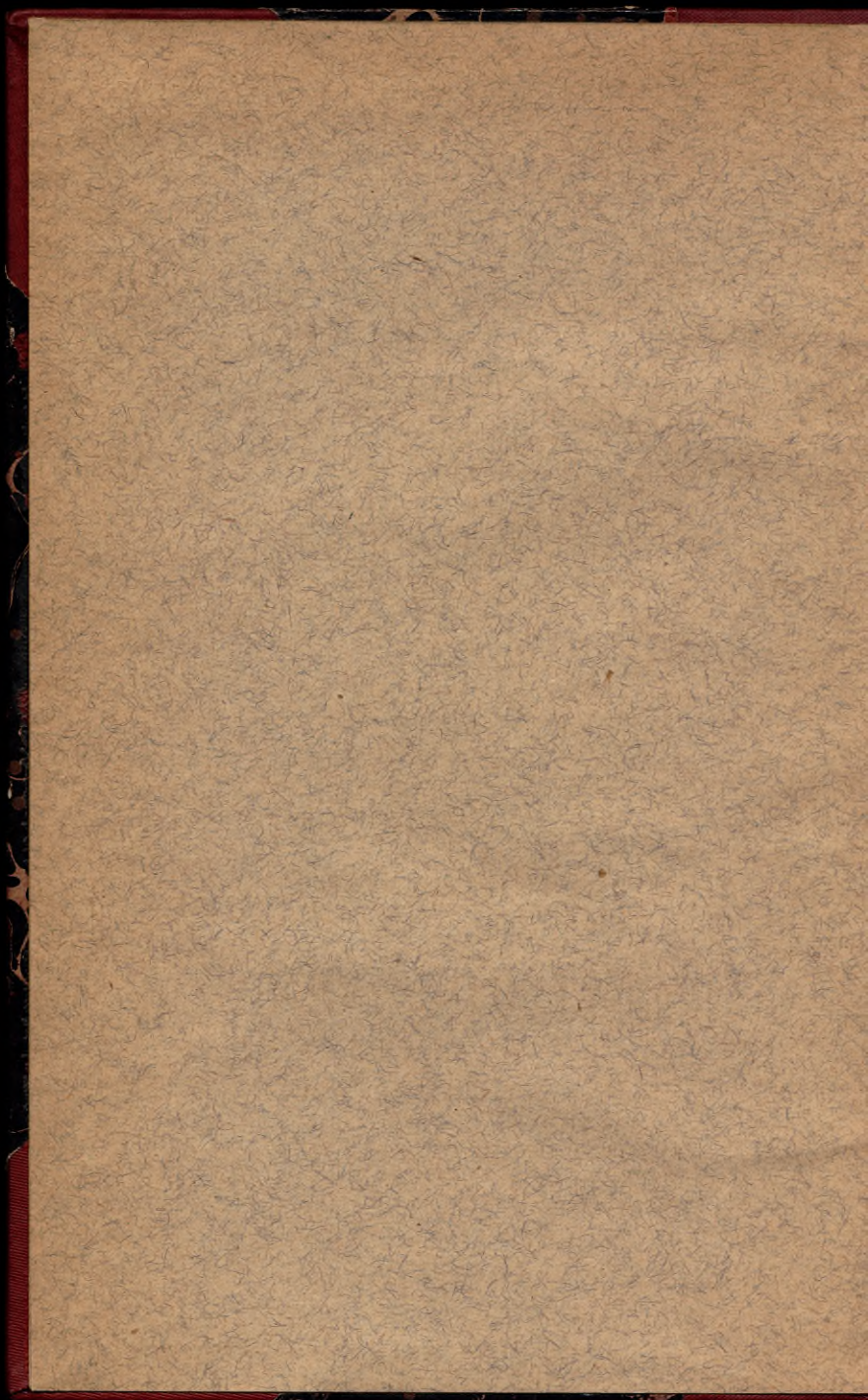
UPPSALA
UNIVERSITET

Litt.
Sv.

SPILROR

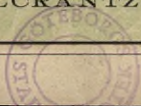
och

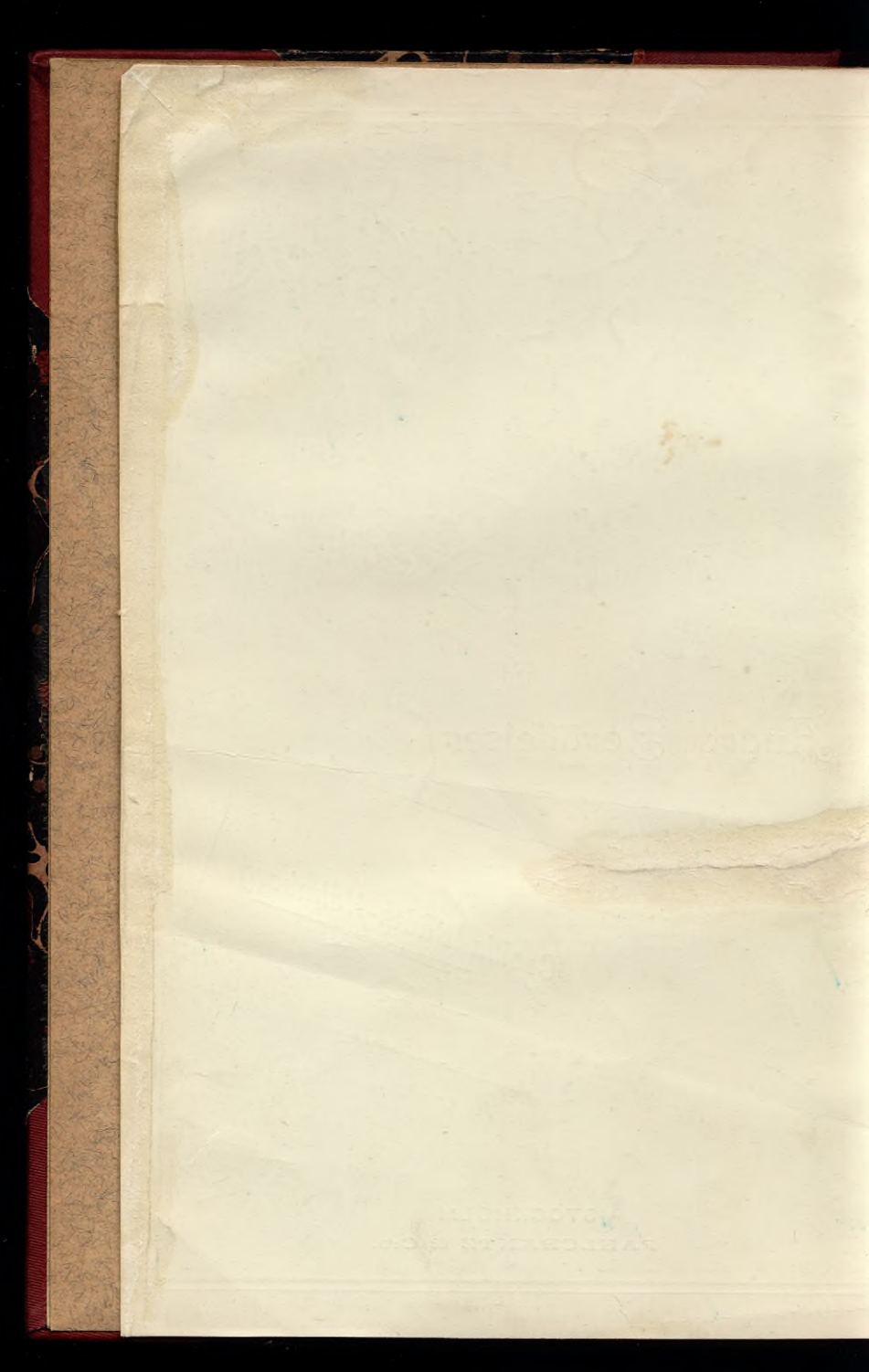
Andra Berättelser

af

Cecilia Bååth-Holmberg

STOCKHOLM
FAHLCRANTZ & C:o.

SPILLROR

OCH ANDRA BERÄTTELSER

AF

CECILIA BÅÅTH-HOLMBERG

STOCKHOLM
FAHLCRANTZ & CO

Spillror.

Flera mil hade vi på detta sätt långsamt knogat oss fram i vår vagn, hvars hjul sjönko ned i den lösa, hvita sanden.

De höga ljungevuxna sandkullar, som höjde sig å ömse sidor om vägen och som under hela den sista milen undanskymt all utsikt öfver det fattiga kustlandet, afstucko mörka mot himlen, på hvilken man såg, att sommaraftonen höll på att inbryta.

Ja, der låg ändtligen viken, lång och smal, rundt omkring omgifven af en krans taggformiga höga sandkullar, lika dem vi nyss farit förbi.

Dess östra strand var dock ett stycke längre bort något lägre och sköt en lång smal grön landtunga ut i vattnet, såsom det tycktes, rakt från en skog, den enda på många mil, ty på sandheden växte knappast något träd.

Ute i det smala sundet mellan haf och bukt var stark ström. Men på andra sidan en broarm,

som längre inåt viken sträckte sig långt ut i vattnet, låg detta klart och stilla, färgadt af det violetta skimmer, som åstadkoms genom det strålknippe, hvarmed solen genombröt molnen, medan hennes sista kant sjönk bakom backarna i väster; hon sände det ut öfver vatten och himmel ända bort till vikens andra strand.

Också backarna färgades ett ögonblick violetta af detta spelande skimmer — dessa höga sandbackar, som nyss voro så kallt och färglöst grå; tagg vid tagg stucko de upp mot den metallaktigt glänsande molnhimlen, med mörka skuggor i klyftorna och tvära ljusa sandbranter ut i vattnet, stängande omkring viken, som om ej en fläkt från lifvet utanför finge tränga hit. —

Det var något trolskt fångslande vid detta liksom instängda vatten nära invid oss, hvilket mörknade mer och mer, allt eftersom solskenet försvann. Det kändes, som om denna natur skulle vara i stånd att helt och hållet bemäktiga sig ett för densamma mottagligt sinne, att liksom draga det till sig — till mörker eller klarhet, i den mån solen fick tillfälle att spela in med.

Men broarmen visade sig snart vara det yttersta af den lilla hamnen framför staden. Ju längre vagnen rullade framåt, desto bättre kunde man se denna senare med dess röda tegeltak och trappgaffar, med ett litet spetsigt rådhusorn och ett högt kyrktorn med tupp och med grönska mellan husen; det gjorde godt i ögonen, detta gröna, efter så lång färd på hvit sandväg och mellan svarta ljungbackar.

Det såg vänligt ut, men ödsligt. Ödsligheten stod dock i harmoni med det första intryck viken gaf: här lämnade man så att säga lifvet bakom sig.

Ej en båt, ej ett segel syntes i bukten, och i den lilla hamnen därute tycktes dödsstillhet härska.

Så rullade vagnen in på der stenlagda gatan med de små låga, gulkalkade korsvirkeshusen. Vi erforo en känsla, som om vi på dessa få mil vi åkt, sedan vi lämnade den civiliserade, d. v. s. järnvägsvärlden bakom oss, också blifvit förflyttade oändligt långt tillbaka i tiden. Så enkelt, tarfligt, stillsamt såg allting ut, just som om man här läte världen därute bakom sandbackarna brådska och resa på järnväg, så mycket den ville, och själf tog lifvet med ro, åkte långsamt i den djupa sanden eller höll sig hemma vid ett ej alltför hastande arbete och någon gång på sin höjd tog sig en segeltur ut i viken eller också en gång i veckan samlades nere vid hamnen, då den lilla ångbåten, som trafikerade kusten, kom med ett eller annat bud från en värld, med hvilken man hade mycket litet att beställa.

Fram längs stadens enda gata åkte vi, öfver det lilla lustiga trekantiga torget med dess gamla rådhus, den långa, långa gatan framåt till stadens andra ända.

Där låg kyrkan högt på backsluttningen — ty hela staden låg på sandvallens sluttning ned mot bukten — och omgifven af höga askar.

Alldeles midt emot, på andra sidan gatan eller rättare vägen, ty här var staden slut och sand-

backarna vidtogo omedelbart, låg prästgården och så nära, att kyrkogårdens gröna träd öfverskuggade dess röda tak.

Här var vår resas mål.

Här skulle vi i det — som vi antogo — idylliska hemmet hvila ut tillsammans med andra badgäster, som naturligtvis redan voro här.

Ty det var som badgäster vi kommo.

Vi hade aldrig förut varit här och kände ej alls vårt blifvande värdfolk i prästgården.

Tanken att resa hit och bada hade fallit oss in en gång under vintern, då vi i en tidning läste en annons, hvori en prästfamilj i en liten aflägsen kuststad erbjöd sitt rymliga hem åt dem, som under sommaren önskade vårda sin hälsa, och satte ett enkelt och behagligt hemlif öfver nöjen och sällskapslif. De förmåner, som erbjödos, voro ett »godt hem», stort utrymme, vacker trädgård, hvars skuggrika gångar inbjödo till samtal och promenader; därtill den lilla stadens vackra läge samt den enkelhet, som på grund af dess stora afstånd från järnvägskommunikationer rådde här. Först och sist dock: ovanligt salt och friskt vatten i viken, ovanligt ren luft och ovanligt vacker natur.

Det där hade ej låtit så dumt! Och vi hade kommit öfverens om att resa tillsammans dit.

Vi hade flera veckor förut skrivit och anmält vår ankomst och erhållit ett vänligt svar från kyrkoherde Törne själf, att vi voro mycket välkomna. Ännu hade visserligen ej så många badgäster anmält sig, men man hoppades på ett ej så ringa antal. —

Och till detta hem, om hvars trefnad vi gjort oss liflig föreställning, hade vi nu också anländt. Visserligen voro vi mycket trötta och mycket dammiga efter de många milens åktur, men dock mycket förhoppningsfulla och belåtna att vara framme.

Ett ljuslett flickansikte tittade fram ur ett af de med vinrankor omslingrade fönstren, då vagnen svängde in genom porten och stannade vid stora ingången.

Äfven denna var nästan öfvervuxen, bokstaffigen öfvervuxen af frodig vinranka, ty grenarna sköto långt ut och hängde yppigt ned för de bruna dörrarna, framför hvilka hälften af en gammal grafsten var lagd som trappa. Ja, ej endast dörren — hela huset tycktes vara öfvervuxet af denna täta gröna ranka, hvilken såg ut, som om på årtal ej någon knif fått tukta densamma,

Och så underligt tyst det var här!

Den stora gården låg öde, med en ständigt rinnande brunn i midten och en stor stenhög i ena hörnet. Badgästerna voro förmodligen ute på promenad, kanske nere vid stranden! Och medan skjutskarlen slog en duktig smäll med piskan, hoppade vi af och började plocka fram våra saker, då i detsamma den ena bruna dörren öppnades och prästfrun hälsande utträdde.

Var hon ung eller gammal?

Där hon stod på dörrtröskeln i skuggan af den täta grönskan, med det svarta håret djupt nedkammadt, med den gammalmodiga svarta hårklädseln och i den mörka klädningen, såg hon verkligen gammal ut.

Hennes man kom nu äfven ut; det hvita håret, sammetskalotten och den lutande hållningen antydde det sextionde årets annalkande.

Lifligt och under sällsamt ifriga rörelser med händerna bad värdinnan oss stiga in; hennes man hälsade oss välkomna med lugn, låg röst.

»Vi ha väntat er hela sommaren», sade han, »till slut trodde vi knappast, att ni skulle komma; men nu är det oss en stor glädje att emottaga er» . . .

»Men nu bli ni alldeles ensamma», afbröt hans hustru honom med en röst, lika liflig som hennes rörelser och af en alldeles egendomlig klang, så klar, att vi, så trötta vi än voro och så ifrigt vi än längtade att komma in till det väntande gästrummet, sökte att i mörkret, som rådde i förstugan, granska den sällsamma kvinnans drag: denna unga röst, hur passade den till detta gamla ansikte?

»— — — alldeles ensamma», fortfor denna och slog ut med båda händerna; »den sista af våra badgäster reste i går — ni kommer alldeles för sent.»

»Men vi hoppas ändå, att ni håller till godo med, som det nu är här», sade den gamle prästen; »inte är det något för dem, som älska den brokiga världen; men hvila sig, det kan man, och fri, det är man här».

»Och så är här — åh — det härligaste vatten både i viken och i brunnen, dit det kommer så klart och kallt från sandbackarna därute; och ni kan inte tro så präktigt bröd här är — ty rågen därute på sandbackarna är också utmärkt — det

lilla det blir; och i trädgården är så svaltt och skuggrikt, och . . .»

»För våra gäster till deras rum», sade prästen afbrytande, »de äro väl trötta och längta efter hvila och en kopp te».

»Ja, rum ha vi tillräckligt», sade frun och skrattade till, ett litet halft belåtet, underligt kort skratt med slutna läppar, »nu kan ni själf välja, antingen ni vill bo här uppe eller nere i gården — där kan ni ha ett helt hus alldeles för er själfva». —

Och med ett nytt, lika underligt, nästan tomt skratt gick hon före oss genom den långa mörka gången, som, fylld af en unken, instängd luft, ledde längs hela huset.

Stillatigande följde vi efter.

Till tröttheten hade kommit en viss känsla af beklämning. Detta med grönt öfvervuxna hus, med grafstenen utanför dörren och fuktluften i gången, den underliga frun, alltsammans var just raka motsatsen till det vänliga prästhus, vi tänkt oss, och där vi inbillat oss skola få det så angenämt bland det lilla badsällskapet.

Och nu — »alldeles ensamma»!

»Det här artar sig ju till cellstraff på vatten och bröd», hviskade min väninna förstulet till mig.

»Här är det bästa rummet — var så god och stig in», sade i detsamma prästfrun och uppslog dörren till en liten kammare, hvars linoljestrunkna kallblå väggar voro fuktfläckade; en liten, nästan obrukbar spegel hängde öfver tvättstället, hvars rynkade domestikgardin en gång varit hvit; framför

fönstret, där ett par snedt upphängda hvita skynken föreställde rullgardiner, stod en rankig, trasig soffa med ett bord framför, vidare en stol och tvenne stora, omålade sängbritsar, om hvilkas lakan man nog också kunde säga, att de en gång varit hvita; därtill var — enligt bruket vid aflägsna kustorter — golvet beströdt med hafssand. Sådant var det rum, hvori vi inträdde.

»Se, här kan ni nu ha det riktigt treffigt», sade prästfrun, i det hon tände ett slags tregrenad ljusstake med sneda ljus — »det bor ingen i hela den här delen af huset — egen ingång ha ni och trädgård utanför — och när ni så varit här några veckor, så skall ni se, hvilken färg ni får på kinderna, och hur friska ni blir — det bli de alla, som komma hit —»

Och med en nick lämnade hon oss åter.

Smått häpna sågo vi på hvarandra, men brusto slutligen i skratt åt den ömkliga figur, vi gjorde på vårt nya badställe.

»Ja, äro vi nu komna hit, så få vi också stanna här», kommo vi till slut öfverens om och började aflägga resplaggen, »det blir kanske ändå bättre, än hvad det nu ser ut till».

Väl en timme fingo vi emellertid sitta och språka i kyrkoherdens kammare, där ingen gjorde min af att tända ljus, innan det efterlängtrade teet blef färdigt.

Det var egentligen kyrkoherden, som ensam fick föra ordet. Det var något så ohyggligt mörkt och kvaft och tungt inne i detta rum och denna luft. Vi kände en stark längtan att åter sätta

oss upp i vagnen och fara ut bland sandkul-larna, där luften var frisk. Vi erforo ett intryck, som om den klara dagern öfver aftonhimlen med dess guldkantade moln ännu skulle dröja kvar där-ute, medan här inne allt mörker i världen vore koncentreradt; det väckte ovillkorligen en tanke på vikens vatten: så mörkt och svart det måtte vara, då solen helt försvunnit! —

Prästens lugna säffliga röst var rent af nerv-retande. Det var nästan omöjligt att begripa den förnöjsamhet, som framgick ur hans yttranden, lika litet som hans hustrus synbara stolthet både öfver huset och stället. Vi började i all tysthet fundera på, hur vi åter skulle komma därifrån, och när nu också prästen började tala om, huru vi efter några veckor skulle känna oss förtroliga med allting här, ryste vi nästan.

Nå, ändtligen!

Dörren öppnades till matsalen, och i skenet från lampan därinne stod husets fru och bad oss stiga in.

Vid det jag i det klara lampskenet mötte blicken från de stora, mörka ögonen med deras forskande, men ändock barnsligt nyfikna, tillitsfulla uttryck studsade jag ånyo.

Hon var ju ung, denna kvinna!

För min granskande, något förvånade blick vände hon hastigt bort sina ögon och lät dem en sekund osäkert irra öfver våra dräkter, då och då stannande vid något för henne mera ovanligt däri.

I det samma gick köksdörren upp, och en half-vuxen flicka inträdde. Det var ansiktet i det vin-

rankomvuxna fönstret; vi tyckte nästan, att hon var oss bekant; det riktigt gaf lättnad att se detta runda, ljusa flickansikte med de klarblå ögonen, det blonda håret, gropar i kinderna och en mun, som alltid log.

»Detta är Ragna, vår enda dotter», sade modern med glad stolthet — »vår enda» — tillade hon därpå liksom för sig själf och glömsk af vår närvaro — »hon lyser upp i huset här», tillade hon vidare, vänd åt oss.

Men vår uppmärksamhet hade dragits från det ej synnerligen inbjudande tebordet, hvilket den unga flickan förgäfvades sökt göra mera festligt medels gröna vinbärsblad kring de få små faten; våra blickar hade stannat vid en taffla, som, omslingrad af tät murgrön, stod på ett bord i rummets ena hörn.

Jag gick dit bort: den gröna rankan var ju målad — nej, inte det en gång, den var sydd — ja verkligen, hela tafflan var sydd! Mot den ljusblå klara himlen af kläde afstack i solsken den uppskjutande gafveln af ett halmtäckt hus med storkbo och tvenne på ett ben stående storkar. Den ena af dessa utbredde sina hvita vingar och plockade dem med den röda näbben, och småfåglar byggde i det yfviga boets greniga fäste — så underbart naturtroget, så lefvande, varmt och mjukt! Hvilken solglans och hvilken djup skugga därinne, där småsparfvarna sutto!

»Men det är ju ett konstverk!» utbrast jag förvånad och vände mig om.

Ett skimmer flög öfver den sällsamma kvinnans drag, kinderna fingo en lätt rodnad, ett leende låg kring den fina munnen — ja, ung var hon!

Huru hade vi ens ett ögonblick kunnat finna henne gammal?

Hennes mörka ögon strålade af nöje och stolt-
het, då den gamle prästen berättade oss, att hans
hustru för denna taffa erhållit guldmedalj både i
Wien och Paris, och visade oss väggarnas många
öfriga tafior, både sydda och målade, jämte åtskil-
liga svartkritporträtt, alla utförda af hennes hand
och röjande samma konstnärssinne.

Hon höll sig först litet bakom, medan de strå-
lande ögonen oroligt irrade mellan mannen och
oss. Men vid det intresse, vi lade i dagen, för-
svann hennes skygghet; hon blef liflig, meddelsam,
och mellan de halföppna läpparne framlyste små
hvita tänder.

Ung ännu och vacker var hon, mycket vacker.
Men hur sällsam i sin gammalmodiga mörka dräkt
och i detta gamla tunga hus, från hvilket kyrko-
gårdens träd på ena sidan och vinrankan på den
andra utestängde hvarje solstråle!

Hur sällsam med den emellanåt förvirrade mi-
nen och skygga blicken, med denna konstnärssjäl,
som talade till oss från alla dessa präktigt gjorda
utkast och porträtt, med denna eldfulla ande, som
såg fram ur dessa ögon! — Om något lyste upp
i huset, så var det för visso dessa; det ljusa flick-
ansiktet fördunklades af dem helt och hållet. Hur
sällsamt ung och lidelsefull var hon ej vid sidan af
denne stille, hvithårige, fromme man, hvars ord just
nu nådde mitt öra, men aflägsset, liksom kommande
långt borta ifrån och inträngande i den idévärld,
som vaknat inom mig:

»Hon är så lycklig, bara hon får glömma verkligheten och bygga i luften — bara hon får göra upp planer. Men jag däremot, jag måste kunna se begynnelsen till förverkligandet, innan jag lägger en plan!»

Hvilket svalg mellan dessa båda makar.

Huru hade denna kvinna kommit in i detta hus? Var det något i hennes lif, som gjorde det samma likt själfva huset: med ansatser till att kunna vara något, men allt blott till hälften, litet halfförfallet — öfvervuxet — halfkväfdt?

* * *

Hon var mycket ung, då pastor Törne kom som hjälppräst i hennes fars hus.

Så långt hon kunde minnas, hade en underlig, tyst stämning legat öfver föräldrahemmet. Hennes far hade många år varit sjuk. Som helt ung hade hans lust och trängtan legat åt ett helt annat håll än det prästerliga: han hade velat bli konstnär; han hade drömt sin ungdomsdröm om ryktbarhet och ära — men så hade han kommit att studera teologi och blifvit präst.

Och så kom sjukdomen.

Han blef allt mera dyster och sluten; han tälde intet buller; till och med hustruns och dotterns närvaro tröttade honom, och i huset sågos aldrig gäster.

Endast en gång om året lyste ljus ur den stora prästgårdens alla fönster, nyårsdagen, då socknens honoratiorens gjorde sin nyårsuppvaktning. Då

rådde under några timmar till och med en viss skenbar glädtighet — så foro gästerna, det blef åter tyst, och ljusen släcktes för att ej tändas, förr än ett långt år åter gått.

Men dessa nyårsdagar gáfvo henne dock liksom en aning om, att världen därute kunde vara ljusare och rikare än den, hvori hon lefde, och en oklar längtan att få se, om så vore fallet, hade stundom rört sig i hennes sinne.

Den nye prästens ankomst hade blifvit liksom en vändpunkt i det dagliga lifvets enformighet.

Visserligen var han mycket äldre än hon, och tystlåten och lågmäld var han äfven. Men han var dock en man med bildning, alldeles olik socknens båda ungherrar, den rödblommige landtpatronen med de hopknipna läpparna och guldknappar i öronen samt den lille flintskallige kaptenen. Därtill var han en känd man, ty han var ifrig historisk forskare, och af det historiska verk, han höll på att utarbета, hade de första häftena redan blifvit väl omtalade.

Dessutom var han så vänlig, han talade så mycket med henne, berättade så mycket för henne. Hon anade ej, huru djupt han från första stund blifvit intagen af hennes omedvetna skönhet, och hvilken tjusning det för honom låg i att se, huru han under samtalen liksom höll trådarna till hennes sjäslif i sin hand. Hon anade ej heller, att det var just *detta*, som gaf hans ord det lif och den makt, som hon sedan, när åren gått, aldrig mera fann spår af i hans säffiga predikoröst. Det skimmer af lidelsefullhet, som plötsligt gjutits öfver

denne inåtvände man, förstod hon ej; hon tog det för att vara hans egentliga natur.

Och hon kände, att med hans ankomst hade hennes lif blifvit rikare; något utifrån hade kommit till och gjort hennes värld lättare och ljusare, något som åter försvann, så fort han reste bort, vore det också endast för en dag.

Och så kom det sig, att hon till slut trodde, att han — vore lyckan, att utan honom funnes endast denna dödande, tunga tystnad.

En dag hade han böjt sig ned och sett henne in i de mörka ögonen och med sin milda, låga röst sagt, hur kär hon var honom, hur lyckligt hans lif skulle bli, om hon med sin hand i hans ville följa honom.

Ett ögonblick hade hon stirrat på honom nästan häpen och utbrustit:

»Aldrig kunde jag tro, att pastorn, som är så lärd, ville ha mig!»

Men därefter hade hon gifvit honom båda sina händer:

Om hon ville följa honom? Ja, det ville hon. Hos honom skulle alltid vara solsken, alltid luften vara lätt, de enformiga dagarne ljufva — — — Den kärlekens brusande storm, som med ens kan bryta in öfver lifvet och mot hvilken äfven den starke är motståndslös, var henne obekant, och hon kände sig lycklig i sin ömma, lugna, klara tillgifvenhet, i sin beundran och aktning för honom.

Och med gladt hjärta följde hon honom till den långt aflägsna staden vid bukten, där han blifvit utnämnd till församlingspräst.

Världen, tyckte hon, hade nu äntligen öppnat sig för henne. Med en känsla af, att den framtid, hon gick till mötes, åt henne skulle medföra något underbart, något alldeles olika det instängda lif, hon hittills fört, gjorde hon sitt inträde i det nya hemmet.

Det intryck hon fick, då vagnen passerat de sista sandkullarna och viken utbredde sig framför henne, var så starkt, att hon sedan alltid förblef öfvertygad om, att denna plats i skönhet öfverträffade hvarje annan. Och liksom omedvetet kände hon, att det underbara, som skulle hända henne, skulle stå i samband med viken, vattnet, skogen därborta, med den dunkla tjuvningskraft, denna natur från första stund utöfvade på henne. —

Själftva »staden» väckte däremot ej hennes intresse. Prästgården låg nästan för sig själf i stadens utkant; och endast sällan visade hon sig på dennas gata.

Ty det fanns i själfva verket endast *en* sådan, ehuru den ståtade med flera namn. Den del af densamma, där fina världen, d. v. s. borgmästaren, apotekaren, doktorn och stadsfogden bodde, bar det nobla namnet »Adelgatan»; den öfriga staden — »Stor-» och »Lillgatan» — beboddes nästan uteslutande af smärre handlande, handtverkare och småborgare för öfrigt.

Mellan dessa och Adelgatans fina herrskap var emellertid ett vidt svalg.

Så aflägsset den lilla staden än låg, hade den dock ej blifvit oberörd af de politiska partistormar, som rasade på andra sidan sandåsarna. Den var

därför delad i tvenne hälfter, af hvilka den ena, den konservativa, bestod af ofvannämnda fyra familjer och visserligen var liten till antalet medlemmar, men så mycket mera »vald»; den andra, representerande alla småborgarne, var vid till omfånget, men bestod, såsom stadsfogden brukade säga, uteslutande af »plebejer».

Denna senare del af stadens befolkning hade dock något, som de fina familjerna i »Adelgatan» saknade. Den hade en »förening», där det sjöngs fyrstämmigt, firades gökotta, hölls föredrag och dracks kaffe.

I Adelgatan hade man länge drömt om att stifta en »högerklubb», men man var för få — staden var för liten, för att man i den skulle kunna bilda en »aristokrati».

Man nöjde sig således tills vidare med att förakta »föreningen» med samtliga dess medlemmar. Och sedan man sport, att den nye kyrkoherden slutit sig till plebejerna, d. v. s. lofvat att någon gång hålla föredrag på »föreningens» möten, samt att han var vän af »utsträckt politisk rösträtt» och äfven på annat sätt lade i dagen intresse för »de små i samhället», så kom man öfverens om, att han också därmed uteslutit sig själf från »salongerna» — borgmästarens, apotekarens, doktors och stadsfogdens, de enda salonger, som funnos i staden.

Den unga frun fann sig därför snart nog ganska isolerad i den nya hemorten. De fina våningarna voro stängda för henne, och i de anspråkslösare familjerna, som med största hjärtlighet kommo

henne till mötes, hade hon tråkigt; och det fanns intet som kunde gifva hennes fantasi flykt.

Äfven de forna upplifvande samtalen med mannen upphörde så småningom. Han hade sällan någon tid öfrig åt henne. Och aldrig blef han numera så där inspirerad som förr: hon kunde ibland pröfvande se på honom med en känsla af, att hon förlorat något, och undrande, hvarför hans röst lät så torr emot fördom.

Hon var således mera ensam än någonsin. Och härtill kom en ny känsla liksom af något aggende: hon hade trott, att den stora världen vore något helt annat än det, hon nu lärt känna. Den var ju nästan lik den, hon nyss lämnat i det tysta barndomshemmet — —

Men den beklämning, hon stundom kände, försvann, då hon efter något år blef mor till ett barn, en flicka, med hennes egna stora ögon i lofvande skönhet. Hon tänkte ej numera på, om världen vore si eller så; ty hvad mera behöfde hon nu, då dessa ljufva barnaögon strålade in i hennes lif all den glädje, allt det solsken, hon hittills saknat.

Hennes största nöje under långsamt svinnande år bereddes henne af pianot i salen, församlingens välkomstgäfvor till den nye kyrkoherden.

Själ f hade hon aldrig lärt att spela; men hennes små — de voro nu tre — skulle lära detta. Och ofta, då hennes man var ute i ämbetsgörömmål och barnen voro lagda till sängs inne i den lilla gafvelkammaren med det stora fönstret, som vackert omslingrades af vinrankan, satt hon vid pianot

och njöt af att för sig själf framlocka milda, låga toner, till en början obestämda, en och en ton i sänder; men så småningom samlade dessa sig till någon melodi, hon hört, till någon salm eller folkvisa. Och sakta sjöng hon då orden därtill med sin klara, något djupa altröst.

Hvarje afton, helst om sommaren, då man ej tände ljus, satt hon där allena, medan skymningen, ökad genom trädens och kyrkans djupa skugga, föll allt mera på, och syrsorna utanför det öppna fönstret sjöngo med i hennes sång, utan att hon ens hörde dem.

Till en början hade kyrkurets regelbundna slag gjort henne nervös. Men snart nog vande hon sig äfven vid detta.

Hon hörde det slå timme efter timme, dag efter dag, vinter och sommar, utan att hennes tankar rätt fattade ljudet. Hon saknade visserligen solen, som undanskymdes af kyrkoväggen och almarna, hvilkas grenar lågo ut öfver prästgårdens röda tegeltak. Men det föll henne ej in, att det kunde vara annorlunda. Hon såg backåsen på vikens andra strand, tagg vid tagg, men utan tanke på hvad som kunde finnas bakom.

Öfver hennes själ hade sänkt sig en nästan drömmande dvala; den trängtade hvarken till mera skönhet eller rikare lif.

Det hade kommit något frånvarande öfver henne; sina barn älskade hon med hela sin ursprungliga glödande kraft; men på något egentligt praktiskt sätt sysselsatte hon sig ej med dem. Hon var ej heller någon driftig husmor, och de prakti-

ska göromålen skötte hon endast af sträng plikt-känsla.

»Plikten framför allt» hade varit ett af hennes mors stående uttryck; med detta hade hon stålsatt sig i tunga dagar, och hennes dotter hade omedvetet lefvat sig in i samma tankegång.

Fåglar och blommor älskade hon instinktlikt. Men de hade dock ej något språk till henne. Detta hade endast pianot i skymningsstunderna, men framför allt de ljufva läppar, som räcktes henne af hennes tre små flickor. I deras ögon såg hon större skönhet, än hvad viken med hela dess glimmande vattenyta kunde erbjuda henne.

Hela sommardagar kunde hon sitta i den lumiga trädgården, ibland sysselsatt med någon sömnad, men oftast alldeles sysslolös, hängifvande sig åt det välbefinnande, hon alltid erfor ute i naturen. Hon kände sig tillräckligt lycklig, då hennes barn lekte omkring henne i sanden, medan hon genom det öppna fönstret i sin mans rum kunde se hans gestalt nedlutad öfver skrifbordet.

Att han var den han var, den stille tystlätne prästen och tänkaren, liflig endast i sitt ämbete eller för sina forskningar, det hade hon så småningom funnit sig uti.

Dock ej utan en halft omedveten inre protest.

I enformig ensamhet, då den ena dagen är den andra lik, och endast kyrkurets slag förkunnar, att timme långsamt skrider efter timme, då allting annat liksom stannat af och står väntande på något, på hvad? — något obestämdt,

något, som aldrig blifvit tänkt till slut, förnummet endast som en hemlig, instinktlik längtan, i sådan enformighet blir tiden som ett omätligt haf utan gränser, ett sådant, som man understundom skönjer i drömmen, men då utan att någonsin kunna hinna öfver det bort till andra stranden.

Och det tycktes henne — hon kände det mera, än hon tänkte det — som om den tid, hvilken låg mellan den stunden, då han så ömt talat till henne i föräldrahemmet, eldigt kysst henne och äfven kommit hennes eget hjärta att klappa starkare, nu vore ett dylikt obestämdt, oändligt tomrum. Och när han, där han satt så trygg och rökte sin pipa, redan något grå i håren, ibland mekaniskt strök hennes kind eller lätt, nästan utan att tänka därpå, kysste hennes läppar med en sådan kyss, som ingenting säger, som ej begär att besvaras, som gifves ej af behof att visa kärlek, utan af vana, — då kände hon dunkelt, att lifvet var mycket ödsligt, stillastående, färglöst — — —

Och dock hade hennes lugna, starka ömhet för honom, hennes tillit och aktning icke mattats. Hon hade aldrig glömt det utbrott af stark, ungdomlig kärlek, hvarmed han en gång vann henne. Det var en skatt, öfver hvilken hon rufvade och som var henne en hemlig källa till både saknad och stolthet. Med dess tillhjälp lockade hon fram minnet af de få ljufva förlofningsdagarna, hörde hon hans röst, såg åter den varma blicken i hans ögon — denna blick och denna ton, som han ännu någon gång, när han blef inspirerad, kunde återfå på predikostolen, så att hans eljest entoniga

stämman plötsligt blef klangrik och djup; han bortlade då konceptet, och med ögonen glänsande af lif och kärlek talade han fridens och evangeliets milda ord till alla de lyssnande och då alltid djupt gripna åhörarna.

Men i hennes hjärta vunno hans ord en större makt än i någon annans — ja, hon trodde hans tro, hon delade hans hopp, och hon kände att här åtminstone kunde de fullt och helt mötas.

Hon var af naturen en religiöst anlagd kvinna. Hennes öfvertygelse, hur outvecklad och svag den än var, bestod ej endast i vanans välde öfver hennes sinne; men hennes fantasi tilltalades starkt af den mystiska makt, af hvilken hon kände sig behärskad. Hon stödde sig så att säga vid mannens ord och fann i dessa tillräcklig tröstegrund midt under de obestämda tvifvel, som någon gång kunde uppstå hos henne.

Det dagliga lifvet i prästgården bar också prägeln af den endräkt, som här vid lag rådde mellan makarna, och den dagliga husandakten försummades nästan aldrig.

Det var en egenhet hos kyrkoherde Törne, att han, med sin historiska blick på den kristna kyrkans allmänlighet och följande gamle Luthers föredöme, under dessa andaktsstunder med djup öfvertygelse framsade alla kristna kyrkors gemensamma trosbekännelse, den apostoliska, i hvilken han dock hade utbytt ordet »helvete» mot ordet »dödsrike», dels af trohet mot grundtexten, dels af inre motvilja mot det första.

Detta hade lifligt slagit an på hans hustru.

I fantasien tyckte hon sig höra liksom ett trosstarkt bekännelsesorl genom tiderna; och denna trosformel blef efterhand stommen i hennes religiösa känslovärld.

Det oakadt hände det ofta, att hon, då hon befann sig ute i naturen, öfverväldigades af en sällsam smärta, af en oförklarlig ångest. Det föreföll henne ibland, som om något — hon kunde ej förstå och ej förklara hvad — ville draga henne bort från denna plats, där hon tyckte sig så fast rotad; som om vikens klara vatten lockade henne ned eller som om skuggorna mellan åsarna därborta sträckte ut sig för att nå henne och draga henne till sig.

Hon kunde sällan motstå denna lockelse, och hon brukade ofta taga barnen med sig ut på långa vandringar i nejden, till stranden eller till den lilla skogen, som låg midt framför den gröna fliken, hvilken landet sköt ut i bukten.

Skogen var egentligen en plantering; men denna hade under årtionden fått växa vildt och hade nu den fria obundna skogens prägel.

I skuggan här inne tyckte hon om att försjunka i drömmar. Om hvad? Det visste hon knappast själf. Hon förnam ett obestämdt välbehag, orsakadt af suset i löfven, då hon satt sig under någon af de höga gråstammiga bokarna, hvilkas vida löfhvalf räckte mer än väl till att skugga öfver både henne och hennes »kycklingkull», som hon kallade sina små. Och hon fann ett obeskripligt nöje i att blicka in i de små hvälfda gångar, som träden bildade, och där det var vida mer

hemlighetsfullt än ute på de öppna fläckar, där solen lyste.

»Det är fuktigt i skogen», brukade hennes man varnande säga, »marken där blir aldrig torr. Akta dig själf och barnen — det är så förrädiskt!»

Men hon skakade vanligen leende på sitt vackra hufvud.

»I skogen är stilla och varmt och högt liksom i kyrkan. Nog vet du lika väl som jag, hvem som skyddar oss där. Det kan inte hända oss något illa!»

Det var en barnslig tillförsikt, tyckte kyrkoherde Törne; men den var likväl så älsklig, så vacker; den rent af prydde hans unga hustru.

Och så kom det sig, att hon mycket ofta vandrade till skogen från tidigt på våren, då den första ljusa grönskan började kläda de nakna grenarna, till inpå senhösten, då löfven skiftade från bjärt högrödt till gult i alla toner.

Ännu hade aldrig några menliga följder visat sig af dessa hennes utflykter.

Men den sommaren, då hennes äldsta dotter var sex år gammal, hade en epidemiartad scharlakansfeber utbrutit i staden. Många familjer miste sina barn, och skolorna stängdes.

I prästgården förblef man emellertid lugn; man lefde för sig själf, och barnen kommo ej i beröring med de delar af staden, där sjukdomen härjade starkast. Sina skogspromenader hade fru Törne dock uppgifvit på sin mans allvarliga föreställning.

Det såg också en tid nästan ut, som om far-

soten ej vågat sig så långt i utkanten som till prästgården.

Men på fru Törnes lifliga sinne verkade det likväl starkt att nästan dagligen höra kyrkklockornas själaringning öfver dem, som sjukdomen bortryckt.

Det dofva ljudet fyllde liksom hela huset. Hon tyckte sig höra det dåna och brusa därinne, långt sedan klockorna stannat. Dessas klang och salmsången öfver de jordade, denna högtidliga, dystra sång, kommo henne att rysa. Och då fönstret stod öppet, så att det rasslande ljudet af jorden, hvarmed de små grafvarna igenmyllades, trängde intill henne från kyrkogården, grät hon af vemod. En sällsam rastlöshet hade kommit öfver henne. Hon vandrade ut och in; tog ibland kyrknyckeln och gick ensam in i kyrkan, där hon stannade långa stunder.

I den tystnad, som fyllde de stora hvalfven, erfor hon en känsla af trygghet.

Med ängslig uppmärksamhet vårdade hon sig nu om barnen; knappast ett ögonblick, mer än under de ensamma stunderna i kyrkan, lämnade hon dem allena. Timvis satt hon vid deras sängar om aftnarna, sedan de somnat.

Alla hennes mans försök att lugna henne voro fåfänga. Med oro såg han, huru hennes ansikte ibland fick ett nästan förvirradt uttryck, och huru mörka ringar under ögonen kommo dessa att se nästan onaturligt stora ut.

En dag, då han längre än vanligt varit i staden i någon tjänsteutföring, fann han vid hemkomsten sin hustru borta. Detta och den

tryckande tystnaden i huset fyllde honom med ängslan.

Det låg i själfva luften något feberaktigt. Ej en vindfläkt rörde en enda kvist af kyrkogårdens träd, hvilkas löf han eljest hörde sakta prassla och susa, då hans fönster som nu stod öppet.

Tunga, liksom döda, hängde de, och endast det aflägsna ljudet af någon vagn nere i staden nådde honom.

Han gick skyndsamt in i salen; den var tom; barnkammaren likaså, där de små eljest brukade leka vid bordet framför det af vinrankan skuggade fönstret.

I köket fick han höra, att frun gått ut med alla tre barnen, de båda minsta i vagnen. —

Hastigt tog han sin hatt och gick ut. Att söka henne i trädgården föll honom ej in. Han ställde sina steg åt skogen, viss om, att det var dit hon gått.

Strax intill prästgården låg en hög sandbacke, bevuxen med stridt, torrt gräs. På dennas yttersta och högsta punkt var ett litet fyrtorn rest, hvilket jämte ett liknande midt emot på vikens andra strand om aftnarna vägledde de få seglare, som styrde in i bukten. Här hade man en vidsträckt utsikt öfver viken, åsarna och den lilla vägen, som ledde till skogen.

Han gick först dit upp för att se, om de han sökte syntes på vägen.

Viken låg framför honom, nästan bläcksvart. Åsarna voro tunga och grå; det såg ut, som om de tjocka molnen hvilade på deras kammar. Den

lilla staden var som utdöd. En kort skarp susning hven genom luften, krusade ett ögonblick det mörka vattnet och försvann åter. —

Ovädret måste snart bryta ut, och hon syntes ej till!

Han kom plötsligt att tänka på, att hon denna dag varit mera orolig än eljest, att ögonen glänst liksom i feber. Hon hade också flera dagar klagat öfver hufvudvärk, men i sin brådska hade han ej vidare tänkt därpå.

Men nu gjorde han det, och ångesten nästan förlamade hans fötter, så att han stapplade, då han sprang backen utför, vägen fram till skogen.

Redan föllo stora, tunga droppar, allt stridare: regnet öste ner. Framåt skyndade han, genomvåt och bäfvande. Ett ögonblick stannade han och lyssnade: hörde han ej hennes röst där längre in i skogen, hvarest den stora boken stod?

Han gick ditåt.

Regnet smattrade emot löfven — här inne hade det ännu ej hunnit tränga igenom. Endast ett och annat blad, som blef för tungt af vattnet, gaf efter för tyngden, vände den blanka mörkgröna sidan neråt och lät vattenstänket prarla ned.

Här inne under skogens största träd, i skydd af dess tätta, mörka löfhvalf fann han henne.

Hon låg på knä och läste med bög röst en salmvers, med det äldsta barnet i sina armar; de båda andra sutto helt lugnt i sin lilla vagn.

Både de och hon voro visserligen orörda af regnet, men hon hade ett uttryck i ögonen, som kom honom att rycka till.

Ljudet af hans röst nådde ej hennes öra, och först då han förtviflad sprang bort och tog henne i sina armar och kallade henne vid ljufva namn, som under många tider ej varit på hans tunga, vände hon sitt ansikte emot honom och log med ett helt och hållet frånvarande uttryck i ögonen, hvilka glänste ännu mera feberaktigt än förr.

Hennes läppar voro torra och hennes händer brännheta.

»Tyst, hör du klockorna — klockorna ringa», hviskade hon, i det hon höjde handen och riktade de stora ögonen upp mot det gröna hvalfvet, där regndropparna smattrade mot löfven — »de sjunga vid grafvarna — de många grafvarna», tillade hon rysande.

»Min älskling, min lilla hustru, du är sjuk, följ med mig hem — kom, låt mig hjälpa dig», sade han ångestfullt.

Hon skälfde så starkt, att han måste stödja henne, och under det han med ena handen sköt den lilla vagnen med alla tre barnen, nästan bar han henne, medan hon med allt lägre röst oupphörligt mumlade otydligt för sig själf och lät sitt feberheta hufvud hvila mot hans axel.

Regnet öste allt jämt ned, stridt och sommarljumt; för den sjuka hustrun glömde kyrkoherden de våta små barnen. Vid hemkomsten lyftes hela den lilla vagnen in i den mörka, äfven midt i sommaren källaraktigt kalla gången. Hela huset var i förvirring och orolig brådska att föra den sjuka till sängs.

Först då detta skett och läkaren anländt, kom man i håg de små; genomvåta och genomkalla

hade de, då ingen hört deras skrik, omsider somnat i sin vagn.

Skyndsamt afkläddes de och nedbäddades, medan läkaren betänksamt skakade på hufvudet och strängt förbjöd den ringaste gemenskap emellan dem och modern.

Denna hade fullt utbruten nervfeber; hon måste hafva gått med den redan flera dagar.

Och kyrkoherde Törne tänkte på de tre små flämtande, rödblossande varelserna i barnkammaren; hans strupe sammansnördes, och hans ben blefvo matta. De hade ju under de senaste dagarna ej ett ögonblick varit skilda från sin febersjuka mor, och nu hade därtill kommit denna färd i regnet, i de våta kläderna — — —

Doktorn såg allvarsam ut.

»Feber ha de, och troligt är, att den i staden gängse sjukdomen bara, så att säga, lurat på tillfälle att få utbryta. Det är nog den, vi ha att vänta.»

Han hade rätt.

Sjukdomen hade nu också hunnit till prästgården. Det blef tunga dagar i det ej heller annars så glada hemmet. Tyst och böjd vandrade kyrkoherden ut och in mellan sjukrummen. Hela timmar satt han vid sin hustrus säng, hållande hennes heta händer i sina och talande lugna ord till henne, då hon i feberyrseln ropade sina barns namn eller ville till dem.

Då febern lämnade henne ro, låg hon helt matt och tyst och såg på honom med sina stora sorgsna ögon, liksom bedjande om tillgift för all

den oro, hon vållade honom. Och när han då ömt strök hennes mörka fuktiga, nu kortklippta hår, log hon emot honom med hela den gamla ömheten, utan en aning om, att i ett annat rum hennes hjärtas älskling, som hade hennes ögon i arf, stred sin både första och sista strid, och att de båda andra, de minsta, väntades af samma öde.

Men hos honom sköts sorgen öfver de små åt sidan af oron för den älskade hustrun. Han såg henne för sig, sådan hon var, då han först lärde känna henne: så frisk och ungdomligt strålande i det mörka föräldrahemmet, så förhoppningsfull, med så rikt sjäslif. — —

Huru hade han vårdat, huru hade han förhjulpt dessa rika anlag till utveckling?

Han hade egentligen aldrig tänkt på, att hon behöfde annat än sitt hus och hem och barnen. Men nu stod det plötsligt för honom, att hon år efter år blifvit liksom underligare, tystare, mera drömmande; han förstod, att hennes af naturen eldiga, lifliga själ känt sig tom, att den blifvit ett rof för en ångest, som hon hvarken hade kraft eller klarhet att bekämpa — och han, hennes man, hade ej gifvit akt på hennes tysta kamp, hade ej räckt henne en hjälpende hand.

Och han gömde ansiktet i täcket till hennes säng och kved af tårlös sorg och förtviflan.

När han en stund därefter böjde sig ned öfver sitt svårast angripna äldsta barn, såg han, att döden redan präglat det fina, af sjukdomen härjade lilla ansiktet. Och då hans dotter än en sista gång slog upp ögonen — hans hustrus ögon och nu i

dödsminuten med samma uttryck, som han tyckt sig läsa i dennas — då föll han på knä vid den lilla bädden utan känsla af något annat än den stora förtvifvan och det elände, som kommit öfver honom och som helt förlamade honom.

»En straffdom, en straffdom», mumlade han för sig själf, »straffet öfver mig, som så vårdslösat de varelser, jag fått i mitt hägn — — min Gud, min Gud, jag ensam är skyldig, skona henne, skona henne» — —

Härmed hade han rest sig och vacklat ut.

Nu hade han endast en tanke: huru skulle han kunna dölja barnets död för modern? Hon skulle ej kunna bära det; det skulle döda äfven henne! Lyckligtvis hade hon förut gifvit sig till tåls med den förklaringen, att barnen af fruktan för smitta höllos undan.

Men då hon efter ett par dagar liksom uppvaknade ur den dvala, hvori hon legat försänkt, tyckte han sig i hennes blick läsa en fråga — och när hon uttalade den, huru skulle han då kunna behärska sig?

Han kunde det ej heller mera än till hälften — något i hans ögon och halfkvädda röst hade väckt hennes uppmärksamhet och oro. Och då han åter lämnat henne, kallade hon sköterskan till sin säng och sade med en plötslig kraftansträngning, i det hon tycktes vilja se tvärs igenom henne: »Hur är det med barnen?»

Frågan kom oväntadt, och den förskräckta flickan fann sig ej, blef förvirrad samt svarade osäkert och undvikande — att säga en ren osanning inför dessa ögon kunde hon ej.

Detta ökade den sjukas misstanke. Hon låg en stund tyst och låtsade sofva; men då hon blifvit ensam, satte hon sig med möda upp i sängen. Hennes tinningar bultade, och hennes tänder skallrade; hon var torr i munnen, och hon kunde ej tänka redigt. Hon tyckte sig höra detta sus omkring sig, som hon trott sig förnimma under hela sin sjukdom, ett sus, liksom af fjärran salmsång och klockljud, hon tyckte sig från skaror i himmel och på jord höra ett oändligt bekännelsesorl, hvilket med sig tycktes bortföra hennes själ och vilja och hvari hon äfven tyckte sig förnimma späda röster; hon gjorde en ansträngning att minnas — hon kunde icke erinra sig, när och hvar hon senast hört dessa röster, när och hvar hon senast sett de dyra barnaögon, hennes dotters ögon, hvilka varit hennes lust och stolthet allt från den stund, de första gången logo emot henne. Förvirrad kämpade hon med febern, vaggade fram och tillbaka, där hon satt med knäna uppdragna och händerna hopknäppta omkring dem, skakande af hetta och köld på en gång.

Plötsligt stack hon fötterna ut ur sängen; hon ryste till, då de vidrörde golfvet. Ett ögonblick stod hon stilla och vacklade, med händerna famlande framför sig; därefter trefvade hon sig fram till dörren och öppnade denna ljudlöst.

Salen utanför var tom. Man hade trott, att hon somnat. Kyrkoherden satt i sitt rum, försjunken i sorg, och sköterskan, som skulle vaka öfver henne, var ute.

Med ögonen vidt uppspärrade, men utan att riktigt uppfatta hvad hon såg, gick hon som i en

dröm genom rummet, allt jämt på bara fötter och trefvande framför sig med händerna.

Också nästa rum var tomt — hon såg sin egen bild i den stora spegeln, spöklik i den hvita dräkten och med det kortklippta svarta håret.

Nu var hon i gången — en underlig lukt af granris nådde henne. Hon studsade, tog med båda händerna om hufvudet och gled ljudlöst framåt. Instinktligt öppnade hon dörren till det yttersta rummet. Där inne var granulukten starkare. Gardinen var nedfälld, och midt på golfvet stod en sång — så konstig idé! Hon blickade halft fånigt på den utan att förstå något. Hon stod stilla i dörren med hufvudet framsträckt och stirrande ögon. Slutligen gled hon ljudlöst närmare; oemotståndligt drogs hon bort till denna underbara bädd, öfver hvilken ett hvitt lakan var utbreddt. De hvassa grankvistarna på golfvet stucko hennes fötter — hon kände det ej. Febern rasade i hennes ådror, köldskakningar genomforo hennes kropp — hon gaf ej akt därpå. Hon endast böjde sig ned, djupare och djupare ned öfver bädden, hennes heta andedräkt nästan hväste fram, hennes hand fattade i lakanet, drog det undan: ett ögonblick stirrade hon andlös på det vaxbleka lilla ansiktet, hvars ögon aldrig mera skulle le emot henne — och ett gällt, vansinnigt skri ljöd i rummet, ut i gången, och skar genom dödstystnaden i huset.

* * *

Då de alla förskräckta ilade dit, funno de henne liggande på golfvet bredvid kistan.

Till en början trodde de henne vara död. Läkaren, som genast tillkallats, förklarade dock, att det endast var en djup svimning. Men, tillade han, om uppvaknandet blefve till lif eller död, vore ovisst. Den förfärliga sinnesskakningen hade verkat för häftigt på den redan af febern utmattade hjärnan.

Lifvet återvände dock sakta, men utan att något ljus tycktes skina in i hennes sinne. Det var visserligen, som om själsskakningen brutit febern, ty sjukdomen aftog synbart; men ännu hade hon ej talat. Med stora ögon, som intet sågo och intet uttryckte, låg hon där, dag efter dag, vecka efter vecka. Hon igenkände hvarken sin man eller någon af sin omgifning. Barnen tycktes hon alldeles hafva glömt.

En dag öfverraskade de henne med, att hon smugit sig upp och tagit en tändsticksask, som hon gömde i sängen.

De fäste ej någon vidare uppmärksamhet därvid; men kort därefter fylldes rummet med rök, och vid undersökningen befanns det, att hon tändt eld på sängkläderna.

Hennes man försökte tala med henne. Hon igenkände honom ej, såg bara uttryckslöst på honom, skrattade för sig själf och började med låg, entonig röst läsa upp flera salmvers, handlande om död och förintelse, samt därefter trosbekännelsen från andaktsstunderna hvilken föresväfvat henne under hela sjukdomen.

Men då hon sagt orden: »nedstigen till dödsriket», stannade hon. Ögonen fingo ett oroligt, ångestfullt uttryck. De följande orden: »uppstån-

den från de döda», voro utplånade ur hennes minne.

Åter och åter började hon samma vers, samma ord, alltid i samma ordning. Men aldrig hann hon längre än till »dödsriket». Hennes oklara hjärna arbetade fåfängt att få fram fortsättningen, och hon upprepade: »död — död — död —», till dess hon slutligen skrek högt i vild förbittring och ursinnigt slet i täcken och lakan.

Läkaren sade, att hennes vansinne var af farlig art, och att hon för att få nödig vård och tillsyn med det snaraste borde föras till det ej så synnerligt aflägsna dårhuset, hvars läge vid kusten och i skogstrakt var särdeles gynnsamt.

Detta skedde. Med sin mans och läkarens tillhjälp och under lifligt deltagande från hela det lilla samhället, Adelgatans notabilitet inberäknad, blef hon ditförd. Hon insattes i madrasserad cell och bevakades noga.

Endast med möda kunde hennes man slita sig från henne. Han fann en sorglig tröst af att vara i hennes närhet. Han anklagade sig själf för hela olyckan, ej endast för den första sjukdomen, utan också därför, att han ej tillräckligt vakat öfver henne och att hon för den skull fått veta om barnets död.

Och dock anade hon ej, att under tiden ännu två små kistor stått i samma rum, där hon sett den första lilla döda, att all barnslig lek tystnat, att hemmet nu var fullkomligt öde.

Och till detta hem måste han dock återvända. Huru olika var ej den färd, han nu gjorde genom

det kala, sandiga landskapet, ensam i vagnen, emot den, då han med sin brud, så strålande ung och vacker, så barnsligt oskyldig och förhoppningsfull, första gången for den vägen. Själff var han nu en i förtid bruten man; håret hade under ett par veckor starkt grånat, all själf tillit var försvunnen, och han kände sig nästan blygas inför sina vänliga församlingsbor, som alla täflade om att visa honom deltagande.

Ja, en ensam man var han. — Och instängd i sin kammare försjönk han i brinnande böner för den olyckliga ande, som nu, skild från hans kärleksfulla vård, bland främmande människor kämpade med mörkret, som tyngde den.

Så gick vintern.

Med våren tycktes en förändring hafva inträdt i hennes tillstånd. Hon blef allt mera stilla. Ständigt frammumlade hon dock sina vers, samma ord, om och om igen, och ännu allt jämt stannade hon på samma punkt.

Ofta stod hon borta vid gallerfönstret och stirrade ut öfver den lilla skynt af det nu isfria vattnet samt det stycke skog, hon kunde se härifrån.

Förbättringen föranledde hennes flyttning till ett gladare, ej så afspärradt rum. Här kunde hon se ännu mera af hafvet och skogen och dessutom en sida af den väl hållna, ymniga trädgården, hvari de mindre sjuka fingo arbeta om våren och sommaren.

För att sysselsätta henne gaf henne en sköterska en dag litet kulört ullgarn och en tygbit. Till en början plockade hon helt tanklöst på detta, repade sönder alla garltrådarna och lekte med dem.

Men en dag började hon sy med en upprispad ulltråd.

Helt mekaniskt, liksom af sig själf, bildades på den svarta tyglappen ett blad. Förtjust höll hon det litet ifrån sig och beundrade det i högljudd glädje. Allt ifrigare sydde hon nu; först sökte hon afbilda några flera blad, sedan en kvist af spalieret utanför — det var ett aprikosträd, och grenen bar just några fina hvita blommor. Snart hade hon afbildat den förvillande väl på lappen — och nu började en tid af ifrig verksamhet för henne.

Hon försågs ständigt med nytt garn och nytt tyg. Blommande växter insattes till henne; kvistar och blommor af alla vårens slag inlades till henne i rummet.

Hon sydde och sydde, ej mera mekaniskt, utan med intresse, med nöje. Hon började sammansätta buketter, ordna, välja; hon frambringade fullkomliga små blomsterstycken, konstnärligt hopsatta, och läkaren följde med spändt intresse hennes förbättring.

En dag hade hon dock åter varit mera nedslagen än eljest och därtill ganska orolig.

Junisolen sken in i rummet, dämpad endast af den glesa, lätta skugga, som skänktes af ett blommande äppleträd utanför. Fönstret stod öppet, och genom detta trängde en svag mandellik doft från buskar och fruktträdsblommor. Flugorna hördes surra; från skogen och hafvet ljöd sus söm af en aflägsen söfvande musik. Men under hela morgonen hade hon ej rört vid sin söm och ej ens skänkt

en blick åt sina kära blommor, hvilka hon annars brukade jollra med och smeka.

Läkaren såg bekymrad ut; han fruktade ett återfall och gaf noga akt på henne.

Hon hade länge stått vid fönstret, stirrande utåt hafvet, där vågorna gingo höga med små hvita toppar. Med ansträngd min lyssnade hon till suset; det var, liksom om hon ur detta vårbrus ville uppfånga de ord, efter hvilka hon så ifrigt letade.

Långsamt rörde hon sina läppar, i början ohörbart, sedan med allt högre och högre röst. Först salmverset, sedan fortsättningen. Det arbetade våldsamt i hennes hjärna, ögonen voro vidgade och alldeles svarta:

»Nedstigen till dödsriket — död — död — död — —»

Rösten blef allt lägre, och därefter ropade hon med ett skri, som hade hennes själ med ens blifvit löst från sina fjättrar:

»Uppstånden från de döda!» — — — —

Ett häftigt gråtanfall följde, och till läkaren, som skyndsamt inkom i runnet, ropade hon:

»Jag vill hem, ack, jag vill hem — låt mig få komma hem!»

Efter detta följde en lång afmattning, men hon var och förblef klar i sin blick och i sin tanke. Hon grät stilla, bad endast om att få komma till sitt hem, och då hennes man infann sig, kastade hon sig med ett svagt utrop af fröjd i hans armar och smög sig tätt intill hans bröst.

Skälfvande höll han henne sluten intill sig. Det var ej längre den första omfamningens glöd,

men han kände, att så högt som han nu älskade denna honom för andra gången gifna, nu så svaga, så aftärda varelse, hade han aldrig älskat den blomstrande flickan.

Han hade återfått sin hustru. Hans förnämsta omsorg skulle nu bli att på ett annat sätt än förr sörja för hennes lycka. Han kände djup frid och tacksamhet fylla sitt hjärta, då han med henne vid sin sida åter anträdde hemfärden, ty nu hade han, tyckte han, aftjänat straffet för sin förra omedvetna själfviskhet; nu var han åter sig själf.

* * *

Han hade återfått sin hustru, men hon var dock ej mera densamma som fordom.

Hennes af sjukdomen försvagade ande återvann endast långsamt något af sin förra spänstighet. Öfver hemmet hvilade ett djupt vemod; den lilla gafvelkammaren, där förr barnjoller ljudit och små barnfötter trippat omkring, stod tom och tilläst. Och tungsinnet vek ej, trots det att de båda makarna innerligare än någonsin slöto sig till hvarandra.

Hennes konstnärnatur utvecklade sig emellertid allt starkare, och då sorgen efter de små döda ofta hotade öfvervinna henne, blef detta hennes nya arbete, att på duken insömna blommornas och bladens fägring, hennes tröst och sysselsättning.

Hon visste nu, hvarför skogen, vikens vatten, åsarnas skuggor förr lockat henne så oemotståndligt; alla fåglar och blommor talade nu tydligt sitt eget ljufva språk till henne.

Hon letade upp deras gömslen, hon älskade dem, lärde känna deras lif, deras dolda utveckling; timalt kunde hon sitta under hagtornshäcken, obekymrad om, att dess taggar stucko henne eller att regnet kylde henne, orörlig, för att ej skrämma bofinken, som rufvade på äggen i boet. Och då fågeln för ett ögonblick flög upp på grenen och där — en enda liten sekund — lade hufvudet på sned och tittade ned på de små mörkfläckiga äggen för att genast åter flyga ned och skänka dem sin kropps värme, då lutade hon sig försiktigt, med glänsande ögon och halföppen mun, fram för att liksom med alla sinnen njuta denna bild af modersglädje och för att sedan med sin egen fina uppfattning och allt säkrare blick först återgifva densamma på pappret och sedan i garn och silke framtrolla den på klädet.

Hennes arbeten vunno snart en viss ryktbarhet. De skilde sig från allt annat broderi, om ej så mycket i utförandet af sömmen, som just genom det konstnärliga frambringandet af dagrar och skuggor, genom det ypperliga perspektivet och de mjuka, upphöjda linjerna, som till och med gäfvos hennes sydda »å-taflor», där näckrosorna gungade på vattnet och säfsmygen tittade fram, ett visst företräde framför de »verkliga» konstnärernas ofta mer eller mindre kallt blanka oljetaflor.

Under allt detta framträdde hennes brist på husliga anlag allt bjärtare, och i samma mån som hennes konstnärsanlag gingo framåt, fingo hus och hem sitta emellan.

Till och med när hennes lilla ljuslockiga Ragna

kom till världen, blef detta henne visserligen en ersättning för de förlorade barnen, men samma lidelsefulla kärlek, som hon skänkt sin förstfödda, kände hon ej för den sista dottern.

Hennes hjärta var deladt, och konsten upptog hennes intresse allt mera.

Och hennes man, han såg det; han såg, att ännu var hon ej helt hans, ännu kunde han förlora henne. Men intet hinder lade han i vägen för hennes konstnärsutveckling. Väl blef han allt mera böjd och hvit i håret, men det uttryck af lugn försakelse och frid, som hans ansikte bar, förmörkades icke.

* * *

En sommar kom en af hufvudstadens mera framstående målare ned till kusten att taga skisser. Den lilla bukten med dess mörka vatten och dess höga stränders skiftande dagrar och skuggor var rik på motiv, och nästan hvarje dag såg man från staden hans gula paraply uppslaget borta vid fyren, ytterst på den höga åsen bortom prästgården.

Han å sin sida befattade sig ej mycket med staden och dess invånare.

Hans intresse var ej heller fängsladt just så särdeles starkt af naturen här, som dock föreföll honom sällsynt egendomlig; men det var den vackra fruns mörka ögon hvilka bortskymde för honom allt annat.

Han hade till en början obemärkt gifvit akt på henne, då hon låg på knä vid en vildrosbuske tätt intill stengårdsgården, som skilde prästens träd-

gård från åsen, och försiktigt böjde undan videokvistarna för att se på gårdsgårdssmygen, som hopade bland stenarna.

Han hade hört hennes historia, och när han nu såg henne där så ung, så vacker, med det ännu vemodiga draget kring munnen, men med konstnärens hela ifver och kärlek för naturen äfven i dess små detaljer, erfor han en mäktig sympatisk dragning till henne och greps af en liflig önskan att lära känna henne på nära håll.

Det dröjde ej länge, innan han gjorde sig ärendet till prästgården.

Hon satt just på tröskeln under vinrankan, hvars långa gröna grenar hängde ned, omgifvande hennes hufvud med en vacker ram. Hon var så ifrigt sysselsatt med att rita på ett pappersblad, som hon lagt på en bok, att hon ej märkte hans ankomst, förrän han stod bredvid henne.

I sin förvåning glömde hon att resa sig, glömde att hälsa, glömde, att hennes plikt som husfru bjöd henne att höfligt bedja honom stiga in. Hon blef sittande orörlig, liksom förtrollad af att, vid det hon såg upp, möta den öppet beundrande blicken ur hans lifliga ögon.

Då log han gladt, liksom medveten om sin makt öfver henne, böjde sig ned och tog pappret från henne.

Plötsligt blef han allvarlig och sade nästan upprörd:

»Den, som ritat detta, måste kunna mera. Vill ni visa mig edra teckningar?»

Han öfverraskades af den skönhet, som vid

dessas hans ord utbredde sig öfver hennes ansikte. Förut hade han funnit henne vacker, intressant — nu stod hon där för honom underbar, sällsam. Hennes ögon strålade, och läpparna logo, så att de små hvita tänderna lystes fram. Hon hade rest sig, så att hennes panna fullkomligt bekransades af de gröna löfven. Hela hennes varelse var liflighet och ifver.

Om hon ville!

»Kom in», sade hon brådskande, »kom in med, ni skall få se det alltsammans; jag känner er redan; — jag har sett på er tafva ibland, då ni gått ifrån den där borta på åsen — jag ville så gärna kunna måla som ni!»

Hon hade talat afbrutet, hastigt, medan hon utan vidare ceremonier gick före honom in i huset, in i salen utan en tanke på att ursäktas sig för dess mindre ordnade utseende. Med spänd väntan utbredde hon för honom alla sina ritningar. Äfven broderierna skulle han se.

Detta var början till en följd af dagar, de lyckligaste i hennes lif. Hade de föregående åren varit mörka och sorgetunga, så fann hon nu ersättning.

Hon gjorde sig ej fullt reda för arten af denna nya känsla, hvilken hon aningsfullt förnam. Men då han satt där bredvid henne — de två allena i den skumma salen, där de gröna grenarna för fönstren utestängde sol och dager — då han satt där, så olik alla andra män hon sett, i sin vårdslöst eleganta sommardräkt, med det ljusa, öfver pannan något glesa håret, det mjuka skägget kring de vackra läpparna och med de klara ögonen fästa på

henne i varm beundran, då tyckte hon, att hennes hjärta upphörde att slå och att andedräkten nästan förgick henne.

Betagen lyssnade hon till hans lifliga skildringar om en värld, full af kärlek, sol och blå himmel, af starka färger, glans och skönhet, naturmålarnas sydeuropeiska värld, som hon väl ofta drömt om, men nu såg lefvande upprullad.

Hon tyckte sig se allt hvad han skildrade, och hans mjuka röst smekte hennes öra, liksom de toner, hon ännu allt jämt i skymningsstunderna framlockade ur sitt piano. Den hade en förmåga att stilla oron i hennes inre. Hans harmoniska väsen liksom dämpade all strid inom henne; i hans närhet förnam hon hvarken tvekan eller tvifvel. Ja, endast hon hörde hans lätta, jämna steg ute i gången, intogs hon af en lycksalig ro, hvars art hon ej sökte klargöra för sig, en domning i hela sin varelse, som om livrets fullhet nått henne, för att aldrig mera beröfvas henne.

Men det välde, han personligen ägde öfver henne, mattades, då hon sedan under hans ledning började arbeta.

Dag efter dag satt hon lutad öfver ritbrädet eller framför staffliet, medan han stående vid sidan följde hennes ritstifts lätta drag. Hon tänkte då knappast på, att han var där. Hon var helt upptagen af sitt arbete, af allt hvad hon hade att lära, och som hon måste hinna med, innan han lämnade henne.

Ty att han snart skulle resa, det visste hon. Men hon tänkte därpå, utan att så mycket fästa sig

vid, att han, han själf personligen, skulle lämna henne; ty hon kände, att mellan dem fanns ett samband, som aldrig skulle brista. Äfven när hon ej mera hörde hans stämma eller kände den oförstådda lyckan af hans närvaro, skulle ju konsten, i hvilken de voro förenade, förblifva en brygga till de sköna rika nejder, där de så att säga skulle mötas och sida vid sida skrida framåt. — —

Det sista, hon skulle teckna före hans afresa, var hennes äldsta lilla flicka efter ett porträtt och i svartkrita.

Med ens vaknade nu saknaden och återvann hela sin styrka. Undanskjutande ritbrädet, reste hon sig från sin plats vid det stora gafvelfönstret i den forna barnkammaren, som målaren utvalt till arbetsplats åt dem båda, och gick in till sin man, där han satt i sitt af tobaksrök fyllda rum.

Gråtande kastade hon sig ned bredvid honom och omfamnade honom. Men han strök henne blidt öfver det nu åter rika håret och sade henne, att hon tvärtom skulle glädjas öfver, att hon genom sitt ritstift kunde göra deras döda älskling liksom lefvande för dem igen.

Och så tog hon itu med sitt arbete. Visserligen tviflade hon på sig själf i början. Men allt eftersom hon fick de dyra dragen klarare fram, växte hennes ifver. Hon tänkte ej längre på, om hon kunde eller ej, tänkte ej på, att när hon var färdig, skulle han resa. Hennes hand arbetade, hennes ögon glänste, hennes kinder voro röda, hennes mun log emot det älskade ansiktet på pappret framför henne.

Målaren iakttog henne med beundran, nästan med vördnad. Han såg, hur hennes konstnärssjäl utvecklade sig här under hans ledning. Han tänkte på, huru hennes lif skulle bli, då han nu åter reste. Här skulle hon stanna, här i detta mörka, ohyggliga hus, dit solen aldrig trängde, dit aldrig någon gäst kom; här skulle hennes begåfning gå under, hon skulle så småningom förslöas och förkvävas. Hon var ej skapad till hustru åt denne tyste, hvardaglige präst, och hon var ej ägnad att sköta en moders kall.

Hon var ämnad att bli konstnärinna, och honom hade det blifvit förbehållet att leda henne till hennes rätta bestämmelse.

En stark lust att föra henne bort grep honom, bort från denna instängda vrå af världen, där ögat ej såg längre än till de skymmande sandkullarna.

Han drog sakta undan från henne den nu färdiga bilden, hvilken hon oupphörligt ville förbättra — ej ett penndrag mera fick hon göra på den.

Och han höll upp den för henne. Ja, det var hennes eget lilla vackra barn, ej sådan fotografien återgifvit dess bild, oklar och suddig, utan sådan det ännu lefde i sin moders hjärta. Och när hon såg de stora, mörka, barnaögonen — hennes egna ögon — le emot sig från pappret, tyckte hon själf, att hon för andra gången födt sitt barn till världen.

Då kände hon hans andedräkt på sin kind, och hon hörde hans låga mjuka röst i sitt öra:

»Följ med mig — här sitter ni och kväfs; här är mörkt och instängdt och aldrig någon sol — följ

med mig — blif hos mig — jag lofvar er rykte och framgång; om två år är ni konstnärinna!»

Hennes hjärta stannade. Med skräck och berusning i de stora ögonen vände hon sig emot honom; han läste i dem den outtalade kärlek, som med ens slog ut i låga och som ingaf honom en het obestämd känsla, blandad med tvekan och medlidande; han såg den kamp, hans ord uppväckte, och han lade sin fina hand på hennes.

Det var första gången, han så smekande vidrörde henne; hon spratt till, men drog sig icke undan; tankarna stormade på henne; hon kände en olidlig ångest och smärta, hvilken liksom koncentrerade sig långt inne i hufvudet: hemmet här — det var ju dock hennes hem! — Minnena af de döda — kärleken till de lefvande — den lilla ljushåriga, blåögda flickan! Hon kände plötsligt en häftig längtan efter att trycka sitt barn, sitt enda, allt för litet älskade, i sin famn. — Och mannen, den blide tålige mannen, för hvilken hennes hjärta hyste samma ömma tillgifvenhet, aktning och vördnad, som den dag, då hon i tron, att *detta* var kärleken, gaf honom sitt ja, såg hon gå här ensam, öfvergifven, han, som så trofast stått henne bi i hennes svåra nöd och sjukdom — han kvarhöll henne här med fasta band. Men där borta: världen, södern — den fria, sköna — — hon tog ett andetag, som om hon redan kände den friska luften från det blå Medelhafvet.

Här mörker och skugga, tystnad och enformighet — där glansen, värmen, framför allt konsten — vid *hans* sida, i detta underland, som skulle

öppnas för henne: hade han ej lofvat det, han, målaren, som stod där framför henne, själf en erkänd konstnär? Hon behöfde endast lägga sin hand i hans — han hade ju redan tagit den.

Plötsligt drog hon sin hand till sig — —

Tysta sågo de på hvarandra. Han rörde sig ej ur fläcken, hans genomträngande ögon blickade oafvändt in i hennes stora ångestfyllda. Fönstret stod öppet, syrsorna sjöngö utanför i gräset, och suset från kyrkogårdens almar hördes dit in. Då blef hon plötsligt blek, glansen i hennes ögon slocknade, spänningen i hennes drag gaf vika.

Ur suset därute tyckte hon sig i denna afgörandets stund höra en hviskning, en röst, en välbekant och kär, och dock under lång tid nästan halft förgäten, hennes egen stilla moders röst med det vanliga maningsordet i alla tunga timmar: »plikten framför allt, min dotter!» och hon tyckte, att hennes döda barns ögon på tafflan framför henne fått ett bedjande, nästan förskräckt uttryck, så som hon mindes dem, sista gången hon såg dem under trädet i skogen, strax innan sjukdomen grep dem alla.

»Jag kan inte», sade hon klanglöst.

Rösten lät brusten. Och han såg med deltagande och en känsla af sorg och samvetsagg, hur all den ungdomsglans, som glädjen öfver det lyckade arbetet och som tanken på drömda skönhetsvärldar lagt öfver hennes ansikte, försvann under den våldsamma inre kampen, sliten som hon var åt tvenne håll, och hur hon med ens såg många år äldre ut.

»Besluta er ej så hastigt», sade han mildt och nästan i en lugnande ton, »tänk på saken — ett ord till mig, när helst ni vill — jag skall aldrig svika ert förtroende, men mitt löfte till er skall jag hålla — jag skall förhjälpa er till ett känt och ärdt namn och föra er själf ut till ett verksammare lif — i lycka och solsken. Tänk på det! — Ni har mitt ord!»

Och då hon hvarken svarade eller rörde sig, räckte han åter ut sin hand.

»Farväl», sade han sakta och dröjande.

Men hon lade ej sin hand i hans; hon stirrade utåt, bort till kyrkans hvita vägg, och han såg på hennes ögon, att hennes hjärna fixerade en enda tanke.

»Farväl», sade hon med samma klanglösa röst och utan att se efter honom, då han sakta lämnade rummet.

* * *

Han hade rest, och hon var kvar.

Men nästan som en sömngångerska gick hon omkring, frånvarande och utan att gifva akt på något, ännu mindre än förr befattande sig med sitt hus, upptagen af detta enda: den stora kampen i sitt inre.

Ty denna var ej ändad med hennes första nekande svar. Hade han ej själf förlängt hennes pina, hennes tvekan, då han sade henne, att han allt jämt skulle vänta på henne? Hon tyckte sig ännu höra hans mjuka röst i sitt öra, hon kände fläkten från hans andedräkt på kinden, förnam hans

smekande hand öfver sin — och hon vändades öfver den lockande makten häri.

Följa honom — ett ord, blott ett ord, och hon skulle ständigt känna lyckan af hans närvaro; vid hans sida skulle hon komma ut i världen, hon skulle helt kunna ägna sig åt konsten, hon skulle få namn som konstnärinna.

Ett ord — och hon vore för evigt skild från sina kära här.

Natt och dag kämpade hon med sig själf, tyst och slutet: hemmet här med mannen och lilla Ragna; konsten där med ryktbarhet och lycka.

Lycka?

Hvad var då det? — Hittills hade hon ju funnit denna i att arbeta, funnit den just i sin konst, funnit den här i sitt hem.

Lycka?

Hon mindes en dag — då var hon lycklig! Den dagen där borta på dårhuset, då mörkret vikit undan, och hon liksom befriad trycktes i sin mans armar.

Hur kär var han henne ej — hur tålig och fördragsam! Hur svällde ej hennes hjärta af tacksamhet och ömhet emot honom — hon blygdes öfver sig själf, öfver denna frestande tjusning, hvarmed hon drogs till denne främling, hvilken hon ju dock ej kände, hvilken genom en slump korsat hennes väg och ingripit i hennes lif, stört hennes lugn — —

Lycka — — —

Hon mindes en annan dag — då hon som ung flicka första gången hörde kärlekens språk och

villigt och gladt lofvade att följa genom lifvet honom, som sedan blef hennes make. Då fanns för henne ej tvekan, ej svidande eggande själskval —

Ja, då var hon lycklig! — Och denna lycka — den var ju ännu hennes — den kunde hon ej lämna. Nej — men hennes konst skulle foga sig in i densamma, sådan den genom lifvets gång blifvit henne beskärd!

Hemmet var nu en gång hennes värld; i den måste hon stanna, det kände hon. Hon kände, att om hon nu droge bort, om hon följde målaren, skulle hon för alltid krossa, ej blott de sina, utan äfven sig själf. Ty hennes hjärta var fastvuxet här, och ej ens sin konst kunde hon skänka mera än en *del* af sitt väsens djupaste känslor. Och konsten var dock i hennes tanke för stor och för hög, för att hon skulle kunna gifva den endast ett halft hjärta och därtill fläckadt af brutna plikter — — —

Men då *hon* ej kunde gå till konsten, kunde ej denna i stället komma till henne?

Kunde hon ej arbeta som förr? Visa världen — och *honom* med — att hon på egen hand kunde tillkämpa sig, hvad han lofvat henne fjärran från detta hennes undangömda, solfattiga hem!

Hon lefde upp i denna tanke, och hennes man, som med sorg och ängslan tyst gifvit akt på och följt hennes strid, såg med djup glädje, hur hon åter blef sig själf, huru hennes ansikte åter blef klart, hur det nervösa draget kring munnen försvann för hennes forna barnsliga leende.

Han aktade sig väl att med ett ord af tvifvel nedstämma hennes förhoppningar; och han trodde

dessutom på hennes begåfning. Han anade, att något förefallit mellan henne och målaren, hvars värde öfver henne han såg och förstod, ehuru med en känsla af förödmjukelse och smärta öfver att så helt stå utanför den värld, hvori de rörde sig, båda så unga och vackra —

Men han insåg äfven, att hon aldrig skulle lyckas, aldrig nå sitt drömda mål, i fall hon nu lämnade sitt hem för att följa sina anlag. De förpliktelser, hon en gång åtagit sig, kunde ej brytas, utan att hon lede skada till sin karaktär — och vore ej denna förmer än anlagen?

Med den själförgätande kärlekens medkänsla iakttog han så hennes tysta strid: nu som förr, då mörker hvilade öfver hennes ande, skulle han stå henne nära, skulle han, så godt han kunde, jämna hennes väg, stödja och hjälpa henne.

När hon sålunda började ordna ett slags atelier åt sig i gafvelrummet, intresserade han sig lifligt härför. För att hon skulle ostörd få rita och måla, arbetade han själf med lilla Ragna. Han tog barnet med på sina promenader och sysselsatte sig ständigt med detsamma. Ragna var också hans afbild, med hans ljusa hår, rundlagda ansikte och lugna, glada, förnöjsamma sinne. När hon satt på sin pall inne i hans skumma arbetsrum och stilla lekte för sig själf, medan han visste sin hustru ifrigt sysselsatt i »atelier», då tyckte han, att lugnet åter blifvit bofast i hans hem.

Men hon kämpade förgäfvnes emot svårigheterna.

Det var, som om ensamheten och tystnaden, som om det låga huset och backåsen kring den

stilla viken kväfde hennes tanke och kraft. Det var, som om målaren, då han for, tagit med sig hennes energi, som om hans ord: »Här sitter ni och kväfs, här är så mörkt och instängdt», oupphörligt tyngde henne. Hon kunde ej bli fri från det intryck, de lämnat; han hade med dem visat henne, hur oupphinneligt det mål var, för hvilket hon förut omedvetet sträfvat och som genom hans ord blifvit klargjordt: konstnärnamnet.

Hennes kärlek till arbetet i och för sig öfverflyttades nu till detta mål, det, som endast kunde nås långt, långt härifrån, det mål han på en gång gaf och beröfvade henne, då han reste.

Tungsint betraktade hon de tafloer på väggen, som hon under hans ledning målat, och i hvilka hon nedlagt så mycket af sitt eget inre. Nu kunde hon ej mer göra något sådant. Med pensel och ritstift kunde hon ej längre frambringa något själfständigt, med huru stor ifver hon än började sina utkast — hon kunde endast kopiera.

Detta gjorde hon visserligen med mästerskap och erhöll snart beställning efter beställning; men det var henne ej nog.

Det kom stunder öfver henne, då allt var tungt och färglöst, då hon tyckte, att allting vore så, som när dimman låg tät öfver åsarna, öfver vattnet, då allt var blygrått och hon ej såg »dager», ej såg dessa ljusa solstrimmor på den bruna ljungen, hvilka hon så högt älskade, hvilka liksom gjorde henne världen lättare.

Det kom stunder af den djupaste modlöshet och nedslagenhet; men då fann hon på grund af sin

mans tillförsikt något som liknade jämvikt och tro på sig själf. Han styrkte åter hennes hopp om framgång; ty om penseln ej lydde henne, så hade hon ju dock sin nål och sitt garn — och vore hon ej i detta alldeles ensamstående?

Och med garnet lyckades hon bättre. Hon arbetade åter i sin »atelier»; ännu en gång återfann hon där sin drömda värld full af doft och lif; här lefde hon upp igen, då hennes illusioner ramlade i beröring med hvardagslifvets småkraf; här var hon i sanning konstnärinna. Och denna hennes konst skulle en gång bli erkänd; och då skulle världen komma hit för att lära af henne. Och då skulle hon gladt och öppet åter kunna se *honom* i ansiktet, som hon visste skulle fröjda sig med henne och som ännu mindes henne, fastän hon ej återsett honom sedan den gång, de ord fälldes, som hon aldrig glömde — — Ja, han mindes henne och vore villig att hjälpa henne — —

Hennes hjärta slog af glädje och längtan efter denna stolta stund, och hennes hand flög öfver duken, där de ljufvaste ängsblommor spirade upp och smultron lyste röda under daggiga blad.

Hon sydde taflor, som sändes ut — bland dessa den stora med storkarna på taket. Och målaren var alltjämt sitt löfte trogen; han svek henne ej. Det var han, som skaffade hennes arbeten plats på stora industriutställningar i utlandet; genom hans försorg fästes uppmärksamheten på dem. Och hon fick medalj — guldmedalj.

År för år arbetade hon nu med allt större ifver. Hon hade länge haft den planen att för-

söka sig på en större landskapstaffla. Hon ville med olivfärgadt kläde, siden och garn sy ett motiv från viken.

Hon lyckades — hennes tafla väckte en viss beundran. Och några af hufvudstadens konstnärer med hennes förste och ende läromästare i spetsen genomdrefvo, att den till och med mottogs på årets tafvelutställning!

Men de hade missräknat sig på kritiken.

Dylika alster, hette det, borde förvisas till lokaler för handarbeten; det var ej konst, kunde aldrig bli det. Till konst erfordrades olja och färger, till och med bara pennteckningar; men garn och tyg — aldrig! Och man varnade konstens utöfvare för detta försök att neddraga den sköna och sanna konsten till ett vanligt handverk.

Åter sänkte sig missmodets tyngd öfver henne.

Skulle då hennes konstnärsdröm helt och hållet gå i spillror?

* * *

Nere i den lilla staden hade det intresse och deltagande, som man hyst, då olyckan drabbade prästfamiljen, så småningom under årens lopp åter försvunnit.

Man tyckte ej om det underliga, liksom hopdragna lifvet i prästens hem. Han själf var ju alltjämt en bra och vänlig, framför allt en beklagansvärd man; men hans hustru däremot var och blef förryckt.

Detta, som kallades »konst», kände man här just ej något till. I Adelgatans salonger funnos

visserligen taflor i breda förgyllda ramar: och detta var konst, det visste man nog. En gång hade till och med en resande »konstsamlare» kommit till staden och i goodtemplarsalen anordnat en utställning af oljetryckstaflor: italienska fiskargossar och flickor med blåsvart hår och nakna halsar, pittoreska hvitskägga tiggare i röda rockar, blåklädda damer med långa gula lockar och sittande i sjögröna bersåer. Och stadsfogden hade framför alla andra uppmuntrat »konsten», med kännarmin ställt sig på lämpligt afstånd från hvarje tafla, knipit ihop ena ögat och med det andra tittat genom den till kikare formade handen, bläddrat i »katalogen» och undersökt numren.

Nog var detta konst alltid; men aldrig hade man hört talas om, att en tokig prästfru befattade sig med sådant!

Man ryckte på axlarna åt henne, och man gick så långt, att man en gång uttalade sitt ogillande till prästen själf. Men då svarade denne lugnt, att hans hustru kunde sköta sin nål bättre än någon annan — det vore väl ej något opassande däri? Och då han och hon funno sitt hem i *sin* smak, så var ju den saken deras egen — inte sant?

Detta lade dock en viss kyla mellan honom och den så kallade öfverklassen inom församlingen. Denna kyla blef än större, när förslaget om järnväg och badort kom upp.

Hela staden råkade i feberaktig spänning.

En järnväg — man drömde om makt och härlighet, vidgad hamn, viken full af ångare och seglare. Man såg redan i tankarna grannstäderna till-

intetgjorda. Och stadens lilla tidning satte hvarje gång öfverst under titelvignetten: »Glöm icke järnvägen.»

Prästen däremot var ej för de nya planerna. Han var rädd för järnbanan: hade man någonsin sett, att människor blifvit lyckligare och bättre, för det de fått järnbanan? Rikare ja, — men så kom också strid för rikedom, och med denna skulle allt det goda gamla gå bort: det stora ömsesidiga deltagandet och hjälpsamheten, framför allt förnöjsamheten. Han var principiellt emot järnvägen.

Och folket i Adel-, Stor- och Lillgatorna kom öfverens om, att prästen började bli en smula förryckt, han med.

I afvaktan på järnvägen uppförde man emellertid två solida badhus i bukten; platsen var ju som skapad för badort — att man ej tänkt därpå förr! Och kunde man endast leda strömmen af somnargäster dit, så att stället ryktbarhet blefve stadgad, så skulle nog också banan komma så godt som af sig själf!

Järnväg — badort!

Fru Törnes tankar hade genom detta fått en ny hållpunkt.

Skulle ej denna plan kunna förverkligas? Kunde någon tvifla på det?

Ett sådant tvifvel skulle, tyckte hon, kännas nästan som en förolämpning mot henne själf. Det vore ju detsamma som att ej vilja medgifva, att denna natur, med hvars detaljer hon nu var så förtrogen, att denna hennes kära vik ej vore värd att älskas och beundras.

Det behöfdes endast, att människorna ville lära sig förstå denna natur, så skulle äfven de älska den; och då skulle den med makt draga dem till sig; de skulle komma i skaror —

Och detta kunde *hon* lära dem — komme de bara hit!

Hit?

Ja, hvarför inte — just hit — hit till prästgården. Vore ej här utrymme nog? Och trädgård och allt, hvad man kunde önska sig?

Hur gladt skulle det ej bli, då den stora gården och det stora huset fylldes af människor, af resande — som hade mycket att berätta, och som sett världen där långt borta!

Öfverväldigad af dessa tankar stirrade hon med stora drömmande ögon framför sig, där hon satt i den lilla gafvelkammaren utan att röra sitt arbete. Hennes fantasi fick ny flykt. Hon såg de stora tomma gamla husen fulla af badgäster; men hon såg ej de nakna, kalkade väggarnas fulhet eller golfvens ojämnheter, hon hörde ej de små mössens dans på träloftet — allt var för henne inbjudande gästrum, som väl kunde locka resande i mängd.

Full af ifver framlade hon sin plan för mannen. Han såg, att hon hakat sig fast vid denna tanke med en sådan styrka och liflighet, att han ej vågade motsätta sig densamma. Ty nu som förut ville han stå henne bi i allt, som kunde göra hennes lif gladare och lättare.

Hela vintern lefde hon på denna förhoppning. Annonser infördes i tidningarna, och när våren kom, fattades hon af en rastlös verksamhetslust. Hon

lämnade sin söm; hon var ifrig och språksam ute i staden, legde arbetsfolk och utvecklade sina planer: den stora stenlagda gården skulle förvandlas till en skön gräsmatta med doftande blommor och springvatten. Där skulle badgästerna om kvällarna sitta och lyssna till vattenplasket eller under djupsinniga samtal långsamt vandra upp och ned i trädgårdens skuggrika gångar; — hon såg ej, att träden voro öfvervuxna med mossor, gamla glesa äppleträd, som buro den suraste kart, ej heller att rabatter och gångar knappast på år och dag blifvit rörda hvarken af spade eller kratta.

Och arbetsfolket kom. Det blef lifligt i gården. Hon gick lycklig omkring; det var spänstighet i hennes gång, lif i hennes ögon.

Hvarje spadtag, hvarje klingande hugg af järnspett i stenbron var för henne en försäkran om hennes dröms uppfyllelse: hade hon ej fått komma ut till världen, så skulle nu världen komma till henne!

Omsider var största delen af gårdsbron upprifven och pålar nedslagna i en stor fyrkant omkring pumpen med det alltid rinnande vattnet. En liten springbrunn anlades, murades med cement, och rör nedsattes.

Vattnet steg i en hög stråle.

Hon stod den gången i dörren under vinrankan, hvars grenar så tidigt på våren ännu voro nakna och bruna. Hon slog som ett förtjust barn ihop sina händer, och hon såg i tankarna vattenstrålen stiga allt högre och högre. Den liksom bar hennes fantasi upp öfver taken på de låga husen,

högre än backarna, högt, så att också hon fick kasta en blick ut i denna värld, efter hvilken hon i sin själs innersta alltid hemligt trängtade.

Men veckorna gingo. Det led långt in i maj. Vinrankans grenar fingo knoppar. Juni ingick: knopparna blefvo till späda ljusa löf — och löfven började så småningom att mörkna.

Ännu hade ingen enda badgäst kommit.

En obestämd beklämning trädde i stället för hennes förra stora tillit.

Skulle verkligen ingenting bli af? Skulle ingen, ingen vilja komma? Var äfven detta blott illusioner — en tom dröm, lik hennes eget lif?

Hon såg ut öfver den stora gården med de låga, öde husen.

Solen sken på de röda taken; skorstenen midt emot var nykalkad, det gjorde ondt i ögonen, och hon skyddade dem med handen. Arbetet med anläggningen hade aldrig blifvit fullbordadt; de uppbrutna stenarna lågo uppstaplade i en stor hög bakom springbrunnen, från hvilken vattnet blifvit affäst.

»Det får bli färdigt ett annat år, då vi säkert ha dem här; det går inte så i första taget; vi få annonsera», hade hennes man tröstande sagt.

Ett annat år!

Hennes korta verksamhetsifver var förbi. Tyst och sluten gick hon omkring, och endast med motvilja tog hon åter i tu med sin förr så kära sömnad — —

Hvarje vinter lät man annonsen stå. Och så småningom hade en och annan resande verkligen, såsom nu vi, kommit hit till detta underliga ställe, stannat en och annan vecka, mera för det de tyckt, att de borde göra det, då de farit den långa vägen, än för det de trufdes där så särdeles väl.

Men detta hade, det skönjdes klart, åter kommit hennes förhoppningar att vakna. Hennes ansikte strålade af stolthet och triumf, då hon talade om »våra badgäster»; hennes röst ljöd så ungdomlig och klar, och öfver hela hennes väsen låg en viss lätt glädtighet, som i förening med leendet kring hennes mun gaf oss intryck af, att hon var mycket yngre, än hon i själfva verket var.

Och denna kvinna, som lefde sitt underbara fantasilif i detta skumma hem, väckte vårt djupaste intresse.

Så småningom hade vi fått höra hennes historia; den befolkade för oss de tomma rummen, den lade sin stämning öfver bukten, vattnet och skogen, hvori särskildt platsen under den yfviga boken var full af vemod och minne. Vi tyckte oss se henne där framför oss, febersjuk, halft döende och med de stora ögonen riktade uppåt det gröna hvalfvet.

Hela hennes väsen inflätades i alla de intryck, vi erforo. Då vi understundom om aftnarna, sedan skymningen inbrutit, tysta och ensamma sutto i salen, där fönstret stod öppet, och syrsorna utanför liksom sjöngo tröst i mörkret därinne, då förnummo vi en känsla, som om vårt eget lif låge oändligt långt borta i tiden, som om världen verkligen krympt ihop till denna lilla instängda fläck, för oss uppfylld

endast af denna kvinna. Och det var nästan som en fortsättning af våra tankar och känslor, när hennes mörka gestalt ibland helt plötsligt och ljudlöst gled oss förbi; i sin dräkt och med sin lätta sväfvande gång hade hon något spöklikt öfver sig; det var, som om en dröm flutit öfver i verklighet.

Men när hon tände lampan i taket och vi åter sågo de sorgsna, barnsliga ögon, som blickade in i lågan, medan hon skrufvade upp vecken, så att det klara skenet föll på de fina dragen, då var det, som om mörkret öfver hennes lif vek undan, och hon stod där, sådan hon var, visserligen med brutna anlag, anlag, som *aldrig* skulle få växtkraft, aldrig sätta frukt, — men med guldrent sinne, ingifvande vördnad för den fasta oförstörbara kärnan i hennes naturs innersta.

Ett splittradt lif — ett tragiskt lif: men är icke *hvarje* människa såsom personlighet ofullgån- gen, och vågar man ej hoppas, att människolifvets spillror en gång skola samlas till helhet, till enhet?

Passopp.

Då jag var mycket liten, bodde den gamle majorens med det högadliga namnet i ryttmästarbostället ej långt från mitt föräldrahem.

Majorens hade en son, som var kavallerilöjtnant, och denne ägde en hund, en stor vit pudel med en rund svart fläck öfver hvardera ögat, helt nära örat; han hette Passopp — ett vanligt hundnamn i byarna på sydsåkanska slätten.

Men denne Passopp var lika mycket höjd öfver de små gula byrackorna, som hans herre på den smäckra dragonhästen öfverglänste slättens klumpiga, fast på hästryggen så säkra bondynglingar.

Det var ras i blodet hos dem båda.

Den ståtliche unge löjtnanten hade emellertid bedårat min yngste brors gymnasisthjärta därigenom, att han hos denne trodde sig finna särskildt lysande ryttaranlag och på grund häraf med vänligt intresse åtagit sig att gifva honom lektioner i de första grunderna i den *högre* ridkonsten — att flänga åstad barbacka utför bygatan med fyra hästar i en

töm, däri hade min lille knubbiga bror redan uppnått en stor skicklighet, hvilken hans lika knubbiga syster förgäfves sökte upphinna; jag kom nämligen aldrig längre än att rida med *två* hästar och i lagom traf.

Säkert blef min bror minst två tum längre, då hans »vän» kavallerilöjtnanten svängde sin häst in genom grindarna till vår trädgård och red upp till stora trappan för att afhämta sin lärjunge, hvars stolthet i dessa högtidliga ögonblick var otrolig.

Men också för mig, flickungen, blefvo dessa besök till fröjd, ty vid sidan af löjtnanten sprang alltid den hvite Passopp, och någon gång hände det, att denne, ett godt stycke före sin herre, kom pilande in genom grinden, i det han med ett gladt skall hälsade mig, som stundom lekte i det med tusenskönor öfversållade gräset mellan rosengrupperna på den vackra gårdsplanen.

Den stora hundens häftiga smekningar välte ofta omkull mig, men leken slutade vanligen så, att jag på knä och i öfvermått af förtjusning slog båda armarne omkring Passopps hvita ulliga bringa och prässade ansiktet mot de svarta fläckarna ofvan hans öron, medan hans varma mjuka tunga slickade min bara hals och mina upp öfver armbågen blottade, solbrända armar.

Ofta fick Passopp lof att stanna hos mig, medan ridutflykten ägde rum; och då rasade och lekte vi båda i höstackarna på ängen och i halmen på gården. Passopp gjorde besök hos gårdshunden, hvilket vanligen utföll illa nog, i det denne med rasande svartsjuka rusade ur sin koja och jagade

den främmande inkräktaren så långt bort, som den skramlande järnkedjan tillät det.

Bättre gick det i stallet, dit jag promenerade med min gäst och där denne stiftade mycket förtrolig bekantskap med de stora mörkbruna, apelpkastade vagnshästarna, hvilka, blankkryktade och glänsande feta, stodo och mådde godt framför sina med hafreblandning och friskt grönfoder fyllda spiltor.

I stallet var ångande varmt; det var synnerligt roligt att efter den häftiga leken tillsammans med Passopp klifva upp i den nyss hemkörda, nyskurna och doftande grönsäden, hvilken brukade uppläggas i en stor hög i ett tomt stallrum, och att härifrån åse stalldrängens arbete med den stora hackelsemaskinen, som var så farlig för små flickor att nalkas. Eller också, när ingen annan var inne i stallet, att ligga och halfblunda på den gröna bädden med Passopp vid sidan, varm och mjuk, snusande i sömnen och ibland snappande efter någon näsvis stallfluga; det var något behagligt söfvande att lyssna till det frasande ljudet, som uppkom, då båda hästarna i jämn, lugn takt söndermalde de saftiga stråna mellan sina käkar; och det var alls ej otrefligt att emellanåt skrämmas upp ur den stilla dvalan, då någon af de apelpkastade, retad af en eller annan surrande broms, häftigt stampade i golfvet och svängde den väl borstade svansen för att jaga undan blodsugaren; det var till och med mycket lustigt att så där spritta till och med ett litet ryck i Passopps långa öra väcka äfven denne ur hvilan för att sedan, båda två, helt angenämt åter inslumra.

Passopp blef mycket god vän med de båda mörkbruna stona; när de fördes ut att vattnas vid brunnen på gården, hoppade han omkring dem, gladt gnällande, och de böjde ned sina vackra hufvuden emot honom och emottogo med välbehag hundens smekningar.

Snart brukade emellertid Passopp stanna kvar hos mig äfven *utan* sin herres tillstånd, men då lyktades den glada leken med sorg.

Ty Passopp fick efter riddurens slut smaka den hvinande ridpiskan, och hans klagande tjut kom mig att af full hals och med strömmande tårar högljudt instämma.

Konserten var fulltonig och förskräcklig, och följden blef, att Passopp stängdes in hemma i ryttmästarbostället, då hans herre företog sina ridutflykter till oss.

Med butter trumpenhet åsåg jag då dennes både ankomst och affärd, och den ståtliga ryttaren på den dansande ljusbruna dragonhåsten gjorde alls intet intryck på mig. Passopps herre frågade jag ej det minsta efter, när ej Passopp var med, och från den första gång jag sett honom vredgad låta sin ridpiska svepa omkring min väns skälfvande kropp kände jag ett djupt, ehuru i mitt tycke sorgligt vanmäktigt hat till honom, som med makten äfven förenade en viss obestriddlig rätt.

Men enligt kärlekens eviga milda lagar — nämligen att tvänne varelsor, som å ömse sidor okufligt arbeta på att åter mötas, också, om ej alla naturmakter sammansvärja sig emot dem, få se sin sträfvan krönt med framgång — skulle Passopp

och jag efter mycket stretande och sparkande ändock ofta leka tillsammans.

Passopp bände upp dörren till sitt fängelse, smög sig hemifrån och kom springande hem till oss, ofta smutsig och våt och alldeles utan den forna frimodiga käckheten. Det låg en viss förbrytarprägel öfver honom; det var ej längre den af sin herres hand smekte favoriten, som kom gladt hoppande bredvid hans vackra häst; det var rymmaren, den på brottsliga vägar stadde, som, förnimmande ridpiskans hvinande sus efter sig, kom slokande och smygande — ej fram till stora trappan, utan på bakvägar in på bakgården, in i stallet, där de apelkastade gnäggande hälsade honom och där mina ofta något solkiga händer smekte hans lurfviga päls, bäddade ned honom i grönfodret, bar till honom mjölk och mat från köket, dock alltid i bäfvande hemlighet, ty så fort Passopp upptäcktes, blef han hemsänd, och i fantasien hörde jag rytsande hans ömkliga tjut vid den säkert icke utblifna bestraffningen.

Också hade jag lyckats vinna stalldräng och kökspiga för mig och Passopp; men alla förenade bemödanden att dölja rymmaren omintetgjordes dock alltid till slut af min i den högre ridkonsten allt slängdare brors hederskänsla, hvilken, så påstod han, förbjöd honom ett sådant förräderi mot en vän, som det, hvilket sattes i gång af Passopp och mig i stallet.

Hos majorens blef tillsynen öfver Passopp då ännu mera skärpt.

Så hade en lång tid förgått under fruktlös

väntan, att Passopp skulle komma; ofta om sommarkvällarna hade jag före liggdags smugit mig ned i trädgården, letat bakom häckar och lyft på löfviga grenar, allt i hopp att få se min väns hvit-skimrande, ludna kropp ligga flämtande och darrande under någon buske samt att i dunklet därunder möta den kloka, varnande blicken ur de djupa, af nedhängande ull halft dolda ögonen. Men ingen Passopp hade syntts till på länge, och mången tyst, tung suck höjdes från mitt hjärta.

Så fick jag lof en dag att följa med in till residensstaden, till Malmö, hvars stora, om förmiddagarna folkvimlande torg tycktes mig vara fylldt af alla de österlandets skatter, om hvilka »Tusen och en natt» — Albert Bonniers »Tusen och en natt» — visste berätta. — Jag hade just börjat få frisk påfyllnad på min lilla bokhylla, och eftersom det utanpå de roligaste böckerna alltid stod »Albert Bonnier», blef detta för mig till slut namnet på alla små flickors och gossars särskildt gode vän; intrycket häraf blef så starkt, att jag rent af fann hvarje bok tråkig, som saknade det namnet på bandet. — Detta i parentes.

Nå, vår stora täckvagn hade ej väl rullat tvärs öfver torget — där mina ögon bland den i träskor och trätofflor, i rödrutiga hufvuddukar och gula halmhattar klädda skånska folkhopen förgäfvesspanade efter en Haroun al Radsjids turbanpydda gestalt — och svängt in på Barkman & Bergs stora köpmannagård, förrän vi möttes af ett vildt glädjetjut. Passopp kretsade omkring oss i vida ringar, hoppade upp på hästarna, slickade deras drypande

mörka mular, hoppade upp på mig, möttes af mitt varma famntag, fördes i triumf upp på hotellrummet, undfagnades med alla bakelser, som voro kvar i papperspåsen med resmaten hemifrån, drogs i öronen, smektes och kallades vid de ömmaste namn, som barnsliga läppar kunde finna på.

Passopp hade fridag. Icke anande det farliga mötet, hade hans herre släppt honom lös, och han hade medföljt majorens vagn in till Malmö.

För Passopp och mig existerade den dagen hvarken Malmö torg eller något annat fröjdefullt i staden.

När kvällen kom och hemfärden med den, sprang Passopp hela tiden bredvid vår vagn; hans hvita rygg bredvid hästarna var det sista jag såg, innan jag smånickande och sömntyngd slöt mina ögon.

Nästa morgon, då jag klädd kom ut på gården, var Passopp redan borta; mina föräldrar sade ingenting; de sågo litet allvarsamma ut, och jag, som bäfvade för min väns öde, tordes ej framställa några frågor.

Men mina tysta, spörjande blickar måtte hafva talat tillräckligt, ty en dag fick jag löfte att få följa med till majorens.

Vi hade en gammaldags liten kalesch, utan kuskbock, hvilken begagnades, då min far själf körde.

Instufvad i denna, midt emellan far och mor, och hårdt klämd af den igenknäppta fotsacken, som nådde mig nästan upp till hakan och luktade illa af blanksvärta, hängaf jag mig, medan vagnen

sakta rullade förbi stora, hvita bondgårdar och långa pilvallar, åt en stilla fröjd vid tanken på, huru förvånad och glad Passopp nu skulle blifva och huru roligt vi skulle få tillsammans.

Stor var därför missräkningen, då vid framkomsten intet hundskall hördes af och ingen Passopp syntes till.

Mina föräldrar bjödos att stiga in i det lilla förmaket, och jag fick följa med, sattes upp på en hög stol vid ett fönster och blef sittande där i orolig bidan, tyst iakttagande min omgifning.

Majoren var en vacker man, tyckte jag; hans grå hår var likt min fars; det föll mjukt öfver en hög, mycket fårad panna, och de täta, grå ögonbrynen, den krökta näsan — högadlig äfven den — de litet borstiga klippta grå mustascherna skrämde mig icke alls, ty hvar gång jag såg på honom, nickade han åt mig, så att jag måste nicka igen, hvarvid hans blå vänliga ögon nästan logo emot mig. Jag kände ett tryggt medvetande, att majoren tyckte om små flickor, och jag var mycket nöjd, att den ståtliga löjtnanten med ridpiskan just var ute och red. — Kanske hade Passopp följt med honom; kanske skulle han ändå komma hem, innan vi reste.

Majorskan var mycket fin, mycket vacker, med grått buckligt hår och spetsmössa; hon läspade och blundade och talade mycket långsamt: jag visste, att detta ansågs vara förnämt och lyssnade med andakt.

Kaffe bjöds; jag fick också litet i en kopp, starkt uppblandadt med mjölk och med en hel hög kakor.

Utanför var en stor trädgård med en rikedom af violett och hvit flox, med höga buxbomshäckar och en smal ogrusad korsgång, alldeles som i gamla fuktiga bondträdgårdar; och bakom trädgården var en tät park med höga almar och askar, i hvilkas kronor råkorna byggt en massa stora bon, och där de kraxade och flaxade och skreko, så att jag till slut började finna det helt hemskt.

Jag hade för länge sedan tröttnat att lyssna till de äldres samtal; jag hade ätit upp mina kakor, var trött vid att sitta stilla och blef allt mera beklämd i mitt sinne.

Så inkom det lyckligtvis en bricka med rykande plättar och en stor skål hallonsylt; det skingrade ledsnaden litet, ty jag blef mycket förvånad öfver att plättar bjödos på så ovanlig tid; det brukades nämligen aldrig hemma. Jag var emellertid på samma gång mycket belåten däröfver, ty en rågad tallrik däraf kom på min lott; majoren sockrade dem själf och lade en stor sked sylt allra öfverst.

Som bäst sysselsatt med njutningen af denna läckerhet, väcktes plötsligt min uppmärksamhet af att någon nämde Passopps namn; jag ryckte till och såg upp; min fars ögon mötte mina, och min mor hade blifvit alldeles röd i ansiktet.

Det var majoren, som talade:

— »Ja, och så blef min son trött vid det fördömda krånlet; nog var det skada på djuret, det var en vacker hund . . . men otrogen, som ni vet . . . och så sköt han honom . . .»

Skeden med ett läckert litet hallonbär stannade på halfva vägen till mina läppar; plätten, som

jag hade i munnen, växte med ens till en stor mjölklump, jag kunde ej svälja ned den. Likblek stirrade jag på den talande; hans röst samman-smälte med de stora, svarta fåglarnas kraxande läte ute i trädskronorna; jag uppfattade ej fortsättningen af hans ord . . .

Passopp skjuten, Passopp, min gode vän, min vackre, varme, mjukullige lekkamrat, skjuten, för det han höll af mig, skjuten för våra lekars skull . . .

Jag kände, att mitt ansikte förvreds: jag kunde alls icke skrika högt, men tårarna prässades våldsamt fram ur mina ögon. Min mor sprang upp, tog mig i sina armar och bar mig in i ett annat rum.

På aftonen satt jag åter mellan mina föräldrar i kaleschen, inklämd under fotsacken, mot hvilken min haka hvilade, medan den svala kvällsluften skönt svalkade mina af gråt upphettade kinder och svullna ögon.

Mitt sinne var fylldt af mycket sorgliga betraktelser; min sorg öfver Passopps grymma öde blef djup och långvarig.

Från den dagen har jag ej heller riktigt kunnat fördraga plättar med hallonsylt; de framkalla genast minnet af den dystra trädgården med den fula floxen och det kraxande fågellätet, som åtföljde de olycksbådande orden — »och så sköt han honom».

Käre gamle Passopp!

Smedjan i skogen.

Det hade blifvit liksom tomt och dödt i skogen, sedan den gamla smedjan stängdes.

Den låg vid stora landsvägen, som följde en hög grusås, hvars båda sidor voro tätt bevuxna med gran och tall; de raska, taktfasta hammarlagen, som med kraft föllo mot städet, hade alltid brukat klinga klart och idogt; ljudet hade ofta af vinden förts genom skogen, öfver trädtopparna, där åsen sluttade ned, och ut till byn och gårdarna på slätten. Helt sällskapligt ledsagade det en, då man i kalla vinterdagar vandrade inåt skogen, och flåsandet från bälgen, då man gick förbi smedjan, samt skenet från härden, hvilket genom de små dammiga, blyinfattade rutorna lyste öfver snön och in mellan tallstammarna, gáfvo ett intryck af värme och trefnad, äfven då det var så kallt, att hästarna framför gruslassen voro hvita af rim, och karlarna voro isiga i skägget.

Vackert var det också att vare sig i dimmiga eller klara vinterkvällar se från smedjans ruckliga

gamla tegelskorsten en kvast af eldgnistor stiga upp, lysa och efter hand slockna.

Smedjan hade varit liksom skogens lifvande själ.

Men nu var bälgen stum och eldskenet släckt; det kändes, när man kom in i skogen, som om kölden midvinterstid blifvit strängare än förr.

När våren kom, hade man ute i bygden åter någon enstaka gång hört klingande slag från smedjan, men matta och långsamma; de hade dessutom snart tystnat.

Smeden hade varit sjuk, sades det; han var för öfrigt gammal, eller ansågs åtminstone gammal, eftersom han haft sin smedja i öfver trettio år och alla hans barn voro vuxna: den äldste, smed som fadern, hade egen smedja i en annan socken, kallades »fabrikör» och hade tagit de båda andra bröderna, äfvenledes smeder, i sin tjänst.

Den gamla smedjan stod svart och öde.

En höstafton mötte jag smeden ute på slätten.

Han kom långsamt landsvägen framåt; i handen bar han ett par gamla såll och en sliten skinnväska; synbarligen kom han från auktionen i grannbyn, dit jag själf ämnade mig. Han hade sin helgdagsjacka på af blått vadmal och var nyrakad; en krans af grått skägg gick rundt omkring ansiktets nedre del från öra till öra; han såg blek och trött ut, och den förr kraftiga gestalten hade sjunkit ihop och blifvit liten och tunn; rocken var nu allt för vid och stor.

Jag stannade och hälsade på honom.

— Nå, hur står det till nu för tiden? Kilgren ser litet klen ut.

Han tog på sitt stillsamma sätt höfligt af sig hatten och sade med det något sjungande tonfall, som är brukligt i provinsen:

— Jag tackar . . . inte är jag stort häflig heller, det värker så svårt — han lade handen på bröstet — jag trodde jag skulle blifva bättre, då det blef varmt; men inte blifver jag väl nu bra mer . . . inte förr än jag går hädan.

Hans ton var lugn och hade en viss blidt resignerad klang; han vände sig litet från mig och stod och såg ut öfver den vidsträckta slätten med de många rödfärgade gårdarna i det mörka tallskogsbrynet; björkarna här och hvar på de enstaka stenbackarna hade redan börjat starkt gulna efter den första höstfrosten, och från fälten voro snart alla skylar inkörda; endast några få stodo här och där på stubbåkern.

Smeden blickade liksom eftersinnande bort mot horisonten i väster, där grantopparna syntes spetsiga, en och en, mot den klara, lätta, gyllne luften; solskifvans öfversta rand hade nyss försvunnit bakom dem.

Jag frågade honom, om han förr haft ondt i bröstet.

— Jag . . . Jöss, nej . . . jag har varit stark karl i all min dar och duktig att sköta släggan båd' natt och dag . . . tills nu, det här kom på . . . åh ja, nu är jag liksom bruten; jag kan inte stort göra nu mera; men glad får jag vara, att det är, som det är; jag kunde ju dag ut och dag in varit liggande i min säng — nu kan jag ju ändå gå uppe litet så här och kan sköta mig själf. Det

kan väl kosta på litet ibland, för jag är ju inte så gammal, bara femtiosju år. Men — det är ändå inte *det*, som tynger mest, det är inte det.

— Kilgren menar väl, att det har blifvit så tyst der hemma i smedjan, och att sönerna äro borta.

— Ja, det är just det . . . det är så underligt med den stängda smedjan.

Vi hade börjat gå långsamt framåt; jag hade vändt om och följde nu smeden på vägen längs åsen bort emot skogen.

Jag kände ju honom så väl. Under många år hade jag på min nästan dagliga promenad gått förbi hans stuga i »backen» och hans smedja.

Jag hade ofta gladt mig åt den trefnad, hvilken liksom utströmmade från det lilla stället; jag hade med särskildt intresse följt dess utveckling, sett stugan blifva tillbyggd och vidgad, välståndet växa, högt spjälstaket komma omkring den lilla hönsgården, ladugården ökas och backen där bakom rensas fri från sten och blifva stallplats samt till sist trädgård anläggas med fruktträd, syrenhäck och fingrusad gång.

Och under allt detta hade ständigt från arla morgon till sena kvällen de flitiga hammarslagen klingat genom skogen, och bälgen hade flåsat därinne i den lilla svarta byggnaden med de många olika verktygen i hyllor på den sotiga väggen.

Ofta hade jag tittat in om i stugan, helst då lukten af färskt bröd tillkännagifvit, att smedshustrun höll på att baka bullar och kringlor, ty gumman hade många afnämare i kringliggande byar

och gladdes åt en liten styfvers förtjänst. Ofta hade jag småspråkat med barnen, af hvilka hvar och ett skötte sin syssla, sönerna i smedjan — den yngsta ännu så liten, att han ej ens kunde lyfta minsta hammaren — och dottern i ladugården eller vid bakträget.

Den lilla öppna platsen framför smedjan var i synnerhet före vårarbetets början fylld af plogar, harfvar, kärror och andra landbruksredskap, som stodo och väntade på lagning eller som redan undergått behörig reparation; och utanför på vägen var ofta trängsel af hästar, som skulle skos, och af karlar, som tvistade om, hvilken af dem hade brådadast.

Och vinter och sommar hördes från morgon till kväll samma hammarklang; den »gamle» smeden, ännu i sina bästa år, gjorde allt arbetet med plogarna — det var det viktigaste, brukade han säga, ty ju hvassare billen var, dess bättre skar den ned i jorden, dess djupare blef fåran och kraftigare grödan. Hans gossar rörde sig flinkt och raskt omkring honom med svarta ansikten, hvilka dock blossade af hälsa under sotet, med glada, ärliga ögon och med de muskelstarka armarna blottade. Ingen främmande gesäll hade funnits i smedjan, sedan den äldste sonen orkat rå med stora släggan.

Af denna idoghet och detta »goda humör», hvilket liksom omgaf hela platsen, hade jag alltid känt mig upplifvad och stärkt, då jag någon gång under min aftonpromenad stannade en stund i smedjans låga dörr, betraktande de mörka karl-

och gossgestalterna där inne, belysta af det röda skenet från elden på ässjan, eller pratande ett ögonblick med den gamle smeden, hvilken då vanligen kom bort i dörren.

Smedjan på skogsåsen var den lifligaste och muntraste platsen i byn.

Endast en kortare tid under alla dessa år hade det varit tyst och stilla omkring den samma.

Det var strax efter, att det nya bönehuset blifvit färdigt något längre uppe vid skogsvägen.

Det hade gått liksom en »väckelseström» genom bygden, och dess befolkning samlades dagar i sträck i bönehuset, sjungande, bedjande och kaffedrickande. Bönderna lämnade sina gårdar och åkrar, kvinnorna stängde till sina köksdörrar; från morgon till kväll stodo hemmen tomma, medan ett sorl af suckar och halfhögt uttalade vittnesbörd nådde ut till vägen ifrån »församlingshuset». Dessemellan ljöd sången om längtan till Kanaan och det nya Jerusalem gällt och högt, och ljudet häraf hördes långt in i skogen, tills det förtonade borta i de stora uthuggningarna, å hvilka vinterhygget försiggick och som sträckte sig ödsliga och ensliga djupt in i tall- och grandunklet.

Gående och åkande, som färdades till bönemötena, stannade som förr utanför smedjan, men ej för att tala om världslig, syndig sträfvän, om hästskor och vagnsfjädrar, utan om bönesammankomstens ljuflighet och för att uppmana smeden att låta all jordisk omsorg fara, släcka elden på ässjan och följa dem.

Och smeden hade så småningom gripits af en

sugande oro. Sängen där borta hade liksom oemotståndligt dragit honom. I början hade han tveksamt sett på den utanför smedjedörren uppstaplade mängden af olagade redskap — men då en ny besökande sagt honom, att dessa betänkligheter voro satans frestelser, hade han till slut stängt sin smedja och följt den stora strömmen till bönehuset.

Och under dagar och veckor var härden i smedjan mörk, och intet klingande hammarslag trängde genom skogen till de bedjandes öron. Och ute i bygden rådde stillhet, som om en djup sömn sänkt sig öfver byn och hela landskapet.

Till slut var det dock, som om lifvet börjat vakna upp igen; folket stannade hemma, började åter plöja och så. De världsliga intressena gjorde sig åter gällande — och smeden fick brådtom att hinna med alla beställningar.

Det klingade åter raskt från stället. Far och söner smedo och svettades, men ännu hvilade en tung stämning öfver dem, den låg öfver arbetet, öfver hela den lilla gården, ej minst inomhus, där den nyss vuxna dottern, vacker och varmblodig, hölls strängt afspärrad från byns ungdom med dess ånyo frestande danstillställningar.

Man hörde talas om häftiga uppträden mellan far och dotter, helst sedan det upptäckts, att denna ofta om nätterna brukade smyga sig ut genom fönstret för att skynda till byn, där dansen trädde lika ystert som före den stora väckelsen, medan skaror af äldre personer samlades i granngårdarna för att bedja för de förvillade, men utan att verksamt ingripa mot det stojande oväsendet.

Smeden blef allt mörkare i minen och dottern allt mera butter och förgråten: det glunkades ett och annat om henne, men allt pratet tystnade, då hon plötsligt blef gift med en af de kringresande predikanterna och flyttade långt bort med honom.

Sedan hade man ej hört något om henne, men smeden hade blifvit fåordig och tyst. Han såg betryckt ut, som om han burit på en tung tanke, blef grå i skägget och åldrades mycket, dock blef han mera mild i sitt väsen än förr. Bönehuset besökte han mera sällan, men i smedjan sjöng han ofta högt om Kanaan, »sälla andars land». Arbetet gick emellertid raskt undan.

Och år gingo.

En vacker dag brusade på den färdigbygda järnvägen det första lokomotivet fram; banan gick nedanför smedsbostället. Smeden och hans söner gingo ofta ut, när de hörde de rasslande vagnarna, och åsågo häpnande det förbiilande tåget.

I bönernas och suckarnas ställe susade nu en annan ande genom skogen, det nittonde århundradets ande. Oemotståndligare än sången från bönehuset trängde den fram, in i lugnet mellan de mörka tallarna, in i hjärtat af Sveriges aflägsna landsbygd — storindustriens ande, mäktigt eggande och lockande de unga.

Och nu var det *deras* tur att lyssna, att gripas och att följa — och inom kort stod smeden ensam vid sitt städ.

Och åter gingo några år.

Färre plogar syntes utanför smedjan, och mera sällan stannade de åkande för att få hjälp med lagning.

»Rörelsen» hade dragit sig åt ett annat håll, bort till grannsocknen, där smedens äldste son, »fabrikören», fått sin nya storsmedja i ordning och där hans bröder nu tjänade *honom*. Deras anseende som skickliga smeder var i ständig tillväxt; i *deras* arbetslokal funnos ej endast vänliga städ, släggor och hammare; där funnos i dessa trakter hittills obekanta, dyrbara maskiner af olika slag; det var icke en vanlig liten landsbygdssmedja; det var början till en mekanisk verkstad.

Men hemma på den gamla tomten var det helgdagstyst ofta hela veckan.

Och nu hade, som sagdt, hammarslagen alldeles upphört. — —

— Det är just det, som tynger mig mest — upprepade smeden, medan vi långsamt vandrade bort mot skogen, som stod orörlig och mörk, medan skymningen föll på. — Det är nu mer än trettiofem år, sedan jag började där borta i backen; det var bara sten då . . . Ja, mer än sextio lass har jag kört undan bara från det ställe, där smedjan står . . . all den stenen, se, med hvilken jag sedan byggde källaren; och smedjan är stor och bra, om den än inte är som en »fabrik», och gossarna mina skötte den som karlar . . . hade jag bara fått behålla den ene . . . den yngste, bara han! Han är karl till att sköta sig så bra som någon storsmed, så ung han är . . . men det är märkvärdigt med det; de är som förtrollade nu för tiden, pojkarne; jag kan inte begripa, hur det kommer sig; de vill bara vara tillsammans . . . och tänker aldrig ett grand på gubben där hemma . . .

— Det är bra illa af dem . . .

Smeden hostade till litet harmset och svängde med sållen, som han bar i handen :

— Illa . . . Nej, fäll *bra* är det, att de är tillsammans; mina pojkar är storsmeder, se, och ett arbete gör de, som . . . ja, det är sanning, att ingen kan göra det bättre . . .

Han hade talat sig ifrig. Hans fadersstolthet försvarade sönerna mot den bitterhet, han såsom yrkesman kände öfver att de flugit ur det gamla boet, att de vuxit så stora, att detta ej längre rymde dem, och öfver att han i den liksom med järnvägen framstormande konkurrensen såg sig kastad ur sadeln af sina egna skickliga söner — hvilka dock voro hans lifs stolthet; och dessa båda känslor, som fullkomligt behärskade honom, gjorde hans tal till en underlig blandning af belåtenhet och harm.

— Nej, gamla smedjan är inte bra nog nu för tiden; det skall vara hus med höga fönster nu, det skall det, se; men för allt det arbete, som blifvit gjordt där . . . i min smedja . . . väl öfver tusen nya plogar . . . ja det förslår inte! Och från alla socknar kom de med sitt arbete hit, det var rullharfvar och vältrar och årder . . . och allt småarbete se'n! . . . Den låg nu så särdeles bra till vid vägen där uppe på åsen; alla skulle ju där förbi . . . men nu far de i alla fall hellre en krokväg bara för att komma till »fabriken», kan tänka, där Anders Erik är herre. Men se där får de då också arbete, som *duger*, där . . . jag är ju bara en simpel grofsmed, fick aldrig lära af annan än mig själf . . .

men äldsta gossen min, han var på stora verkstäder, han lärde det fina i konsten, och han har själf konstruerat maskiner, som han har patent på . . . de drifver det med fart därborta, det är visst, och inte gick det hälften så bra för dem, om de hade främmande folk . . . Men ändå kunde ju den lille . . . han är för resten stor nu, han med, . . . kommit hit och öfvertagit gamla smedjan; arbetet hade nog räckt till åt både mig och pojarna; och fast det inte är så värst bevändt med mig nu mera, så hade jag väl ändå kunnat hjälpa honom litet smått. Men de ville inte, de ville inte . . .

Vi hade nått ett långt stycke uppför vägen, som längs med åsen sakta höjde sig; granträden stodo här täta; det var nästan mörkt: djupare inne hördes räffen tjuta, det lät nästan, som om ett barn jämrat sig.

— Och nu orkar jag stort inte mer, och gumman min är också trött; aldrig säger hon väl något om det, hon ställer så godt hon kan med hvad vi har, men hon får beständigt sätta sig och hvila . . .

Jag undrade, om de inte borde sälja sitt ställe och flytta till sina söner.

Smeden rätade på sig; hans röst lät kraftig och litet skarp.

— Sälja . . . flytta . . . till *dem*? . . . Nej så . . . nej, inte så länge jag kan spotta så långt som så; inte har jag arbetat upp min gård och fått det så bra för att lämna den ifrån mig, om det så var för två »fabriker» och det aldrig så granna, se . . . När jag är död, som väl blir, när Herren så vill,

då kan gumman min flytta bort till gossarna i det fina huset! . . . Visst går det litet illa, när inte någon af dem vill taga fatt och bruka gården här . . . men de har inte tid, de, inte; *de* har arbete, så ingen smed i riket kan hafva mer, för mästersmeder är de, se . . . Fast tungt är det, tungt att se det stå tomt där borta . . . för gamla smedjan var ändå bra . . . Nej, gokväll och tack . . . det är snart mörkt . . .

Rösten hade åter skiftat mellan tungsinne och stolthet. Han lyfte höfligt på hatten och fortsatte den lilla vägbiten, som han hade kvar till sin smedja, i hvilken elden på härden slocknat och hammarslagen tystnat.

Det föreföll mig, som om det nu vore ödsligare i skogen än någonsin förut.

Endast räfven tjöt gällt långt borta.

En bröllopsresa.

»**E**lmhult — tre minuter.»

Jag kröp längre in i mitt kupéhörn; ehuru jag fått sitta ensam och ostörd allt från resans början, ångrade jag redan, att jag valt att fara den ledsamma vägen till Stockholm med det långsamma dagsnälltåget.

Dörren, som jag dragit till, rycktes upp; en herre och en dam stego in; de hade en hel mängd res saker och bråkade länge med lifliga, muntra protester mot hvarandra, innan allt blef behörigen instufvadt.

Konduktörn stack hufvudet in.

»Är här någon ny instigen?»

Biljetterna lämnades.

»Till Stockholm — var så god.»

Kupédörren slogs igen.

Se så — ända till Stockholm! Det var just trefligt! — Jag fördjupade mig halft misslynt åter i min bok utan att närmare betrakta mitt res-

sällskap, hvilket vid en första hastig blick föreföll såsom ett godmodigt äldre par från landet — från »rama bondlandet» till och med, om man fäste sig vid snittet af deras dräkt och vid deras solbrända, grofhylta anleten.

De ingåfvo mig alls intet intresse, och jag bemödade mig att slå döförat till för deras ifriga samtal, som dock fördes halfhögt och med en viss försynthet att ej besvära.

»Ser du», hörde jag efter en stund herrn yttra, »där är den där stora stenen öfver Linné — vi reser förbi Råshult, det står om det i resehandboken; — sådan hög sten, se, ser du där — — —»

»Nej — jasanya — Säterbergs blomsterkung, boken i det vackra bandet, som du gaf mig till julklapp en gång, du minns — nej, så han ligger begrafven där! Det var då roligt! — — —»

Jag såg upp från min lektyr.

Paret blickade ifrigt ut genom fönstret, puffade leksamt undan hvarandra, skrattade, läste i resehandboken och sågo hvarandra allt emellanåt in i ögonen med så glädjestrålände blickar, att man kunnat tro dem vara ett förälskadt par, om de ej båda varit gråhåriga och burit prägeln af att hafva bakom sig ett lif af mödosam sträfvan, som gjort deras drag skarpa och deras händer grofva. Hon i synnerhet bar denna prägel; storvuxen var hon, i saknad af hvad man kallar »hållning» och utan spår af modernt »snitt» i dräkten. Den stora gula kapotthatten med höggula band gick långt ned i nacken; hon hade genast dragit af sig handskarna, som om de besvärade henne.

Han var mycket mindre till växten än hon och såg litet mera »tidsenlig» ut; hans svarta hår och skägg var starkt gråsprängdt, men hans bruna ögon riktigt lyste af en viss skålmaktig glädje, helst när de mötte hustruns belåtna blick.

När allt går omkring, måste de ändock icke vara så gamla, tänkte jag, åtminstone ej för gamla för kärleken — — —

Mitt resällskap vann med ens min sympati. Jag lade boken ned i mitt knä och följde med ett visst nöje deras intresserade jämförelser mellan de ställen, som passerades, och resebokens uppgifter. Det tycktes, som om allt var dem nytt; de reste sig upp, pekade ut på någon liten sjö, ryckte hvarandra i armarna, gingo från fönster till fönster, ängsliga, att något under denna märkvärdiga resa skulle undgå dem, förtjusta och lyckliga öfver allt, hvad de sågo.

Det var synbarligen första gången de gjorde en »långresa».

Bekantskapen oss emellan var snart gjord; den inleddes på så sätt, att — den unga frun, höll jag på att säga — den gråhåriga damen med den klara blicken och det glada skrattet öppnade sin resväska och bjöd mig därur ett par vackra röda astrakaner. Det var nämligen midt i frukt- och skördetiden. »De äro från vår egen trädgård», sade hon halft urskuldande, men mycket belåten; »vi ha själf planterat träden samma år vi gifte oss.»

Då den stundom något bullersamma glädtheten emellanåt liksom saktade af, sutto de en stund tysta bredvid hvarandra, hand i hand, hon

ibland med hufvudet mot hans axel, hvarvid hon fick böja sig ned rätt betydligt. Då och då bytte de ett leende eller några smeksamma ord: »pappa lilla, hvad det här är roligt», eller: »så vacker och kärnfrisk skogen står, hustru», eller något dylikt, till dess någon glimmande liten ödslig skogsjö nära banan eller dånet, när tåget brusade fram öfver någon bro, åter lockade dem att skynda till fönstret för att se ut.

»Herrskapet har aldrig farit den här vägen förr?» sade jag slutligen.

»Nej aldrig — det är allra första gången. Vi ha alls inte rest förr — min man bara till Helsingborg någon gång; jag har inte varit norr om Vislanda. Vet fröken — eller frun? — jäså frun, hvad det här är?»

»Ah, tyst, du lilla toka», afbröt mannen, »inte är det värdt att berätta — — —»

»Värdt? Så du pratar, pappa, du som själf i morse, då vi sutto på vagnen för att åka till stationen, sade, att du inte trodde det var verklighet, så märkvärdigt tyckte du, det var — — —»

»Ja, det är sant, det är det också —», han vände ansiktet emot mig; jag gaf ej längre akt på, att han var en grånad man; han såg ung och genomlycklig ut.

»Jo, vet frun», fortfor hon, »det här är vår bröllopsresa, vår första riktiga resa som gifta — —»

»Och bröllopsdagen var i dag för tjugufyra år se'n», ifyllde han.

»Ja, för tjugufyra år se'n! Och vi hade hela

tiden som förlofvade talat om, att vi skulle göra en liten bröllopsresa till Stockholm. Men så — —»

Hon afbröt sig tvekande.

»Så kom det dåligt år» — det var åter han, som tog ordet — »det var den svåra torkan 1868; frun var väl för ung att kunna minnas det nu! — Jag hade nyss köpt min egendom där nere i Väreud och hade skuld på den. Och värre såg det ut att bli. Och så kom vi öfverens om att spara med resan så länge, tills vi betalt skulden och rådde om vår gård själfva. Synd var det om henne, gumman min, förstås; hon hade talat om den resan hela vintern. Hon bar det likväl med ro och tog duktigt fatt där hemma på gården. — Men det stod hårdt med den skulden, och så kom barnen — —»

»Två gossar och en flicka, ja. Och se'n kunde man ju inte fara från dem. Och så kom det tusen bestyr och omsorger. Än var grödan klen, än kom den dåligt i hus; så trufdes inte korna, så blef det dåliga tider och prisfall på säden, och så var det ett och så ett annat — men vi gick på, och för hvar gång det tog emot, sade vi: 'Inte ska' vi hänga med hufvu't för så litet — vi spar med bröllopsresan, du, dess roligare blir den, och dess grannare hinner det bli där uppe i Stockholm!' Och så arbetade vi på igen — — —»

»Och för hvar gång», afbröt han och såg på henne med skälmaktig blick, »för hvar gång vi i tidningen läste om något nytt, som inrättades där uppe, om de storartade husen vid esplanaderna och allt sådant, sade vi: 'Det är för oss, de gör grant,

det är det, det är bara *det*, vi vänta på', sa' vi.
Och så skrattade vi — —»

»Ja, liksom nu», log hon och strök med sin arbetsmärkta hand smekande ned öfver hans rockärm.

»Minns du, lilla hustru, hur roligt vi hade, då vi läste om Katrinahissen?»

»Jojo men! Och nu skall vi upp och bese all härligheten! — — Men inte må frun tro, att vi under hela den här tiden bara tänkte på resa och roa oss — nej men; vi tog bara fram det så där litet emellan, då vi ville muntra hvarandra: vi hade nog annat göra hela dagen om. Men Gud vare lof, det har lyckats så bra för oss, allt från åkrarna och till äppleträden; och barnen med. Hvad tiden led, sågo vi, att gården nog en dag skulle bli riktigt vår *egen* med hvart enda strå och hvar enda kalf; men inte vågade vi vända ryggen till, nej, inte för en dag ens; se'n fick vi nog så god hjälp af barnen, ja, af de två, för yngste gossen har läshufvud och går i Helsingborgs skola — vi har släkt därnere; men vår äldste son — nu sköter han alltsammans; han är som inspektor där hemma; och nu kan pappa resa bort, fast det är brådaste bärgningstid, han, som annars knappt var från åkern en enda minut hela dagen från fem på morgonen, och som aldrig hade ro, så länge en enda skyl fanns kvar ute — ja, gubben lilla, nu åker du järnväg till Stockholm i stället!»

»Och mutter se'n», han vände sig åter till mig, medan hustrun däremot nästan under hela tiden hade talat uteslutande till honom: det var hennes hjärtas jubel, som gaf sig luft i berättelsen om de

flydda årens sträfvan, hopp och framgång — »mut-
ter se'n, hon, som nu i tjugufyra år själf vakat
öfver smör och ostar, att allt skulle bli 'prima' och
betala sig bra, hon, som donat i kök och trädgård
och inte unnat sig hvila eller ens en resa till mark-
naden i Vislanda, långt mindre till Helsingborg,
hon har nu lämnat regementet åt flickan sin; och
nu åker hon bröllopsresa. Ty *nu* har den dagen
kommit, som vi så många år har sträfvat för: då
vi resa bort från gården därhemma, som den nu
ligger i solsken med fält och ängar och vacker skog
och mer än trettio kor och oxar och hästar — och
är *vår*, vår egen, våra söners och vår flickas ärliga
arvedel — — —»

Hans röst darrade litet, och ögonen blefvo
fuktiga.

Också hon torkade bort tåren, som rann utför
kinden. De tego en stund, liksom försjunkna i
tankar på det förflutna, på den tid, som låg emel-
lan bröllopsdagen för tjugufyra år sedan, och denna
deras ungdomsdrömda bröllopfärd, en tid af många
år, hvilka dock icke utplånat det minsta af den
ungdomsfriskhet, de burit i sina hjärtan, den de
liksom gömt undan hvardagslivets rastlösa arbete,
och hvilken nu brusade fram och ryckte dem med
sig, så att den, som ej visste deras historia, måste
med undran betrakta dessa båda till det yttre redan
åldrade människor, hvilkas glädje hade något af
barnets lekfullhet.

Tåget stannade.

»Nässjö — femton minuter.»

Hon sprang upp, ifrig och intresserad.

»Pappa du, här skulle vi ju dricka kaffe — det har vi kommit öfverens om för länge sedan.»

»Ja, kära hustru», sade han, i det han lade armen om hennes lif, »och det har du minsann förtjänt efter tjugufyra års väntan!»

De stego ur kupéen och gingo bort mot första klassens väntsal. Hennes gula hatt lyste bjärt i vimlet och tilldrog sig mången leende blick.

Och jag — ja, jag var glad att hafva gjort bekantskap med det föga moderna, landtligt rättframma paret och att under några förbiilande ögonblick hafva mött eller kanske rättare endast snuddat vid en på solid grund byggd lefnadslycka.

Efter femton år.

Där hon stod i sitt eget lilla enskilda rum, hvilket låg litet högre än de andra, och till hvilket några trappsteg ledde upp, kunde hon se ned genom hela våningen.

Alla dörrar stodo öppna, och solen sken in på de friska gröna växterna, som i behagliga grupper stodo framför fönstren; tjocka brokiga yllegardiner hindrade dagern att bli för stark, den fick af dem ett rödaktigt skimmer, hvori alla de många småsaker, med hvilka hon tyckte om att pryda sitt rum, glimmade och blänkte, och som förlänade ett visst lif åt väggarnas taflor.

Hon hade öppnat ett litet skåp, hvori hon förvarade sina kära minnen från ungdomen. Hon hade framtagit en dräkt, hvilken hon burit som sextonårig flicka. Nästan med ömhet utbredde hon den framför sig, i det hon med ett drömmande uttryck strök med handen öfver tyget.

Det var ej någon elegant baldräkt eller glänsande silkesskrud, ej ens hennes äfven väl förva-

rade hvita bruddräkt. Hon hade ej burit denna dräkt i salongernas sällskapslif; men den påminde henne om ångest och förskräckelse, om eld och dån, om rök och brak; den erinrade henne ock om ljufva sommardagar, då hon för första och enda gången i sitt lif skänkte bort sitt hjärta, den framkallade hennes lifs sommarsaga, hvilken nu åter drog genom hennes själ. — Det var en liten enkel bomullsklädning, hvars våder voro liksom öfversållade med små hål, som om den varit utsatt för ett regn af gnistor.

* * *

Det var nu femton år sedan.

Hela sommaren hade hon bäfvat vid tanken på den kommande upplösningen i hemmet, som hennes fars död nödvändiggjorde. Att se detta hem i alldeles främmande människors händer, detta hem, där hvarje träd, hvarje buske talade till henne liksom med sitt eget språk, där hon lefvat sin så utsägligt lyckliga barndom — det var henne nästan outhärdligt. Hon grubblade däröfver beständigt, och hon sörjde öfver hvarje sommardag, som, hastigt flydd, förde henne närmare en vemodig vändpunkt i hennes lif. — Ah, ah, att hon kunnat taga det med sig, allt detta, som andra aldrig skulle kunna älska som hon, ty endast för henne hade det allt sitt eget hemlighetsfulla, hviskande språk.

Men stundom kunde hon glömma sin sorg. Hon deltog i lekar och skratt i parken; smidig och liflig, iklädd den enkla, ljusa bomullsklädningen,

var hon främst i krocketspelet och snabbast i enk-leken. Men alltid var *han* vid hennes sida, barn-domsvännen, den unge studenten, som under som-maren besökte hennes bror. Han gnabbades alltid med henne, och hon påstod högt och ifrigt, att hon ej fördrog honom — hans leende, litet spe-fulla ögon gjorde henne harmsen och het; långt bort slungade hon med välriktade slag hans kula i krocketspelet, men hon blef alltid tagen i enk-leken.

På mellanstunder läste de högt — han och hennes bror. De sutto under det blommande röda hagtornsträdet i parken. De läste Runebergs »Hanna», prästgårdsidyllen, den första unga kär-lekens lofsång; hon låg då vanligen utsträckt i det mjuka, mossblandade gräset, hvari den blå vero-nikan så rikligt växte; med armarna under hufvu-det blickade hon upp mot den ljusa sommarhimlen, som skymtade mellan trädets klarröda blommor och mörkgröna blad, lyssnade till dikten och mötte ibland blicken ur *hans* ögon, icke längre spefulla, utan sällsamt strålände.

Och i trädets bark hade de alla tre inskurit sina namn: det var så godt som bevittnadt förlofningskort, hade han leende sagt. Förtretad hade hon då med ett kraftigt snitt bortskurit sitt eget. Och han hade en smula hånfullt bugat sig för henne och gått sin väg med det vanliga gäckande löjet.

Hvad hon var ond på honom då!

Så kom hennes födelsedag, sommarens fest-dag, den af henne själf och alla hennes vänner med längtan motsedda.

För sista gången samlades dessa nu omkring henne, och muntrare än någonsin gick dansen ute i det gröna på den stora planen i parken, skuggad af resliga äppleträd och en tät, hög, hasselhäck, hvars omogna, i ljusgröna hylsor sittande nötter de emellanåt under lekarna sökte nå. Och leken hade varat, till dess skymningen bredde sig under träden och ljusen från den stora hufvudbyggningen vackert glimmade ut genom de af aprikos- och persikoträd omgifna fönstren och liksom vinkade dem in.

Då alla sedan rest — också han, långt bort till sina föräldrars hem, och med honom hans vän, hennes bror — hade hon ensam gått omkring i trädgården, gripen af ett sällsamt vemod.

Blommorna i rabatterna doftade starkt, fuktade af daggen; kvällen var stilla, och popplarnas löf, som eljest nästan ständigt prasslade och skälfdde, voro alldeles orörliga. Det vemodiga lugn, som hvilade öfver nejden, inverkade döfvande — hon kände sig mera ensam än någonsin förr; och det var, som om det muntra skratt och den klingande sång, hvilka nyss omgifvit henne, skulle hafva gömt sig kvar därinne under de mörka träden, som om luften omkring henne ännu skulle vara fylld af ljudet af glada röster.

Men tystnaden stördes endast af det entoniga ljud, som de kväkande grodorna frambragte i den sankna ängen, hvarifrån lätta dimmor uppstigit. — Och åter hade denna beklämning kommit öfver henne, denna smärta att snart för alltid nödgas lämna dessa kära trakter; hennes tankar flöto nästan

drömlikt öfver i det förflutnas minnen, i framtidens obestämda förhoppningar: skulle det kommande okända ens tillnärmelsevis kunna göra henne så lycklig, som hon varit?

När hon omsider gick in, blef hon länge sittande i det öppna fönstret, alltjämt tankfullt grubblande och blickande ut öfver den sofvande slätten, bort mot himlen i väster, där ännu en starkt röd strimma af aftonens sista skimmer dröjde kvar, och mot hvilken de höga spetsiga popplarna aftecknade sig mörka, orörliga, med hvarje blad i hvila.

Så hade hon suttit länge, länge, med en känsla, som om hon toge ett farväl. — — — — —

Det *var* ett farväl.

* * *

Nästa dag, då morgonsolen redan stod högt på himlen, slogo väldiga lågor upp, tunga rökmoln omhvärfde huset, trädgården — allt; elden hade sluppit lös, och den tilltagande starka vinden kom den att med ett susande ljud flyga öfver hela gården.

Vid frukosttiden hade hon för att ropa in tjäna- narna kommit på den vid sidan om hufvudbyggnaden liggande stora kringbyggda uthusgården. Just i samma ögonblick hade den första eldslågan lik en spetsig tunga stuckit upp öfver takåsen hos arrendatorns; innan hon fått tid att ropa till de därinne sysslande, hade tunga efter tunga, fladdrande små skarpgula lågor i hvinande, brusande

fart spridt sig vidare, vidare, från hus till hus, följande halmtakens åsar, till dess den sista lilla flamman nått det ställe, där den första stuckit fram. Alla dessa tusen små lågor välte ut öfver halmstackar och vedstaplar — hela gården var ett eldhaf — det fördes af vinden bort till den vackra hufvudbyggnaden af tegel, tog i markiserna utanför fönstren till hennes lilla vindskammare: alla rutor sprungo med en stark smäll, och in i vindsvåningen strök elden, gripande i takbjälkar och trävirke.

Ett ögonblick hade hon känt en oändlig matighet i knäna; hon hade fattat tag i det gamla brunnskalet för att stödja sig; men blott ett ögonblick. Nästan lika snabb som den fladdrande lågan hade hon störtat tillbaka in i rummen, där hennes moder var allena. Hastigt hade hon stängt alla fönster åt vindsidan för att hindra de stora, af blåsten lösryckta brinnande, halmflagorna från tak och stackar att komma in; luften där ute var mörk af rök och aska, elden dånade och brakade, den rasade redan i huset öfver deras hufvuden.

Utan rast ilade hon från rum till rum, hopsamlade alla kära minnen, först den döde faderns porträtt; folk kom ilande från alla håll, sprutor framkörde i rasslande fart, vattenstrålarne hväste öfver eldhafvet, stråle på stråle smattrade in i lågorna.

Men hon gaf ej akt på tumultet omkring sig.

Med själftagen, obestridd myndighet ledde hon det arbete, som så många villiga händer snabbt utförde. Från rum till rum sprang hon, anvisande,

själf bärande stora tunga möbler, stark af stundens spänning.

Hennes moder, som nere på den vackra lekplatsen tog emot alla räddade saker, var utom sig af ångest för henne och sände bud på bud, att hon skulle lämna det brinnande huset, hvori rummens tak redan började instörta.

Men hon gaf ej akt därpå; så länge det ännu fanns kvar där inne en enda bit att rädda af dessa mångfaldiga ting, som tillsammans bildat hennes hem, hvilka hon hållit af såsom nödvändiga tillbehör till detta, så länge vek hon ej från sin post. Håret flöt ned öfver hennes axlar, hon var svart i ansiktet af rök, flera gånger hade eldgnistor fattat tag i hennes klädning, och en gång hade man måst rikta en vattenstråle emot henne.

Men i nästa ögonblick var hon åter i full verksamhet, hes af att befalla, halfkväfd af rök.

Till slut fanns af möbler endast linneskåpet kvar, hennes moders stolthet. Nästan alla de räddande hade nu af röken jagats ut. De ville föra henne med; hon slet sig lös, sprang tillbaka, flämtande och med okuffig energi. Ut ur det brinnande skåpet ryckte hon de prydliga linnehögarna, redan svedda i kanterna; hög efter hög kastade hon ut genom fönstret. — —

Då hördes plötsligt omkring henne ett fruktansvärdt brak; utanför höjdes skri af hundrade röster; hon kände sig häftigt gripen och utburen och kom ej till besinning, förrän hon fann sig stående ute på den lilla bakgården, där hon kände, hur askan efter de redan nedbrunna torfstaplarna

och pilrishögarna var brännhet under hennes tunna skor.

De omgifvande hade med ens blifvit tysta och bleka — alla stodo stilla och stirrade: taket i det rum, hvori hon nyss stått, hade instörtat med grus och bjälkar; hon hörde de flämtande andetagen från den man, som störtat in efter henne och nästan kastat ut henne; borta på andra sidan arbetade ännu sprutorna, en och annan vattenstråle brusade in i elden, men mera matt än förr. All räddning var hopplös.

När eftermiddagen kom, voro af hennes hem endast de svarta murarna kvar.

Med sin moder hade hon hämtats till ett grannhem i nästa by; man hade velat förmå henne att hvila, men hon fann ingen ro. Efter ett par timmars nervös slummer hade hon åter lämnat sin moder, omhuldad af deltagande vänner.

Hon ilade den kända vägen fram; hon drogs tillbaka till det ödelagda hemmet.

Hunnen halfvägs, till sockenskälet, där vägen delade sig på en backe, gick hon upp på den höga dikesvallen vid sidan. Den ljusa sommarkvällen var stilla; vinden hade lagt sig. I sin förbrända bomullsklädning stod hon där med det ljusa långa håret ännu oredigt omkring sig. Hon stirrade bortåt den tomma plats, där hemmet legat. Rödaktig brandrök syntes ännu; doft buller och ett och annat rop därifrån nådde hennes öra. Men öfver slätten hvilade eljest tystnad.

På vägen ljödo snabba steg.

Hon såg dem komma springande i skymningen, brodern och hans vän, och hon kände dem genast i deras hvita sammetsmössor. De ilade fram till den lilla gestalten, som orörlig stod på den höga vallen; och medan hennes bror, alltjämt springande, fortsatte vägen fram för att uppsöka deras moder, stannade den andre kvar och snart stodo de där, han och hon, hand i hand.

De satte sig ned på den med många vilda blommor bevuxna gräsvallen, hon ännu tyst, fortfarande nästan bedöfvad, men finnande helt naturligt, att han kommit och nu satt där bredvid henne; han åter kunde icke dölja sin oro, ja, sin sorg öfver att han för den långa vägens skull ej hunnit fram, förrän allt var slut, öfver att han *så* skulle möta den ännu i går så glädliga ungdomsvännen, med hvilken han ej fått dela fara och ångest.

Och kvällen sänkte sig allt mera öfver slätten; dimmor uppstego från ängarna; syrsor sjöngo i gräset; i gårdar och byar var allt dagens arbete slut, och i doftande klöfvervångar rasslade tjudret från en och annan ännu betande ko.

Hand i hand vandrade de två framåt mot den svartbrända poppelraden.

Tagande en omväg för att undvika folket och bråket bland dem, som ännu höllo på med att släcka, styrde de nästan omedvetet stegen ned till parken; den stora planen var fylld af alla möjliga föremål, och på gräset låg det af henne sist räddade, af sprutorna genomdränkta linnets utbredt. Alltjämt hand i hand nalkades de det röda hagtornsträdet.

Här tog han henne i sina armar, strök tillbaka hennes hår, kysste hennes ögon, kysste hennes kinder och läppar, om igen och om igen. Och hon tog honom om halsen, lutade hufvudet mot hans bröst och snyftade sakta, medan hela hennes gestalt darrade under inflytande af den föregående starka själsspänningen och den nyvunna lyckans djupa glädje.

Slutligen lyfte hon åter upp sitt ansikte, och leende mellan tårarna — han kunde nätt och jämt i sommarskymningen uppfånga den skälmaktiga blicken ur hennes ögon — visade hon med handen på den ljusa fläcken i trädets bark, spåret efter hennes knif, och hviskade: »Nu tror jag vi om igen kunna skära in våra namn där — så blir det *ändå* vårt förlofningskort».

Skuggorna under parkens höga träd blefvo allt djupare. Uppe från brandstället hördes ännu ljudet af arbetande sprutor. Och åter blef hon allvarsam: hemmet, där hon lefvat sin lyckliga barndom, det hon med ångest tänkt sig skola lämna, det hon önskat kunna föra bort med sig, på det inga främmande människors blickar måtte komma att med likgiltighet hvila på hvad för henne ägde oskattbart värde — detta allt var nu borta, försvunnet, utplånadt! Hon snyftade af smärta, men midt i sorgen med en känsla af tröst öfver, att nu ingen främling mera skulle kunna nalkas det; hon skulle slippa att återse det, på en gång detsamma och dock ett annat; ja, borta var det visserligen — i hennes minne och tankar skulle det likväl lefva kvar.

Nya byggnader och nya anläggningar i det sköflades ställe skulle komma att uppstå och ordnas af andra, som här skulle lefva lyckliga; men hennes hem ägde endast hon, gömdt djupt i hjärtat som dess dyraste minne. — — — — —

* * *

Femton år, fyllda af ostörd harmoni, hade gått sedan denna förlofningsafton, och af dem tio under gemensamt arbete, gemensam glädje i det hem, de själfva skapat.

Ibland hade de tillsammans framtagit och betraktat den dräkt, hon burit under dessa deras ungdoms mest minnesvärda dagar, den enkla, ljusa bomullsklädningen, hvars våder voro liksom öfversållade med hål, brända af ett regn af gnistor. —

Vaknande upp ur sina tankar, där hon stod i sitt eget lilla rum, blickade hon ned genom våningen, hvars alla dörrar stodo öppna. Solen sken in genom fönstren och spelade öfver växternas gröna blad. Allting såg gladt och vänligt ut. —

Nästan ömt strykande det gulnade tyget med handen, vecklade hon det åter samman och gömde det i skåpet, där hon förvarade sina skatter från flydda sommardagar. —

En frihetsman.

Herrgården låg midt på slätten, ett litet stycke från järnvägsstationen. Gräsplanerna på planteringen utåt vägen började fläckvis skifta i grönt, där de spirande nya stråna stucko fram öfver de gulnade tufvorna från förra året. De runda blomsterkullarna voro ännu icke vågrädda, utan nakna och grå. — Men grusgången utanför boningshuset var nykrattad, och friska grankvistar, som doftade »jul», voro utbredda framför den låga trätrappan till verandan, kring hvars spjelverk vildvinets nakna, bladlösa grenar slingrade sig. Man kunde härifrån se vidt ut öfver de ännu gråa åkrarna, som långt borta omgäfvos af en mörk skogsrand, i hvars yttersta kant en gles rad björkar stod med i svagt violett skiftande grenar.

Det var vid middagstiden. Luften var tung, molnen sågo ut att hänga ända ned på grantop-

parna där borta i fjärran, och allt var så grått, som det endast kan vara en aprildag, då osmält snö med ett tjockt lager af smuts och jord ännu ligger kvar i dikena åt skuggsidan.

I herrgården gick man oroligt väntande ut och in. Patronen hade kommit hem från en promenad utåt åkrarna, var trött och hungrig, längtade efter att få sin lilla middagssnaps, men hans hustru ville, att man ej skulle äta, förr än den väntade gästen anländt, den unga flickan, som i dag skulle komma. Tåget hade redan hörts, och vagnen, som sändts till stationen efter henne, kunde vara här hvart ögonblick.

Se, där kom den ju också borta på vägen. Fru L. hade själf gått ut på verandan, och medan drängen knäppte upp fotsacken och jungfrun hjälpte den unga damen ur vagnen, fäste hon sin blick forskande på det unga ansiktet, som med stora, halft rädda ögon blickade fram under den bredskyggiga, sneda, vid ena sidan uppvikta hatten, som endast lät det yttersta af en liten ljusgul lockig burr sticka fram i pannan.

»Se så, här ha vi fått oss en riktig mode-docka på halsen», mumlade frun sakta för sig själf med en liten känsla af häpnad vid tanken på, att denna unga dam i turnyr, lugg och höga klackar, något som man sällan såg här ute på landet, åtminstone ej i dessa dimensioner, skulle komma att husera i hennes kök och skafferi under de månader hon nu, inackorderad af sin fästman, skulle vistas på herrgården för att lära sig hushållet, till dess hon skulle gifta sig.

»Välkommen, barn, må du nu — ja, jag säger genast du — må du komma att trifvas här ute i vår landtliga enkelhet», hälsade hon emellertid vänligt, då den unga flickan förlägen neg för henne; »nu är här stilla och tyst, men längre fram på våren, då ungdomen kommer hem från Uppsala, blir det nog gladare.»

Vid middagsbordet var vin framsatt till heder för den unga gästen — »äkta spanskt», som patronen sade, i det han höll glaset mot dagern, så att vinet glödde dunkelrött — »det är en välsignad sak med den här spanska handelstraktaten — man kan få sig ett godt glas vin till billigt pris och skapligt fritt från den här gemena spriten — ja», fortfor han och vände sig till Maria — »kanske ni också är goodtemplare, min unga fröken, liksom er fästman August, som jag ju känner genom Vilhelm, sonen min, medicine kandidaten?»

»Nej, jag är visst inte goodtemplare, fast August är det och försökt få mig också att bli det», svarade Maria, rodnande af förlägenhet och med gråten i halsen. I nästa ögonblick var hon dock färdig att skratta vid tanken på, hvad August med sina 'många idéer' skulle sagt, om han sett henne höja sitt vinglas och klinga med patronen — August, som ansåg det så förfärligt att smaka vin! — Hon för sin del tyckte emellertid, att vinet var godt, i synnerhet nu efter resan. Hon kände, hur det värmande gled ned för strupen, det liksom stärkte hennes mod, som varit nära att sjunka till nollpunkten, inte så mycket därför, att hon första gången var ensam på ett alldeles främmande ställe,

utan därför, att hon hört August så mycket tala om denna herrgård såsom något så utmärkt; hushets fru var nu särskildt ett mönster för husmödrar och van att handleda unga flickor, som brukade inackordera sig där för att lära hushållet. Hon använde aldrig snörlif och gick alltid i skor utan klackar — det talade August alltid om, ty det hörde till hans 'vurmer', som Maria leende kallade det. Hon för sin del tyckte, att detta var rysligt; hon var förtjust i att vara smärt om lifvet och att ha höga klackar, och hon hade aldrig märkt, brukade hon säga till honom, att hennes höft, som hon haft ondt i sedan flera år, blifvit värre af klackarne.

Men nu hade August nödvändigt velat, att hon skulle vistas här några månader, fast hon bedt att få slippa, ty huru skulle hon, — hade hon tänkt — som var så oduglig, som ingenting annat kunde än stå i butik, som aldrig känt ett hems omvårdnad, huru skulle hon kunna taga sig ut midt i all denna förträfflighet! Förträffligheten, ja, det var den, som skrämde henne, inte ensamheten — hon var minsann nog van att vara ensam, ty hvarken i butiken, där hon stått ända tills nu, eller i den familj i staden, där hon varit inackorderad, fanns det någon, som brydde sig om henne. Hela dagarne, utom vid de tider, då hon gick hem för att äta, hade hon stått i butiken — det var af det myckna ståendet och så af att oupphörligt få sträcka sig efter askar på hyllorna, som hon fått ondt i höften. Det hade varit en ren njutning att någon gång, liksom andra unga flickor,

få komma ut och promenera — om söndagarna, förstås, annars hade hon aldrig ledigt — och att då vara fin som andra, hade varit hennes enda glädje. Hennes vackra, bleka ansikte med den hvita hyn och den stora ljusgula burren drogo allas blickar till sig, och då stramade hon upp sig och trippade nätt och lätt gatan upp och ned med en väninna från grannbutiken under armen. Dessa vänliga, halft beundrande blickar från de mötande herrarne — de enda af det slaget, hon någonsin fått — hade sedan lyst för henne hela veckan, då hon stått inne i den tråkiga butiken. — — —

Efter middagen, då patronen lagt sig att sofva, husfrun var sysselsatt på annat håll, och hon hade blifvit lämnad ensam inne i den stora salen med en »bra» bok att roa sig med, satt hon vid fönstret och stirrade ut i den kala trädgården, öfver de grå, färglösa åkrarna. Hon kände sig ännu mera öfvergifven här än i den bullrande staden; hon kände ett slags förtviflad längtan efter den välbekanta gatan — o, att få gå med sin väninna och promenera där och möta bekanta, att kanske bli bjuden in på kaféet för att dricka choklad — till och med butiken skänkte hon en tanke af saknad. Där hade hon åtminstone *någon* omväxling — men här! Hur skulle hon kunna uthärda i all denna förträfflighet!

Hon suckade, öppnade boken och försökte läsa: hon läste en sida, men när hon kom till den andra, sköt hon förtviflad boken ifrån sig. Hon var inte van att läsa. Hon hade nog läst, ja slukat »roliga» böcker, Flygare-Carléns romaner, »Jungfrutornet» t. ex. — åh, den var förtjusande! — men att läsa

riktigt allvarsamt, läsa bra böcker — det hade hon aldrig gjort, hon förstod dem inte, hon tyckte de voro tråkiga — just som hon tyckte, att August var litet tråkig, då han började på med sina långa moralkakor — ja, riktiga moralkakor. Hon hade i början skrattat åt honom ett par gånger, då han kom med sitt evinnerliga tal om »snörlifven», men då hade han blifvit mycket ond och sagt henne, att hon aldrig kunde fylla sina skyldigheter som *hans* hustru. Så länge hon var »slafvinna under modet», kunde hon aldrig bli mor till välskapade barn — *hans* barn, skulle hon betänka. Hon begick det gräsligaste brott emot ofödda varelser. Detta hade plågat och skrämt henne, hon kände sig riktigt förnedrad den gången, utan att hon riktigt kunde förklara hvarför, nästan som om hon varit såld, varit hans egendom och intet annat; och sedan hade hon aldrig mera vågat skratta åt honom.

Hon hade mycket stor respekt för August. Han hade förut varit kontorist och arbetareföreningens ordförande i den stad, där hon stått i butik; nu hade han blifvit tidningsman, ty detta var, hade han sagt henne, hans rätta kallelse; han var mycket litterärt intresserad, han till och med skref själf, var »författare» — af den allra nyaste skolan — författade långa artiklar, som trycktes i alla möjliga tidningar, stockholmstidningar och Göteborgs Handelstidning också, och hvilka han sedan skickade henne, han skref vers, — till henne, som gjorde henne mycket stolt. Han hade till och med redan skrivit en bok, ett häfte noveller; *hon* för sin del tyckte nu, att de voro gräsligt

tråkiga, för hon begrep dem rakt inte — de handlade mest om nykterhetssaken och tanklösa kvinnor, som saknade förutsättningar för ett samtal af betydelse; men det var en *bra* bok, det hade August ju själf sagt. Han hade också en gång sagt henne, då han berättade för henne om sin nya verksamhet som publicist, att han var »den nya tidens yngste son», och att han var ett barn af det nittonde århundradets senare hälft; den gången hade hon känt sig så liten inför honom, nästan som då hon en gång varit inne i Ridderholmskyrkan i Stockholm och känt, att hon stod inför något stort, och hon såg upp till August, som var så lärd, som kunde skriva böcker, med ett slags beundrande respekt, ehuru hon ändå ofta kände sig frestad att le smått åt alltsammans.

Han hade en ogift farbror, som ägde en liten landtgård i Skåne, och som ibland hjälpt honom med pengar. Nu hade han därför kunnat taga plats såsom souschef vid en tidning i en af Skånes städer. Det var en bra plats, så bra åtminstone, att de kunde gifta sig på den. Såsom »författare» hade han dessutom rätt goda extra inkomster, hade han skrivit till henne. Bara på sin nedresa till Skåne hade han fått för väl 200 kr. motiv; han hade t. ex. sett en fattig gumma i Hallsberg och ett elegant ekipage med två fina fröknar i vid Mjölby, och gjorde man af detta en artikel, så kunde den nog bli ett fint motiv à 50 kr., tidningsgossen i Nässjö dito ett à 25 kr., det gällde bara att ha ögonen med sig, så skulle det nog gå bra, »i synnerhet om de voro mycket, mycket kloka och sparsamma»;

men därmed var det ingen nöd, hade han vidare fortsatt i brevet; inte öl eller brännvin, inte ens vin eller svagdricka skulle finnas, han var ju också jägerian — ty allt nytt och nyttigt var naturligtvis August med om — så att stor kostnad för kläder eller tvätt behöfde det inte bli. Han hade en gång nödvändigt velat, att hon skulle bli jägerian, men det hade hon med fasa en gång för alla sagt nej till.

»Ja, ja», hade han då svarat, »vi få väl se sedan — du tar väl skeden i vacker hand.»

Hvad hade han menat med det? Han ville väl aldrig tvinga henne? Tvinga henne — *han*, han, som var en sådan frihetsman, som talade så mycket om frihet och framåtskridande och alla sådana där — bra saker; nej då! — han var emot *allt* förtryck, det hade han sagt många gånger.

Ja, August var ändå en öfverlägsen man, det var säkert; så varmt han hade kunnat tala om friheten — åh — de orden hade många gånger ljudit efteråt i hennes öron, då hon varit bunden i butiken eller fått snäsor, om hon någon gång kommit en minut för sent! Tänk att få vara fri! Det skulle hon bli, då hon blef gift med honom. Hon riktigt längtade till sist efter August, där hon satt ensam i den stora ödsliga salen, där våreftermiddagens långa, vemodiga skymning började råda; det såg så tröstlöst, tråkigt ut där inne, tyckte hon.

Var hon förtjust i August? Det hade hon aldrig kommit riktigt på det klara med; men han var den ende, som höll af henne, han erbjöd henne ett hem — ett eget hem, detta underbara, som

hon aldrig vetat, hvad det ville säga. Själff hade hon knappast haft något hem. Hennes far hade för många år sedan råkat i olycka och fattigdom, och hon hade tidigt kommit ut på egen hand. Och så skulle hon ju ha bröllop. Bröllop med ljus och blommor, vin och konfekt — nej, vin blef det nog inte, August fördrog ju inte vin — men lika godt, saft och vatten och konfekt — och tärnor och marskalkar — och brud och brudgum — och lätt, luftig bruddräkt — myrten — slöja — hvita skor med höga klackar — det fick då August finna sig i för den gången — hvita handskar med fem par knappar och kanske en liten, liten svängom efter maten!

Det sista var hon ändå inte riktigt säker på, ty August afskydde dans. Han ansåg den som mycket skadlig, och han hade en gång skrivit till henne, att en kvinna, i stället för att dansa, borde tänka på de ofödda släkterna och för öfrigt — hvilket han satt under debatt i novellen »Fröjd» sid. 5, där han dessutom framlagt sitt program i kvinnofrågan — var dansen ett uteslutande muskelarbete, som hvarken kräfde hufvud eller hjärta, och en sådan sport måste ha framgång i våra da'r, »har jag ironiskt sagt sam. pag.» — tillade han i brefvet.

Men hon tyckte så om att dansa! Åh, så roligt hon haft de gånger, hon varit på bal! Hon längtade efter bröllopsdagen. Den hvälfdes i hennes drömmar med alla ungdomens illusioner — hur hennes lif efteråt skulle gestalta sig, det reflekterade hon ej så mycket öfver — det var ju, som sagdt,

»hemmet». *Hvad* det var, visste hon ännu inte så noga, men tanken på det värmdde henne och gaf henne en känsla af trygghet.

Och nu hade hon ju för öfrigt kommit till herrgården för att få lära sig, hvad det var — men gud! om det alltid skulle bli så tråkigt som nu! Men det blef det nog inte, tänkte hon vidare, de sågo ju så vänliga ut här. Fruen i huset såg visst inte otreflig ut, fast hon var klädd så förståndigt och omodernt; hon var så hjärtlig. Och så skulle det ju bli sommar, och då var det alltid roligt på landet, det visste hon, ehuru hon under många år aldrig varit utom staden på sommaren. Och så skulle ju August ofta skrifva långa bref om kvinnans bestämmelse och sådant där, som hon inte förstod, men öfver de långa brefven var hon i alla fall stolt. Och se'n skulle »ungdomen» komma hem. Sonen i huset, som skulle bli läkare, var bekant med August. Hon kände honom också och tyckte, att han var mycket hygglig. Det väntades också ett par andra förlofvade unga flickor, som skulle lära hushåll i den utmärkta herrgården. Det kunde bli muntert nog!

Och helt tröstad gick hon in i den lilla kammar, hon fått sig anvisad, och satte sig ned att skrifva till August.

Men ute i salen låg boken ännu med första sidan uppslagen. »Hm, hm», mumlade fru L., då hon kom in och såg det, »en ytlig liten docka — förstår sig inte på något med allvar i — kokett, men söt, riktigt söt, och inte tycks det vara något ondt med henne, stackars barn. Hon har bara

inté bättre fått lära — har inte haft något hem — nå, vi ska' väl hulda om henne då, det bästa vi kan.»

* * *

Det dröjde inte länge, innan Maria började finna sig riktigt bra i herrgården. Hushållssysslorna roade henne just icke så särdeles, men så mycket mera att få sitta och sy små nätta saker till »vårt hem», som hon skref till August, samt till sig själf med; också kom hon ju inte så alldeles utan hemgift. Och för hvarje sak, hon fick färdig och lade till sin lilla hög, tänkte hon på, med hvilken stolthet hon skulle visa August allt hvad hon gjort.

Med de andra två flickorna, som kommit strax före pingst, blef hon snart riktigt god vän. De sydde också på sin hemgift, fast de ju hade mycket mera att taga af än hon. Och då de båda sutto och talade om sina bruddräkter, satt hon alltid tyst och nästan litet beklämd och undrade för sig själf, om hon också skulle kunna få råd att vara vitklädd eller — nej, hon ville hellre vara klädd i ljusblått, mycket ljusst — det passade så bra till hennes ljusa hår och hvita hy. Men om August då blefve ond? Åh nej, han var ju frihetsman, och så mycken frihet måtte hon väl få ha — frihet öfver sina egna kläder!

Åh nej, det var inte farligt!

August kallade visserligen fortfarande i hvarje bref den nuvarande kvinnliga generationen — snörlifvets, och hänvisade henne ofta till »verklighets-

skildringen 'Klarligen', sid. 189» i hans novellsamling, där Karlsson förklarar, att han varit dödligt kär i Johanna Jakobsson, men att det endast räckte omkring en och en half vecka, därför att »hon visat sig såsom en dålig kvinna, enär hon en dag sagt, att hon aldrig ville lägga bort det stiliga snörlifvet», ehuru Karlsson lifligt påpekat dess stora skadlighet i sanitärt hänseende. Och i sammanhang härmed hade August sagt henne, att han infört snörlifsindignationen i den nyaste litteraturen, något som ännu ingen funnit på af dem, som stodo främst i ledet bland de nya kämparna mot den åldriga åsikten om kvinnans värde såsom oegenlyttig och trofast lifsledsagarinna. I en särskild artikel i tidningen »Ystads Allehanda», som han sändt henne i korsband, hade han uttalat sig om damernas turnyrer och pannluggar — men nej minsann, om hon lade bort sin lilla lugg — hon i slätkammat gult hår? Uh — hon skulle se ut som en slätstruken smörtopt! *Hon* begärde ju inte af honom, att *han* skulle gå i hvit stärkskjorta, som hon tyckte såg så fint ut, eller att *han* skulle vänja sig af med någon af sina vanor — hvarför kunde då inte hon få ha sitt hår i fred, då hon inte skadade någon människa i världen med det?

Ty de ofödda släktena, tänkte hon, halft leende, de kunde väl inte lida af, att håret brändes en smula?

Åh nej — och så höll August af henne; han unnade henne nog all glädje, hon kunde få på den dagen, den strålande bröllopsdagen, som sedan skulle stå för dem som ett sådant lyckligt minne! — — —

Fru L. hade talat sanning, då hon sade, att det skulle bli muntert på herrgården under sommaren. Vilhelm, medicine kandidaten, hade kommit hem från Stockholm och sällskapade ganska mycket med flickorna.

Han var äfven intresserad af böcker och sådant där, talade om Strindberg och indignationslitteratur, om pessimism och optimism och andra saker, som August också skref så mycket om. Men Vilhelm tog saken från en helt annan sida; han log så smått åt många af de s. k. »moderna idéerna» och berättade för henne, att det nu började bli högsta modet att framställa kvinnan som en dålig varelse. Hittills hade det länge varit modernt både bland författare och författarinnor att bara kalfatra männen; nu var det »betaldt som kvitteras», men lika uppstyldt och osant fann han det vara alltihop. Bara af sin lilla praktik som vikarierande läkare i stad och på landsbygden hade han lärt, att lifvet var mycket mer kompliceradt, än hvad böckerna vanligen brukade göra det till. Det var visst inte så grådaskigt. Både författare och författarinnor skulle ha godt af att komma litet mera ut i stugor och torp; där skulle de till och med midt i sjukdom och armod få se duktighet, som kunde vädra bort mycket af deras pessimism. — Nå, nu fick minsann hon, Maria, se upp med August, skrattade han, så att han inte tillämpade det allra nyaste modet på henne: tänk om hon en dag kom att skylta i en »verklighetsnovell» såsom en tidsbild? Hon hade bara skrattat och skakat på hufvudet, och så hade hon tagit

mod till sig och frågat Vilhelm om åtskilligt af hvad han sagt, som hon inte förstått. August vågade hon aldrig fråga, emedan hon kände, att han i så fall skulle anse henne vara dum. Hon hade gjort sig en liten anteckningsbok att skriva upp ett och annat uti, så att hon inte skulle glömma bort det igen; på första sidan skref hon nu: *optimist*, den som ser allt i ljust; *pessimist*, den som ser allt i mörkt. Se så, tänkte hon sedan, i det hon slog i hop boken, nu visste hon det också.

Då hushållsbestyren voro undanstökade för dagen, höll ungdomen alltid till ute i det gröna, helst på krocketplanen. Maria lärde snart att spela krocket; och att springa änklek och andra lekar, då grannungdomen kom, roade henne ofantligt. Hon njöt af att känna sig fri, att få inandas den doftfyllda luften i djupa drag, att få skämta och skratta, känna sig upptagen i de andras krets — åh, det var dock något härligt, detta, att känna sig så omvärdnad. Och hvad alla voro vänliga!

Men tiden gick så fort, allt, allt för fort. Hon tyckte det var ingenting, sedan den dagen hon kom och satt ensam och svårmodig inne i salen och såg på de grå fälten. Nu höll hon af den hemtreffiga salen med de många blommorna, och fälten, som man såg från fönstren, voro så vackra, gröna, vaggande, och björkarna i skogskanten voro så fina och stucko så bjärt af mot de mörka granarna. Det vore godt, om den korta tid, hon hade kvar att vara här, ej ville gå för fort!

När de andra flickorna med förtjusning talade om *sina* framtidsplaner, teg hon visserligen

med sina, men hennes hjärta svälde af förväntan, då hon tänkte på, att också *hon* skulle stå brud snart.

Hon skulle stanna på herrgården till öfverlysningen; så skulle hon resa ned till Skåne, där August var, och där bröllopet skulle firas hos hans farbror, som, ehuru en gammal ogift knarr och kvinnohatare, lofvat ställa till det samma — långt, långt nere i Skåne; hon hade aldrig rest så långt förr. Skulle hon männe kunna skaffa sig resdräkt som de andra flickorna, hvilka också skulle ut på långresa, på bröllopsresa i öfverflöd och förstaklasskupéer, till främmande länder, längre bort än hon kunde tänka sig, länder, dem hon knappt kände till namnet?

Nej, en riktig resdräkt blefve nog för dyr — men en liten, liten resväska att ha sin näsduk och börs i, liksom de andra hade, det såg så fint och »resaktigt» ut. Visserligen hade August skrivit och förmanat henne att ej kasta ut penningar till lyx och bjäfs, utan hellre köpa »nyttiga» saker för dem — men i all världen — en liten resväska kunde väl inte vara så dyr? Och nästa gång det gick bud till staden, fick hon hem en liten svart väska af ryskt läder med stålknäppe. Hon lade den öfverst på sin hemgiftshög och betraktade den hvar dag i smyg — inandades lädrets starka lukt, tyckte, det lät så solidt, liksom »lite förmöget», då stålknäppet smällde igen, och drömde om att vara på resa till okända trakter, till något okänt, hemlighetsfullt — till bröllop med krans och krona!

August måtte väl inte vara klädd i grå jägerskjorta på bröllopsdagen — tänkte hon då plöts-

ligt och spärrade upp de stora ögonen, som blefvo alldeles svarta vid tanken härpå. Hon kände sig hastigt helt beklämd och kunde inte få samma glans öfver bröllopsdrömmen som förr, fast hon måste småskratta, då hon tänkte sig August i frack och grå ullskjorta.

Och så kom hennes första lysningsdag. Hon var mycket allvarsam hela dagen och grät, då den vänliga fru L. tog henne i famn och önskade henne lycka. Men så kom postbudet med ett stort paket. Det var från August! Åh, så roligt! Hon sken alldeles upp: hvad kunde det väl innehålla? Och ifrigt och brådskande afskar hon snörena och ryckte upp omslaget.

Något mjukt, mörkt, en klädning, en svart reformdräkt — och i lysningsgåfva! Och så ett bref, ett långt bref, hvori August skref, att detta skulle vara hennes bröllopsklädning, i den skulle hon se så värdig ut, i den skulle hennes sanna kvinnlighet komma till sin rätt, så mycket mera som till en dylik värdig, enkel dräkt det ej passade att ha uppburradt hår, lugg som på en pudel.

De andra flickorna småskrattade åt brudklädningen, men tyst tog hon den och gick in i sin kammare med den.

Där låg bröllopsglansen! —

Och det kom öfver henne en känsla af förtviflan öfver att behöfva resa ensam, alldeles ensam ned till detta mörka: att ha bröllop hos främmande människor, som hon aldrig sett. Och när hon nu tänkte på, hvad som skulle komma därefter, det

nya hemmet, så fick hon plötsligt en känsla, som om hon skulle komma att sitta på vatten och bröd. Och ändå var August så snäll, han betalade så mycket för henne här på herrgården, och säkert hade klädningen kostat honom bra mycket. Hon blef ond på sig själf, hon var ledsen öfver klädningen och öfver »pudelluggen» i brevet. Att han kunde ha hjärta att skriva så just i dag! Men allra mest ond var hon ändå öfver sin egen otacksamhet.

Så drog hon ut sin byrålåda, såg på sina skatter, hängde väskan på sig, såg efter i spegeln, hur den tog sig ut, och tänkte till slut för sig själf: »Det skulle ändå klä' mig så bra med ljusblått, och litet tarlatan är inte så dyrt. Den svarta begrafningsklädningen tar jag då *bestämdt* inte på mig den dagen! August blir nog inte ond, för det jag då gärna vill vara så vacker jag kan».

Men först då afskedsdagen kom, då Maria skulle lämna herrgården för att resa ned till Skåne och fira sitt bröllop, kände hon hela den öfverväldigande beklämningen af att vara ensam: ingen mor, ingen syster, ingen vän skulle ledsaga henne på färden till allt detta okända eller lägga hennes hand i den mans, som hon sedan skulle följa hela lifvet. Hon greps af en brinnande önskan att kunna klänga sig fast vid den tillflyktsort, hon funnit här, hos dessa människor, hvilkas förträfflighet, då den ljöd till henne ur Augusts mun, hade skrämt henne, men som nu i verkligheten vunnit hela hennes tillgifvenhet och låtit henne för första gången i sitt unga lif känna sig varmt omhuldad.

Ännu, då vagnen, som skulle föra henne till stationen, stod utanför dörren, höll hon fru L. om halsen, grät och snyftade och tryckte sig intill henne, som om hon aldrig ville släppa henne, som om hon här hade sin säkra hamn och nu åter skulle ut vind för våg. Ej ens hennes nya resväska och kofferten med hennes sydda hemgiftsaker och den ljusblå brudklädningen kunde trösta henne, och så länge hon kunde se en skymt af herrgårdens röda tak, satt hon och vände sig om på vagnen och blickade med sina rödgråtna ögon sorgset tillbaka och småsnyftade.

Maria var mycket trött, då den långa resan äntligen tog slut och tåget stannade vid den station, där August skulle möta och hämta henne. Hon hade längtat mycket att komma fram, hennes hjärta klappade af förväntan vid tanken på att återse honom, att åter slutas till ett hjärta, som kände ömhet för henne och som hon kunde trygga sig till lika godt som till deras i herrgården.

Hon hoppade gladt ur kupén — där stod ju August! Men så mulen han såg ut? Han bara såg på hennes moderna dräkt och ej in i hennes stora, bedjande ögon. Hon kände instinktlikt hans missnöje öfver hennes »resutstyrelse», ehuru han intet sade och snart åter bemödade sig att vara hjärtlig och glad emot henne. Hon blef med ens skygg och tyst, hon kände väskan vid sin sida riktigt tung, hon bar liksom på en förbrytelse och kunde inte komma sig för att vara språksam.

Vid framkomsten mötte dem farbrodern på trappan. Han betraktade henne med ett visst hån,

tyckte hon, och stämningen blef ej bättre, då han under middagen tog fram vin, och hon, glömmande Augusts nykterhetsprinciper, fattade glaset och förde det till läpparna, men hastigt satte det från sig igen vid en mörk blick från den allt mera mulnande August. Stammande ursäktade hon sig med, att de på herrgården drucko vin och inte ansågo de tför ondt, men då hon fann, att detta bara gjorde saken värre, blef hon sittande tyst med gråten i halsen. Strax efter middagen lämnade hon salen för att, som hon sade, hvila sig litet, men mest af tärande längtan att få gråta ut och vara ensam — slippa möta dessa blickar, ogillande från August och gäckande från farbrodern.

Hon hörde ända in till sig den senares röst från salen, där han och August ännu sutto kvar, och hon hade en känsla af, att de talade om *henne* och att ingen fanns, som tog hennes försvar.

För att fördrifva tankarna och ångesten öppnade hon sin koffert, packade upp sin brudklädning och utbredde den på soffan; nu önskade hon nästan, att hon aldrig skaffat sig den, utan tagit den svarta till bruddräkt.

Så småningom, då hon börjat kläda sig — ty bröllopet skulle vara samma dag — och fått klädningen på, klarnade hon dock upp; hon tyckte själf, att hon såg söt ut och tänkte, att August nog ändå skulle tycka om henne, då han fick se henne. Men då hon på sitt hufvud skulle sätta krans och krona, som blifvit bundna på stället, innan hon kom, började hon åter gråta. Hon kom att tänka på, hvad fru L. hviskat till henne

medan hon så hjärtligt kysste henne till afsked: »Jag ville så gärna sätta kransen på ditt hår; du är mig kär, som vore du min dotter». Ack, denna moderliga vän var så långt fjerran, och hon var ensam, ensam utan någon öm, hjälpende hand, som kunde stödja henne på denna drömda lyckliga dag, som nu blifvit henne så tung.

När hon inträdde i salen, där de inbjudna, för henne främmande gästerna börjat samlas, mötte henne August. Han tog båda hennes händer i sina, höll henne litet ifrån sig, lät blicken glida öfver henne från topp till tå, — hon kände, att han klandrade hennes dräkt — och han tryckte med handen lätt på hennes krusade hår. Nästan nervöst böjde hon sig undan — att han inte kunde tänka på annat just nu!

Efter vigseln höll farbrodern bröllopstalet, hvar på August svarade med ett litet tidsenligt föredrag, särskildt afsedt för Maria. Hon var alldeles uttröttad af dagens sinnesrörelser och ansträngningar och ur stånd att höra på. Hon tyckte sig färdig att svimma och smög sig sakta in i nästa rum.

Men efter supén blef det dans, och hon deltog ifrigt i denna, medan August stod ute i tamburen, talade med farbrodern och såg mörk ut. Hennes kinder glödde och hennes ögon strålade. Hon glömde helt och hållet bort sin sjuka höft: draga ut på tiden så mycket som möjligt, det var hennes enda klara tanke, så länge som möjligt, innan han förde henne med sig till det nya hemmet, detta hem, som hon en gång längtat efter, men

som hon nu tänkte på såsom något dystert, fängel-seaktigt, där hon skulle mista all frihet, till och med i det minsta. Nu ville hon bara ett: draga ut på tiden så länge som möjligt, så att bröllopet ej toge för fort slut — hennes högtidsdag, hennes drömda strålande festdag!

* * *

En eftermiddag på hösten satt med. kand. Vilhelm L. jämte några kamrater i tidningsrummet å medicinska föreningen i Stockholm. De hade slutat sin tjänstgöring på Karolinska institutet och ätit sin middag på Hamburger börs eller hos »Lagman Bengt» på operakällaren. Fullkomlig tystnad härskade i läsrummet, endast afbruten af tidningarnas prassel, då de vändes.

En hvar spratt därför hastigt till, då Vilhelm med ett »fy f—n» reste sig från sin stol, där han suttit fördjupad i tidningsläsning. »Tänk er en karl», fortsatte han därpå vänd åt kamraterna, »som några månader efter sitt bröllop använder sin egen hustru som ett skizzmotiv och ger ett allt annat än smickrande porträtt af henne, gör henne till ett afskräckande exempel, till en tarflig kokett, fast hon i själfva verket var en liten oskyldig flickunge. Jag känner henne se'n i somras. — Han till och med citerar andras, hans bracka till farbrors råa uttryck om henne. Han — författaren, hennes man — är den här August, frihetsmannen ni vet, som syns litet öfver allt nu för tiden i kalendrar och tidningar. Hör nu på!»

Och därpå började Vilhelm läsa högt den tidningsföljetong, som upprört honom. Utrop af förtrytelse hördes från en och annan i kretsen: »stackarn med sin lilla resväska!» — »Hon måtte sett förb. söt ut i sin ljusa burr!»

Men när föreläsaren kom till hennes sjuka höft, då afbröt han sin läsning, tog sin hatt och ytterrock och gick, i det han sade:

»Det är ruskigt — hon *hade* ondt i höften.»

Tok-Kristian.

Kyrkan låg på backen bakom den lilla staden, hvilken, inbäddad i lummig grönska, såg så vänligt idyllisk ut vid den stilla insjöfjärden. Men själfva kyrkogården låg ett godt stycke längre bort, inhägnad af en hvit stenmur, hvilken, så godt den kunde, gaf skydd åt popplarna innanför.

Hårdt medfarna af västanvinden, susade dessa öfver de rikas grafvar, medan alla de fattigas voro be vuxna med frodigt gräs.

Liksom en hög, rak, obeveklig skiljovägg bildade denna poppelrad ännu i döden en oöfverkomlig gräns mellan de i lifvet så olika lottade. Och medan den nedersta delen af kyrkogården var lummig och skuggrik, var den öfversta däremot kal och flack, utsatt för alla vindar.

Och dock fanns det en fattig liten kulle, som vågat sig så långt ned mot poppelgränsen, att den fick en smula skugga och skydd af de raka, för-

näma träden, hvilkas blanka, glesa löf nästan alltid sakta prasslade.

Den låg nämligen i yttersta kanten af fattigkvarteret, alldeles invid gången med poppelalléen. Och den var till och med prydd med en låg liten marmorskifva, från hvars bokstäfver regnet för längesedan bortsköljt all förgyllning.

På denna skifva stod att läsa:

»Härunder hvilar stoftet af fattighushjonet Kristian Martinsson, allmänt känd under namnet Tok-Kristian!

Han alla var till glädje,
Och ingen skada gjort;
Sin väg han fromt har vandrat,
Och på hans hviloort

restes honom i vänlighet ett minne af invånarne
i X . . . »

Fattighjon!

Född på fattighuset, lefde Tok-Kristian sitt lif där och dog där.

Och under detta sitt lif hade han visserligen ej öfvat något storverk, som kunnat resa honom ett äreminne; han hade endast varit stadens fattigaste, men också dess frommaste barn. Och detta — det sista åtminstone — var just det, som bragte honom ett tack i döden från alla dem, som mött blicken ur hans milda ögon.

Ett fattighjon har sällan något här i världen, som han kan kalla sitt, så vida man ej räknar den vrå i fattigstugan, som han fått sig anvisad bland de andra skrumpna hjonen, eller de paltor, som

skyla honom, ehuru ej ens dessa äro hans, ty äfven de tillhöra ju det offentliga.

Men Tok-Kristian *ägde* dock något eller trodde sig åtminstone äga det, och det var just en liten kulle inom de fattigas område på kyrkogården, en låg liten kulle, från hvilken hans händer aflägsnat hvarje grässtrå för att i stället där plantera tusenskönor och gullvifvor.

Därunder låg hans mor; det visste han, ehuru ingen annan visste det. Alla sade till och med motsatsen, men läto honom dock hållas i sin tro, helst som ingen gjorde anspråk på kullen eller brydde sig om densamma.

De fattiga ha annat att göra än sörja öfver sina döda; de få uppbjuda all sin kraft för att sörja för sina lefvande.

Sin mor kom Tok-Kristian alls ej ihåg. Hon hade dött, långt innan hennes fjollige gosse kunde förstå sin förlust; ty såsom en sådan förnam han instinktligt hennes bortgång. Också på fattighuset kan det finnas modersvård och modersömhet, äfven om den ibland gifver sig hårdhändt uttryck.

Men kullen älskade han. Långa stunder låg han på knä bredvid den och klappade dess släta mull, talade till den, som om den döda, han trodde hvila därunder, ännu kunde höra honom.

Kullen på kyrkogården var hans enda egen- dom, hans käraste i världen.

Men Tok-Kristian var dock ej ensam och öfvergifven.

För sin fromhet och godlynthet var han afhållen i hela staden. Någon egentlig nytta kunde

han väl ej göra; han vankade helst omkring utan någon sysselsättning. Men så god reda som han hade på allt hvad som hände och sades i staden, det hade ingen annan.

Och ändå var han döf.

Det enda ljud, som trängde till hans öron, var klockornas klang från det höga kyrktornet; när denna brusade ut öfver staden, långt ut öfver insjöviken, förnam han densamma såsom en sällsam, svag musik högt i luften; den liksom drog honom upp till den lummiga backen, där kyrkan låg. Och därför var denna det ställe, han näst kyrkogården högst älskade.

Men in i kyrkan kom han endast om söndagarna. Om hvardagarna var helgedomen ej tillgänglig. Då kunde människorna få göra sin bön hvar de ville, blott icke i det hus, som enkom var uppbyggt därför! Då var dettas stora ekmålade dörr stängd för honom liksom för alla andra.

Men då sökte han i stället upp de dörrar, han visste stå öppna för sig. Och det var många — det var alla i staden.

Då Tok-Kristian inträdde i ett kök, blef detta ett gifvet tecken, att kaffepannan skulle fram. Barren lekte med honom, och husets folk samlades omkring honom; nu visste de nämligen, att det vankades nyheter.

Ty om Tok-Kristian också ej kunde höra, så kunde han dock se så mycket bättre; han såg och förstod orden, som rörde sig på de talandes läppar. Det hjälpte ej i hans närvaro att sänka rösten till

den svagaste hviskning. Han såg dock mer, än alla andra människor hörde. —

Tok-Kristian hade både urskillning och ömdöme; han teg med mycket af hvad han sett och berättade endast sådant, som ej kunde ställa till oreda eller skada. Därför var han också afhållen af alla och aldrig fruktad.

Särskildt brukade alla barn samlas omkring honom, visserligen ibland af nyfikenhet, men oftast med brinnande ifver att förmå honom att berätta sagor om älffolket, som bodde i björkskogen på andra sjöstranden, om de lätta gestalter, som stundom där bortifrån kommo sväfvande öfver vattnet, hvilkas hvita vingar och släpande slöjor man tydligt kunde se, då de sakta rörde sig framåt, men som tycktes vara bara dimma och töcken, då de hunnit närmare. »Tycktes», sade Tok-Kristian — det såg nämligen bara så ut; ty i själfva verket, så påstod han, var det vattenandar, som drogos af klockljudet; men kommo de väl öfver vattnet hit fram till staden, så kunde ej de elaka, olydiga och hårdhjärtade se dem.

Och barnen tänkte med undran, att det måtte vara bra märkvärdigt att få se allt det, som Tok-Kristian sett; ty att *han* sett allt, hvad han berättade, därom voro de öfvertygade — han var ju så olik alla andra människor, och det fanns ett uttryck i hans vänliga ögon, som gjorde dem stilla, nästan som då de voro med far och mor i kyrkan.

Hans bästa smeknamn till de små var: »Du är en liten Guds ängel»; och när någon gång ett af barnen på gatan gäckades med honom, följde

efter honom och nappade i hans rock, vände han sig endast om, höjde varnande sin hand och sade: »Du blir aldrig konfirmerad».

Det var den värsta olycka och det största straff, han kunde tänka sig. —

Hvarje söndag nåddes hans öra af klockornas dofva klang.

Då visste han, att den stora ekedörren stod öppen; strax innanför densamma hade han sin egen lilla vrå bakom en pelare, men ändå så, att han kunde se framåt den långa gången till altaret i koret och predikstolen nära invid.

Och när orgeln brusade öfver honom, trodde han äfven detta vara malmklockans toner och böjde sitt hufvud i stilla andakt, ty nu *hörde* han, nu behöfde han ej se.

Bättre än någon annan följde dock Tok-Kristian med hvad prästen sade.

Då denne stod framför altaret och såg fram öfver de nedböjda hufvudena, förbi det lilla skeppet, som hängde midt i gången med rigg och rår och full tackling, framåt mot dörren, då mötte han alltid den hängifna lyssnande blicken ur den döfves ögon. Dessa voro under hela gudstjänsten oafbrutet fästa på hans ansikte, och det var honom alltid, som om denna klara blick väckte rikare tankar inom honom, som om han finge större makt i sitt tal, då han ställde det till dessa ögon, hvilka uppfattade hvarje ord och förstodo dem, utan att kroppens öra förnam något ljud. Det var som ett utbyte själ och själ emellan, och prästen tyckte alltid, att han i Tok-Kristians ögon bäst såg, om

han lyckats i sin sträfvan att träffa sin församlings hjärtan.

Och när den sista salmversen var slut och församlingen långsamt reste sig och steg för steg stilla rörde sig nedåt mot gången, där frisk luft från sjön och dess skogiga stränder slog emot den, då satt alltid Tok-Kristian lugnt kvar i sin vrå.

Men när sedan prästen sist af alla och i raskare takt kom ned för gången, då reste han sig upp, steg fram ur bänken, ställde sig midt i vägen för denne, räckte fram sin hand och sade, i det han trohjärtadt såg honom in i ögonen:

»Tack ska' pastorn ha!»

Och prästen skakade den döfves hand, log vänligt emot honom och tyckte, att detta var den bästa lön han kunde få.

En hvar kunde lätt se, att det fanns mellan honom och den döfve ett särskildt hjärteförhållande. —

Första söndagen efter Tok-Kristians död, som också var bestämd till hans begrafningsdag, var den första söndag på många år, som hans plats i kyrkan stod tom.

Prästen hade svårt att hålla sina tankar samlade; hans ögon irrade oupphörligt bort till Tok-Kristians bänk.

Predikan blef också ovanligt kort; men i stället för att som annars endast uppläsa notisen om dödsfallet började han — alltjämt med blicken riktad mot den tomma plats, hvarifrån den så ofta mött det stora barnets ögon — att tala om den dödes fromhet och förnöjsamhet, om huru han till-

hörde dem alla, huru hela staden så att säga rått om honom och haft del i honom, ty trefnad och en fläkt af vänlig blidhet hade han alltid medfört i hvarje hus, dit han inträdt.

Och allas ögon följde riktningen af prästens blickar. Alla sågo på den tomma platsen, och en hvar hade en förnimmelse af, att något försvunnit, hvilket liksom bildat ett slags band mellan dem, att de förlorat något, som de alla gemensamt rått om.

Och när Tok-Kristian efter mässan skulle föras till sitt sista hvilorum, och prästen klädd i sin skrud — i dag före alla andra — gick nedför gången, förbi församlingen, som rest sig i bänkarna, slöt sig denna till honom, män, kvinnor och barn: alla gingo med i grafföljet.

Tåget sträckte sig från kyrkdörren ned genom gatan och upp till kyrkogården på backen, ända fram till grafven, ytterst i kanten af fattigkvarteret, tätt invid den kulle, som den döde i lifvet så ömt vårdat.

Och prästen talade om, huru äfven den fattigaste och ringaste på jorden har *sin* mission att fylla. Och församlingen lät sätta den lilla marmorskifvan på den fattige mannens graf till tack, för det »han alla var till glädje och ingen skada gjort».

Och popplarna susade med sina blanka löf öfver Tok-Kristians gräsbevuxna kulle liksom öfver de rikas monumentprydda grafvar.

Ett möte.

Har man varit på resa, så brukar man också ha något att berätta. Och resintryck och resminnen från »nordtyska städer» och nordeuropeiska lappmarker, från Blocksberg och Col di Tenda vimla därför äfven under restiden i alla våra tidningar.

Godt folk, som ej har råd att resa, utan som måste hålla sig hemma, kan på det sättet ändå få veta, hur världen ser ut, och i sin tur få något att berätta för dem, som ej ha råd eller tid att läsa tidningar.

Men det resminne, jag nu ämnar förtälja, rör sig icke omkring stora städer eller underbara trakter; det är endast en liten episod, en ringa tilldragelse, utan dramatisk spänning eller udd, ett tillfälligt möte med en för längesedan förgäten barndomsvän, ett möte på gatan i en stor stad, i världsstaden Berlin.

Ensam ute på upptäcktsfärd och med min röda Bædeker i handen hade jag långsamt vandrat upp-

för Unter den Linden; själf främling och helt likgiltig för de främlingars anleten, hvilka mötande ilade förbi, hade jag sett på prakten i butikfönstren, betraktat vimlet på gatan, där vagnar med guttaperkaringar kring hjulen ljudlöst rullade fram på asfaltbeläggningen, och så småningom nalkats »Kaiserpassagen», genom hvilken min väg förde till min bostad i ett hotell vid Friedrichstrasse.

Helt nära denna var en af dessa praktfulla blomsterbutiker, på hvilka Berlin och särskildt Unter den Linden är så rikt. Jag hade stannat där utanför, slagen af beundran öfver blomstertyppigheten inom det stora breda fönstret, där alla årstiders blommor i oändlig mångfald ordnats i form af korgar, lyror, ymnighetshorn m. m.

Mången annan hade liksom jag stannat vid detta fönster, yttrat ett ord af behaglig öfverraskning och åter fortsatt sin väg. En elegant herre i ljus sommarpaletå, högre och smärt, hade blifvit stående vid min sida, och då jag vändt mig för att gå, hade min blick mött hans — ett par mörka ögon, hvilka liksom oafvändt forskande betraktade, icke blommorna i fönstret, utan mig.

Ett ögonblick hade jag studsats, därefter vikit af in i den breda, öfverbyggda passagen, hvars elektriska ljus starkt belyste gnistrande juveler i butikerna, Capravis vaxfigur i Panoptikon, Wienerkaféets tynande lagerträd och de lockande konfektörerna i de stora konditorierna: »frische Kaiserküsse» och »frische Kaisernüsse», båda delarna min specialitet, för mig ständigt utgörande en nästan oemotståndlig frestelse. Så ock nu.

Då jag efter en mindre affärsuppgörelse vid den med marsipansaker af alla slag öfverfyllda disken vändt mig för att gå, hade genom konditorifönstret mött mig samma långa blick ur samma mörka ögon, och under hela promenaden hem till min bostad hade jag märkt mig så följd och observerad.

En egendomlig känsla hade intagit mig; hvem kunde väl känna mig här, mig, främling i denna stora stad!

Främling?

Nej — dessa ögon kände jag; jag hade sett dem någonstades, men långt borta, mycket, mycket långt. Så långt i det förflutna, att mitt minne förvirrades och endast förmådde framkalla en dunkel kontur, konturen af något välbekant, något som stod mig nära, men som jag ej kunde nå; när jag trodde mig hafva gripit fast detta något, gled det undan — endast de mörka ögonen blickade emot mig liksom genom en dimma, ett töcken, hvarigenom en gestalt dock sökte arbeta sig fram.

Och under hela min vandring hemåt hade jag haft förnimmelsen af, att denna blick följde mig — ej endast i mina tankar, utan tvärs genom det verkliga brusande vimlet omkring och bakom mig. Liksom obehagligt jäktad af denna förnimmelse, hade jag påskyndat mina steg, hastat uppför trappan till mitt hotell och varm och uttröttad, likgiltig för mina »frische Kaiserküsse», kastat mig ned i min soffa.

Under det min hjärna alltjämt arbetade med att klargöra, hvar och när jag förut sett dessa

drag, hvar och under hvilka förhållanden jag förut mött denne fint klädde, vackre man, som jag så plötsligt snuddat förbi i folkträngseln i denna främmande stad, störde mig en knackning på dörren. Det var hotellets »Stubenmädchen» med ett visitkort, hvilket en herre bedt få sända upp till den svenska frun, som bodde här.

»Nils Dahlbach» stod det tryckt, och under namnet var skrifvet med fast, kraftig och vårdad stil: »fordom Nils Dal, vågar — för ögonblicket hindrad af affärsgöromål och i hopp om att vara ihågkommen — bedja att efter en timme få infinna sig för att tacka för gamla tider.»

Och nu var töcknet skingradt; det lilla kortet i min hand, namnet däruppå kommo den dunkla konturen att framstå klart och bjärt: Nils Dal — den elegante herrn i den ljusa rocken utanför blomsterbutiken — de mörka ögonen — —

Nej!

Gestalten bar för mitt minne från barndomsåren visserligen samma nobla drag, men en helt annan dräkt; han bar ej såsom nu en blank cylinderhatt, utan en trädgårdsdrängs simpla stråhatt — en skånsk gul halmhatt, litet trasig i brättet, satt på det svarta lockiga håret; jag såg honom stå i skjortärmarna och kratta trädgårdsgången därhemma på landtgården, de röda hängslena sutto i kors öfver den breda ryggen, de gula höstlöfven rasslade för hvarje raskt tag, det var fart i armen, och hästen framför kärran, hvari löfven skulle köras bort, nappade ett och annat ännu grönt blad från den höstvinden i det längsta trotsande pillhäcken.

Trädgårdsdrängen — den nye trädgårdsgossen!

Hans ankomst hade varit en helt märkvärdig tilldragelse i min barndomsvärld.

Dittills hade en gammal gumma, »Jönses mor», ständigt rensat rabatterna och krattat gångar och gräsplaner; hon var också en smula »klok», läste bort reformar och mera dylikt, enligt hvad det berättades i byn, hvarför hon äfven ingaf en respekt, som gjorde henne olämplig till lekkamrat. Och när all hennes »klokhet» ej kunde hindra henne själf från att bli så styf i leder och lemmar, att hon ej dugde att rensa bland blommorna, och när kusken ansåg sitt livré »chikaneradt», i fall han skulle efterträda henne, hade den börjande spänningen i den yttre förvaltningen bilagts genom den nye trädgårdsgossens ankomst.

Det var för treffigt!

Dittills hade jag varit van vid att utom min lilla, mycket lilla svarta hund ej äga någon egentlig lekkamrat, ty vid bytöserna ledsnade jag alltför fort; de ägde ingen förmåga att kunna gå in på mina mera högt flygande idéer. Visserligen hade jag försökt att i stallet arrangera skådespel — Appius och Virginia ur Svedboms läsebok; men ehuru själfva scenen, ordnad med råghalmskärfvar, varit bra nog, hade de medspelande — bybarnen — ständigt visat sig ur stånd att fatta och dramatiskt framställa antikens gestalter.

Och jag hade föredragit att leka mina egna lekar alldeles ensam i den stora parken eller på ängen utanför densamma.

Jag vurmade den tiden för Fryxells svenska historia, sjätte delen.

Mina bröders skolgossförtjusning öfver Karl XII var därför en ständig källa till förtret och sammandrabbning, och mina svaga krafter kunde ej räcka till i kampen för min hjälte, den store »guldkungen».

Men ute på ängen, ensam och beväpnad med de längsta och smidigaste pilkappar, som växte på trädgårdsvallen, var segern min och hans; jag drömde mig som riddare eller amason, som en beväpnad Regina von Emmerits i slaget vid Lützen och rasade vildt mot pappenheimare och kroater, i det hufvudena på de stora maskrosorna — de runda fjunliknande fröbollarna, som stodo tätt på ängen — flögo af för mitt hvinande vidjesvärd.

I längden blef detta dock något enformigt, och snart funnos ej heller flera blombollar att fälla.

Men den nye trädgårdsgossen, det var en lek-kamrat efter min smak, och umgälla fick han, hvad både moskovit och »kejsерlig» brutit, ty mina långa käppar svepte omkring honom, så att han hoppade högt upp och tog till flykten ängen rundt, utan att dock undkomma sin förföljare, förrän lektimmen var ute och »Gustaf Adolf» och hans motståndare hand i hand, varma och andtrutna, begåfvo sig till mera fredliga sysselsättningar, den ene till sin spade i trädgårdslandet, den andra till sin lexa vid skolbordet.

Förut hade alltid för mig rätt bestämdt förbud att någonsin titta in i drängkammaren eller gifva mig i lek med vallgossarna, som vaktade gäss på

stubbåkern. Den uttryckliga tillåtelse, som den nye trädgårdsgossen fått, att under lilla frökens fristunder leka med henne i park och äng, var därför i och för sig något, som gaf denne en undantagsställning i huset, äfven om hans väsen i öfrigt ej starkt bidragit härtill.

Så väl jag nu erinrade mig honom, där jag satt i soffan och vände hans visitkort mellan mina fingrar; jag tyckte mig se honom, sådan han då var, lång och smärt, femtonårig och med ett visst grubblande uttryck i det sällsynt vackra ansiktet, hvars drag på en gång voro veka och dock energiska.

Han såg ut som en zigenarpojke, och afund samma medtjänare slungade också någongång ordet »tattarpojke» efter honom, hvilket väl jagade en häftig rodnad öfver den bruna hyn, men för öfrigt möttes med tystnad och bars med likgiltighet.

Endast då ett glåpord äfven kallat hans mor, som bodde i byn och ägde samma mörka drag, fast i hvassare form, »svart tattarkäring», hade han brusat upp, med af förbittring glänsande ögon gifvit den talande ett slag i ansiktet och sprungit ned i parken, där han gråtande kastat sig framstupa i gräset.

Men från den stunden triftes han ej mer i drängstugan, hvilken aldrig varit i hans smak.

Hans hår var nästan blåsvart och krusade sig kring den vackra nacken i täta lockar, så regelbundna, att pigkammarskvallret påstod, att de voro »brända»; skrattande, så att de jämna hvita tänderna lyste, hade han den gången vikit undan den

bredda skjortkragen, låtit en klar vattenstråle från pumpen skölja öfver hufvud och nacke, därefter ruskat på sig, så att vattnet stänkte, och åter rätat ut sig, medan det svarta håret nästan ännu tätare och ännu mera regelbundet krusade sig kring hans panna; så hade han satt halmhatten på och med den kring hals och axlar våta skjortan öppen i bröstet gått till sitt arbete i trädgården, i det han halfhögt sjöng sin favoritvisa:

Gå ej till stranden, Ring, med din maka,
Helst sedan stjärnorna sprida sitt sken.

Hur gripen blef jag ej alltid af denna sång!
Hur ofta satt jag ej i gräset bredvid honom, medan han arbetade, intagen af en känsla af ödslighet och beklämd af det vemod, som omedvetet låg i hans ton och röst. Men så fort han fick se mig så allvarlig och förstämd, afbröt han sin sång och började med skälmaktig blick och munter min sjunga någon mera gläddtig visa:

Min fader var en millionär,
Min moder född grefvinna — — —

Han sjöng nästan alltid, under det han arbetade; han hade nämligen en ovanligt vacker, klingande sångröst och fick därför alltid sjunga från orgelläktaren i kyrkan om söndagarna; och om aftnarna, när husfolket i en lång rad med kusken i spetsen och trädgårdsgossen till sist, alla i strump-lästen, kommo in i hvardagsrummet, där familjen satt samlad kring lampan, utbredde sig en särskild andakt i rummet, då hans klara rena röst anförde aftonsalmen.

Jag var då vanligen redan skickad till sängs, men i halfslummern inmängde sig ljudet af sången i mina drömmar, och den klara rösten omsvepte mig med sitt välljud, långt efter det den tystnat och alla i huset gått till hvila. —

Vi voro goda vänner, Nils och jag. Om pilkappen ibland träffade något hårdt, mildrades svedan genom den kamratlika delningen af hvarje godt äpple, jag hade i min ficka, samt af de böcker, jag smugglade ut till honom i trädgården.

Vänskapen ökades så mycket mer, som han var särdeles händig och förträffligt förstod sig på att göra små krattor och vagnar, men framför allt pipor och flöjter af pilens tjockaste grenar eller »hundkäxets» ihåliga stam, på hvilka han sedan blåste melodier.

Han hade en viss förmåga att, utan att försumma sitt arbete, dock hinna med att läsa litet: tidningar, hvilka kommo i den stora postväskan och lades ut i folkstugan för att hämtas af sockenprenumeranter, barnböcker, men ännu hellre lexböcker från min lilla hylla; han lyssnade med girig uppmärksamhet, då jag, uppmuntrad och smickrad därpå, för honom upprepade innehållet af dagens undervisning.

Han anförtrodde snart mina bröder, hvilkas synnerlige vän han under ferietiden blef, att han egentligen hade en enda önskan, nämligen att slippa »tjäna dräng», i stället komma »på seminariet», bli skollärare och organist, en gång själf få spela orgeln i kyrkan, bo i det lilla nätta skolhuset och ha sin mor hos sig.

Han trufdes icke i drängstugan.

Och i godt samförstånd med husets barn drogs han också allt mera därifrån.

Endast då det kom kamrater till mina bröder, elementarläroverks-gossar liksom de, gick han tyst undan deras bullersamma, stojande flock; öfver hans mörka ansikte låg då alltid ett tungsint drag, den veka munnen var hopprässad, och tagen med skyffel och spade voro kraftigare och snabbare än eljest, där han med den gula halmhatten djupt neddragen i pannan och utan att se sig om eller blicka upp skötte sitt arbete.

Gäster, som kommo, brukade ibland, då de promenerade förbi honom i trädgården, säga högt, att trädgårdsgossen i sin gula hatt och sina hvita skjortärmar var rent af en trädgårdsprydnad; då ryckte det alltid till i hans ansikte, och efter sådana dagar rörde han ej på länge vid en bok.

Men när små flickor från den stora grannstaden kommo på besök, hämtade af Nils i enspännarvagnen, då blef det annorlunda; han måste då hela dagen leka med, sjunga och tralla, och vid hemresan kifvades de små stadsfröknarna om, hvem som skulle sitta i försätet bredvid »vackre Nils».

Han blef allt mer och mer främmande för folkstugan; han blef allt mer tyst, sjöng ej längre och skötte sitt arbete i trädgården trögt, under det han läste och läste, så att han blef mager, och den friska rodnaden försvann från hans kinder.

Och när det till slut upptäcktes, att han i all hemlighet förfärdigat sig ett slags ljudlöst instrument, en orgel utan pipor, men med trampor och

ett slags pinntangenter, på hvilka han försökte lära sig spela, medan han sjöng de toner, han inbillade sig locka ur det enkla instrumentet, så beslöts det, att Nils skulle tagas ur trädgården för att få följa sin håg.

Käck och rank — jag mindes det ännu så väl — med tillförsikt i ögonen och det mörka, lockiga hufvudet högburet, tog han en dag afsked för att begifva sig till seminariet.

Frimodigt tog han där itu med böcker och läsning.

Men hvad tiden led, kom det klagomål från rektorn: »husets skyddsling», som han kallades, hade ej några goda seminarieanlag; han lärde sig ej kurserna; han var uppstudsigt och — i korthet — sagdt — uppförde sig ej reglementsenligt; han var alltför själfständig och passade ej in i det i minsta detalj reglerade seminarielifvet. —

En duktig skrapa från mitt hem blef för Nils följd af detta bref. Och det tycktes hjälpa. Nils såg ut att bli en sannskyldig seminarist, en »hygglig ung man», som rektorn till sist skref i det bref, Nils medförde hem.

Men af den forne »trädgårdsgossen» var det ej mycket kvar. Vacker var han nog ännu, men litet krokig hade han blifvit och blek, håret var kortklippt, de krusiga lockarne voro borta och de ärliga, mera än förr vemodiga ögonen nästan skygga; han såg ut, som om han ej visste, hvar han skulle göra af sig, som om han fått på sig en främmande rock, hvilken satt illa.

Den frimodiga tonen var äfven borta, och det uppskrufvade talet gaf under hans förtviflade bemödanden att undvika »bonddialekt» åt honom en prägel af något löjeväckande. Han blef ytterst generad, då han påmindes om sin forna syssla som trädgårdsgosse, han skämdes öfver minnet att hafva sprungit och lekt på ängen, och att sjunga visan om kung Ring — därtill var han nu alltför fin!

Min lekkamrat på ängen, han, som sjöng så vackra visor och skar pilflöjter, var försvunnen.

* * *

Och borta hade han sedan dess varit; borta ur mina tankar liksom ur mitt minne.

Åren, många år hade gått, och nu, nu mötte han mig här i ett främmande land, elegant, högre, en gentleman i skick och gestalt.

Mera minnesgod än jag, hade han genast känt igen mig, och nu satt jag här med hans visitkort i handen.

En knackning på dörren hejdade strömmen af mina minnen, och den väntade med de nu så välbekanta dragen inträdde.

Jag gick emot honom, och vårt handtag var som mellan gamla vänner.

Ett ögonblick sågo vi på hvarandra under tystnad, och liksom ett fuktigt skimmer glänste i hans ögon, frimodiga som förr, men med det uttryck af klarhet och bestämdhet, som väl använda läroårs erfarenhet gifver en människa.

»Jag kände er genast, då ni mötte mig därnere 'Unter den Linden'», sade han, »men ni såg mig ej; jag stannade bredvid er framför blomsterfönstret, men ni blickade så främmande på mig — jag ville bli säker på min sak, och så följde jag efter er hela vägen hit — portiern sade mig namnet: det är ett annat nu», och han fäste blicken på de båda släta ringarna på min hand, »men jag kände det dock: jag har mor och syster hemma i Sverige, och genom dem får jag ständigt underrättelser om er alla — jag var för öfrigt viss om, att jag ej miss-tagit mig, jag kunde ej göra det», tillade han lägre och med rörd röst, »och tack för det ni velat vänta på mig här!»

Jag berättade leende den förnimmelse, jag haft af att vara följd af någon eller något välbekant och dock främmande, och huru öfverraskad jag blifvit af hans kort: »ty hur skulle jag väl kunnat tänka — kunnat igenkänna — —»

Jag afbröt mig halft tvekande, medan min blick öfverfor den ståtliga, manliga gestalten framför mig, hvilken så tydligt bar prägeln af världsvana och en mycket god samhällsställning.

»— — den forne trädgårdsdrängen och seminaristen», ifyllde han med ett glädtigt skratt och en skälmaktig min, som äfven kom mig att le.

All förlägenhet var nu med ens liksom bortblåst. Då han satte sig midt emot mig i en länstol, måste jag beundra hans lediga, fina sätt, så fritt från allt tillkonstladt, och fritt och glädt flöt samtalet om gammalt och nytt.

Min historia från den dag, jag förlorat honom ur sikte, var snart berättad, och hans egen — —

»Jag kunde ej bli skollärare», berättade han, »hvarje själfständig tanke förkväfdes i seminariet, jag höll på att bli en narr, ett dumhufvud, en trång själ — jag ville bli fri igen, och så gjorde jag mig fri. Upp ville jag, till drängstugan ville jag ej återgå, arbeta ville jag, det var inte *det* jag var rädd för. Så gick jag i Danmark igenom ett bokhållerinstitut — det kunde ju alltid bli godt för något — och på mitt examensbetyg därifrån fick jag plats hos en landthandlande hemma i Sverige. Där stod jag i bod och vägde upp sill och salt, ja — det syns inte nu», sade han skratande och lyfte upp den fina handen, på hvilken jag ofrivilligt fäst min blick, »men då sågo de ut som saltadt kött» — han gnuggade händerna — »jag frös och svalt, och så köpte jag mig böcker och läste om nätterna, mest tyska, ty något språk måste jag lära mig, — det insåg jag, och upp ville jag — — —»

Han reste sig från stolen, strök med handen öfver pannan och såg tankfullt framför sig. Jag lade märke till, att det svarta, ännu krusiga håret, som lockade sig kring den breda pannan, vid tinningarna var starkt grånadt.

»— — Det var en tung tid», fortsatte han, »men jag arbetade, och så fick jag af en händelse bättre anställning: det sporrade, och inom ett par år hade jag kommit än längre fram. Jag kände på mig, att jag dugde till något mera än endast uträtta så att säga drängsysslor också inom mitt

nya yrke; jag kände mig ha kraft att leda, att styra, att vara hufvud och tanke — och så — — —»

Han satte sig åter ned midt emot mig; öfver hans ansikte, som vid ögonen och pannan fått lätta rynkor, låg ett uttryck af stark energi, men det veka draget var borta; det var en arbetets man, jag hade här framför mig, en man med vilja och med kraft att genomdrifva denna.

»— — Min principal hade af något skäl uppmärksammat mig — han var chef för en af provinsens största spannmålsaffärer med filialer i utlandet. En dag fick jag order att om fjorton dagar begifva mig till London — en stor affärsuppgörelse anförtroddes mig. *Här* var framtiden — hvad jag arbetat för och väntat på, det hade kommit, och jag — jag kunde ej ett ord engelska.

Skulle jag nu åter förlora allt? Det var mitt lif, min framtid, som stod på spel. Om jag lyckades eller ej, ja, i alla händelser var mitt öde nu afgjordt; men jag *ville* lyckas. I fjorton dagar läste jag endast engelska, en vän och kamrat skötte min plats utan min principals vetskap, en annan gaf mig hjälp vid språkets uttalande, jag lärde mig en hel hop affärsfraser — och jag for; — en hel förmögenhet, mitt eget och andras väl eller ve låg i min hand, och jag var ung och oerfaren och hade endast mig själf att taga råd af — — —»

Han tystnade åter en stund, böjde sig fram i stolen, hvilade armarna mot knäna och tryckte fingerspetsarna mot hvarandra.

»— — — Men jag lyckades», sade han, lyfte upp hufvudet och såg på mig, »jag lyckades då —

och jag har lyckats sedan — min principal gjorde mig till chef för sina utländska transaktioner; jag har varit bosatt i Ryssland, jag har varit detsamma i London — i Hamburg — i Paris; nu är jag här, min egen herre, och lyckan följer mig ännu — ja min bästa lycka har jag ju därhemma — ni måste komma med till mitt hem — till min hustru — hon känner er så väl, liksom hon känner allt det gamla — —»

Hans röst darrade litet, och det veka draget kring mun och ögon kom åter fram. »— — Kom; i mitt hus är ni den käraste gästen, neka mig ej glädjen att hälsa er välkommen där, låt mig visa er mina barn, ni skall få se, att jag ej glömt den gamla leken, att jag af en annan liten flicka ännu blir besegrad i striden mot 'Gustaf Adolf' — — —»

Jag lofvade komma, och när han reste sig för att gå, kände vi båda, att den tid, som låg mellan detta ögonblick och det, då vi sist krattade löf sida vid sida, ej gjort oss främmande för hvarandra.

På eftermiddagen tog jag en droska och for till hans hem vid en af stadens finaste gator och i andra våningen af ett elegant hus.

Då jag kom in i tamburen, ryckte han upp dörren till en stor salong och ropade till sin hustru därinne:

»Aline, Aline, här är — — —»

Och han nämnde mitt flicknamn, sådant det uttalades i barndomshemmet på den skånska slätten.

Till ett verkligt hem hade jag nu kommit, och jag hälsades här såsom en länge väntad gäst, en hedersgäst, hvars plats ej blott för tillfället var

främst vid bordet, men, det kände jag, äfven länge varit mig förbehållen i hans och genom honom i hans hustrus hjärta, en obestridd plats såsom en vän från fordom, alltid ihågkommen med trofast tillgifvenhet.

»Lyckan följer mig», hade han sagt. Den hade följt honom äfven *utom* affärerna.

Det var en rik mans och en bildad mans hem, hvori jag nu stod, ett hem, för hvilket konst och smak ej voro främmande, hvilket en fin kvinnas hand hade ordnat. Än mer, ett hem med vackraste ömhet och förtroende, där minnet af det flydda ej var en skam, utan en skatt, som omhuldades med kärlek.

På det eleganta salongsbordet låg ett stort album; han visade mig det; främsta sidan fylldes af en rad fotografier, hvilka skulle kommit mig att skratta, om jag ej med ens känt hjärtat värmas af ökad aktning för mannen framför mig, så trofast och hederlig, så god och genomfin. Det var en rad porträtt af tarfligaste beskaffenhet, grofva, halft urblekta; en gammal mörklagd gumma i bonddräkt, ett par yngre bondkvinnor — hans mor och systrar — stela och raka i tvungen ställning, och så jag själf och mina bröder som små och allt annat än fagra — —.

»Mor har hälsat på mig här», berättade han, »hon har varit hos mig både i Libau och i London; jag skulle ej känna mer än half lycka, om hon ej sett, hur godt jag har det; — men bo hos mig för alltid, det vill hon inte; hon vill dö där-

hemma i byn, säger hon — jag har köpt ett litet hus åt henne där — —»

Han började promenera af och an i den stora salongen:

»— — minns ni — minns ni — minns ni — —»

Och hans ungdomstids alla minnen, hvilka i så mycket äfven voro mina egna, från by och hage, från äng och park, mötte mig nu åter från hans läppar, såsom de nyss lefvat upp för mig själf under min väntan på hans ankomst borta i hotellrummet; allt det trofasta i hans natur bröt fram; trofast var han, framför allt mot det bästa inom sig själf: den sant helgjutna personlighet, som ur den gångna tidens slit och drängarbete tagit vara på allt det goda och glada och fört detta med sig i världsmannens nuvarande lif.

Stoj och buller från närgränsande rum afbröto hans minnen; hack i häl efter hans hustru, hvars klarblå ögon gladt logo emot honom, följde den lilla barnskaran, tre käcka, mörkögda små, alla med flöjter och säckpipor, bläsande och spelande.

Vi sågo ett ögonblick på hvarandra, han och jag, så brusto vi båda i skratt.

Han sprang fram, tog en pipa från ett af barnen och började blåsa:

Min fader var en millionär,
Min moder född grefvinna — —

Jag tog upp den lilla flickan i mitt knä; hon hade sin faders mörka ögon och sin moders dunkelbruna hår; hon bar mitt eget namn och svarade mig frimodigt på mitt och sin fars eget svenska mål.

Han stod en stund halft allvarsam och såg på oss; vi sprutto till vid ett ackord från pianot. Det var hans hustru, som med en menande nick åt mig började spela en välkänd melodi.

»Ja visst»; ropade han gladt, »så skall det låta!»

Och hans ansikte strålade af rörelse och af glädje, då de båda mörkhåriga små gossarna med klara, ehuru späda röster sjöngo:

Gå ej till stranden, Ring, med din maka,
Helst sedan stjärnorna sprida sitt sken — —

hans egen gamla visa från gossåren, hvilken han så ofta sjungit för mig under trädgårdsarbetet.

Jag satt i soffan med den lilla flickan, min namne, i mitt knä; dagern i rummet dämpades af yfviga bladväxter och tunga färgrika draperier — framför mig låg uppslaget albumet, hvarifrån de gamla skånska porträtten blickade emot mig, minnen från ett förflutet, så olikt det nuvarande som trädgårdsgossen var olik den fine mannen därborta, och dock nära förbundet med allt detta vackra och varma, som jag såg och kände omkring mig. Det var detta, under alla lifvets skiften bevarade kärnsunda, naturfriska, hvilket, alltid gömdt såsom drifkraften i hans väsen, lyft honom från drängstugan till salongen.

Han hade i sanning »kommit upp» och det i bästa mening. —

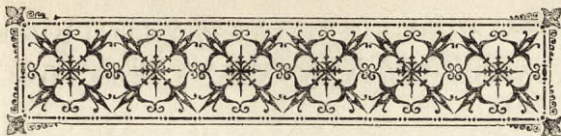
Sådan återfann jag lekkamraten, hvilken så länge stått utom min tankevärld; och då jag senare på aftonen åkte hem till min bostad genom världs-

stadens kvalmiga gator, tyckte jag mig känna en fläkt från barndomshemmets östersjöluft. — — —

* * *

En episod under en resa, ett tillfälligt möte med en vän från fordom, en ringa tilldragelse utan dramatisk spänning eller udd, men likväl en ljusglimt af det bästa, lifvet kan bjuda . . .

Minnesgod.

I källarträdgården nere vid sjön stodo alla borden dukade; från små lummiga löfbersåer och under de rödrandiga tältväfstaken skeno de hvita borddukarna, och getingarna lockades af sockret i glaskålarna och surrade lifligt omkring. En hel mängd uppasserskor, legda för dagen, skyndade beskäftigt hit och dit under ledning af den ordinarie skänkjungfrun, som midt i trädgården hade sin särskilda kiosk, hvori hon försälde dryckesvaror eller emottog rekvisitioner af middagsgästerna.

Det var en lång, blek slicka med fina drag och matta blå ögon, hvilka tycktes intet se utom borden och serveringen. Ansiktet var fint och skulle hafva varit vackert, om ej hvarje skymt af ungdomlighet varit liksom förstörd, och i stället en tröstlös, trött likgiltighet afspeglat sig däri. Tystlåten, nästan kall och utan att observera brådskan omkring sig, utdelade hon sina befallningar, slätade här och där ut en duk, som den lätta

sommarvinden bragt i oordning, ordnade glasen på ett smörgåsbord och öfversåg det hela.

Vid ingången till den stora rotundan längst nere vid sjön stannade hon ett ögonblick, lutade sig emot en af dess dörrpelare och blickade utåt vattnet, som nu i middagsstunden glimmade så starkt, att hon fick skugga för ögonen med handen.

»Nu ha vi snart båten här — röken syns redan öfver Holmskäret», ropade hon uppåt trädgården, där allt dock nu tycktes vara färdigt, och kvarstod en stund, tankfullt blickande framför sig.

Det var första gången på sommaren, som »lustbåten» skulle komma. Sedan kom den alltid regelbundet en gång i veckan, och dessa dagar var det lifligt på källaren, den enda offentliga lokal i den lilla staden, där man kunde få mat, och därtill god mat: stället var väl känt för sin utmärkta servering och sin lilla vackra trädgård. Människor i hundratals brukade om sommaren fara hit från Stockholm för att komma riktigt ut på landet — ty som sådant ansåg man platsen, oaktadt dess namn af stad och dess enda stenlagda gata.

Det var också ett präktigt ställe att fara till: kunde man väl se en mera leende taffla, så äkta högsvensk, då ångbåten vred om Holmskäret, och den lilla staden helt oväntadt låg där inne i viken, med den hvita kyrkan öfverst på backen, omgifven af täta almar, och på en utskjutande udde midt emot låg det ståtliga slottet, en verklig medeltidsborg, tung, liksom sofvande och skinande röd i solskenet; dess fyra massiva torn med de hvita igenmurade kanongluggarne reste sig upp öfver mer

än hundraåriga ekar och gamla pilar, som knotiga sträckte sig långt ut öfver vattnet. Stränderna rundt omkring voro höga och lummiga, och nere vid sjön hade man ju där borta i staden den skuggrika, af blommor fyllda källarträdgården, som för mången var resans egentliga mål.

Den bleka flickan stod en stund alldeles orörlig, stirrande utåt viken, där ångbåten nu allt mera nalkades. Vid signalpipans ljud spratt hon till och kastade en blick uppåt trädgården. Allt var färdigt, och de väntande uppasserskorna stodo här och där i små grupper, pratande och skrattande.

Hon hörde buller och sorl från ångbåtsbryggan, då landgången lades ut. Ännu dröjde det en stund, innan de resande kunde komma. Utländingar och alla långväga farande brukade alltid gå direkt upp till slottet för att bese detta. Andra åter styrde kosan genast hit till källaren; det var de, som förnämligast kommo för att äta middag och få sig en glad dag — det var ju sommar nu — och söndag — och solsken, och så vackert alla fruktträden blommade! Deras hvita blomblad lågo nästan som nyfallen snö på de krattade gångarna. Skänkjungfrun skakade lätt på hufvudet och sammanprässade läpparne.

— — — — —

Hvad rörde det henne? Sommarsöndag med solsken var för henne endast veckans strängaste arbetsdag; de sex andra dagarne kunde hon gärna i stället haft litet mera att göra. Då fick hon bara stå sysslolös i den gamla kiosken och se på, hur de få dagliga kunderna drucko sig oklara på toddy

+

— hon fnös till helt föraktligt — men en sådan här dag, då alla voro så glada, det var något ändå mycket värre. Ty för *henne* skulle nog aldrig mera någon glad dag komma, för *henne* voro vinter och sommar lika långa.

Hon afskydde egentligen källarträdgården och sin plats som skänkjungfru; hon hade mer än en gång tänkt flytta därifrån, men det hade varit *henne* omöjligt, hon var liksom fastknuten vid detta ställe, dit hon kommit för flera år sedan — ja, det var väl snart hela fem — då hon ännu var helt ung, och så glad, och då sommaren var så skön, i synnerhet om kvällarna: att ro sakta och obemärkt ut öfver den klara viken, in under den blommande häggens täta grenar, som nästan bildade ett hvalf, att hvila här med årorna, känna en arm kring sitt lif och heta kyssar på sin hals, att nästan bäras upp i land och upp för den gröna sluttningen, där liljekonvaljerna nyss slagit ut!

Ja, då var det sommar, jubel inom och utom *henne*, och hennes lif tycktes *henne* så oändligt rikt. Hvad hon då tyckte synd om alla andra flickor, både de fina damerna i staden och hennes jämlingar, som voro så fattiga emot *henne*! Och hon tänkte på den gången, då han, som hon inte, nej, inte kunde glömma, först kom. Det var tidigt på våren, den första vårdag, då man serverade ute, gångarna voro nykrattade, de ljusröda snäckorna kring rabatterna rentvättade, tulpanerna stodo i långa brokiga rader — hon kom i håg hvarje den minsta detalj. Själf hade hon om vintern fått platsen här, och ombytet af den kvafva matsalen till den

klara, lätta, af doft från äppleblommorna fyllda luften i trädgården nästan gjorde henne yr. Hon kände sig så lifsfrisk och spänstig, så sprittande glad, där hon stod och log emot alla rekvirerande stadsherrar, som på kvällen ville fira våren.

Det var *då* han kom; apotekaren — som var så lång och såg nästan blyaktigt blek ut och hade stora, utstående ögon som på en kräfta — höll honom under armen. Hon visste, att det var den nye doktorn, han som vikarierade, då deras egen doktor var på mötet. Hon hade hört talas om honom förut, då hon passat upp inne i salen, och hört, att han skulle vara, hvad de kallade, »en förb. fruntimmerskarl», men ett godt parti för den af stadens giftasvuxna damer, som kunde lyckas fånga honom.

Hon mindes så väl, hur hon tittade litet nyfiket efter honom, där han med sitt sällskap gick framåt gången, och hur hon lutade sig lätt utom kiosken. Hon såg hans vackra gestalt i välsittande värkostym och nacken, där det brunknollriga kortklippta håret så vackert afstack mot den smala kanten af den hvita stjärkragen.

»Jungfru -- kaffe, konjak och anisette — men fort!» ropade apotekaren och knackade med käppkryckan i bordet.

»Jaha, strax», hade hon svarat, i en fart fått brickan i ordning med den finaste konjaken och trippat lätt och gladt fram med den till bordet, där de sutto — det var just där nere vid sjön, tänkte hon nu och suckade, i det hon matt flyttade blicken bort till en liten inbjudande plats för två

personer alldeles nere vid vattnet. Apotekaren hade då tagit henne om lifvet och knipit henne i kinden. Hon hade blifvit så förfärligt generad; ehuru hon annars visst förstod att hålla källarherrarne på distans, hade hon inte kunnat säga ett ord, ty hon märkte, att den andre, den unge doktorn, oafbrutet såg på henne, och då apotekaren ändtligen släppte henne fri, hade han lyft på hatten och artigt, med en helt annan ton än den, hon var van att höra, sagt:

»Bästa fröken — får jag besvära om en cigarr?
— Bästa sort? — Jag tackar.»

Och då hon sedan återtagit sin plats i kiosken, såg hon, att han flyttade stolen så, att han kunde se bort, där hon stod. Hon kände hans ögon fästa på sig hela tiden. Hon måste se dit bort igen, där han satt och med ena handen svängde pincenezen rundt omkring, medan han stödde andra armen mot bordet och höll den dyra femtioöres cigarren ett litet stycke ifrån sig, och för hvarje gång hon mötte hans blick, kände hon samma känsla af förlägenhet och rodnade åter öfver hela ansiktet.

Och sedan, då det börjat skymma och de skulle gå, kom han bort till henne, stödde sig emot disken, innanför hvilken hon stod, och började fråga henne om hennes lefnadsförhållanden; om hon inte hade någon omväxling i sin enformiga befattning att stå så här bunden och bara se på, hur alla andra roade sig, njöto af sin frihet, åto och drucko, men aldrig själf få vara med, på hvilket allt hon svarade litet kort och knapphändigt, visst inte för att afvisa honom, utan emedan hennes förlägenhet steg med

hvarje minut; och under hela tiden såg han på henne med samma långa besynnerliga blick, som riktigt kom hennes hjärta att flyga.

Och då han sedan strök en sticka och tände sin cigarr — hur vacker var han ej, då lågan efter hvarje drag blossade upp och belyste hans ansikte med de små mörka mustascherna, ja, så vacker han var — hon glömde det aldrig — och träden utomkring susade sakta, och hon hörde småvågorna plaska, medan hon stod där inne och bara såg och såg på honom.

Och därefter hade han tackat och sagt godnatt och aftagit hatten för henne, så artigt, han hvarken nöp henne eller tog henne om lifvet: ännu i dag tackade hon honom därför i sitt sinne. Det hade liksom lyft henne upp, hon hade alltid vämts vid källarherrarnes ofta näsvisa smekningar, men hon hade inte alltid vågat visa detta, allt sedan hon, då hon ännu var ny på platsen, blifvit upprörd öfver att en resande handelsexpedit velat kyssa henne och häftigt stött undan honom och sedan af sitt husbondfolk fått sträng tillsägelse att vara »tillmötesgående» mot gästerna och inte skrämma bort kunderna med några konster och sura miner.

Och alltid när han kommit, hade han hälsat på samma sätt, artigt höjt på hatten för henne, såsom hon sett honom hälsa på fina damer, och alltid hade han följt henne med samma långa blick; och han hade fortsatt att tala med henne så vänligt, som hon aldrig varit van vid, med sådan aktning, tyckte hon. Den tonen hade redan första gången vunnit hela hennes tillit, och nu, då hon

kände sig litet mera säker än då, hade hon utförligt och lifligt berättat honom allt, som rörde hennes fattiga lif; i det samma hade det fallit henne in, att hon egentligen alls ej kände sig så obelåten med sin ställning, hon förstod knappast, hur hon förut kunnat finna den så tråkig, och han hade hela tiden sett så intresserad ut, medan hon talade om det.

En gång sade han henne, att »lyckan kom, då man minst anade det», och att hon kunde vara viss om, att den kom nog till henne också. På det hade hon ingenting svarat, men hastigt blickat upp på honom och tänkt för sig själf, att »lyckan» hade kommit, och det var den där vårkvällen, då hon första gången sett honom. Och liksom han läst det i hennes ögon, hade han böjt sig fram och kysst henne. — — Det gick som eld genom hela hennes varelse; hon skälfde, slöt ögonen och måste gripa tag i en trädgren. Men så hade det i det samma kommit mera folk i trädgården, och hon hade blifvit kallad bort.

Kort därefter hade han en dag frågat henne, om hon inte ville ro ut med honom litet om kvällarna, då allt stök var slut för dagen. Han kände redan hela sjön, och hon behöfde inte vara rädd, att de skulle stöta på grund. Och när så gästerna en dag voro fåtaliga och serveringen tog tidigare slut, kom han i skymningen bakvägen öfver ängen i dunklet af de höga ekarna in i trädgården, där hon väntade. Försiktigt lösgjorde han sedan en af de hvitmålade källarbåtarna och rodde henne ljudlöst öfver viken bort till andra

stranden, till häggarnas dunkla löfhvalf, där det var alldeles mörkt, och där, där var det han brukade lägga upp årorna och nästan bära henne i land. — — — — —

Hon hade ofta hört talas om, huru firad han var i den lilla staden, och hon såg honom ibland i sällskap med dess damer vid de små privata kaffe-tillställningar, som någon gång ägde rum i källar-trädgården. Hon hade då från sin plats i kiosken med ångest gifvit akt på honom, obemärkt sökt läsa i hans ögon, om dessa — lika långt och varmt som på henne — sågo på någon af de fina unga damerna där inne i rotundan, där det var svalt och skuggigt om eftermiddagarna, och där hon fått flytta i hop två bord, för att sällskapet skulle kunna sitta mera samladt.

Han var alltid den, som roade alla de andra, och både apotekaren, den gamle pensionerade kaptenen med de hvita mustascherna och den röda näsan, till och med löjtnanten från bruket, som annars alltid varit den finaste kavaljeren, voro alldeles bortskymda af honom. Med af oro torra läppar och nästan matt i hela kroppen väntade hon vid dessa tillfällen förgäfvnes efter en förstulen nick eller en min af igenkännande. Men han såg aldrig på henne då — aldrig; han tycktes ej ens märka, att hon fauns där; det behöfdes dock blott, att han vid utgången lät alla de andra passera före sig, så att han blef den siste, och gaf henne en liten betydelsefull nick, för att hon åter skulle känna sig tillitsfull och lycklig.

Hon hade en gång hört af apotekaren, att han

bestämdt vore förlofvad med en flicka nedifrån landet, ty han hade på sitt skrifbord ett porträtt i elegant metallram af en ung och mycket vacker dam, med stora, mörka ögon. Det var något alldeles särskildt i de där ögonen, hade apotekaren sagt, något »så trolskt», som kunde de se rakt igenom en.

Hela den natten hade hon legat vaken och gråtit, men då de nästa gång rott ut och hon sagt det till honom, hade han kysst henne och kallat henne en liten toka. Porträttet var af en nära släkting, och hon visste väl, hvem det var, som han hölle af. Och så hade han hviskat henne i örat så många ömma ord och smekt henne, och hon hade åter blifvit lugn och glad, ty hon hade ju mer än en gång sett, att de fina damerna brydde han sig i grund och botten inte så mycket om. Han hade vid flera tillfällen försummat att gå på aftonbjudningar i staden, bara för det han hellre ville vara tillsammans med henne, hellre ro ut med henne på det stilla vattnet i den ljunma sommar-natten än sitta inestängd i en varm salong och konversera.

Men ändå hade hon sedan oupphörligt kommit att tänka på porträttet af den unga flickan med de stora, mörka ögonen. Det var egentligen ögonen hon tänkte på. Hon tyckte, att de sågo på henne, och ibland om nätterna, då hon legat halft vaken, halft drömmande och tänkt på honom och deras möten, hade de plötsligt för hennes inbillning visat sig helt hotande och så stora och glänsande, att hon fått sätta sig upp i sängen för att bli fullt vaken och slippa undan dem. Hvad hon gärna skulle

velat se det porträttet; men hon hade aldrig kommit sig för att bedja honom därom.

Hvad den sommaren ändå var skön, och hvad hon var lycklig, bara hon visste, att han fanns i trädgården, om hon än ej såg honom en enda gång; bara hans närhet var nog för henne, hon kände sig då liksom trygg, liksom beskyddad.

Men sommaren hade gått, och hans tjänstetid hade tagit slut. Han skulle resa, och stadens herrar hade på källaren gjort en afskedsfest för honom. Och hon hade stått där med rödgråtna ögon, men tvungen att se lugn och likgiltig ut, och hon hade hört på, huru det talades till honom, och hur han tackade, och då han sade, att han ej skulle glömma denna sommar och att han lämnade en del af sitt hjärta kvar här — då klappade hennes eget af häftig glädje och äfven af smärta, ty hon trodde, att han menade henne, och att det var henne, han ej skulle glömma.

Men ack — huru vackra hans ögon, huru ömma hans ord än voro, så hade han dock glömt henne, ty på lång tid, flera år, hade hon ju inte sett honom, och nu, just nu, i dag, skulle han komma med lustbåten — skulle han väl känna igen henne nu, henne, som blifvit så gammal af att gå här och tänka och tänka på honom och liksom tåra på sig själf i oro och saknad? Hon hade många gånger om och om igen sagt sig själf, att allt vore slut, och att hon skulle vara förnuftig. Hon var ju ännu ung och kunde ha rätt att roa sig, hon som andra; men hon hade aldrig kunnat glömma honom och ej heller de mörka flickogonen. De

riktigt förföljde henne, tyckte hon. Hon hade kommit att afsky alla, som hade mörka ögon, och då det kom någon med sådana in i trädgården, orsakade det henne alltid en pinsam känsla. Det liksom väckte till lif allt hvad hon lefvat af kort fröjd och lång saknad under dessa år, hon varit här på källaren.

Ibland hade hon tyckt, att det varit bättre, om hon aldrig sett honom; då hade hon kunnat vara lika munter som de andra upppasserskorna, hvilka så munvigt kunde byta ord med herrarne. Men nej, sina sommarminnen — så kallade hon dem, emedan den sommaren varit den enda, under hvilken hon riktigt erfarit, hvad det var att lefva, att känna alla pulsar slå af lefnadslust — dessa kära minnen ville hon ändock ej vara utan, det var ju ändå hennes bästa skatt, det var ju de, och endast de, som trots allt bundo henne kvar vid detta ställe. Hon trodde aldrig, att hon skulle kunna lämna sin plats här; trädgården var liksom ett samband mellan henne och det förflutna — från kiosken kunde hon ju se bort till vikens andra strand, där häggen hvarje vår stod hvit af blommor. Nej, om hon kom bort härifrån, skulle det vara det samma som att helt och hållet rycka honom upp ur sitt hjärta, och hon fasade för den tomhet, hon då skulle känna; hon *kunde* ej låta bli att tänka på honom.

Och i dag skulle han ju komma! Det hade apotekaren, sist han var inne på källaren, berättat henne med en mycket menande blick: doktorn hade kommit nedifrån landet på besök till Stockholm och skulle just följa hit ut med båten denna dag.

Apotekaren hade ofta brytt henne för honom, i synnerhet hvarje gång det kom en ny vikarie, och hon hade ej heller kunnat afhålla sig från att en och annan gång komma fram med en fråga om honom, men allt hvad hon fått veta var, att han fått anställning i sin hembygd i södra Sverige.

Och nu kunde han nästan i hvarje minut vara här

Männe, männe han skulle känna igen henne? Och hur skulle han väl hälsa på henne? Skulle han stanna något i staden, och skulle han komma på kvällen och ro ut med henne som förr — bort öfver månskensglittrande små böljor, dit bort i skuggan af löfven, där intet öga kunde se dem? —

— — — — —

Hon andades häftigt och tungt, där hon stod lutad emot rotundans dörrpelare och drömmande stirrade utåt vattnet, som glimmade i middagssolen; hon rätade på sig, blodet färgade ett ögonblick hennes kinder röda, och i ögonen blänkte det en skynt af den forna ungdomsglädjen.

Bullret af röster väckte henne upp ur hennes tankar och fick henne att skyndsamt intaga sin plats i kiosken.

Det var en hel mängd af resande, som kom, och snart voro alla de små tältborden på den sandade, öppna platsen närmast byggningen upptagna; hennes blickar flögo sökande från grupp till grupp; i en spjälberså, kring hvilken slingerbönan ännu ej hunnit fullt slå ut, höll ett större sällskap på att slå sig ned, herrar och damer — och där, bland dem, var äfven han! Genom allt talet och skrattet

urskilde hon så väl hans stämman; genom det glesa gallerverket kunde hon se in i lusthuset. Där satt han lika elegant och ung och glad som förr. Hon såg och såg, girigt, som ville hon ej förlora en skynt af honom; liksom i ett aflägsset sus hörde hon rekvisitioner och rop om matsedeln; halft mekaniskt expedierade hon sina åligganden. Skulle han väl känna igen henne? Hvad skulle han säga? Huru skulle hon få träffa honom? Och då hon nu åter såg den välkända nacken, visserligen med litet tunnare brunknollrigt hår, men med samma eleganta form och samma käcka kastning, var det för henne, som om hela denna långa tid af saknad varit en dröm, som om han hvilket ögonblick som helst kunde vända sig om och sända henne en blick, som tycktes säga: »I kväll, då det är stilla, kommer jag och hämtar dig».

Men han var så helt och hållet upptagen af sitt sällskap; hennes af sinnesrörelse skärpta hörsel kunde urskilja, huru han skämtade, så sorglöst och uppsluppet, som kunde han varit på hvilket annat ställe än just här, där också hon var.

Oemotståndligt drefs hon närmare och närmare intill bersån — hon ville riktigt få se honom, göra sig bemärkt . . . Hastigt stannade hon: bredvid honom, mycket nära intill honom satt en dam i ljus klädning; hon kunde icke riktigt tydligt se henne; för att komma förbi ingången till ett bord på andra sidan bersån gjorde hon sig ett ärende — den unga damen hade lagt sin hand lätt på hans axel och såg honom skälmskt och förtroligt in i ansiktet, medan han skrattade, så att han lutade

sig baklänges i stolen; alla skrattade, tyckte hon, alla utom hon själf, ty där voro de ju, ögonen, stora, mörka, glänsande, dessa ögon, som under dagens arbete och i nattens drömmar nästan förföljt henne, men nu ej hotande, utan fulla af kärlek och lycka, nu, då de sågo på honom! Och den lilla hvita handen på hans axel bar tvenne tjocka släta guldringar. Ja, det var »porträttet», det kunde icke vara någon annan!

Hon vände om, gick emot en af betjäningen, som bar en bricka afsedd för bordet i bersån, tog själf denna och gick beslutsamt och alldeles blek rakt fram till bordet, där han satt och i samma ögonblick lifigt gestikulerade med vänstra handen. Det glänste en slät guldring på densamma; ej ett ljud kom öfver hennes läppar, hon kände, att hon blef iskall i hela kroppen, och hon tänkte för sig själf, att om hon nu tappade brickan, blefve det ingen ända på hennes skam.

»Nej se goddag, fröken», hörde hon hans röst alldeles invid sig, »ja så, fröken är här ännu . . .»

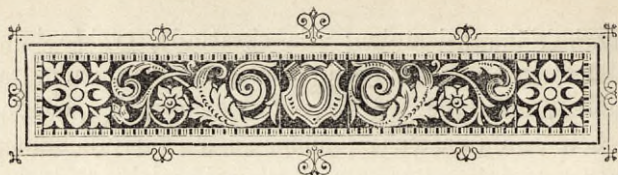
Hon tvang sig att se upp; den döda, tomma blicken ur det bleka, nu all ungdomsliflighet åter beröfvade ansiktet kom honom att studsas.

»Känner fröken inte igen mig? Jag var ju här en sommar för några år sedan? . . .»

Hon teg ett ögonblick.

»Hååh», sade hon därpå med kall, torr röst, i det hon samlade ihop de halftomma smörgåsasierterna, »hit kommer det alltid så många . . .»

Själhög.

Söderslätt där nere i sydligaste Skåne ger intryck af något bredt, godlynt, soligt.

Rika och frodiga gassa sig om höstarna de vaggande hvete- och kornfälten i en sol, emot hvilken intet skydd finnes, utom under de raka, föga skugga bjudande pilläcksräderna samt i de fuktiga almdungar, hvilka bilda »park» till en eller annan större bondgård.

Sol och dager strålar öfver allting, intet gömsle tyckes finnas, där skuggor kunna dröja kvar, döljande i sitt dunkel dystra sägner eller minnen af mörka handlingar och tilldragelser.

Åbodrängen plöjar om våren sin fåra, utan att en enda sten eller backe tvingar den raka linjen att kröka sig, plöjer den ända upp till ättekullens gräsbeklädda kant och ökar sin åker genom att år efter år snedda en liten remsa af densamma; han

hvisslar gladt, medan plojen skär lätt och djupt ned i den mjuka jorden.

På sluttningen af samma kulle söker om höstarna skördefolket skydd emot solen eller den aldrig hvilande blåsten, medan det under skämtsamt glam äter den utburna medaftonsmaten. — Om vårarna äro kullens sluttningar täckta af gullvifvor, dem barnen vandra ut från byarna att plocka, och om höstarna växa i gräset där uppe rikligt med stora »kämpar», hvilkas hvita blomhufvuden på de höga stjälkarna slås af under leken.

Nästan på alla ägor ligger det sådana kullar, någon gång planterade med en krans af pil öfverst, men oftast endast gräsbevuxna, alla solöfvergjutna, blomsterströdda och vänliga, barnens omtyckta lekplats, utan spår af att i sig gömma något hemlighetsfullt.

Dock icke alla.

Längst bort vid horisonten, där slätten ej obetydligt höjer sig, synes den mörka konturen af en ovanligt hög ättekulle med mera rakt sluttande sidor än någon annan. Den synes milsvidt, och för slättbons öga är det den enda mörka punkten i det glada landskapet.

Ingen gård ligger i den kullens närhet, ingen pihäck är planterad där; men jorden där omkring är svart och lös, och vidsträckta torfmossar ligga där bredvid, så stora, att en liten båt användes af deras ägare, när han där fångar gäddor med mindre stark torfsmak än i andra socknars mossar. Vassen är hög kring stränderna, gula svärdsiljor växa långt ut i vattnet; men en ensam fiskare slår sig sällan

ned där med sitt metspö; den ödsliga tystnaden rundt omkring är ej den sällskaplige slättbon i smaken, särskildt om eftermiddagarna, då den höga, branta kullen sträcker en lång, kall skugga ända ned till vattenbrynet.

Det är »Själhög» — själarnas hög.

Barnen från byarna gå sällan dit, oaktadt sällsynta blommor frodas i dess rika gräs, blommor, säges det, af en egendomligt blodröd färg och hvilkas rötter ännu näras af den jord, som druckit sig mustig i afrättade brottslingars varma blod.

Uppe på dess topp äro underliga fördjupningar och små kullar, alla täckta af tätt, frodigt gräs. Det är de afrättades grafvar, påstår folket, medan en och annan förklarar, att det är märken efter den fordom där uppställda stupstocken. — Närmast nedomkring kullen är åker: vårplöjningen och höstskörden pågå här under tystnad; ingen hvisslar och ingen sjunger. Ben och dödsallar sägas hafva blifvit funna här och där i denna mark.

Fast solen skiner och bränner öfver slätten, har man alltid här liksom en förnimmelse af kyla; det finnes visserligen ingen skugga utom den, kullen kastar, men väl många mörka minnen.

Det är bygdens forna afrättningsplats.

* * *

Jag kände prästen i denna socken. Han lefde där, då jag var yngling. Jag är nu själf snart gammal, men jag minnes honom ändock tydligt.

Det var en blek, fin man med mjukt, silfverliknande hår och med klara blå ögon, som kunde

blixtra till af liflighet. Så långt jag kunde minnas tillbaka, bade hans hår ägt denna silfverfärg — ej hvitt som på gamla män, utan glänsande grått och dock ungdomligt. Det var ej heller ålderns märke, och han var ej någon gammal man; helt ung var han vid sin ankomst till trakten. Han var smärt och fint byggd; man kände igen honom redan på långt håll, då han med lätta steg och smidig hållning gick byvägen fram. Den vackra silfvergrå nacken glänste i den skarpa slättdagern.

Men öfver de regelbundna dragen hvilade oftast vemod, och den öppna blicken var stundom sorgsen.

Han kunde promenera ensam långa timmar och gick då ofta utåt den väg, från hvilken man i norr tydligt såg Själhög afteckna sig mot himlen. Han kunde då ibland stanna midt på vägen, oafvändt blicka dit bortåt och mumla något för sig själf, ett namn, ett ord. Då han sedan kom hem igen, tycktes vemodet djupare än eljest.

Han trufdes ej rätt väl på den plats, dit han kommit, oaktadt det var ett af provinsens rikaste prästgäll, med ett boställe, hvilket vidt och bredt omtalades såsom präktigt och storartadt. Han hade här ordnat ett hem efter sin fina smak. Han älskade blommor, och i den af honom anlagda trädgården trufdes sällsynta växter och träd, vårdade af hans egen hand; rosorna här voro praktfullare än på andra ställen, kaprifoliehäcken slingrade sig tät öfver trädgårdsmuren, höga guldregns- och snöbollsträd lågo liksom inbäddade i det hela och skänkte skydd åt alla de otaliga småblommorna i rabatterna. Byggnaden med den höga stenfoten var nästan dold af

slingerroser och fina spalierfruktträd. På väggens hedersplats där inne i den vackra salongen hängde inom en stor gyllne ram en bild; på denna blickade han ofta med kärlek och tacksamhet. Hans läppar munlade samma namn som ute på vägen. Det var bilden af den person, hvilken liksom band honom fast vid stället här.

»Bror bor som en minister», sade kamraterna i häradet. Ett stänk af afund låg stundom i tonen.

Och dock trufdes han ej.

Förgäfves uppbjöd han sin energi att verka inom församlingen, att genomdrifva förbättringar i skolväsendet, att motarbeta den dåliga anda öfver hufvud, som rådde inom hans socken. Alla hans bemödanden strandade på de rika böndernas tröga, dåsiga lojhet. Hans lifliga ande pinades af den overksamhet, till hvilken han mot sin vilja kände sig dömd; hans håg stod att verka bland människor, att hjälpa olyckliga, att trösta sårade själar i deras sorg — men bönderna voro rika, de tänkte endast på pänningar och hästar, på kortspel och ett rus på värds- huset i grannstaden. De fattiga husmän, som funnos, voro de rikas legohjon; och ingen af dem lyssnade till hans varma ord, ingen ansåg sig behöfva en tryckning af hans deltagande hand.

Om söndagarna var nog kyrkan till trängsel fylld både i mans- och kvinnobänkarna. Han kunde då stundom känna hjärtat vidgadt af en uppriktig öfvertygelses eld och af glädje att få tala väckande ord till en stor skara. Han lade då bort det skrifna bladet, ådrorna på hans breda, höga panna stodo spända, de blå ögonen blixtrade af liflig hänförelse

och trosstyrka; orden kommo varma, glödande från hans läppar, han gaf dem, som sutto nedanför, det bästa, han bar inom sig, han inlade sin hela själ i sitt tal, och rösten klang fyllig ända in i kyrkans bort-
ersta vrår. Men från bänkarna där nere mötte hans ögon intet svar: hans ord väckte intet genljud. Orör-
liga, som huggna i sten, voro de breda åboansiktena, och kvinnorna i sina hvita hufvudklutar smånickade eller sökte hålla sig vakna genom att lukta på de för detta ändamål medförda lavendelkvistarna.

Vid hemkomsten kunde han då stänga in sig i sitt rum och förtviffad kasta sig på sin soffa med ansiktet ned i den lilla kudden. — Sedan såg man honom på kvällen åter lugnt pysslande med blom-
morna utanför, men öfver läpparna hvilade tung-
sinne, och elden i blicken var slocknad.

Han tridfes ej, skulle aldrig komma att göra det, och denna vantrefnad skulle så småningom fräta bort hans lifskraft, långsamt tära honom till döds. Han hade velat söka sig bort därifrån, men något var det, som band honom kvar med en säll-
sam makt. Därom talade han med ingen. Men då han stannade på vägen och blickade bort mot den höga kullen, eller då han stod framför bilden inom den gyllne ramen i salongen, då skulle den, som lyss-
nat till de ord, hans läppar mumlade, kunnat ana alla de känslor och tankar, som rörde sig inom honom.

* * *

Han anförtrodde sig en gång åt mig; han sade mig, hvad det var för en tyngd, som framför allt tryckte på hans hjärta och liksom hämmade blodets

friska pulserande i hans ådror. Jag var helt ung då, nyss vorden student. Hans fina, milda väsen drog mig starkt till honom. Jag hade rådfrågat honom om för min framtid viktiga ting, han hade fäst sig vid mig, och ömsesidigt förtroende gjorde, att vi snart blefvo vänner, han, den silfverhårige, och jag, den unge.

Jag är nu i min ordning en gammal man; han är för länge sedan död; han har fått hvila sitt vackra hufvud i den trakt, där han förnummit sitt lifs största smärta. Jag har redan antydt, hvare denna bestod -- han kände så att säga sitt hjärteblod rinna bort utan att ens på ytan kunna uppmjuka den hårda mark, på hvilken det göts. Men om jag nu äfven berättar den tilldragelse, som förde honom till den plats, där han lefde i sorg och dog i glädje, gör jag intet orätt, ehuru han själf talade därom med ingen mer än med mig. Många årtionden hafva gått sedan dess, och i det minne, som var honom så bittert, fanns intet, för hvilket han af människor kunde förebrås.

Detta minne var knutet till Själhög. Han hade ledsagat till döden de sista, som på denna plats med sitt lif försonat, hvad de brutit mot Guds och människors lag.

* * *

Han hade, sedan han slutat sina studier och tagit sin grad, blifvit fängelsepräst i närmaste garnisonsstad.

Det var i Oscar I:s — den milde kungens — tid. Fångarna hade dittills behandlats efter myc-

ket okloka och ofta äfven omänskliga föreskrifter; men kungens största sträfvan gick ut på, att brottslingen ej endast skulle straffas, han skulle äfven förbättras. Kungen var ej endast rättvis, han var god, han trodde på det godas makt, och fängelsernas fasansfulla hålor fingo i dubbel mening mera ljus; större hopp väcktes i de inspärrades sinnen.

En ringa början var det, som gjordes — men dock en början.

Och fängelseprästen, som så ung och stark trädte ut i lifvet, greps af denna kungatanke. Han hängaf sig åt sitt kall med hela sin lifliga andes värme. Många timmar om dagen tillbragte han hos de från världen afskilda brottslingarna, han vann deras förtroende, han väckte deras slumrande samveten, han intalade hopp i deras ångrande sinnen och kom dem att känna en brinnande önskan efter frihet, ej för dennas egen skull, men för att kunna *godtgöra* — med andra ord för att ej lämna världen, förrän de med en insats af godt utplånat det onda de gjort. De älskade honom, dessa olyckliga, till hvilkas öron aldrig trängde någon annan vänlig deltagandets röst än hans, och som aldrig i hans blickar läste köld eller förakt. Och när de i sina grå fångkläder utfördes på fästningens vallar, gladdes de ej blott af solskenet och den friska luften, men än mer af att där ute möta andra vänliga blickar, som liknade hans — blickarna från hans små gossar, hvilka lekte på vallen, sträckte sina späda händer emot dem och ej drogo sig undan, då grofva, af bojor tyngda, af blod och brott sölade näfvar smekande ströko öfver deras hufvuden. De älskade

den milde mannen med det eldiga talet, och när de åter blifvit fria, glömde de honom aldrig. I ett särskildt fack i sin chiffonier gömde han de bref, de skrifvit till honom, alla med tack och välsignelser, många med berättelser om ny verksamhet i hederlig vandel och återvunnet förtroende.

Och han älskade dem, dessa grofva brottslingar, män och kvinnor, i hvilkas själar han fick blicka in, som midt i all nöd och smuts, elände och uselhet dock kommo honom att tro på lifvets *goda* makter, gáfvo honom en orubblig visshet om, att ondt skall med godt fördrivas, samt väckte hos honom framför allt fasa för en lag, som bjuder att taga en människas lif i utbyte mot ett annat, som bjuder: öga för öga, tand för tand.

»Detta är judendom, ja, hedendom», brukade han säga, »det är ej Kristi lära, det är ej en kärleksfull Guds vilja. Lär brottslingen att ångra, gif honom tid att stadga sig i förbättring, att med goda gärningar göra bot för sitt brott, att på sådant sätt inför Gud och människor försona detsamma — men tag ej hans lif, afskär ej med våld möjligheten för honom att *själf* försona brottet.»

Näst hans familj — hans unga hustru och hans små gossar — samt fångarna var af alla lefvande människor kungen honom kärast, kungen, hvars bild redan nu inom den förgyllda ramen intog främsta platsen i hans hem. Arbetet för fångelsernas invånare hade fört honom i personlig beröring med denne; under sina besök i provinsen hade kungen ofta låtit kalla honom till sig, hade ofta talat med honom om den angelägenhet, som var honom så

dyrbar, och han vördade i denne konung den man, hvars hjärta framför någon annans ömmade för nöd och lidande, hvilken i likhet med honom fasade tillbaka för tvånget att taga lif för lif och som kämpade med sig själf i veckor, innan han kunde under-teckna det papper, som dömde en människa till döden.

Och dock hade detta *måst* ske. Kungen hade *måst* underteckna dödsdomar, och han, fängelse-prästen, hade varit den, som *måst* ledsaga de dömde på den sista färden.

Det hade händt två, ja, tre gånger; för hvarje gång greps prästen af ännu djupare sorg. Han tyckte sig medverka i en lögn, då han beredde den dömde till undergifvenhet och fick honom att erkänna rättvisan af hvad som skedde. Hans eget inre uppreste sig mot en sådan rättvisa. — — —

Så hade åter en dödsdom kommit; det var ej ett lif, som togs den gången, det var två, en kvin-nas och en mans, samtidigt.

Han berättade för mig allt, hvad de brottsliga själfva bekänt, och så som de bekänt det.

Mannen — det var en ung karl, mycket ung, med ett godt ansikte — vandrade som guldsmeds-gesäll utan arbete omkring på landsbygden. Han gick från socken till socken, blef oftast väl emot-tagen i gårdarna för sitt goda utseendes skull och led således i det hela taget ingen nöd. Hans klä-der voro snygga och ej lika en vanlig landstrykares.

Han hade följt kusten väster ut från Ystad; han tyckte om hafvet. Det fanns i djupet af hans själ en skymt af konstnårsanlag, närda af hans fina

yrke, att af ädel metall skapa föremål i vackra former, och han tyckte om att på den vida hafsytan se reflexer af skiftande färger och dagrar, än starkt guldskimmer i solen, än blek silfverglans i månklara kvällar. Sommaren hade gått, och det led mot hösten. Han vandrade utan mål, sent en afton, trött och något nedstämd. På afstånd såg han ett stycke upp från stranden en stor bondgård, kringbyggd, med halmstackar utanför porten och en trädrik hage, som skyddade boningshuset, hvars framsida vette åt hafvet. Alla träden voro af vinden böjda inåt och redan nästan aflöfvade.

Folket i gården var ett gammalt barnlöst par; gubben var flintskallig, hans hufvud runkade, och han var krökt af ålder och slit. Hans hustru var yngre, ej så rynkig som han, men dock gammal. Hon hade stora, kalla ögon och tunt hår, hopvridet i en liten hårtopp i nacken.

Hon var ful, men han, fränlingen, som fick natthärberge, han var ung och vacker. Hon var rik och han var fattig och trött samt mörkare till sinnes än vanligt.

Gubben var ålderstigen, han skulle ju ändå snart dö af sig själf, han lefde till ingen nytta och ingen glädje — — —

Och kvinnan var rik. Hon skulle äga gård och åkrar, hästar och kreatur. Hon såg på den unge mannen med lystna blickar, han behagade henne. Och när natten kom och hafvets brus helt nära öfverröstade hvarje annat ljud, frestade hon honom. Han såg ej hennes fula drag, han hörde endast

hennes tal om rikedom och bärgad ställning, hon frestade honom och han följde henne. Tillsammans kväfde de den gamle sofvande mannen med kudden; ej ett ljud hördes omkring dem mer än böljornas enformiga slag mot stranden och vindens sus i de kala trädgrenarna.

Men den åldriga kvinnans famn var kall, den skänkte honom ej lyckan; han fylldes af vämjelse och leda, han jagades af rasande samvetskval och drefs att själf yppa nattens brott.

I bojor fördes han och hon till fängelset i staden. Insatta i hvar sin cell, bidade de sin dom, och under tiden fullgjorde prästen sin stora mission. I ynglingens förtviflade själ väckte han hopp om förlåtelse, om ej af människor, så af en allseende Gud; i kvinnans hårda, grymma hjärta lyckades han vidröra veka strängar. Han lockade tårar i hennes kalla ögon och förmådde hennes grånade hufvud att böja sig i ånger och ruelse, i fasa för sin egen ondska, i längtan efter ett renare sinnelag. Hon tänkte ej mer på den unge mannens lockande yttre, kände ej mera åtrå att för pengar, gods och gård, med synd och död köpa sig hans smekning; hon såg sig själf, sådan hon var — gammal, fränstötande, och hon kvaldes af att hafva förledt en ung själ, att hafva störtat en yngling, som kunnat vara hennes son. Kunde hon dock gifva sitt lif till försoning!

Och domen kom omsider, undertecknad och stadfäst af den milde kungen, som under dagar och nätter våndats öfver, att det penndrag, hvarmed han satte sitt namn på detta papper, skulle lägga tvenne

människors hufvuden under bilan. Domen lydde på halshuggning. Och denna skulle äga rum — så bjöd ännu lag och bruk — inom det distrikt, där brottet föröfvats. Den skulle utföras på själarnas hög, den stora kullen nere på slätten.

Dagen var kommen, de dömdas sista dag, på hvilken de skulle anträda sin sista resa.

På förmiddagen besökte dem prästen för sista gången i deras celler. Båda voro lugna och beredda att i undergifvenhet gifva sitt lif för det, de tagit. De förstodo den mänskliga rättvisan i detta.

Men den unge mannens tärda ansikte och ångestfulla blickar talade om en tyst kamp för detta lif, som nu var ute, om en onyttig, hjälplös kamp mot framstormande minnen, mot framtidstankar, som aldrig skulle förverkligas — ty hans framtid var slut med denna dags sista strålar — men hvilka liksom gycklande tvungo sig på honom: han var så ung och stark, och lifvet låg framför honom, det lif, som *kunde* varit hans och som ännu var det, af naturen själf honom gifvet med kraften i hans armar. Han vred i bäfvan sina magra händer och framhviskade den skräck, han kände vid tanken på, att inom några få stunder hans själ skulle liksom ensam utkastas i ett oändligt mörker, så syndbelastad, så tyngd af blodskuld — hade det dock gifvits honom tid att söka vinna nåd inför den högstes domstol!

Och prästens röst skälfde under detta sista samtal med den lifdömde; under långa, sömnlösa nätter hade han med ångestsvett på pannan om och om igen tänkt på den stund, som nu var inne. Han

hade sökt att med böner utan uppehåll stärka sin själskraft, bedt om kraft att tala lugnande ord, att väcka en undergifvenhet, som han ej själf kände.

Kärleken i hans ord ägde makt; i den unge mannens bröst blef det så småningom åter stilla, döden miste sin udd: skräcken för det stora mörkret på dess andra sida — en stråle af ljus hade trängt in i detta.

De skulle undfå nattvarden; de skulle för sista gången erhålla det synliga tecknet på den syndaförlåtelse, kärlek och nåd, som den kristna religionen förkunnade. Och han, som skulle gifva dem detta, han bäfvade i sitt sinne. Var icke detta hädiskt? Dock — Gud är nådig, fast människolagen är sträng, han emottager äfven den utstötte, den ej endast ur samhället, nej, ur lifvet förjagade brottslingen i sin famn, om denne renar sitt inre — — —

Akten skulle försiggå i fängelsets lilla kyrka och de andra fångarna till uppbyggelse — eller till varnagel. Alla cellernas olyckliga skulle deltaga i denna högtid. Kyrkans bänkar voro fyllda af gråklädda gestalter; fångknektar stodo bredvid i gånge, och borggården var omgifven af vakt och soldater med sidohuggertar i slidorna.

De lifdömda gingo sida vid sida upp till altaret, där prästen blek väntade dem.

Kvinnans hufvud var betäckt af en duk, som dolde ansiktet. Stilla gingo de framåt mot koret. Sida vid sida knäfölla de här. Det var en bröllopfest — ej en sådan, om hvilken hon hviskat i hans öra den där mörka höstnatten, det var en invigningsfest till döden. Och prästens hand darrade, då han

gaf dem brödet och kalken, men hans röst var fyllig och mild, när han talade om den eviga syndaförlåtelsen, då brott och skuld i uppriktig ånger blifvit utplånade.

Och församlingen, den gråklädda skara, som ej fick påtaga helgkläder ens till själfva dödens högtid, böjde sig ned i bänkarna; tårar runno utför mångas kinder, medan händerna hopknäpptes till bön; det var, som om en stor gemensam suck framträngt ur allas bröst och bäfvat genom templet; den förnams af de båda, som ännu knäböjde vid altarringen. Den unge mannen reste sig, medan kvinnan bredvid honom förblef knäfallen. Han vände sig till sina olycksbröder, öfver hans afmagrade ansikte låg ett skimmer af ungdomslif, hans ögon glänste af den inre feber, sinnesrörelsen framkallat, och vid ljudet af hans röst höjde sig alla de nedböjda hufvudena, gamla och unga, mäns och kvinnors, och alla lyssnade, gripna af en aldrig förr spord andakt, till dens ord, hvars läppar inom några timmar för alltid skulle tystna.

Han erkände å nyo sitt brott, ej nu inför människor allena, utan inför Gud — han manade dem alla till bättring, han bad dem vända om, dem, som ännu ägde lifvet och som skulle få behålla det, tills dess tråd af sig själf lupit ut; han bad dem minnas honom och låta varna sig af hans öde, bad dem göra godt och handla rätt, när de en gång blefvo fria; göra godt och minnas äfven honom — minnas hans, deras brottslige medfänges, bön till dem; sålunda skulle *de* hjälpa honom att i goda gärningar försona det onda, som äfven han gjort, men som *han*

aldrig skulle få godtgöra här på jorden. *Detta* var hans svåra straff — ej själfva döden, ty lif för lif, det var rättvisan . . . Orden flödade från hans läppar. Kvinnan vid hans sida grät högt; prästen knäföll på den lilla pallen framför altaret, han lutade sitt hufvud mot altarbordets kant, tårarna i hans ögon brände som eld efter många natters vaka, hans hårdt hopknäppta händer darrade, och brinnande böner uppstego från hans hjärta, ohörbara för alla andra än den osynlige allförbarmaren.

På eftermiddagen fördes de två i vagn ned till den bygd, där de utgjutit sin nästas blod och där deras eget nu skulle flyta. I undergifvet lugn sjöngo de salmer, medan vagnen långsamt rullade längs gråa, nyplöjda åkrar och nysådda, redan grönskande rågfält. Prästen satt hos dem i vagnen; emellanåt talade han med dem och ökade med sitt milda, ehuru sorgsna lugn deras eget.

På långt afstånd sågo de kullen höja sig öfver slätten. Folk i massa var samladt omkring den samma, och en ställning syntes uppe på dess topp.

De voro framme. En sista blick sände de ut öfver detta landskap, som de väl kände; där borta i söder glimmade en rand af hafvet, och där bredvid framskyntade gården — — — — —

Ljudlös tystnad rådde bland mängden. Några läkare väntade redan med klocka i hand.

Prästen läste ännu en bön för de båda dödsdömda, hviskade ännu några ord af hopp i deras öra; de tackade honom. Kvinnan skulle först dö; hon räckte honom handen; han hade lofvat hålla dem

i hand i det sista ögonblicket, ty de önskade känna, att han var dem nära . . . Allt var redo. Han hörde hugget, han kände ryckningar i den skruppna kvinnohanden, då alla kroppens muskler sammandrogo sig. — Så kom turen till den unge; han förnam dennes sista tacksamma handtryckning. Hugget hven; den starka unga handen skälfde till — — — Prästen hade under hela tiden hållit hatten för ansiktet, men tvärs genom sina slutna ögonlock, genom hattens felbkulle, tyckte han sig se allt, se blodet spruta fram, alnslångt ut öfver det gröna gräset — — —

När han kom hem, var han sjuk. Han låg till sängs länge, och när han åter kom upp, var hans mörka hår silfvergrått. Läkarne förklarade, att hans hälsa helt skulle bli bruten, om han längre fortföre att inandas cellernas osunda, stinkande luft. En oro hade dessutom bemäktigat sig honom — han kände, att han måste bort. Så blef pastoratet på slätten ledigt; det var kungen, som skulle »gifva bort det». Han var för ung att få det, men de rika bönderna, som gärna ville erhålla en ung präst, gingo till kungs, och kungen, som ihågkom honom och hans nit för de fångna, gaf honom kallet.

Så kom han dit. Men minnet, han velat undfly, följde honom; platsen, han velat undkomma, följde honom äfven: ty här, just här låg kullen, där de två mist lifvet. Han behöfde endast gå utom sin trädgård, så såg han dess mörka, tvära rundning emot horisonten.

Han vann ej den sinnets jämnvikt, på hvilken han hoppats, och sina stackars fångar saknade han.

Han önskade sig mången gång tillbaka till den i yttre hänseende mera anspråkslösa platsen bland dem — han önskade sig äfven stundom helt och hållet aflägsnad från allt, som erinrade honom om fångenskap och död. Dock bands han kvar på sin nuvarande plats af en hemlig makt, af ett *annat* minne.

Han mindes det ögonblick, då han i audienssalen på Stockholms slott stod inför den sydländskt mörke, ståtliga kungen, den fredsälle monarken, och då denne fattat hans hand och med särskildt eftertryck sagt, att de båda — kungen och fängelseprästen — i omsorgen för samhällets olycksbarn haft ett gemensamt lifsarbete, och att han, kungen, som en tacksamhetsgåfva gifvit honom det vackra pastoratet där nere i Skåne.

Detta ljusa minne, som på ett egendomligt sätt sammanflöt med och lyste upp det mörka, som var förbundet med högen där borta, den gamla afrättsplatsen, var det, hvilket höll honom kvar här och gaf ett inre sammanhang åt hela hans lifsgärning, därigenom att det förenade det nuvarande med flydda dagars arbete för de olyckliga, som han älskade.

Och då han i tunga stunder kände smärta öfver att se sina ord falla liksom döda till marken, var det tanken på hans förra framgångsrika verksamhet, som gaf honom ny styrka. Han kunde då sakta för sig själf nämna kung Oscars namn, stanna framför hans bild — porträttet, som intog hedersplatsen på väggen i salongen — och säga sig själf, att detta hans kall vore besläktadt med hans förra, ty äfven

här funnos hårda hjärtan att uppmjuka, fängslade sinnen att frigöra, här, just *här* på den rikedomstyngda slätten. --

* * *

Han talade härom med ingen af sina yrkeskamrater; de skulle ändock ej hafva förstått honom; men åt mig anförtrorde han det, åt mig, den unge.

Nu är han för länge sedan borta; andra tider hafva kommit, och kullen är ej mer använd som afrättningsplats.

Men på den solbelysta slätten med den glimmande hafstrandens i söder utgör den än i dag en mörk punkt. Vid dess fot höras ej sång och glam. De stora torfmossarna med vass vid stränderna öka platsens ödslighet, och ej ens byarnas barn gå gärna till Själhög, oaktadt det säges, att på dess topp sällsynta blommor frodas, blommor af en egendomligt blodröd färg.

Norr om Limfjorden.

Resentryck från sommaren 1887.

Då man från Norges trånga fjälldalar och efter en nattlig färd öfver Skagerack kómmer ut på den jylländska slätten norr om Fredrikshavn, med Kattegatt blått och klart vid sidan, med fiskarkojor längs stranden, med hvitkalkade bondgårdar och gula åkrar, med solglans och hafsbrus — då vidgas ens bröst! Man stannar midt på vägen för att andas ut, andas djupt och långsamt, insuga den sunda hafs- och heddoften, och ögat fråssar i den vida fria utsikten med alla dess i hvarandra sammansmältande färgskiftningar.

Den, som en solig augustimorgon vandrat längs södra Skånes sandiga låga strand, då ljungen ännu blommat, då en frisk vind dragit öfver Östersjö och sydsåkansk slätt, han har helt visst, om han eljest haft sinne för naturen omkring sig, förnummit något af den glädtiga lifslust, som ett dylikt landskap ingifver. Så har fallet varit med mig mer än en gång, och kanske var det därför, som jag kände så

stor glädje, igenkännandets glädje, då jag kom ut på slätten vid Jyllands kust.

När man gått en timme eller så, framsticker bakom en tät dunge ett högt hvitt kyrktorn, så högt, att det långt ut på hafvet tjänar sjömännen som sjömärke. Det är Ellinge kyrka.

Följande en liten stig längs en å med pilbuskar vid brädden, nådde vi — mitt resällskap och jag — snart denna; salmsång hördes ut från dess öppna dörr; det var söndag och högmässotid.

Vi gingo in och satte oss helt nära ingången. Kyrkan var fylld af uppmärksamma åhörare, till största delen sjöfolk, kraftiga gestalter med väderbitna ansikten.

Det var, såsom bruket är i Danmark, »fullständig» gudstjänst med nattvardsgång före och dop efter predikan; och jag kunde ej värja mig från det intrycket, att andakten var störst, då den unga kvinnan bar fram sitt hvitklädda barn.

De af hårda tag i roder och linor styfva sjömansfingrarna hopknäpptes, fiskare efter fiskare reste sig i bänkarna, blickande allvarligt och trohjärtadt på den lilla kvidande varelsen, och mera än en gjorde i tysthet ett andäktigt korstecken, då prästen sade amen.

Man träffar på denna kust en mängd starka, storslagna fiskarekaraktärer. Fisket på hafvet under stormiga nätter, de många farorna med döden för ögonen, strandningarna och det därmed förenade räddningsarbetet, allt gifver åt dessa människor en enkel, solid, tystlåten kraft, som är högeligen förtroendeväckande.

Läget här på stranden heter Strandby — känt från skalden Drachmanns äfven i Sverige uppförda skådespel »Strandbyfolk» — och utmärker sig för sin i segling mer än vanligt skickliga befolkning.

Man visade mig leende en fiskare från Strandby, en groflemmad, söndagsrakad figur med hakskägg, som fått ord om sig att »vara svag». Han skulle nämligen en vinterdag gå öfver isen till de halfannan mil ute i hafvet belägna Hirtsholmarna; men isen bar ej, han föll flera gånger i vattnet och blef genomvåt ända upp under armarna. Sedan förblef han 12 timmar i sina våta, isiga kläder, efter hvilket han höll på att bli förkyld!

Om vintern i 16—18 gr. köld bruka sjömännen draga af sig skor, strumpor och byxor och vada långt ut i vattnet, medan de skjuta båtarna ut. Men däraf bli de emellertid ej förkylda, ty så svaga äro de ej.

På Jylland finnes, liksom i Skåne, utom själfva moderkyrkan vanligen äfven en annexkyrka, så att prästen förrättar tvenne gudstjänster hvarje söndag.

Men då man i Skåne ej sällan har 10—15 minuters åkväg mellan kyrkorna, så har man här 1—2 mil i tunga sandiga vägar. —

Ett vänligt anbud att på eftermiddagen åka ned till Tolne annexkyrka för att se den egendomliga, starkt kuperade trakten emottogs med nöje.

Höga, ljungklädda och runda höja sig backarna öfver hvarandra. Mellan dem snor sig den hvita sandvägen. Solen baddade på inne mellan sluttningarna; vagnen rullade långsamt fram i den djupa sanden. Bakom oss öppnade sig mellan tvenne

backar, röda af blommande ljung, en liten utsikt öfver Kattegatt, högblått med lysande himmel klar öfver sig och små hvita segel långt ute — en utsikt, lik dessa miniatyrtaflor på elfenben, man understundom får se i konstsamlingar.

Hvilket underbart färgspel! — Ljusrödt, brungrönt, gnistrande hvitt, mörkblått med skinande hvita punkter, allt så egendomligt genomskinligt och lätt — och därtill denna luft, fylld af dofter från hedens egendomliga växtvärld.

Hästarna arbetade sig långsamt fram till Tolne kyrka; klockorna ringde, och folk kom uppför backarna. —

Bakom en af dessa uppsteg det rök. Är det hedbrand?

— Nej, röken kommer från en stuga —

— En stuga i backen? — En människoboning? —

— En stuga i backen, ja. Där bor en s. k. »insidder». Då t. ex. en dräng samlat ett par hundra kronor, köper han sig en ljungbacke och gräfver först ur en stor fyrkant. Så får han en håla med tre väggar. Till dessa bygger han af torfvor en fjärde med ett eller två fönster och en dörr, täcker det hela med läkt, torf och ljung, och så bor han där med sin hustru. Hans högsta dröm och största äregrighet är att en gång kunna få eget hus *bakom* »rimmerne» — dessa af hafvet uppsköljda långa backar — i stället för *inne i dem*. —

Hästarna svettades och vagnshjulen knarrade i sanden; klockorna slutade att ringa, och vi stannade vid kyrkan. Medan gudstjänsten varade,

skulle vi hvila ut i skogen. — Skogen? — Jyllands nordligaste skog, i lä och dold bakom backarna, är visserligen brun af sol och torka, men är dock en verklig bokskog, med runda, täta kronor, samt med en liten källa kantad med »å-kander» och vilda kallablommor. — Vattnet var klart och friskt, skogen sval och stilla; det var söndagseftermiddag med sommarluft.

* * *

Från Ellinge ser man i nordost, då luften är klar, en hög hvitskimrande kant öfver en mörk, taggig rand af klitter; mot den blå himlen ter den sig som en oerhörd snödrifva.

Det är »Raabjerg miler», åtskilliga hundra fot höga. Det är sand, idel sand, hvit och fin, uppvräkt och hopad af vinden och af hafvet, af båda tillsammans — en ostadig, rörlig, »vandrande» sandplåtå, som ständigt, ehuru omärkligt, flyttar sig, en farlig granne, som under tidernas lopp begravit de gårdar och tegar, som legat den för nära.

Ingen, som besöker denna trakt, försummar en tur till »milerna». —

Sedan vi farit två mil, under hvilka åkrarna blifvit allt magrare och gårdarna allt färre, lämnade vi helt och hållet de bebodda orterna, vredo in i sandöknen och hade ännu en mil att köra på en väg, som lika gärna kunde kallas en sandgrop eller något annat ofarbart.

Att köra här kan till nöd gå för sig, om två personer gå på hvar sin sida om vagnen och hålla den i jämnvikt; men att åka är en kinkigare

sak och vore ett fullkomligt djurplågeri. På sina ställen var vägen täckt med torrt ljungris och bar då åtminstone uppe; men för det mesta sjönko hästarna för hvarje steg ned i den heta sanden till högt på benen; och vi, som långsamt vandrade bakefter, gjorde detsamma, såvida vi ej kunde hjälpa oss fram med att hoppa från ljungtufva till ljungtufva.

Ju mera vi inträngde i ödemarken, desto högre reste sig de med strid, gråaktig strandhafre — »marehalm» — beväxta klitterna, topp vid topp, spets vid spets, emellanåt kransande en hel liten slätt, en med ljung bevuxen plan yta, där hedlärkan har sitt bo mellan de risiga tufvorna, och där allehanda märkliga blommor och bär fresta en att glömma sig kvar: ljusröd klockljud vid något uttorkadt dike; sällsynta hvita ljungblommor, vilda skära nejlikor, gråröda, fräna tranbär, svarta saf-tiga »ræfningebär», »klittjörn» med massor af gula bär — en vegetation, så egendomlig, att jag för min del åtminstone ej sett dess like.

Ändtligen sågo vi på afstånd en enstaka gård samt vid sidan af denna en underlig byggnad af gråsten, med helt få fönster.

Det var Raabjerg prästgård och kyrka.

Tröstlöst ensligt var här i vildmarken. Utom en bakom kyrkan liggande gård såg jag intet, som kunde tyda på, att det i denna »socken» finnes människor, hvilka klockorna i denna sällsamma kyrka utan torn kunna sammankalla: det syntes ingen by, inga gårdar, inga fält och åkrar — endast sand och åter sand, klitter och strandhafre, samt vid sidan en liten flack sumpig sjö, Gaardbosjö, som gläuser

i solen och på ett märkligt sätt ökar intrycket af öfvergifvenhet.

En half mil åt öster äfvensom en hel eller half mil västerut lär det dock, som man sade, finnas gårdar och stugor. Man tyckes således hafva lagt an på att gifva kyrkan ett »centralt läge», hvilket ju kan vara bra nog för sockenborna, men beklagligt för sockenprästen, som har fyra mils väg — och *sådan* väg! — till stad och post och läkare.

Också hade Raabjerg pastorat under lång tid varit »ledigt», enär den förre innehafvaren däraf för ett par år sedan efter två sommarmånaders vistande därstädes plötsligt lämnat ämbete och hem med den förklaringen, att skulle han bo där en vinter, komme han att bli galen. Sedan dess hade ingen vågat söka sig dit, förr än den unge präst, hvilken vi nu gästade, för ett år sedan vågade risken. I hans allvarliga, tungsinta drag tycktes den långa ensliga vinterns dysterhet redan hafva satt sin stämpel.

Häriifrån var det ännu ett långt stycke till milerna. Nya hästar spändes för och vägvisare erhöles, ty utan en sådan kan man ej våga färden; enligt min uppfattning var det ett halsbrytande företag att begifva sig hänsynslöst rakt in i vildmarken, och man måste hafva något af en indians skarpblick för att kunna se, hvad som är väg eller icke väg.

Till slut blef sanden fast och fuktig — ett stort slätt fält, ett gungfly, som måste undvikas, och bakom detta lågo milerna, på denna sida långsträckta, sakta sluttande, men hvita, gnistrande i solen; för dem, som mycket färdas mellan detta

slags drifvor, är det rådligast att förse sig med blå glasögon, enär solskenet på den hvita sanden angriper ögonen nästan lika starkt som det skarpa solljuset på snön en dag i mars eller april.

Långsamt började vi gå uppför sandberget, än sjunkande ned till högt öfver skon, än trampande på fastare ställen. Sanden låg fint symmetriskt krusad, såsom när vinden sakta fläktar öfver en stilla insjö, och endast rubbad af ett par nakna barnfötter, som i det lätt rörliga materialet intryckt djupa spår, hvilka jämte våra af första bästa vindfläkt åter bortsopades.

Uppkomna på höjden, vände vi oss om. De af sällskapet, som gått till fots från prästgården och just hunnit fram till randen af milerna, sågo därnere ut som små gubbar ur Noaks ark, och häst och vagn liknade på en prick de små chokoladåkdon, som fordom från konditorifönstren plägade vara föremål för ens barndoms lifliga åtrå.

Bakom detta enda lefvande staffage i taflan utbredde sig en öken, skiftande svartgrå och hvit, en öken, som ej ens augustidagens flödande solljus förmådde lifva. Milsvidt ingen människoboning, knappast spår af människolif mer än denna ensliga kyrka och prästgård samt en liten klunga hus, »Kandestederna», en i en sandskrefva liggande räddningsstation vid Västerhafvet. Detta senare låg där matt, grönaktigt glänsande, med ett lätt töcken uppstigande långt ute; i öster syntes Kattegatt kallblått: en den mest öfvervåldigande tröstlösa tafla jag någonsin sett, imponerande ej så mycket genom sina storartade naturfenomen, men så

mycket mera genom vidden, utsträckningen af denna ödemark, denna kyrkogård, som under sina grågröna marehalsbevuxna kullar och höjder gömmer ängar och åkrar, gårdar och skogssnår, hvilket allt vid den stora »sandflugten» för omkring hundra år sedan här begrofs och ödelades.

Naturens ödsliga dysterhet, de hemska scener, vid hvilka denna nejd's glesa befolkning får vänja sig, strandningarna och det oförfärade räddningsarbetet, slitet för brödet — att ur haf och sand framtvinga det för detta barska lif nödvändiga, detta allt har alstrat allvar och tungsinne i folklynnnet.

Fordom, för några få tiotal af år tillbaka, bodde här vid kusten ett vildt släkte. Till strandröfverier och mord ha klitterna många gånger varit vittne; de gömma helt visst på mången mörk hemlighet, som måhända blottas, ehuru aldrig förklaras, då vinden en gång stryker undan den lätta sanden och låter de hvitnade benen af någon för länge sedan försvunnen åter komma i dagen.

Så berättade man mig nu, där jag stod och såg mig omkring, om en man här på kusten, som slagit ihjäl en i land drifven skeppsbruten, plundrat och begravit honom i sanden. Men hvarje natt blåste denna undan, så att den dödes ansikte blotades och mördaren fick stiga upp och täcka öfver detsamma ånyo. Till slut miste han förståndet och irrade omkring bland klitterna med spade i hand och gräfde och gräfde.

Blicher, hedens och dess ännu på hans tid nästan alldeles okultiverade befolknings skald, har

gifvit mer än en verklighetsdikt från denna dystra värld, som förefaller oss främmande och likväl ligger oss så nära. —

Dock, dessa tider äro nu förbi; af den forna vildheten återstår, som, sagdt ett tungsint allvar, fasta, härdade karaktärer.

Men där borta glänser Västerhafvet — det vida oändliga hafvet, utan hvilopunkt för blicken och långt borta i töcknigt fjärran sammansmältande med himlen.

»Den som har mycket att säga, då han första gången ser Västerhafvet, borde aldrig göra sig besvär att fara dit», utbrister Blicher, då hans öga hänryckt första gången skådar ut öfver denna metallgröna yta.

Han har rätt. Man förstunmas nästan ovillkorligt och känner längtan efter att vara ensam med de känslor och intryck, man erfar; allt santal verkar rent af pinsamt störande.

Tysta och i en lång rad vandrade vi dit bort, emellan och öfver höga klittkullar. Somliga af oss, de främsta i raden, försvunno långa stunder för att åter dyka fram högt uppe på en sandtopp, där de togo sig ut som silhuetter emot aftonhimlen, eller ock såg man dem nere i någon djup dalgång af hvit lös sand såsom små kraflande kryp.

Att vada på detta sätt i en tryckande sommarhetta var ansträngande nog, och det var nästan en lisa att emellanåt gå i den höga ljungen och gråriset, som fläckvis växer nära hafvet.

Alldeles utmattade nådde vi slutligen den yttersta höga klittvallen och kastade oss ned i den

sträfva, stickande strandhafren, i hvars blekgula strån en sakta kvällsvind frambragte ett sällsamt hvinande enformigt ljud.

Djupt därnere var hafvet, nu stilla, i hvila, men dock med skummande bränningar vid de tre beryktade refflar, som göra denna kust till en af de farligaste och mest fruktade i världen.

Vi klättrade nedför branten och gingo ut på den breda, släta förstranden — »stora landsvägen» från köpingen Lökken och upp till Skagen — på hvilken mastpillror och tomma hummerlådor lågo kringströdda. Ett stort halmlass kom långsamt »vägen» fram; hjulen skuro gnisslande djupa fåror i den våta strandbädden, hästarna flåsade och åkdonet försvann bakom »pynten», udden mot norr, hvarpå ett stort sjömärke reser sig.

I själfva vattenbrynet ligger ett i sanden till hälften nedborradt vrak: vågorna komma rullande långa och tunga och slå upp öfver de yttersta plankorna, på hvilka vi stå och för första gången se solen gå ned i Västerhafvet, se henne sakta sjunka som en eldröd kula i töcknet därute och slående en smal eldstrimma i det mattgröna vattnet, medan dyningen stilla rullande bryter sig i skum mot sandrefveln. —

* * *

Ett par dagar senare sutto vi i den breda öppna postvagnen, som dagligen förde post och passagerare de 6—7 milen från Fredrikshavn till Skagen.

Stormen hven från nordväst, och det var ej möjligt att med paraply skydda sig emot de strida skurar, som afföste hvarandra.

Med en förpost i spetsen drogo vildgässen i långa rader mot södern, och skaror af starar samlades längs telegraftrådarna för att följa de förra efter. Svalorna flögo alldeles framför hästarna, slogo dem med vingpetsarna på öronen, oroliga och stormbådande, och väderkvarnarna, som från topp till tå voro beklädda med torrt ljungris, sågo ut, som om de haft ytterrocken igenknäppt ända under hakan.

Tre mil norr om Fredrikshavn ligger »Ålebäck kro»; där är ombyte af vagn och hästar, och man kan få sig en varm, ehuru dålig kopp kaffe. Inne på gården rök sanden omkring som snön om vintern. — I blåsväder är det just ej behagligt att färdas i dessa trakter, ty sanden fyller luften, intränger i näsa och ögon samt sticker på hals och i nacke, så att man till slut ser ut, som vore man piskad med etternässlor.

Den vagn, i hvilken vi skulle tillryggalägga de återstående 3 milen till Skagen, var en s. k. »stiv vogn», det vill säga en vagn utan fjädrar, emedan man inne mellan klitterna ej kan åka i någon annan.

En mil går det nu framåt på en rak, smal, med ljungris betäckt väg, tätt intill stranden af Kattegatt, som för närvarande var jämförelsevis föga upprördt, enär det, som sagdt, var nordvästlig vind.

Strax innan vi åter begafvo oss in i den egentliga klittregionen, passerade vi en liten oas af gröna ängar och gårdar med lummiga träd. På afstånd

kan man nästan ej skilja de grå halmtaken från den grå strandhafren på klitterna, som höja sig i en taggig rad omedelbart bakom dem.

Och, åter köra vi in mellan dessa kullar och lämna för någon tid, om ej allt hopp, så åtminstone all civilisation bakom oss.

Ända fram till Skagen finnes det nu ingen människoboning, endast några torffällor för får, som gå här och beta jämte någon ensam ko. De enda träden i öknen äro telegrafstolparna. Stormens tjut, hvisslandet i telegraftrådarna och hvinet i strandhafren öfverröstas af Västerhafvets dån, då vägen kröker närmare dess strand.

Ett åkdon kommer i sakta mak emot oss på vägen. Skjutsbonden ligger nere i vagnen i djup slummer. Vår postkarl i röd rock och röd mössa tar upp sitt horn, blåser en drill, bonden spritter upp, sätter hästarna i lunk och vrider åt sidan för »kongens af Danmark postbefordring».

Midt bland klitterna står ett hvitt, i sanden halft begrafvet kyrktorn. Det är sista återstoden af Skagens gamla kyrka. Som en väldig grafsten står den där, ensam, öfvergifven i den stora kyrkogården och omsvärmad af kraxande kråkor, som bygga sina bon i gluggarna.

En dansk skald, har sagt, att den känsla, man erfar vid att stå här midt bland sandmilerna och se upp mot tornet, kan liknas vid den känsla, hvarmed man står vid askhögarna i Pompeji; det hvita sandmjölet, glödande i den heta solen, ligger öfver kyrkans hvalf: allt där inne är doldt i graf-

vens natt, gömdt och af slakten glömdt, tills en gång må hända västanstormen drifver undan de tunga sandhögarna och solstrålen åter lyser in genom de öppna fönsterbågarna, in på taflorna i koret.

En skalds fantasi! Och *blott* en fantasi.

Västanstormen må med all sin makt blåsa och blåsa, så att sanden ryker undan: aldrig mera skola denna kyrkas hvalf belysas af solen, ty hvalfven äro för längesedan försvunna, och endast detta gamla hvita torn minner om, att människor en gång här samlats till andakt, bön och sång.

En gång i gamla dagar byggde skottar och holländare denna kyrka, helgad till S:t Laurentius. Den var stor och vacker, invändigt hvälfd och med ett torn, hvars gafflar voro trappformiga. Då »sandflugten» i det 18:de århundradet började, lade sig sanden uppåt dess murar, betäckte kyrkogården och dolde grafstenarna. »Almindelige Bededag» 1775 tilltog emellertid sandflugten under nordvästlig storm så, att en stor del af de staden Skagen tillhörande, en fjärdningsväg bort aflägsna fälten öfvertäcktes, och sanden lade sig i stora milers öfver kyrkan. 1795 blef den rifven. Det ensamma tornet tjänar nu blott till sjömärke för dem, som skola passera Skagens farliga udde. -

Vid en krök af vägen ser man ändtligen Skagen — snarare ett fiskläge än en stad: en lång rad af små envåningshus med röda tegeltak ligga spridda på små höjder i flygsanden, skilda af små, små åkerlappar, en mängd master och spiror synas från de många båtarna längs stranden, på andra

sidan staden reser sig ett hvitt torn, den gamla fyren, och långt ute en hög smidig pelare, liknande de en oerhörd fabrikksskorsten — den nya fyren, och så för öfrigt endast sand. —

Ytterst vid stadens västra ända finnes dock en liten »skog», planterad för många år sedan af den dåvarande borgmästaren; här växa ek, bok, tall och gran om hvarandra — en verklig oas, ehuru skälligen skamfilad af vinden. Så rullar vagnen in på fastare väg, stadens största gata, och man får känna, att man ej åker på fjädrar.

Postkarlen blåser en drill, stannar utanför posten, aflämnar sin stora skinnväska och kör oss sedan till »den gamle gästgivergård», Bröndums gästgifvaregård, utan hvilken Skagen ej skulle vara, hvad det är: en tillflyktsort för målare och konstnärer, ett nordiskt Grèz, den plats i Skandinavien, som för närvarande är mest känd genom berömda taflor, som finnas att se snart sagdt på hvarje konstutställning, målade af konstnärer sådana som *Krøyer*, *Michael* och *Anna Ancher* m. fl.

En stor del af nordens främste målare har legat här och studerat längre eller kortare tider; alla ha de sitt själfskrifna »hem» hos Bröndums. Åtskilliga återkomma regelbundet, exempelvis *Krøyer*, som flere somrar å rad vistats på denna Danmarks nordligaste udde och här utfört några af sina namnkunnigaste och yppersta taflor: »Fiskere drage vaad ved Skagens Nordstrand», »Sommernat ved Skagen» m. fl. En, *Ancher*, har stannat här för beständigt. Han är gift med en skagensflicka, född Bröndum, själf konstnärinna och såsom sådan högt ansedd. Hennes

namn nämnes ofta vid sidan af Danmarks bästa målares. Här har konstnärsparet af en liten låg, till det yttre ladulik byggnad skapat ett fullständigt konstnärshem och här utveckla de mot främlingskolonien hos »Bröndums» en rättfram, enkel gästfrihet, som ej minst bidrager att göra ett vistande i Skagen angenämt.

Matsalen hos Bröndums är helt visst enastående i sitt slag och förtjänar att omtalas. Det långa bordet står nästan alltid dukadt, ty sina vanor trogna, äro artisterna ganska oregelbundna personer, hvad tidsbestämningar och mattimmar angår. Väggarna, af mörkt trä, äro rundt omkring beklädda med i väggen infällda taflor af alla de konstnärer, som varit här.

Hedersplatsen intages af en ganska stor tafla af Kröyer, föreställande Bröndums sal, kring hvars bord sitta alla de för tillfället församlade konstnärerna: svenskarne Björck, Krouthén, norrmännen Ch. Krogh, författaren till den beryktade och i vårt grannland omtvistade »Albertine», Vilhelm Peters, Eilif Petersen, dansken Ancher m. fl. Denna tafla, som fullbordats på $\frac{3}{4}$ timme, sändes sedan till Paris, och konstnären fick — efter hvad man sade mig — ett anbud af 2,500 francs för densamma, hvilket han dock ej kunde antaga, då han redan skänkt den åt värden på stället.

Vidare finnes det en hel rad porträtt af fröken Anna Palm, fru Ancher m. fl. m. fl. — de flesta målade af Kröyer — ett fårhufvud på ett fat, måladt af O. Björck, Kröyer vid pianot, målad af Vilhelm Peters, och en mängd andra taflor: kusten

i storm och stiltje, i månsken och solsken och alla slags belysningar m. m. m. m.

Utanför är en trädgård, en liten med blott ett par träd, fattiga på löf, några stockrosstånd — Anchers älsklingsblommor och förmodligen planterade till hans ära — samt en antydning till en gräsplan; här finnas hängmatta, bänkar och bord i skuggan af det höga planket, bakom hvilket klitter hopat sig.

Framför huset är en stor kringbyggd gård med butik, tunnor och bråte samt fiskare, som om kvällarna sitta här och röka och dricka öl. Ett öppet fönster, på hvars ena ruta var med några raska drag måladt ett komiskt och, som vi sedan sågo, lyckadt porträtt af en engelsk advokat med kal hjässa, förkunnade oss genast vid framkomsten, att vi kommit till rätt ställe. Den djupa tystnad och stillhet, som rådde både ute och inne, förklarades snart däraf, att hela sällskapet, målare, engelsmän och resande, farit till »Raabjerg miler», hvarifrån de återvände, först långt efter det vi, trötta af dagens långa resa, gått till ro i vår lilla kammare, där tvestjärtar och »gråsuggor» kilade i alla springor, medan ljudet af det muntra sällskapets glam, skämt och sång vid »middagen» blandades med hafvets entoniga rullande och brusande ej långt från våra fönster.

Nästa dag vid morgonkaffet var Kröyer och hans hund Waps de första, jag träffade på. Waps var vänlig och vacker, viftade med svansen och tiggde om en sockerbit; hans herre var vänlig och rättfram, enkel och tillgänglig. Och detta första

intryck, han gaf, befästes för hvarje dag under min vistelse här, där hvarje resande ögonblickligen och utan formaliteter upptages i den glada krets, som tre gånger om dagen, frukost, middag och kväll, kl. 12, 6, 10, samlas i Bröndums sal.

För tillfället var det dock endast ett fåtal konstnärer här. Af danskar Kröyer och familjen Ancher, målaren Rosenstand m. fl., och af utlänningar en engelsk målare med sin vackra, vänliga fru, född steiermarkska, med skälmaktiga, svarta ögon och mörka flätor rundt om det lilla, fina hufvudet; vidare en af Danmarks mest framstående konsertsångerskor, den förutnämde engelske advokaten (porträttet på rutan) med sin hustru, en vacker engelska, ladylike i hela sitt väsen och med ett äkta ö-ansikte, så friskt, att man kunde tänka sig det nyss struket af en ren hafsvind, samt några »köbenhavner» på sommarresa.

Kröyer är egentligen norrman; han är född i Stavanger 1851 och således ännu helt ung. Som liten gosse kom han till Köbenhavn, där hans adoptivfader lefde som iktyolog i full vetenskaplig verksamhet. Lustigt berättar han själf om, huru han första gången kom att praktiskt göra nytta med sin ritkonst. Han, som de flesta små barn, var mycket road af att klottra ned allt papper, han kunde få tag uti. Då han var nio år, blef han en dag »med en viss högtidlighet, som ej bebådade något godt», inkallad i den gamle naturforskarens arbetsrum. Han hade emellertid ingen anledning att vara rädd; fosterfadern uppmanade honom att titta i ett mikroskop, som stod på bordet, och för

gossens förvånade blick visade sig en mängd märkvärdiga småkryp.

»Kan du rita af dem?»

Jo, det kunde han nog, och snart var han i full fart med att porträttera dem, »en face och i profil». Teckningarna lyckades och återfinnas i »Monografi over Snyltekrebsene» af Henrik Krøyer.

Först vid konstutställningen 1875 vann han fullt erkännande med sin »Fiskere ved stokken». Hans kärlek till fiskarbefolkningen har ännu ej försvagats; han har »studerat» vid åtskilliga fiske-lägen — Arildsläge i Skåne, Hornbæk på Seeland, och nu, som förut sagdt, har han många somrar vistats vid Skagen. Många och långa resor har han gjort i Frankrike, Spanien och Italien, studerat under Bonnat och blifvit starkt påverkad af Velasquez. Hans båda taflor »Et sardinerie i Concarneau» (1880) och »Italienske hattemagere» (1881) äro vidt bekanta och berömda.

Den senare väckte många invändningar, emedan man tyckte, att realismen var för långt drifven — figurerna voro så fula.

Och det är sannt: de äro ej vackra, dessa arma små barngestalter nere i den mörka, heta lokalen under jorden, där den sneda solstrålen genom fönstret lyser på deras smutsiga magerhet; de äro onekligen fula. Men huru skulle man kunna begära annat af varelser, som måste arbeta halfnakna, dag ut och dag in i olidlig hetta och osund luft? Just genom sin fulhet blir denna tafla sann och af gripande verkan, och den blir vacker genom den

konstnärens kärlek till dessa små, som bryter fram i de dystra färgerna.

Märkligast är kanske hans »Messalina» i kroppstorlek, med det djärfva, utmanande uttrycket och den underbara färgsammanställningen i draperiet — gult mot gult — utställd på expositionen i Göteborg 1882 och inköpt af museet därstädes.. Men största sympatien äga sannolikt hans skagenstaflor, i hvilka han kraftigt visar den skönhet och det djup, som kan hvila i det skenbart hvardagliga.

Kröyer är för öfrigt en i bästa bemärkelse »fin natur», som förenar skarp människokänedom med en världsmans och en människoväns humanitet; utmärkande för honom är, att han aldrig tillåter något skämt, som uttrycker vanvördnad för något, hvilket för andra kan vara kärt eller heligt; ehuru en europeiskt bekant man, är hans uppträdande mycket flärdfritt; han är ytterst naturlig, t. o. m. rättfram, med något af dämpadt tungsinne i de vänliga ögonen, och hela hans person är sådan, att han nästan vid första anblicken väcker upp allt hvad sympatiskt man kan bära inom sig.

Då man talar om Skagen och fiskartaflor, måste man samtidigt nästan ovilkorligen tala om eller åtminstone tänka på den konstnär, som hittills blifvit Skagen mest trogen, enär han på allvar slagit sig ned här, Michael Ancher, och då man nämner honom, måste man äfven nämna hans hustru, fru Anna Ancher, f. Bröndum. Utom det att hon är konstnärinna, är hon äfven en af de vackraste kvinnor, jag för min del sett i Danmark.

Ancher är bornholmare och hufvudsakligast

målare af folklif, speciellt det, som visar sig på denna kust, bland dessa kraftiga, starka fiskare, hvilka han också framställt både i deras arbete och i deras kamp för lifvet: »Fiskere sætte rædningsbaaden i vandet», »Mon han klarer pynten» äro af hans bästa, mest kända taflor.

I sina höga sjöstöflar, i jaktrock, med bössa på skuldran och sin stora hvitbruna jakthund Bay vid sidan ser man honom jämt ute, än bland fiskarena vid stranden, än på heden. Han är en stor sportsman — jakt, målskjutning o. d. äro mycket omtyckta nöjen bland skagens-artisterna — och samma dag, vi kommit, hade han skjutit en örn, som mätte 4 alnar mellan vingspetsarna. Han är skagenboarnes gode vän. Under vårt vistande här försiggick val till ny medlem af »byrådet». Intresset för allmänna ting är emellertid litet i Skagen, om det ock på senare tiden börjat växa en smula; fiskarena ha nämligen lärt sig förstå, att vilja de ha sina intressen tillgodosedda, måste de själfva vara med; de gjorde också nu en liten början, i det de valde just Ancher till stadsfullmäktig.

1880 fanns på konstutställningen i Köbenhavn en tafla, en i pastellfärger utförd bröstbild af en gammal kvinna från Skagen; den blef hälsad med odeladt intresse af alla konstälskare. Den var målad af Anna Bröndum och utgjorde hennes första tafla. Snart därefter blef hon gift med Ancher och har sedan sitt första offentliga uppträdande förvärfvat sig en aktad plats i danska konstens historia. Hennes taflor skildra, hvad hon själf sett; hon målar lifvet sådant det är, återgifver det sådant

hon sett det, med själfständig uppfattning och fin sympati. Hon är ett barn af naturen här uppe, hon älskar den och tycker synbarligen ej om, att andra se något fel på den.

En gång kom jag att nämna, att det var väl litet skugga på Skagen för en sommarvistelse.

»Skygge?» sade hon indignerad — »aah, her er megen skygge; her er da Anchers have, og plantaget og plankeværkene — nej, her er rigtig nok megen skygge», tillade hon med det vackra, allvarliga leende, hvarmed hon som värdinna brukade hälsa sina gäster välkomna i sitt hem.

En dag på Skagen hos »Bröndums» kan förflyta ungefär på följande sätt: mellan kaffe och frukost arbete eller jakt; ofta såg och hörde man Kröyer tidigt på morgonen, åtföljd af Waps, sjungande vandra åt Vesterby till, medan de engelska bröderna styrde kosan åt Österby (Skagen är deladt i dessa två delar) för att skjuta fågel, som sedermera serverades till frukost eller middag nästa dag. Mellan frukost och middag arbete — ty det arbetas på fullt allvar här, hvilket noggsamt syns på alla konstutställningar. Kröyer har sin atelier i en liten byggnad helt nära gästgifvaregården och Ancher för tillfället sin i kyrkan; han höll nämligen på att måla en tafla, föreställande hans hustru, bärande deras lilla dotter till dopet; »faddrarne» utgöras af kamrater till målaren, idel konstnärer, alla afbildade i kroppsstorlek.

Middagen, kl. 6, varar ofta nog till bort emot 8—9; under denna skämtas och glammas det

till höger och vänster. Bay och Waps deltaga förtroligt, gå omkring till hvar och en och lägga tassarna upp på gästernas axlar för att få sin lilla andel; till slut blir Bay för närgången; hans herre stiger upp, fattar en hundpiska och exekverar ett stycke dressyr midt under middagen. Nu uppstämma en af konstnärerna och konsertsångerskan från Köbenhavn en duett; champagne rekvireras in af dem, som följande dag skola resa, och skålar drickas med »hip hurra!» Kork efter kork smäller i taket, och munterheten kulminerar, då en dylik helt oväntadt skjuter ett stort rundt hål i den hvita glas-kupan på taklampan. Så kommer kaffet, cigaretter kringbjudas, alla röka, herrar och damer, och nu börjar sången på allvar; först en sång för hvar och ett af de här representerade folken: dansk, svensk, norsk, engelsk, tysk. Den svenska, »Kung Karl den unge hjälte», segrar och nu följer en hel rad svenska folkvisor.

Klockan är half nio, och middagen hos Bröndums slutar med en allmän promenad ned till hafvet, som rullar mörkt och svart emot stranden.

Blåsten hviner skarp, man klifver upp i de på stranden uppdragna båtarna och sätter sig i dem. Andra promenera nere vid vattnet, där dyningen emellanåt kommer rullande och drifver dem upp bland kiselstenarna. Norr ut skiner det från Ska-gens fyr och det en half mil ut i hafvet liggande fyrskeppet; lyktor tändas på fiskarbåtarna långt ute; i sydost blänker det från fyren på Hirsholmarna, och bakom oss, ett litet stycke ofvan brädden, där båtarna ligga uppdragna, lyser det från husen och

stugorna i staden; närmast omkring är det svart, men borta i »den gamle gästgivergaard», där det europeiska elementet i Vendsyssel — visserligen med dansk grundton — är representeradt, glänser det af ljus från hela fasaden.

Klockan half elfva drickes det té, och därefter bjuder Ancher hela sällskapet hem till sig att höra musik.

Sagdt och gjordt; i gåsråd lotsa vi oss fram i sand och mörker och mellan flygsandskullarna. Mellan träden i »Anchers have» lyser en ljusstrimma ut genom den öppna matsalsdörren. Därinne kommer värdinnan emot oss, och bordet står dukadt med »rödgröd og fløde», Danmarks nationalrätt, och långhalsade rhenska vinbuteljer. På ena väggen hänger en väldig tigerhud med öppet gap; på andra ett porträtt af fru Ancher i kroppsstorlek, måladt af hennes man. Hög och smärt står hon där, redo att gå ut genom den halföppna dörren, i hvilken den ljusbruna jakthunden, Bay, står väntande att få följa med. Genom dörren ser man ut öfver klitterna. Hon vänder profilen till, och hennes mörka dräkt gör sig ypperligt mot den ljusgrå väggen.

»Det er en fortrinlig malet væg», sade Krøyer och visade på denna del af målningen, »det er slige smaa detaljer, der er vor stolthed», hvarefter han utpekade för mig ett bordshörn på en annan tafla och en fönsterglugg på en tredje såsom något särskildt lyckadt. Men till min skam måste jag erkänna min oförmåga att kunna njuta synnerligt af dessa de-

taljer, så mycket mera som taflornas motiv i dess helhet fullständigt upptog mitt intresse.

Inne i den lilla salongen stod pianot, omgifvet af byster — de flesta förfärdigade af Kröyer, som äfven är framgångsrik skulptör — byster af Drachmann, Kielland m. fl., väl bekanta för dem, som besökte 1883 års stora nordiska konstutställning i Köbenhavn. Öfver pianot hänger Kröyers skizz till »Messalina»; för öfrigt taflor af Krogh, Gegerfelt m. fl.

Och så skulle sången begynna.

Men »orkestern» — hvar var den? Orkestern skulle utgöras af en ung flicka, äfven gäst hos Bröndums. Målad af Ancher, blickade hon för öfrigt ned från väggen, skälmaktigt leende öfver ett höjdt champagneglas. Orkestern hade emellertid gått hem och lagt sig. Ingen pardon; ilbud efter orkestern, som fick stiga upp och kläda sig och infinna sig på ort och ställe. Och så började duetter af alla slag, mest dock ur Faust, hvilken Kröyer tyckes älska; åtminstone hördes alltid någon halfhögt gnolad melodi ur denna opera, då han var i farvattnet. Han är ytterst musikalisk och förstår att väl använda sin ej starka röst. — —

Det började lida mot slutet af »säsongen». Den ene medlemmen af sällskapet i Bröndums sal efter den andre gjorde sig redo att lämna Skagen och återvända till sina hem; det var detta som föranledde festerna, hvad också en middag påpekades af Ancher, då han vände sig till mig och sade: De maa ikke tro, att Skagen altid er saadan et vinland; slig gaar det riktignok ikke til hver dag!»

Sista dagen vi voro där, var det dubbel fest — afskedsfest och det engelska målareparets bröllopsdag.

Tidigt, medan alla ligga i morgonslummer, väckes man plötsligt af positivspel och sång. Man igenkänner genast rösten, och alla få brådt att rusa ur sina bäddar. Det tittas bakom alla rullgardiner och alla fönster öppnas — man uppfångar en skymt af en röd mantel och ett fladdrande hvitt flor; i Faustkostym och med en väldig bukett af dalier i handen, står Kröyer och håller serenad utanför brudparets fönster. Snart genljuder gården af skratt och jubel, hela sällskapet samlas i morgondräkter kring sångaren. Därpå blir allmän promenad ned till stranden, champagne och glas bäras på en bricka i spetsen, och positivet efter i triumf.

Här nere hurras och affyras hederssalut med jaktgevär; fiskarbarnen från staden rusa i sporrsträck ned för att se, hvad som står på, och kvinnorna komma ut i dörrarna.

Musiken fortsättes sedermera uppe i matsalen, medan de af sällskapet, som ännu äro på »fastande mage», dricka sitt kaffe eller té. Man aflöser hvarandra med att »dreie lirekassen». Så kommer Kröyer åter in och skrufvar upp en stor låda, innehållande en pastellmålning. Det är ett kvinnoporträtt, som varit på »salongen» i Paris och där blifvit såldt, men af misstag hemsändts och blifvit förstördt på vägen, därigenom att den svarta färgen i fonden genom skakningen på järnvägen som ett tjockt lager af sot kommit att betäcka porträttets hals och hufvud, så att den härliga, klara hyn nu

endast syntes skimra igenom. En sorglig anblick för en konstnär. Men Kröyer tar saken lugnt och aflägsnar sig med sin beslöjade dam under armen.

Festlynnnet sackade något af under dagens lopp. Man tog farväl af de bortresande, åt middag i stilla stämning och såg öfver hufvud taget en smula dåsig ut.

Först vid tiotiden samlades man åter, de flesta högtidsklädda, i de för sällskaplighet afsedda rummen. Inne i matsalen var bordet dukadt med krokan, blommor, ljus och höga, smala glas. Ett par af konstnärerna höllo på att pryda rummet med grönt, och en af dem lyckades att med en »lampslöja» af fina gröna stjälkar — ogräs från klitterna — dölja det runda hålet i lampkupan. Brudparet infördes, placerades i ett par stora gyllenläderstolar öfverst vid bordet och smyckades med yfviga, gröna kransar.

Tal för brudparet med hurra och kanonsalut från backen utanför. Brudgummen tackar på bruten danska: »de danske malere leve and drikke evigt!»

Nytt hurra, ny kanonsalut, som föranleder ett skyndsamt bud från borgmästaren, att »byen önsker sove i fred».

En af konstnärerna börjar nu sjunga en smäktande italiensk serenad »Oh Beatrice» med fingeradt accompagnement på den till guitarr formade servetten. Brumkör instämmer i refrängen. De eljest stela engelsmännen förena sig med de andra att knacka i bord och glas, och hela sällskapet vaggar fram och tillbaka i takt efter musiken. Man pro-

klamerar sig vara »ett fritt folk i ett fritt land» — ovanliga ord i Danmark i »provisoriernas» tid — där glädjen ej är krystad och infallen icke gamla, och man åtskiljes först, sedan klockan slagit tre.

* * *

Då man besöker Skagen, är det dock ej målarnes hos Bröndums, som mest tilldraga sig ens uppmärksamhet. Det är långt mera målarnes modeller, denna kraftiga, modiga fiskarebefolkning, som

»— — i kamp under brändingens hvælv
med en aare till sværd mod den rasende elv,
kan læse hverandre det lovbud i øjet:
»Du skal gøre din pligt mod din næste,
som du ønsker den gjort mod dig selv.» —

Och först och främst Skagens hjälte, Drachmanns hjälte, han med lamskinnsmössan ned öfver pannan, som fått de många medaljerna och som kunnat få ännu många flera, i fall hvarje människolif, han med fara för sitt eget räddat, blifvit värderadt med en medalj, han, som nu i tjugufem år ledt kommandot öfver räddningsbåten på Skagens strand, en af de farligaste i världen, den enkle fiskaren *Lars Kruse*.

Det första, som föll mig i ögonen, då jag inkom i den lilla stugan, var kabinettsfotografierna af Drachmann och hans hustru, hvilka intaga hedersplatsen bredvid den tunga silfverkannan, som han fått af »mænd og kvinder på Seeland». En gammal väderbiten kvinna, brun i hyn och blå i ögonen, kom emot mig och sade, att Kruse, hennes

man, ännu inte kommit hem från sjön — han var hvarje natt ute på fiske. Hela hennes rynkiga anlete lyste upp, då jag nämde Drachmanns namn.

»Hvor han er god, nej, de kan aldrig tænke dem, hvor god han er — og hans kone!»

Och med stolthet berättade hon, huru de båda, Drachmann och hans hustru, varit på Skagen en hel sommar och hvar enda dag besökt Lars Kruse. Och alldenstund jag genom att tala om Drachmann funnit nyckeln till hennes hjärta, anförtrodde hon mig sina öden, huru hon förut varit gift med Sven Andreassen, som drunknade vid »Daphnes» förlisning — inför hennes egna ögon: hon stod själf bland de tysta och darrande kvinnorna på stranden:

»Og det var tungt, tungt, da han blev borte — vi havde levet saa godt sammen i 12 aar».

Sedan blef hon gift med Lars Kruse. Ännu i dag är han alltid den förste ute, när det gäller. »Men han gör det inte för ära, det är sant för Gud, han gör det i all ödmjukhet och för att fylla sin plikt».

Därpå öppnade hon det lilla glasskåpet och bad mig själf se på kannan och medaljerna, »medan hon gick ut och kokte potatis, tills Lars kom hem» — »og den, med det röde baand, det er dannebrogen», tillade hon högtidligt, i det hon gick.

Och så skulle jag då se skåpets dyrbarheter. Först kannan. På locket står mannen själf i sin »helsingörshue», med handen skuggande för ögonen och seende ut åt hafvet. På kannans sidor äro ingraverade två små taflor: räddningsbåten i storm samt en vy af Skagens fyr. Mellan taflorna står:

»Ydmyg i ordet,
Stolt i sin daad, ✓
Kristen i gærning,
Mand i sin baad!»

Kan väl en man önska sig en bättre orlofs-sedel?

Nästan med vördnad betraktade jag de små silfverpengarne, dyrt förvärfvade i svåra, mörka vinternätter, och för mig själf upprepade jag de ord, som stodo inristade på den största, med Fredrik VII:s bild på ena sidan:

»Af farens svælg
fremblomstrer pris og lön.» —

Dock: han gör det inte för ära, det är sant för Gud, han gör det i ödmjukhet, och »du skal gøre din pligt mod din næste, som du ønsker den gjort mod dig selv» — så har Lars Kruse blifvit karakteriserad af de tvenne människor, som helt visst känna honom bäst, hans hustru och skalden Holger Drachmann.

Om en stund kom en högväxt bred man i stora sjöstöflar upp genom sanden. Det var Lars Kruse, som kom från sin båt. Fast håret börjar gråna och ögonbrynen öfver de djupa, grå ögonen bli allt buskigare, är han ännu oböjd, och samme djärfve man, som för 24 år sedan räddade hela »Daphnes» besättning.

»Jeg har faaet mange svenskere i land», sade han, då han hörde, att vi voro svenskar, och därmed var han strax inne i räddningsberättelserna.

Han talade långsamt i korta satser och utpekade i rummet, huru skepp och båtar legat.

Den sista strandningen var strax före jul förra året. Det var ett skepp från Helsingborg, som stötte på helt nära fyren. De gingo ut med räddningsbåten och fingo hela besättningen — 12 man — ned i denna. Men så var det en kvinna med, och hon vågade sig ej ned i båten. Det var på natten, sjöarna slogo våldsamt, och det var svårt att hålla båten från vraket. De måste upp på skeppet och lyfta kvinnan afsvimmad ned. Hon väntade sin nedkomst och blef sedan inburen i fyren, hvarifrån läkaren förbjöd att flytta henne. Det var det svåraste räddningsarbete, han varit med om. Båten hade aldrig förr varit så tungt lastad. De sutto till hälften mot knäna i vattnet. Kaptenen från skeppet låg raklång i båten med hopknäppta händer — »han var nok lidt hellig», sade Lars Kruse — »og saa bad han vel, for det saa jo svært slemt ud». Men alla kommo den gången lyckligt i land.

Nej, värre hade det varit för två år sedan, då en stor engelsk ångare, som kom från Indien, strandade här ute på »Sönderstranden». Inom en liten stund slogs den i två — ackurat i två stycken. Åtta man drucknade och 22 kommo i land med räddningsbåten, men hela lasten, värd halfannan million, gick förlorad.

Det vanligaste är ju, att räddningsbåten går ut. Kusten är så flack, att man icke alltid kan nå skeppen med raketer. Så hände det en gång, att en hannoveransk skonert strandade på »Grenens»

södra sida. Det var sent på kvällen, »och vi fingo vänta att gå ut till nästa morgon kl. 6». Stormen var förfärlig, med snöyra, som likväl snart upphörde. Men så kom frosten! Två gånger voro de ute med båten, utan att kunna nå skeppet för stört-sjöarna. Så fingo de kasta ut raketer; men om bord förstodo de sig ej på att fastgöra sig i lif-räddningsstolarna. Kaptenen fick hjälpa dem, och de blefvo räddade alla, men med kallbrand i händer och fötter. Så kom turen till kaptenen själf, och han hade ingen, som hjälpte sig. Han var alldeles stelfrusen och kunde ej en gång fastgöra en ända om lifvet på sig. »Bäst som det är, släpper han så taget i vanten, hänger några minuter fast med fötterna och famlar med armarne — och störtar så i hafvet.» Sjön gick den gången så hög, att man i land ej kunde se skeppet.

Kruses största räddningsarbete hade emellertid också varit hans första. Det var då svenska briggen »Daphne» den 27 dec. 1862 vid 4-tiden på e. m. i svår storm strandade på Skagens nordsida. Den hade kommit öfver första refveln, men stod nu fast i den andra, 170 famnar från land. Först gick räddningsbåten ut med 12 karlar — Lars var då ännu ej förman —; den fick vända om, emedan de väldiga böljorna hindrade all förbindelse med skeppet, men gick snart ut igen och kom den gången öfver reflarne; man hade lyckats få ett par af besättningen ned i båten, då denna fattades af den starka malströmmen, som bildat sig kring skeppet, och kanttrade. Af de tolf drunknade nio. De kommo aldrig i land, ty liken föras vanligen af underströmmen

ut i hafvet. Af de öfriga tre voro tvenne starka simmare och hade lifräddningsgördlar. De lyckades slå sig genom bränningarna och räddades af folket på stranden, som bildat kedja, men den tredje blef gripen af bränningen och underströmmen och vändes tre gånger rundt omkring af sjöarna med hufvudet nedåt, »och se då, då var det slut». När de fingo honom i land, var han död. Allt folket från Skagen, kvinnor och barn, var samladt på stranden, och förskräckelsen och förtviflan voro stora. Sedan gick Lars Kruse ut i sin egen båt och fick efter tre timmars svårt arbete tre andra af besättningen i båten, som dock var nära att komma in i strömhvirfveln och dela den förras öde. Efter det han varit hemma och fått sig litet mat, gick han ännu en gång ut med sin båt och räddade de sista fem, som i ångest allt jämt väntade ute på vraket.

Från den dagen har Lars Kruse varit »formand» för räddningsbåten. Af regeringen i Sverige fingo räddarne 500 kr. och lika mycket af enskilda personer i Göteborg. »Det kom svære penge fra Sverig den gang».

Men ehuru Lars Kruse räddat besättningen på fyra svenska skepp, har han ännu ej fått någon svensk medalj. Annars har han dylika från alla länder.

»Og den med det røde baand, det er dannebrogen», sade han långsamt. Denna dannebrog har varit orsak till hans lifs största sorg och äfven till dess största glädje — en historia för lång att här förtälja, oaktadt den i all sin enkelhet är gripande.

Helt nära Lars Kruses hus står en obelisk af brun granit. Inom en förgylld drakslinga läses: »Danske mænd og kvinder reiste denne sten for brave rædningsmænd, som tilsatte livet ved forsøg paa att bjærge mandskabet fra briggen Daphne 27 dec. 1862.»

Detta är Skagens enda monument.

Men i den lilla kyrkans södra mur finnes en sandstensrelief till minne af denna händelse, och däri äro dessa ord inhuggna: »Ingen har större kärlek, än att han låter sitt lif för sina vänner».

Med detta valspråk skall Lars Kruse, säger Drachmann, »en gång kunna riskera den stora båt-farten, från hvilken ingen återvänder för att tala om ett huru eller hurudan».

* * *

Innan man lämnar Skagen, bör man gå ut till »Grenen», Skagens yttersta, rakt åt söder sig sträckande udde, en af hafvet uppvräkt smal refvel, träffande liknad vid ett utsträckt pekfinger.

Då man följt stranden en knapp half mil och gått förbi fyren med en liten resedafylld trädgård inne på den kringbyggda gården, sluta klitterna tvärt med en hög vall, och en alldeles flat, afsmalnande sandsträcka utbreder sig.

När man kommer ut på denna, själfva »Grenen», flyger ett moln af måsar upp, många hundra fåglar, luften bokstaffigen förmörkas, och de skria, så att de öfverrösta hafvets brus.

Stranden är klädd med fjädrar och små flockar hvitt hafsskum, hvilket liksom skälver på sanden.

Längst här ute mötas de båda hafven. De slå emot hvarandra i häftiga, starka bränningar, så att fradgan stänker; vågorna resa sig upp emot hvarandra liksom för att brottas och taga ett ordentligt liftag, de bilda höga hvitfrusande böljeryggar långt ut i hafvet, äfven då detta är stilla, och ännu längre ute bryta de sig mot reflarna.

Ute på böljorna simma de stora fåglarna, lätt och gratiöst, vaggas upp och ned, försvinna bakom en sjö och dyka åter upp längre framme, fånga en fisk, flyga upp med den i näbben och styra kosan bort mot sandvallen för att i ro och fred njuta af sin middag.

Dånnet och bruset och måsarnas skrin är det enda man hör. Ej spår af lif, ej träd, ej grönska, ej människoboning finnas här att se, blott haf och haf och den vida sandsträckan begränsad af den höga, hvita, af hafvet uppvräkta vallen, bakom hvilken fyrtornet sticker upp. Luften är varm och fuktig; vinden har slagit om, den kommer från sydost och vältrar tunga molnmassor fram — de ila undan, och solen lyser öfver de båda upprörda grågröna hafven — Kattegatt tomt och öde, men Västerhafvet fullt med stora ångare och skepp för fulla segel.

På återvägen från »Grenen» går man förbi Skagens kyrkogård, som ligger afsides, norr om staden. Den lilla grinden står öppen, och man går in. Långa rader af små kullar, några med enkla minnesmärken, de flesta utan.

Man läser på inskrifterna:

»In loving remembrance of Samuel Milnetosh,

aged 21 years, who died from exposure on the wreck of the Mispah of Skoll Rock 20 april 1881» — »Capt. Jürgen Detlev Kröger indstrandet ved Vester-Höjen med Lybeckerskibet Mathilda natten til d. 30 dec.» — och här: »19-årig norsk 2:den Styrmand ved skonerten Siris forlis okt. 84» o. s. v.

Dessa tysta kullar berätta mången sorglig historia, men tala äfven om mången modig uppoffrande handling, om män, som »gifvit sitt lif» för sin nästa.

Mången främling har här som en sista skänk fått några skoflar sand öfver sig.

Nu växer »marehalmen» strid och sträf öfver alla grafvar.

* * *

Och så foro vi åter med postvagnen bort från denna sällsamma främmande värld; framför oss utbredde sig ånyo den vida slätten med rörligt människolif, med gårdar och Ellinge kyrka.

Men med saknad kastade vi en blick tillbaka till ödemarken, som med sin tystnad, sitt djupa allvar, sina dalar och kullar af bländhvit sand äger en mäktig tjuskraft öfver själen. —

Från ett skånskt fiskläge.

Reseintryck sommaren 1888.

Det var under åtskilliga år min sommarglädje att fara ned till den gamla kära skånska kusten med dess många mer eller mindre tilldragande fisklägen.

Och ehuru jag ingalunda skulle vilja säga något förringande vare sig om »Böste läge» eller »Smyge huk», som ligga och sola sig nere på Söderslätts ljungbevuxna låga östersjökust och till hvilka jag står i skuld för månet godt glas mjölk efter månet pärlfriskt bad, så tillhör dock min bästa fisklägeskärlek det vackra Arild på Kullens norra sluttning åt Skelderviken — denna lilla värld af idyll, af klippor och bränningar, till hvilken man i ett nu direkt förflyttas från den rika Höganässlätten.

Med Kullabergets första höjdås bakom och hafvet framför ligga de små fiskarhusen i en klunga terrassformigt mellan de af luft och regn sönder-

tärda klipporna. Öfverst på sluttningen — »Middelbos backar» — växer bokskog; västerut skjuter berget upp en rundad kal topp; mellan denna och läget lågo på förhösten 1888, då jag besökte stället, sädesfälten i vackra gröna och gula rutor. I hamnen voro båtarna uppdragna med hoptagna segel. — Det var middagstid, lägets egentliga softid, enär natten, morgonen och eftermiddagen tillbringas på sjön; ute i bukten syntes ännu en och annan försenad båt; man höll på att »sätta näringar» till sillfisket. Och viken!

»Skönt i morgonsolen
Skelderviken svallar,
kastar långa böljor
lätt mot Tångahallar.
Bjäre härad breder
ut sig rikt och tvager
vångars korn och hvita
hus i solskensdager...»

Mera målande, än diktaren gjort det, kan jag ej finna ord att skildra den utsikt, man har öfver denna sköna vik, då man blickar ut öfver dess friska vatten från de sönderbrutna klippor, som bilda själfva dess kustlinie. »Bjäre härad», det är landet på motsatta sidan, med många uppstickande kyrktorn och gårdar och Torekovs kyrka så långt ute på udden, att man kunde tro, att den till hälften låge i vattnet, samt Hallands Väderö, mörk af skog, längst ute.

Man står på klippan — nedanför i dess många skrefvor slå brutna vågor upp fräsande skum; tätt, helt tätt intill växer videhäcken kring den yttersta

lilla fiskarstugan; hus ligger intill hus, endast skilda genom små lummiga täppor. Hela läget är inbäddadt i yppig grönska; de svarttjärade gäflarna och de små grågula halmtaken med rödmålade ryggåsar af trä sticka nätt och jämt upp därur. Något af-sides ligger kapellet, en underlig klumpig hvit byggnad utan torn, men med trappformiga höga gafflar: ett äkta »fiskläges-tempel»; man kunde just tänka sig scenen i Almqvists »Kapellet» förlagd hit; för tillfället hade emellertid vår berömde konstnär, friherre Cederström, här uppslagit sin atelier.

I alla hagar frodades Skånes blommor: vallmöröd och hvit malva — eller, som små skånska barnungar säga: »kattost» — och gul krasse. I de mera »europeiska» hagarna, d. v. s. till de hus, som annekterats af badgäster, dofta mer herrskapsaktiga, liksom litet förnämre blommor, reseda och löfkojor, och här ha bekväma trädgårdsmöbler utträngt de simpla, smala bänkarna.

Badgäster, ja!

Det är friska öfversköljningar, man kan få, då man simmar utom den naturliga bassäng, klipporna här och där bilda, och vågar sig ut att möta bränningen där utanför, som, blågrön med hvita toppar, pärlfrisk och salt, sveper och porlar omkring en. —

Arilds läge har också sina badgäster, och under årens lopp har det ägt mer än en sådan med känt namn, ty målare och skalder ha hittat hit till denna vackra lilla vrå: Kröyer, Skånberg, Jernberg, Wirsén, Bååth m. fl. ha legat här längre tider, och då jag för ett par år sedan sist var här, hade en Düsseldorfermålare, baron, kapten och för-

fattare till ett nytt filosofiskt system — »Potstausend in sechs Abschnitten» — förirrat sig hit. Men det finnes dessutom badgäster i vanlig mening, folk, som, fria från världstonens band, här uppfriska tröttade nerver, kropp och alla sinnen. Den danska författarinnan Arne Vendt eller med hennes rätta namn Erna Juel-Hansen, född Drachmann, skref en gång i den kända tidskriften »Ude og Hjemme», att Arild var »et sted hvor naturen var henrivende, folkene gjæstfri og primitive, . . . levemaaden billig . . . et Eldorado, hvor vi haabede ad aare at grunde en koloni, en sommernybygd». Denna förhoppning tycktes detta år vara nära att förverkligas, ty en mängd danskar, i synnerhet en mängd danska damer, hade nästan helt och hållet inkräktat platsen.

Och i sammanhang med badgästerna måste nämnas lägets förnämsta personlighet, alla badgästers präktiga värdinna och härskarinna, mor Cilla.

* * *

Mor Cilla, som nu är änka, äger lägets krog; hennes hus är det prydligaste af alla här, med vildvinsklädd veranda och två stora almar på gården, under hvilkas grenar badgästerna dricka sitt eftermiddagskaffe. Midt på den stenlagda gården står en flaggstång, och därifrån vajar en hvit vimpel med »mor Cilla» i blå bokstäfver — det hela en hyllning från erkännsamma badgäster.

Här har mor Cilla i många år hållit table d'hôte för de resande, som legat vid läget — mor Cilla bjuder på god mat till ej obilligt pris.

Kröyer och Bååth äro hennes guldgossar, säkert gömda i hennes minne; den förre har ritat hennes porträtt, som med stolthet visas. Men dessutom har hon hvarje år någon mera tillfällig gunstling, den hon särskildt då och då gynnar med en godmodig klapp på axeln, medan hon sätter den andra handens tumme i det läckraste köttstycket och säger: »ta' det, för det ä' mört», hvarefter hon, liksom rädd att vara orättvis emot de andra, fryntligt nickar åt hela sällskapet och säger: »ät, ät, det ä' jer väl undt!»

Utom mor Cilla kan man ej tänka sig Arilds läge; alla känna henne, och det är ej utan, att alla också krusa så smått för denna duktiga kvinna, hvars företagsamhet och kraft ej minst gör det möjligt och angenämt för resande att vistas här.

Bred och brun, i bluslif och stort köksförkläde, barsk och fryntlig, hur det faller sig, alltid redbar, oftast hjälpsam, härskar hon i sitt kök och i sin gård med obestriddt envælde. Hennes ord motsätter sig ingen. Fruar och fröknar, ja, till och med den gamla hvithåriga danska damen, som för hvarje ny gäst presenterade sig själf med en kunglig rörelse af handen och orden: »min mand har været minister» — alla få de finna sig i hennes anordningar och ibland lustigt rättframma tillrättavisningar. Så hände det sig en middag, då efterrätten bestod af två slags bakelser, att någon försedde sig med två af en sort: »en mjuk kaka och en hård», ljud då genast mor Cillas röst från dörrtröskeln, där hon öfvervakade det hela, och den olofligt tillgripna kakan måste utan prut åter läggas i skålen.

Redan första dagen af min ankomst blef det oro i danska läget. Mor Cilla trakterade med bruna böner och stekt fläsk samt därefter kokta katrinplommon. Upproret leddes af den gamla damen, hvars man varit minister: »vi har mavekatarre allesammen!» Och slutet blef, att mor Cilla för en gång sträckte gevär och lofvade, att »herrskalet skulle få så mycket smör-och-bröd di ville ha på eftermidda'n, om di bara gonade sig».

* * *

Det finnes ännu en annan »mor Cilla» på läget, som till skilnad från den driftiga värdinnan i krogstugan kallas Cilla Hans Svens.

Och om än den förra i viss mening anses som lägets mest betydande kvinna, så är dock den senare, enligt min tanke, hennes jämlike. Stilla och värdig likom den andra är ifrigt beskäftig, smärt och rank, med fina af vinden något brynta, men dock alltid blida drag, är Cilla Hans Svens aktad af alla på läget, af dess egentliga invånare såväl som af badgästerna.

Hennes historia var den på kusten vanliga: ung och därtill lyckligt gift — om man får döma efter den sorg, som vid omnämmandet af mannen lägrar sig öfver Cillas ansikte, ett ansikte, som aldrig ljuger, och så en vinterdag ett dödsbud om storm och drunkning på främmande haf! Så växa barnen upp som moderns hjälpare i täppan och båten, till dess den äldste sonen nu hunnit så långt, att han gifvit sig ut på samma haf, som tagit hans far, ut på långresa till andra världsdelar.

Ty utan hafvet kunna dessa kustens barn ej lefva; det drager dem till sig med oemotståndlig makt; det är deras lekkamrat i barndomen, det ger dem medel till deras lefnads torftiga behof, då de sätta eget bo vid dess strand, men det tager också ofta deras lif, liksom ville det ej alltid gifva för intet — ty den kärlek, det får, gå dess svallande böljor förbi; det rullar lika fullt sina dyningar mot land i stilla sommardagar och vreda höstnätter, vare sig människorna däruppe fröjdas åt dess blidhet eller i förtviflan klaga öfver dess kalla grymhet. Från far till son är fiskar- och sjömansyrket här ärfeligt.

Så hade nu också Cillas son gifvit sig ut på äfventyrlig färd, den raske gossen med de klara ögonen, Cillas bruna ögon, han, som vid mitt första besök här sprang så flinkt ärenden för moderns badgäster. Och den lille Bengt var nu ensam om att hjälpa sin mor med »näringar» och fiske: ty Cilla Hans Svens sköter själf sin båt. Hon är lägets enda kvinnliga fiskare, och med en viss aktningfull beundran hade en hvar ett godt ord att säga om hennes raskhet och duglighet, om huru hon, fin i sitt väsen, blid i sitt sinne, om vintrarna förfärdigade vackra konstväfnader, medan hon under vår-, sommar- och hösttider täflade med männen i att flinkt handtera fiskredskap och att oförskräckt natt efter natt i mörker och storm, i månsken och stilla väder draga upp de nät, hon satt ut om dagen. Kl. 2 om morgnarna är hon i båten med sin lille gosse, och då hennes gäster hemma i de båda nätta rummen senare på mor-

gonen vakna, står hon vänlig och glad vid deras säng, och en ström af frisk vind och hafsluft följer henne in i rummet.

Hon ville nödvändigt visa mig de förbättringar, hon åstadkommit i sitt hus och hem. Och i sanning — hade hon en trefflig liten stuga förr, så hade hon nu en verklig mönsterstuga.

Den lilla gården hade blifvit vackert stenlagd i rutor af olikfärgade stenar med en liten förhöjning, hvarinom den finaste gräsmatta lyste sammetsgrön, kantad af reseda, penséer och stora röda snäckor. En stentrappa leder upp för den branta backe, som höjer sig bakom stugan. För några år tillbaka var denna backe ett kargt, naket stenrös; nu är den en frodig, välskött trädgård i flera terrasser med bärbuskar, med ädla fruktträd, med »rosor och dejeliga blader», kort sagdt, backen har från en stenhäll blifvit en lustgård, hvori man finner sig väl af att vara.

Och huru har detta underverk försiggått?

Jo, år efter år har Cilla *i sitt förkläde* burit jorden upp i backen, till dess terrasserna så småningom blifvit utfyllda.

Endast till uppförandet af stenvuren, som hindrar jorden att glida ned, har hon fått manlig hjälp.

Hvarje jordsmula har hon på så sätt själf burit upp, och sedan har hon med egna händer planterat den nu så täta hagtornshäcken längs vägen, som går uppe på backen och till hvilken en liten nätt grind leder. Hon har vårdat och skött dessa träd,

buskar och blommor, och de ha alla trifts och frodats under hennes hand. På öfversta terrassen finnes en löfsal med bekväma trädgårdsmöbler, och denna plats är alltid omtyckt af de resande, som gästa Arilds läge. Man ser öfver lägets alla hustak utåt den vackra Skelderviken, långt bort till det rika landet på dess andra strand.

* * *

En liten båt, rodd af ett par fiskare, för en, äfven då vinden är så stark nordost, att man ej kan segla, snabbt omkring Kullen, som nästan lodrät stupar ned i Skelderviken. Men i samspråk med roddarne glömmar man lätt bort den här verkligt storslagna naturen, så liflig inblick får man i de små förhållanden, som råda bland dessa hederliga, stråfsamma fiskare, som äro så vänligt språksamma och öppen hjärtiga.

Samtidigt med berättelser om alla de sällsamma grottor, klipp-portar och rämnor i bergväggen, som fordom tjänat till gömställen åt smugglare, kom under denna roddfärd så småningom allt det fram, som tycktes tynga deras sinnen. — Smuggellifvet börjar åter så smått få fart, menade de, inte för att *de* hade med sådana saker att göra, det kunde då aldrig komma »på frågan», men »i alla fall så var det några förd— tullare», som brukade snoka omkring här i sin båt, och som till på köpet tog all förtjänst från fiskarena genom att segla med »herrskaerna».

»Det är svåra tider för fiskare nu», tillade en af dem i en viss tungsint ton; »se, förr i världen

kunde man segla med bräder; en krona på tolften kunde göra en hel femtia i veckan, men nu ha järnvägarna tagit all seglatsen.» — Fisket var kient, nätternas arbete gaf ibland ej ens en val sill, allting var så dyrt i pris, allt, utom fisken; för torsken betalades bara 4 öre pr skålp.; och så skulle fiskarena betala arrende till baronen på Krapperup samt därtill »en kast» (fyra sillar) på hvarje val, vidare skatt till kommun och krona, »och så blir det inte mycket öfver för den, som skall köpa all sin mat».

Under detta samspråk hade roddarna tagit hårdare tag med årorna, så att båten strök fram i en nästan vredgad fart. Och med låg röst framnumlade till sist den ene, att under den förra svåra vintern hade många af dem förlorat både nät och båtar och måst lämna hus och hem och gifva sig ut till sjös — — så nog var det hårda tider i läget; något annat än segla och fiska kunde man inte, och någon inomhusförtjänst kunde just inte kvinnorna få; det bodde ju inga herrskapsfamiljer där, som behöfde hjälp, och att arbeta till afyttring bar sig ej: kvinnorna fingo binda garn och sticka strumpor — men det skulle pengar till det med! — Landtbrukare? Nej, sådana fanns det just inte i läget, fast jo, det fanns ändå en och annan, men som alls ej var fiskare, det fanns Middelbo!

Och med ens saktades årtagen, och karlarna började i en helt annan tonart leende tala om denne lägets berömde man, som nu sedan en lång följd af år bott här. Hans namn, Bernhard Middelbo, är känt inom konstvärlden; han är i synnerhet en framstående porträttmålare och kom

som resande konstnär i likhet med Kröyer och andra för många år sedan till Arild. Men här mötte honom ödet eller lyckan, hur man vill kalla det — jag har all anledning antaga det senare — i gestalt af en vacker flicka med en vacker gård. Och sedan dess har Middelbo varit för Arild något af hvad Michael Ancher är för Skagen, framför allt lägets stolthet.

»Men se, inte begriper han sig på landtbruk, han kan bättre måla ett rågfält än sköta det; en stor målare är han, det är visst, och han kan få ända till 1,500 kr. på några timmar, då han målar ett porträtt!» — En oerhörd summa för en fattig fiskare, som ofta af hela dagars arbete knappast får en val sill, och som får 4 öre skålpundet för torsken!

Också tyckte den skäggige Anders Jönsson, att han grep till så högt han kunde. På min fråga, om de visste af, att det på läget f. n. fanns en så stor målare som Cederström, skakade Anders Jönsson ovilligt på hufvudet: den främmande målaren kunde få vara huru stor som helst; *han* för sin del höll en gång för alla starkt på »vår Middelbo».

Under tiden hade den lilla båten strukit fram längs bergets sida, hvars våta hållar lyste guldröda i aftonsolen; hela viken skimrade i gyllne glans, allt rodnade, till och med roddarnas breda trohjärtade anleten, som dock ej saknade sin lilla glimt af en viss småslug klipskhet.

Och medan båten gled lätt fram och samtalet åter började röra sig om »tullaren», hvars båt med flagg i topp stack upp inne i viken, tänkte jag för

mig själf, med en känsla af tillgifvenhet, på denna tåliga, hjälpsamma, vänliga och hederliga fiskarebefolkning, så glad och förnöjsam i sina knappa villkor, för hvilken denna vik var världen, lifvet, var det arbetsfält, som skulle gifva den mat och pengar till dess enkla förnödenheter, ett hårdarbetadt, opålitligt, nyckfullt fält, som på senare tider gifvit mycket dålig skörd.

»Herrskaperna» — se där den nya, den enda utväg, som det fattiga läget såg för samlandet af en styfver för vintern. Till herrskaperna hyr fiskaren ut sin stuga, och hans hustru får förtjänst med upppassning.

Fiskaren här på kusten har också en prägel af ödmjukhet; han känner sig i beroende af dessa herrskap, och därtill kommer utan tvifvel herremannaväldet på de stora godsens. Den kärfva, slutna otillgänglighet och själfständighet, som utmärker t. ex. norra Jyllands fiskare i så hög grad, saknar han helt och hållet. Skelderviken med sitt öfvervägande milda kynne är ej som det sträfva Skagerack och Västerhafvet ägnadt att framalstra en robust, käck och frimodig fiskarebefolkning.

Men modet att trotsa faran, då hafvet i mörka höstnätter brusar mot Kullabergs hvassa branter, och slitet, det hårda slitet för en mager och knapp kost, *det* har fiskaren vid Arilds lummiga läge lika väl som fiskaren på Skagens kala öde nordstrand.

* * *

En resande på Arilds läge bör ej försumma morgonpromenaden längs strandklipporna.

Läget är skönt i alla dagar, vare sig luften är grå och tung och går i ett med hafvet, som då också ligger blyfärgadt och orörligt, eller de af Wirsén så mycket omtyckta och besjungna »blåa dagrarna» bilda »slöjor af eterisk tyll» öfver Arilds hafsdyll, eller till slut, såsom fallet var denna morgon, haf och himmel äro blå, ej eteriskt beslöjade, utan friskt, kraftigt blå med solfylld luft och skarp nordvästvind, som piskar bränningarna i hvita skumhvirflar emot Kullabergs trasiga hällar. Strandviporna skriade, medan små bleka sandblommor drogo hvita fjärilar till sig. Ute på klipporna lekte lägets barn, lekte strandning; de stodo karlavulet längst ut på skäret och pekade utåt de upprörda vågorna på det låtsade vraket med hållning som deras fäder, då dessa bereda sig att bärga de »förlorade», som kommit Kullaberg för nära. Plötsligt slog ett par stora sjöfåglar ned i vattnet och doko i böljorna. I ett nu var leken glömd, och hela skaran barn störtade plumsande öfver stenar och klippor för att skrämma upp de hvita fåglarna och få se dem flyga.

»Det är 'måger'», sade mig en liten andtruten ifrig tös i lintygsärmar och oredigt blåntåttshår, »och de komma aldrig utan emot storm.»

Men ännu blåste vinden endast frisk och sval, och jag fortsatte min färd bortåt Tångahallar. Där ofvan i skogsbrynet låg ett hus, en liten gård, den jag gömt i mitt minne sedan år tillbaka och nu gärna ville återse. Vägen gick förbi vilda klipp-partier, där den gröna åkern nådde ut till branten och där stengärdesgården följde en rad af stormen

piskade sneda almar; djupt nedanför hördes bränningens sorl; vildrosor, »snärjebär», ormbunkar klängde mellan stenarna, och hassel växte i skrefvorna.

Hvilken färgprakt!

Åkerrenarna lyste klart gröna tätt intill den bjärtröda klippan; bakom det mörka snåret uppstack en röd husgafvel med hvita knutar, Kullabergsväggen sköt fram kal, nästan mörkviolett, och den högblå Skelderviken

— — — »kastar långa böljor
lätt mot Tångahallar.

— — — — —
Fiskarns tös, som trafvar
jämt å sträfsam backe
kännes väl igen på
liten lingul nacke» — — —

Om »tösen» var densamma, som diktaren sett, är tämligen ovisst, men lingult hår hade hon, och muntert blickade hon, då hon visade mig gångstigen uppför branten till bokskogen däruppe, hög och tät.

Och här låg gården, alldeles sig lik, som då jag sist såg den, såsom jag sedan sett den i mina tankar, — ej med denna klara höstliga dager, utan i det vemodstöcken, som stundom lägger sig öfver all naturens fågring här uppe, ett vemod, som jag såg skymta i de människors ögon, hvilka då bodde här och väl ännu finnas kvar: en aldrig helad sorg öfver den lilla barnskara, som döden tog en vinterdag, då den vackra frun därinne ensam stred

med förtviflan och hennes man förde sitt skepp borta i de södra hafven.

Vacker låg nu gården där, alldeles sig lik. Flaggstången stod kvar vid gafveln bakom stengärdesgården med den lilla gröna grinden. Skogen var fuktig af regn; höga bokar skuggade in öfver muren. — Här uppe ser man ej den låga stranden nedanför; det gröna hafrefältet tyckes gå i ett med hafvet. Men man ser vikens rundning bort åt Engelholm; man ser klipporna på lägets andra sida; af det själfvt ser man endast en och annan skorsten.

Här är friskt och stilla; ej ett ljud annat än skogens sus och bränningens dån; hafvet är det enda, ständiga sällskapet för dem, som bo här uppe.

Inne på den lilla gården är en blomrik rabatt. Den ståtliga, sorgbundna husmodern älskar blomorna, som vore de hennes barn; hon vårdar dem och vakar öfver dem, hon har ej hjärta att bryta en enda, vill ej se dem hastigt vissna — det är, som om hon då tänkte på de små, hvilka sjukdomen och döden så plötsligt bortryckte.

Men dessa båda ensamma makar här uppe känna sig dock ej allena; de ha ju hafvet, och som husfrun stilla yttrade, då hon följde mig ett stycke på väg, »så får man ju lära att vara tålig!»

»Tålig, ja tålig», han sade så, han med, gamle Knut Laveson nere i läget.

Ja, honom har tiden hunnit lära den eljest så svåra konsten: att vara tålig — något som för öfrigt tyckes utmärka hela denna förnöjsamma, hederliga befolkning från den fattige fiskaren till den eget skepp förande kaptenen.

Gamle Knut var lägets äldste, var 81 år. Han var farbror och morbror till många äldre och om ej i direkt, så dock i figurlig mening »bedstefar» för en hel skara af lägets yngre invånare.

Han bodde ännu i den stuga, där större delen af hans lif förrunnit: stugan och båten — utanför dessa hade han knappast varit. Men han var mer än *endast* lägets äldste; väl var han bara en tarflig gammal fiskare, nedtjärad och rödögd, men ur blicken lyste just detta tålmod, som af många onda dagar lärt sig bli bofast där; det lyste en gammal mans erfarenhet: visserligen en tarflig gammal fiskare, men som mycket tänkt och mycket pröfvat, och som till slutbehållning vunnit en fromhet och förnöjsamhet, som grep och förödmjukade, på samma gång som hans tal i all dess enkelhet och konstlöshet var ganska djupsinnigt. Han ägde intet af den djärfva barskhet, som företrädesvis karaktäriserar Skagens och Drachmanns hjälte, den gamle fiskarlotsen Lars Kruse; han hade visserligen ej utfört hjältebragder som denne, men dock ingaf äfven han något af den känsla, som ovillkorligen Lars Kruse väckte, nämligen vördnad.

Då jag skulle söka upp honom i hans stuga, voro på den lilla gården ett par kvinnor i ifrigt arbete med att laga nät och fålla hvita lappar till

de »bagare», — i kobbarna fastsatta käppar — som skulle utmärka stället, där »näringarna» nedsänkts.

»Goddag», sade jag till en af kvinnorna, »jag kommer med hälsning från B...», och jag nämde namnet på en af våra yngre författare, som legat på Arild en sommar och då mycket sällskapet med Knut Laveson, hvars hela hjärta han vunnit.

»Far, far», ropade kvinnan, »här är ett herrskap, som hälsar från B...!»

Små korta hastiga steg, utmärkande för gammalt folk, som äro böjda och stela i knäna, hördes emot stenläggningen i en liten bakgård, och fram kom Knut Laveson med den stora blå mössan något ner i nacken, med sjömansylletröja och med stora beckbyxor ofvanpå ett par andra af vadmal; och så brådt fick den gamle vid att höra det honom så kära namnet, att han ej gaf sig tid helt afdraga beckplaggen, dem han endast använde vid sitt arbete att tjära näringar, utan kom med dem till hälften afdragna! Månget af de samtal, jag haft med Knut Laveson, står lifligt för mitt minne; han var i sitt ofta med ordstäf, småvers och bibelspråk fyndigt inflickade tal, liksom i sitt väsen, en hel personlighet, trofast och minnesgod liksom folket här i allmänhet, väl värd att lära känna och hedra.

Det namn, jag nämt, löste genast Knut Lavesons tunga; till den, som kom med en sådan hälsning, kunde han förvisst ha tillit och tala fritt, på samma gång som minnen från en hel sommars många samspråk strömmade på honom och tvungo honom att riktigt lätta sitt hjärta. Han brukade

också gärna språka långa stunder och då, liksom i sin gång, kort och afbrutet; hans inre lif rörde sig ännu friskt och varmt.

»Det var mig en stor glädje att höra frå *honom*», sade gamle Knut Laveson, halft upprörd, helt glad, »det var den bästa karl, som nånsin va't på läget — en sådan kommer det aldrig mera hit — —»

»Ja *han* — —», sade kvinnan, som band garn på gården, i det hon vände sig om och lät nätet sjunka, »han var med oss, när läget brann här — och han sparde sig inte — — han stod bland oss och arbetade som en af oss — — —»

»Jag har många gånger önskat se honom igen, innan jag dör, men nu ä' jag li'aväl så gla' att ha hört frå'n. Han minns nock sin gamle Knut Laveson, — — jag har tänkt skrifva till'en — nu skall jag minsann också göra det. — — Jag hade en gammal bok, en poetisk bok, som jag ärft: den var frå 1716, och den ville han så gärna ha — — men jag kunde inte ge honom den, förrän jag frågat döttrarna, fast», tillade gubben smått förlägen, »nog gör jag som jag vill — men så fick han den, emot att jag skulle få någon af hans egna skrifter — och jag fick två stycken; ja, jag kände så godt igen mig själf i den ene: han går mellan husen och vankar i sina egna tankar — ja, det är jag det — —»

»Är Knut Laveson alldeles ensam nu?»

»Nej, jag har nu denna dottren min — men alla mina pågar ä' borta; den äldste gaf sig ut me' ett skepp, som hette Arild, liksom läget här, men

så rymde han frå' det och har aldrig hörts åf sedan — det är nu 22 år se'n; en är död och begrafven i en stad, som heter Livorno, en annan föll i sydamerikanska kriget, och den fjärde, han ja», sade gubben med lugnt allvar, »det har händt mig så underbart — han, min yngste, reste ut för 16 år sedan och har aldrig låtit höra af sig, och jag trodde honom död för längese'n — och så nu i sommar kommer det ett bref med hans porträtt — han var en vacker pöjk, så klar i synen — brefvet skall jag visa. Och svara på det, det gjorde jag, och skref det själf; men se, utanskriften gick inte, den skref jag så fåkunnigt. Det skulle till San Francisco; och här var då en sådan god herre, en redaktör långt uppe frå' landet, som var nygift och bodde där hånne på krogen hos mor Cilla, där herrskaperna, som bada, äta middag; och han hjälpte mig, och han till och med betalade postportot — det var nu hans godhet. Ja, det kom ju i tidningen se'n» — gubben såg med ett uttryck af förlägen stolthet rakt framför sig under den breda mösskärmen: att ha »stått i tidningen» var den största ära, som någonsin vederfarits honom; »och så skref jag och tacka» — härmed uppdrog han med mycken svårighet ur byxfickan ett hoprulladt, nedtjäradt papper, viradt kring en blyerts: »jag skref åf'et för att ha det och läsa det — tag det nu och skicka det till B...; han skulle nock bli gla', om han fick se det — — —»

Brefvet var riktigt bra skrifvet med stor redig stil, och gubben bar det alltid på sig. Enligt hans önskan afskref jag det. I all sin originella naivitet

bar det prägeln af Knut Lavesons både styrka och svaghet: trofast tacksamhet samt då och då en flaska »bir» nere i mor Cillas krogstuga jämte stolt-heten öfver att vara en »observerad» person:

Min gode herr Redaktör!

Min blygsel är ganska stor, om jag vågade eller ej, att skrifva några rader till herr Redatören; ena dagen kom efter den andra, också när jag gick för mig själf tycktes det liksom ropa i örat skrif till den Goda Herrn, och tacka Honom så godt du kan för den glädjefulla annonsen i tidningen n: 80; jag trodde ej att jag på gamla dagar sådan heder skulle få erfara, ty när tidningen kom till mor Sella blef intet litet uppståndelse bland herrskaperna, alla ville läsa den både Herrar och fruar ifrån en till en annan, så att jag själf knappast fick tid att läsa den, till slut fick vår klockare veta om tidningen och (med önskan) få läsa den, ho hvet, om intet Presten med fick läsa den och så är jag genom detsama både känd och lälsad af alla, många säger till mor Sella gif den gamle en half bir och allt är väl. Försmå nu ej mitt enfaldiga tusengånger tack för all godhet mig är bevist: ty så har jag läst och så står det skrifvet: har någon bevist dig ära och godt, förglömmers du det, är dig stor spott; ty det är både för gammal och ung, att tacklös gärning är alltid tung — för ro skull om jag får litet plasera, så är min önskan den att den första handverkare som behöfves i Edert hus måtte vara vaggemakaren, all annan godhet är ock bra, men denna önskan är alltid god och väl

kommen af såta makar. Lefven väl, Lefven väl!
Gud välsigne Eder säger den gamle

Knut Laveson.

Då jag läst detta, räckte mig gubben sitt eget svar till sonen samt dennes bref, som innehöll redogörelsen om, huru hans lif förflutit dessa 16 år, en enkel berättelse om ett hårdt och sträfsamt lif i främmande land, där nu längtan efter att höra något från hemmet gripit honom. Knut Lavesons svar visade, liksom nyss återgifna bref, att han praktiserade sin teori angående brefskrifning, den han vid ett tillfälle meddelade mig:

»Vår gamle skolmästare sa' alltid: när ni skrifer, pöjkar, så sitt aldrig och fundera, utan låtsas, som om den, du vill skriva till, sitter vid din sida — och skrif såsom du skulle tala till'en — det går bäst — —»

»Kom nu med, Knut Laveson, och drick en half bier hos mor Cilla — — Drick B . . . 's skål!»

Gubben tog ett litet hopp af glädje:

»— — Då ä' det nock bäst, jag tar byxorna åf mig — —»

Dottern halp honom af med beckplaggen, hvar efter han skyndade in i huset att tvätta bort tjäran.

Sedan han satt sig tillrätta i lägets krogstuga, lagt sin stora mössa på ena knät, strukit upp sitt yfviga grå hår och fått sin »halfva bir» framför sig, var Knut Laveson en fullkomligt lycklig man:

»— — — Gud har nu alltid varit min hjälp: min och allas förtröstan vare till honom, så går

allt väl, och inte har jag behöft bettla än; och inte heller har jag behöft att begära hjälp åf församlingen och gå i vägen för någon annan, som kunde behöfva det bättre än jag, för ännu kan jag arbeta — och det är då inte förbjudet. Jag har bara två små pöjkar med i båten, men vi manövrera oss ändå; berätta det för B. . ., så blir han gla'; minns han manne ännu den visan, jag lärde'n? — Det var en sådan utmärkt visan — — —

Och därmed började Knut Laveson med ett visst rytmiskt fall i tonen och med åtskilliga afvikelser från originalet föredraga följande:

Ack, hur hastigt flyktar ej menuten,
ingen dödlig hindra kan dess lopp,
knappt den börjad är, förr'n den är sluten,
knappt den hinner öppna rosens knopp,
men likväl kan på densamma komma
både kärleken och hatets agg,
mången liten eldig låga flamma,
mången såras utaf smärtans tagg.

Så njut då glädjen hvar menut af lifvet,
gör det goda, gör det nyttiga,
gif en skärf af det, som dig är gifvet,
åt den usla och den torftiga,
då skall du i dödsmenuten smaka
lugn och styrka, och i döden säll
kasta nöjd en tacksam blick tillbaka,
slumra roligt in den sista kväll — — —

»Stod den visan i boken, han fick?»

»Ah nej», sade en medelålders kvinna, som satt och band not vid fönstret, »den visan är åf våra förfäder».

»Den är åf en, som hette Runius», sade Knut Laveson, »den sto' i boken, och det var en utmärkt bok. Läs den! — — Det är så förunderligt, att en människa kan komma med sådana anstalter; poet är något, som skall komma regnande ned i hufvudet. Lärdom vill nog till, men inte alla lärda ä' poeter — —; den här visan lärde B... åf mig; men melodien, den fick han inte med, fast jag gärna sjöng den, för jag har varit med både lustigt och olustigt folk, sjungit med dem, som ha sjungit, och gråtit med dem, som ha gråtit — —»

— — »Det är en utmärkt melodi till den visan», afbröt kvinnan vid fönstret, Katrina, mor Cillas syster och gubbens systerdotter, samt började sjunga första versen.

Att vara besläktad med mor Cilla, som härskar öfver så många fina badherrska, är i förbigående sagdt en stor heder på Arilds läge; gamle Knut brukade också se stint på en och säga med själfkänsla:

»Se, jag är hinnas morbror, mor Cillas där!» —

Med klar, ehuru något svag stämma tog nu Knut upp andra versen och sjöng visan ut. En och annan af de i mor Cillas stuga boende »herrskaperna», som undrade öfver den ovanliga duetten, tittade in genom dörren. Men Knut lät ej störa sig. Han hade nu kommit riktigt i tagen och gaf mig efter visans slut till bästa åtskilliga berättelser om »förlorningar» på den tid, då ännu inte »rakettskjutning» brukades.

Han hade dock lärt mig att med vissa förbehåll lyssna till dessa hans glansnummer, »ty», hade

han vid ett tillfälle anförtrott mig, »här var en gång en fru frå' Helsingborg, som reste omkring och ville ha historier — jag visste inte, hvad jag skulle hitta på, och så måste jag ljuga 'na så full med historier — och se'n har jag läst dem tryckta i bok! — —»

Vänskapen mellan mig och Knut Laveson stadfästes än ytterligare under de följande dagarna genom några rullar tobak till hans vinterförråd samt en och annan flaska öl hos mor Cilla.

Ofta nog vankade gubben ovanligt fundersam omkring. Brevet, som skulle skrivas och sändas med mig till B . . . , låg honom i tankarna.

— — »Han ska' nock bli gla' och få bref frå' mig», sade gubben med tillförsikt, hvarje gång vi möttes i någon af lägets små trånga gator.

Dagen före min afresa tittade jag tidigt på morgonen in i Knuts stuga för att hämta det märkvärldiga brevet. Han satt vid det öppna fönstret med glasögon på näsan och fördjupad i sin skrifning.

Stugan var sådan han innehaft den jämt i 60 år, liten och trång, med en fyrspis, en bänk, en säng och ett slagbord vid fönstret, som stod öppet, så att den friska hafsvinden fläktade in i rummet.

Som helt ung, 22 år gammal, hade Knut Laveson flyttat in i denna stuga med sin 20-åriga hustru, båda från en af de öfre Kullagårdarna.

»Hon var nock en grann tös», brukade Knut ibland berätta, »men hon var bra arg; jag hade då inte mycket ondt af'et, för jag låg så mycket ute på sjön, och: en och hvar må skiljas åt, men aldrig uti sinne, som det heter. Men: kör ut naturen med

en stång, den kommer nock igen en gång, och fast det alltid var fasligt väl, strax jag kom hem, så räckte aldrig den glädjen länge — när jag hade varit hemma ett par dar, var det slut med det igen — och barnen, dem tukta' hon, så det small i arken — — — Jag försökte nock att vara tålig, för det skall man ju, men: aldrig så uselt järn, så är det ändå nå't stål i 'et, och om man spottar länge på stenen, så blir den våt till sist. Och man kan inte lefva så efter skriften; fast det står ju, att man skall vända den andra kinden till, då man får en örfil. — — — Hur det kan bli i en annan värld, det vet man inte, men det är alltid bäst att vara ödmjuk, för Herren står emot de högfärdiga; det står så i den boken B... fick: jättar kunna intet komma in i himmelriket, ty dörren är för låg, och de vilja intet bocka sig. — — — Men när hon låg i de sista tagen, så sa' hon: 'du ska' förlåta mig, Knut, för jag har inte varit rekti emot dig', och det va' ord, jag aldrig väntat få höra af 'na, så jag sa': 'gå du i Herrens frid till hvila, något ondt skall aldrig jag tänka på din graf!'

Denna berättelse stod för mig, då jag nu satt på sängkanten i gubbens kammare och väntade, att han skulle skriva ut sitt bref.

På bordet lågo diktböckerna, som B... gifvit honom, samt några af Waldenströms skrifter. Själf hade han nyss hemkommit från sjön efter att ha ensam dragit in tjugo näringar med en fattig fångst af ej fullt en val sill — men »man får vara tålig», och gubben klagade ej öfver det hårda slitet för en knapp föda.

Till följd af det hårda arbetet darrade väl hans krokiga nedtjärade hand något, men hans handstil var lika redig, som hans tanke var klar. —

Sextio år i denna lilla stuga!

Under dessa sextio år hade det ena dygnet varit det andra likt: om dagen ute i viken att sätta näringar och om natten ute i samma vik att draga dem in; i hemmet en knapp hvila och en trötig hustru. Och så småningom hade stugan blifvit fylld med små, som efterhand vuxit upp och åter försvunnit, somliga alldeles spårlöst i främmande land; den en gång »granna tösen» hade blifvit gammal och — som kvinnorna vid kusten — färad och väderbiten i ansiktet, och Knut Laveson själf likaså; men till slut hade de dock skilts i frid och försoning, utan många ord, men dock nog, för att allt bittert och sträft för alltid skulle vara utplånadt ur den efterlevandes minne och hjärta. —

Och inom denna enkla ram, hvilket lif rikt på plikttroget arbete, på själfuppfostrande kraft att veja undan för ett hetsigt sinne, hvilken ödmjukhet, fromhet och, först och sist, hvilket tålmod! Saktmodig och tålig och dock en karl för sin hatt, det var Knut Laveson, och med verklig vördnad blickade jag på det öfver pappret nedlutade lurviga grå hufvudet.

Men nu var brevet färdigt!

Knut Laveson nedlade pennan, strök upp sin gråa lugg och torkade med handens baksida svetten ur pannan.

Belåten med sitt verk räckte han mig brevet att läsa högt:

»Min goda B... Lef Väl!

Ju längre tid desto välkomnare torde det kanhända vara, jag har flera gånger tänkt att skrifva några rader, tag ej till misstyre mina enfaldiga ord: Herrn vet, jag är en olärd man, dock välment, mitt hjärta är bundet med mycken förtrolighet till herr B... och i synnerhet för alla goda hälsningar — — —»

Efter en berättelse om sonens bref och den »gode redaktörens» ingripande lydde slutet:

— — »Nu vänder jag mig till herr B... och säger: ungarlslifvet är väl godt, men en god hälft ännu bättre, i synnerhet som tiden ilar och kalla vintern tillstundar, hvem värmer sängen? — Nu vill jag sluta mitt bref. Jag vill vara uppriktig och andäktig Gud Välsigne oss och alla. Ty Fromhet och Dögd, tukt ära också, man mer än guldets skatta må, när guldets försvinner, man vet ej hvar, så står dock Dögd och Fromhet kvar. Lef väl! Lef väl! säger den gamle

Knut Laveson.

P. S. Nu har jag fyllt ett och åtti år! Gud hvet om jag lefver till nästa år, min darrande hand det för mig spår.»

När jag kom till »ungarlslifvet», skrattade gubben för sig själf, så tårarne runno, aftorkade dem sedan med handen och plirade klipskt:

»— — Det skall roa honom, det skulle ju vara litet plasér med i det; han var en så skämtsam herre!»

»Farväl Knut Laveson, stå nu på sig i vinter!»

»Gud får komma, när han vill, det är min tröst —»

Och med klar blick sade han farväl med många tacksägelser och hälsningar till sin käre herr B...

* * *

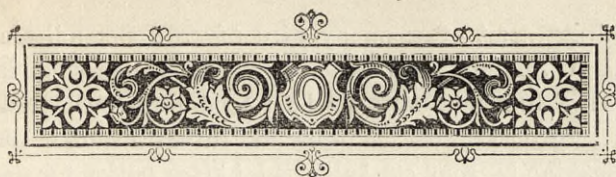
Tidigt nästa morgon satte jag mig åter på skjutskärran för att ej utan saknad lämna Arilds läge.

»I kommer nock igen, för nu ä' vi så godt kända», var mor Cillas vänliga afskedshälsning. Och när jag åkte den i sick-sack gående vägen fram genom läget uppför sluttningen, stod Cilla Hans Svens utanför sin grind med handen full af sina bästa rosor.

»Välkommen tillbaka!» ljöd hennes vänliga röst efter mig.

Mor Cilla där nere i krogstugan får nog rätt. Ty den, som fått Arild och dess präktiga befolkning kära, drages dit igen, såsom man alltid drages till det, som är naturligt och ursprungligt, sant och vackert.

Från det Sachsiska Schweiz.

Sommarminne 1890,

Mröttsam är färden öfver Mecklenburgs och Brandenburgs hedar, där den af det framilande snälltåget upprörda sanden fyller luften, för hvarje andetag nästan hotar att kväfva den resande och lägger sig i ett tjockt lager öfver hans ansikte, hals, kläder och reseffekter.

Tröttsamt är det blanda sig i människomassan, som ständigt strömmar på Berlins heta gator, där en promenad tvärs öfver från det ena gathörnet till det andra stundom kan vara rätt farlig, så vida man ej för tillfället påkallat skyddet af en myndig polisman, hvars uppsträckta arm har den preussiskt märkvärdiga kraften att tvinga människoströmmen eller rättare vagnsraden att stanna, tills man hunnit öfver på andra sidan.

Att efter allt detta, efter besök i muséer och tafvelgallerier, efter att hafva beskådat Siegesdenkmal, Kaiserpassage och oändligt mycket annat »se-

värdd» samt efter en ny färd öfver nya sandhedar så småningom nalkas den fagra Elbedalen med vinberg, lummiga skogsbackar, med doft från frisk, ren grönska, det är som källvatten för den försmäktande, som ett kallt bad i klara böljor för den uttröttade.

Ned därför med kupéfönstren och hufvudena så långt ut som möjligt!

Låga åsar höja sig å ömse sidor, sakta stigande, ju längre framåt man ilar, vingård vid vingård, så långt man ser, sädesfält, villor, frukthagar, yppighet och — vatten.

Vatten till höger och vatten till vänster, vatten från den ena sluttningen till den andra, en oändlig, vid sjö, där dalen vidgar sig — hvad är väl detta? Hvarken vår geografi eller vår Bædeker tala om någon insjö vid Dresden! — Den Bædeker är då ibland högst otillförlitlig, eller skulle det vara — — ?

»*Elbewasser*, öfversvämning», ifyller lakoniskt och i dyster ton en tysk medresande, hvars blickar ängsligt spana ut öfver den i solen glimmande vattenytan, som om han fruktade få se densamma betäcka äfven hans eget hus och hem.

Ty det var en verklig öfversvämning, en sådan af allvarligaste art — det var Elben, som kom, kom i rasande fart, ljudlöst, men med förgörande kraft, vidgande sig öfver den stora jordyta, på hvilken Sachsens hufvudstad blifvit byggd, för att sedan ila vidare och kasta sig öfver Meissen, Magdeburg, Wittenberg, och alla dessa städer, som ligga vid floden eller eljest kunna nås af densamma.

Dresdens hela förstad var dränkt i vatten. Af vingårdarna mellan husen syntes ej ens topparna; här och där nådde de öfversta grenarna af ett fruktträd upp öfver ytan, och granna, röda äpplen skeno våta och blanka i solskenet, gungades upp och ned af böljorna. Stora halmstackar seglade hastigt förbi, rutorna i husen voro intryckta, vatt-net strömmade gulgrått och lertjoekt in i bo-ningarna; här och där syntes en förgylld knapp af någon kiosk eller paviljong sticka upp ofvan vatt-net. I Dresdens promenader, i Osterallé i synnerhet, doppade träden sina kronor ned i sörjan, som skval-pade mellan grenarna; den nådde redan upp till gaslyktorna på de höga stolparna, men af männi-skor syntes intet spår, endast Elbevatten rundt om-kring.

Ännu var dock järnvägsbanken ett litet stycke ofvan vattenytan; inom några timmar skulle kanske Elben hafva nått den samma.

Men vi hade emellertid hunnit vårt tillfälliga mål, Sachsens hufvudstad, det på konstskatter så rika, det vackra och vänliga Dresden, där vi under en månad skulle slå oss till ro. Tåget rullade öfver bryggan till Altstadt, som ligger något högre än Neustadt, och in på Böhmischer Bahnhof, där vi stego af för att, som vår ursprungliga plan var, först göra ett par dagars färd uppför Elben och in i Sachsiska Schweiz.

Med ångbåt uppför Elben! Okunniga turister, som ej på länge kastat en blick i en tidning, som icke läst om de våldsamma skyfallen i Böhmen, som ej visste, att stora fördämningar brustit uppe

i Böhmska Schweiz, i Böhmerwalde, som ej hade den ringaste aning om den makt, elbevattnet äger, som trodde sig kunna fara på ångbåt ut i den rasande, alltjämt stigande vattenmassan!

Bäraren, som fick befallning att föra våra saker till Brühlsche Terasse, hvarifrån elbebåtarna afgå, skrattade mig rakt i ansiktet.

— Det går inga ångbåtar, *meine Dame*, och det kommer inga att gå på fjorton dagar . . . Elbe stiger.

— Nå, så fort då till det tåg, som om en liten stund går till Prag, och köp biljett till Wehlen . . .

— Hela Wehlen står under vatten!

— Längre bort då . . . till Königstein, Schandau . . . uppe i Sachsiska Schweiz när väl ej Elbevattnet . . .

— Nej, nog kan man där gå torrskodd alltid . . . *gewiss, gewiss* . . . men dit upp kommer ingen nu . . . hela Schandau står under vatten!

Utsikten att före kvällen i det Sachsiska Schweiz' underbara natur och rena luft än ytterligare få ersättning för obehaget af ett vistande i det sommarheta, skugglösa Preussen tycktes således vara försvunnen.

Intet annat återstod väl då än att så godt först som sist stanna i Dresden.

— En droska således . . . skaffa en droska, som kör till »Kronprins» — ett i vår Bædeker utprickadt och med stjärna försedt hotell i »Neustadt».

— *Unmöglich* . . . alla hotell i Neustadt stå under vatten, och »Augustus Brücke» öfver Elben

dit är spärrad, också alla hotell i flodens närhet i Altstadt äro öfversvämmade . . . mer än halfva Dresden står under vatten!

Samma utsikt således, hvart man än vände sig. Hellre då på vinst och förlust gifva sig af upp åt dalen och med egna ögon förvissa sig om, huruvida det Sachsiska Schweiz verkligen vore ett spärradt paradis.

Vi köpte sålunda biljetter till Schandau, hvars stora, höga järnbro dock möjligen ännu icke vore ofarbar.

Och åstad bar det åter, genom den öfversvämmade staden, där pontonier slogo broar öfver gatorna, förbi de sköna stränderna på andra Elbesidan, med Waldschlösschen, Lochwitz och Pillnitz, där konung Alberts vackra slott nu stod midt ute i vattnet, förbi Pirna och Wehlen.

Elbedalen är ganska bred, en af de stora världsstråkvägarna, sammanbindande tvenne kejsardömen; sålunda äfven forna tiders stora krigsväg, hvarom de många fästena, Königstein, Lilienstein m. fl., också erinra.

På båda sidor om den breda älfven äro stora, fruktbara landsträckor, hvilka skötas, som vore hela dalbotten en enda blomstrande yppig trädgård. På sluttningarna växer vin, och högre upp är tät skog eller ock branta fantastiska klippväggar, öfverraskande genom en oändlig mångfald i formerna; däremellan äro väldiga sandstensbrott, där stenen brytes och forslas direkt ned till älfven för att på stora, tunga lastpråmar föras vidare.

Så åter byar med röda tak och smala, uppförbranten slingrande gator, med höga trädgårdsmurar af sten, öfver hvilka kaprifolium och rosor hänga ned. Hvarje hus är inbäddadt i hela lundar af persiko- och andra fruktträd; vinrankor betäcka väg-garna, och de stora, gulgröna klasarna voro nu i höstens tid alldeles klara och genomskinliga.

Så åter omväxling i landskapet! Elbe gör en krök och på den af floden omflutna udden ligger en liten stad. Hela dalen är så att säga beströdd med små städer, hvilkas midtelparti ligger på den flata dalbotten, men som breda ut sig baklänges, tilldess de nå sluttningen af den branta åsen, uppför hvilken de klänga och klättra, ständigt omgifna af den yppigaste växtprakt, ständigt lika betagande täcka och ingifvande den resande främlingen en känsla af stilla, lycksalig ro, som om köld och nöd och vinterstorm aldrig skulle nå dit upp, nå in i den leende, varma dalen.

En hastigt öfvergående känsla, ty stillheten störes af bullret från Österrikes och Preussens stora farväg; på älfven glider ångare efter ångare, än med rask fart förd af älfvens kraftiga ström, än mödosamt arbetande sig fram mot denna och med tillhjälp af den väldiga järnkedja, hvilken, följande hela floden, är för farkosternas fortkomst med sin hjulapparat nedsänkt i dess midt.

På västra sidan går järnvägen; tåg efter tåg — oerhördt långa, utgörande ibland 60—100 vagnar — föra hvarje dag öl från Pilsen, drufvor från Böhmens och Ungarns vinberg, brunkol m. m.

upp till de magra landsdelarna i Nordtyskland. Och idyllens lugn störes af flodkettingens rassel, af det bullrande tåget, men framför allt af floden själf, hvilken eljest i allmänhet vänlig och stilla, blank och glimmande, ej låter ana, hvilken kraft bor i dess vatten och huru förödande denna kraft kan blifva, då böljorna, såsom nu, välla öfver sina bräddar.

Den väldiga vattenmassan, som utbredd sig öfver slätterna vid Dresden, var här inklämd mellan de branta stränderna i Sachsiska Schweiz; af städer och byar sågs ej stort mer än taken; allt å ömse sidor om banan var betäckt af vatten; det var, som fore man midt ute i floden.

Äntligen voro vi framme i Schandau, ungefär midt i Sachsiska Schweiz, där den lilla floden Kirnitzsch faller ut i Elbe och bildar den leende Kirnitzschdalen.

Stationen Schandau ligger på Elbes västra strand, medan själfva staden är belägen på den östra. Den präktiga järnbron — den enda mellan Dresden och Bodenbach, enär förbindelsen mellan stränderna eljest sker medelst färjor — stod ännu ofvan vattnet, men spillror, bräder, bjälkar samt flere krossade båtar och hustak hade strandat framför brohvalfven och bildade midt i floden en väldig fördämning, mot hvilken vattnet häftigt skummade och hvirflade.

Vid stationen var allt liksom utdödt; den annars så lifliga platsen var folktom och öde; endast några sysslösa bärare stodo och stirrade i den gula älven, där platsen för ångbåtsbryggan — denna senare nu krossad och bortförd — eljest brukade vara.

W

Vi fingo af dem höra, hvad vi äfven själfva sågo, att staden stod i vatten upp till husens andra och tredje våningar samt att det äfven trängt långt upp i den stadsdel, som låg i Kirnitzschthal; till något hotell kunde man således icke komma; men ville vi taga en omväg på en half mil eller litet till uppför den 600 fot höga, mycket branta åsen, så kunde vi *kanske* komma lyckligt förbi till »das Schützenhaus», ett litet värdshus med skjutbana, ett godt stycke inne i den lilla sidodalen.

Det var midt på dagen, brännande varmt i solskenet, och tanken på en mils vandring, hungriga och törstiga som vi voro, var allt en smula vemo-dig. Men ingen annan utväg fanns. Och vi kommo också i sista minuten — Elbe steg alltjämt med stor hast, och en stund efter det vi passerat Schandau-bryggan, blef denna spärrad för all trafik, samtidigt med att telegram anlände om den minnesrika och dyrbara Carlsbryggans instörtande i Prag, hvilken underrättelse åstadkom nästan full panik i elbedalen.

Således voro vi afskurna från hvarje möjlighet att på hela sträckan mellan Dresden och Bodenbach komma öfver från den ena stranden af Elben till den andra.

Från bryggan förde en mycket brant, många hundra trappsteg hög, i bergväggen inhuggen trappväg upp för sluttningen.

Där uppe utbredde sig en af de högslätter, på hvilka Sachsiska Schweiz är så rikt: frodiga åkrar och ängar, hägnade med fruktträd, och byar, till hvilka alléer af äppelträd ledde. Från branten, där

vi satte oss att hvila, sågo vi ned i den öfversväm-
made staden; ett par andra resande, synbarligen
hemmahörande i trakten, kommo upp från slutt-
ningen till Kirnitzschdalen; de satte sig bredvid i
gräset och betraktade liksom vi skådespelet därnere.

Den ena af stadens båda kyrkor stod redan i
vatten upp till de spetsbågiga fönstren — det var,
hörde vi, det »gamla» templet, numera användt till
ölbryggeri! Nå, vi voro ju visserligen i ölets rätta
hemland, men ändå så . . .

Jo, det fanns naturligtvis ett annat och nytt
guds hus; för tillfället kunde man också bekvämt
ro in i detta med båt.

Genom de öppna fönstren till husens öfre vånin-
gar spejade de instängda och nödställda människorna
ängsligt ut öfver de till floder förvandlade gatorna,
där alla slags möbler, bord, stolar, sängar och sof-
for samt hvarjehanda husgerådseffekter lågo och
flöto och där vattnet alltjämt steg; här och där
rodde båtar omkring, från hvilka matvaror i kor-
gar hissades upp till de olyckliga; här såg man
exempelvis i en liten eka den väldiga gestalten af
en mer än vanligt trind bagare i hvitt förkläde och
hvit mössa samt omgifven af korgar med bröd; där
var en båt, full med kaggar och krukor med dricks-
vatten. Under den tid öfversvämningen och afspärr-
ningen sedan räckte var bristen på detta senare
det svåraste lidandet för de stackars människor,
som sutto i öfre våningarna eller i vindsrummen
till sina hus och voro i ständig ångest, att de af
vattnet mycket skadade väggarna skulle instörta.

Längre bort i stadens utkant, närmare själfva

strömdraget, var stor förvirring; en båt hade nämligen omedelbart före vår ankomst hvirflats in i strömmen och kantrat, hvarvid en hel familj, som räddats från ett hotadt hus, försvunnit i det gula elbevattnet, drunknat på gatan i sin egen stad, utanför sin egen boning.

I det hela omkommo aderton personer under det dygn öfversvämningen rasade som vildast; liken fördes i svindlande fart utför floden, i hvilken hustak, dörrar, fönsterbågar i hundratal, spillror af byggnader, båtar och stängsel, möbler och mycket annat hvirflade förbi.

Bland föremål, som sedan strandade och upp-togs vid Augustusbryggan i Dresden, var t. ex. ett hölass med tvenne döda hästar, ett pianino m. m.; men att söka uppfånga de förolyckade kropparna skulle hafva varit omöjligt; hvarje båt, som vågat sig ut, skulle ovillkorligen hafva blifvit neddragen i floden, liken drefvo därför vidare fram med denna. Från Dresdens bryggor såg man de flesta af dem föras bort för att troligen, när vattnet åter sjönk, oigenkännliga och krossade blifva liggande någonstädes på norra Tysklands sandiga mark.

Olyckan hade kommit plötsligt, oväntadt. De genom sommarens ständiga regn vattenrika småfloderna svälldes efter häftiga skyfall plötsligt upp; detta var i synnerhet förhållandet med Isar och Eger, men ännu mera med Moldau, vid hvars utlopp i Elben vid Melnik i Böhmen förödelsen också var störst.

— Dagen förut, fredags kväll kl. 7, hade vattnet börjat stiga, men elbedalens invånare i städer och

byar hade sorglöst begifvit sig till ro för att dock inom kort väckas af floden, som inträngde i deras hus, i deras bäddar, steg allt högre och högre och tvang dem att på stegar och med rep rädda sig ned i båtar eller upp i husens öfversta del. Före morgonen stod floden flere meter öfver den vanliga vattenhöjden, och nu, lördags middag, hade den vuxit fem meter, och alltjämt steg och steg den, till dess den nådde sex meters höjd, och sedan åter långsamt, mycket långsamt började sjunka.

Nästan intet af möbler, matvaror och andra förråd hade blifvit räddadt; människorna hade i största hast fört sina kreatur upp i bergen; derifrån hördes korna råma och hästarna gnägga efter foder, men intet sådant fanns att gifva dem; allt var bortfördt af Elbe.

Ej utan beklämning aflägsnade vi oss från förödelsen och styrde vår kosa uppför den vänliga underbart sköna Kirnitzschdalen. Den klara lilla floden, hvare foreller lekte, slingrade sig mellan friska ängar. Man hade svårt att tänka sig, att dess snabbt ilande vackra vatten i hvarje minut ökade eländet och fasan nere i elbedalen.

I »das Schützenhaus» fingo vi snart middag, som nedsköljdes med en flaska »Majtrank», ett slags landtvin med egendomlig smak, beredt ej af drufva, utan af en vårväxt, hvilken gifvit det namnet, som också är vida mera lockande än själfva drycken. Alla fönster stodo öppna, solen lyste på den friska grönskan utanför; det låg ett varmt lugn öfver hela stället, men den vänliga, täcka flickan, som serverat

oss, stod i dörren, blickade med ångest på den vackra bäcken, vred sina händer och sade i förtrivlad ton: »Det stiger, det stiger . . . sedan i morgense har det stigit en aln . . . ack, de arma, arma människorna!»

Men vi måste vidare; vi hade utstakat vår färd för dagen och skulle om natten ligga på »Grosse Winterberg» med dess turisthotell högt uppe på den högsta toppen i Sachsiska Schweiz, och vi hade dit åtskilliga timmars väg.

För trötta att gå, togo vi därför en droska och foro vidare genom dalen till Lichtenhainer Wasserfall, ett af resande allmänt besökt ställe med många värdshus.

Hvarje bondgård är, i förbigående sagdt, här ett värdshus. Sachsiska Schweiz är ej för intet ansettdt att vara en af Europas mest berömda, mest besökta trakter. Tusentals resande strömma årligen dit, och af den förtjänst, detta bringar befolkningen, lefver den sedan öfver vintern. Bönderna hafva därför godt om hästar och vagnar, hvilka till högt pris tillhandahållas de resande, och fattigt folk komma långt uppe från bergen, männen för att under sommaren tjänstgöra som förare, renselbärare och vägvisare, kvinnorna för att sälja sitt vinterarbete, sachsiska spetsar, och sålunda förtjäna de sig en samlad styfver för vinterns behof.

Plötsligt stannade kusken vår vagn vid den murgrönsklädda gafveln till ett invid klippväggen liggande hvitt tvåvåningshus, genom hvars öppna fönster en bred tysk med pipa i munnen stack ut hufvudet.

— Vill ni se vattenfallet? — frågade kusken.

Ja, det ville vi visst; vi gjorde oss redan beredda att stiga ur vagnen för att promenera dit. Mannen i fönstret log belåtet, sträckte ut handen och drog i ett vid fönsterposten fäst snöre — —

Ett knarrande ljud hördes, en damlucka af trä drogs upp högt på branten invid huset. Plask — en liten smal vattenrännil störtade ned i en enkom därför murad bassin vid klippans fot, och innan vi hunnit hämta oss från vår öfverraskning öfver detta egendomliga och geschäftsmässiga sätt att tillverka naturunder, var skådespelet slut, luckan släpptes ned för att »spara på vattnet», tills nästa turistflock kom; klippan blef åter rätt och slätt nakna klippan. Nöjet kostade 35 pfennig, och droskan rullade vidare, sedan en gemytlig nick af samförstånd växlats mellan mannen på bocken och mannen i fönstret.

En liten stund därefter stannade åter vagnen vid en liknande gafvel med en liknande apparat; det var »der grosse Wasserfall», där vi skulle lämna vagnen för att till häst fortsätta vägen.

— Vill ni se vattenfallet? — frågade mig åter en man, i det han redan grep efter trollstafven eller rättare snöret, hvarmed han skulle framlocka vatten ur klippväggen.

— Nej tack — svarade jag skrattande — i mitt hemland hafva vi naturliga vattenfall — hvilket svar så upprörde tyskens patriotiska sinnelag, att jag fann mig befogad hastigt begifva mig utom hörhåll.

Hästarna leddes fram, och ett ögonblick där-
efter voro vi i sadeln och på väg inåt Sachsiska
Schweiz' härliga, svala skogar, uppför branta vä-
gar, banade för hästen genom trappsteg af trä;
men hästarna äro säkra och vana; hvarje häst
följdes dessutom af en förare, hvilken är pliktig
att gå vid dess sida och aktgifva på hvarje dess
steg. Och förarna äro ytterst påpassliga. En enda
olyckshändelse skulle bringa detta sätt att färdas i
misskredit, och befolkningen skulle göra oerhörda
förluster. Man kan sitta helt lugnt med händerna
i knäet och slappa tyglar, se sig om och inandas
hälsa af det ljufligt doftande täta löfverket, af
den friska, rena, lätta luften.

Efter en timmes ridt i jämn stigning voro vi
framme vid »Kuhstall», en märkvärdig, öfver 6
meter hög och bred klipp-port eller klipp-sal tätt
invid en lodrät afgrund; denna »sal» lär i forna
krigiska tider — i trettioåriga krigets dagar —
hafva tjänat befolkningen såsom en tillflyktsort,
dit den dref sin boskap; däraf ock dess namn.

Väldiga sandstensblock lågo hopade öfver hvar-
andra; mellan dessa sipprade vattnet ned, mossan
var mjuk och frisk, och gröna, frodiga ormbunkar
växte djupt nere i de mörka skrefvorna.

Vägvisaren hade mycket att berätta om »*die
schrecklichen Schweden*» i forna tider, som härjat
och plundrat landet så svårt. Då vi nämde, att
också vi voro svenskar — egendomligt nog jäm-
förelsevis sällsynta gäster i Sachsiska Schweiz —
fann han sig och sade hastigt: »*Ja wohl . . . schön,
schön, aber . . . die alten Zeiten sind jetzt vorbei!*»

Vid det lilla värdshuset var bland annat äfven försäljning af brefkort med en liten afbildning af »Kuhstall», hvilka man mit »Gruss aus der Sächsischen Schweiz» kunde sända sina vänner och anförvandter.

Efter att i hast hafva skrivit några sådana och nedlagt dem i ställets breffåda, klättrade vi mödosamt, en och en i sänder, ned genom en djup, fuktig och slipprig klyfta, brant, trång, mörk och trots sommarvärmens källarkall. Då vi utkommit ur denna, öppnade sig för oss en sådan där riktigt tysk urskog, som man ständigt ser på taflor från detta land — sval, tät och lugn, men dock vid och rymlig, ty de väldiga trädens stammar bära sitt löfhvalf högt, högt ofvan människornas hufvuden.

Här väntade oss förarna med våra hästar, och åstad bar det åter genom »Habichtsgrund», till dess vi kommo till foten af »Kleine Winterberg», en tvärbrent bergskägla, uppför hvilken vi skulle rida. Hästvägen var här utstakad och skyddad af ett lågt stängsel samt gick i sicksack fram och åter på bergssidan; det tog en rundlig tid — väl en timme — att komma upp.

Från bergsplatån, där en kunglig jaktpaviljong var uppförd, hade vi en storartad utsikt öfver de sachsiska och böhmiska bergen. Klippväggen, som man på sina ställen helst krypande bör nalkas, stupar lodrät ned i »Härigschlucht», en vid, pittoresk klyfta, där tyska »rofriddare» fordom hållit hus.

Längs en basaltbergsrygg redo vi sedan vidare

fram på en oerhördt smal stig vid kanten af klippväggen, med en kanske tusen fots afgrund så nära vid sidan, att man kunde från hästryggen titta dit ned. Uppåt bar det alltjämt, ehuru i sakta stigning. Så åter in i en tät skog; det led ut på kvällen, och mörkret föll på; luften blef kall och blåsten började hvina in mellan grenarna. Tysta och frusna fortsatte vi vägen, endast lyssnande till hästarnas tramp i den uppblötta eller ock djupt sandiga, lösa vägen och utan att till slut kunna urskilja något omkring oss.

Då vi nådde toppen af »Stora Winterberg» och sågo värdshusets ljus glimma mellan trädens grenar, piskade bladen oss i ansiktet, och vi huttade af köld.

Men så voro vi också på den högsta punkten af detta sköna land, uppe på den 600 meter höga, för alla vindar utsatta bergstoppen, där öfverst uppe ett turisthotell i flera våningar är uppfördt.

Uppför den utanför huset löpande höga trappan, öfver svalen och genom åtskilliga tyskt trefliga gångar och kringelkrokar fördes vi till vårt rum, ofvan både träd och dalens dimmor; blåsten skakade de små fönsterrutorna, och vi skyndade ned i matsalen.

Där sutto redan en hel del andra turister och åto kvällsvard. Brasa flammade i kaminen, lamporna voro tända, stämningen blef gemytlig och samspråket allmänt. Alla talade naturligtvis om högvattnet — om det alltjämt stigande vattnet, om den oerhörda olycka, som drabbat den rika elbedalen, en olycka, hvars följder icke kunde beräknas

eller öfverskådas, förrän vattnet åter sjunkit, och som ej haft sitt motstykke sedan den väldiga och förödande vårfloden i mars 1845, då vattnet steg 644 centimeter,

Min bordsgranne, en nyss anländ österrikisk turist, hade en längre stund hållit en liten privatmonolog om de skandinaviska damernas mod och fördomsfrihet i fråga om turistresor gent emot nordtyskornas strama »Anstand und Würde» och varmt rekommenderat den böhmiska nationalrätten »Bachhuhn», ett slags hönspastej, till alla turister i allmänhet och skandinaviska damer i synnerhet; han blandade sig nu också in i det allmänna samtalet genom att berätta, att alla dalar i Böhmen, hvarifrån han kom, stodo fullständigt under vatten.

Så väl Edmundsgrund som Herrnskretschén — båda ställen, dem vi upptagit i vår lilla resplan — voro otillgängliga; man kunde öfver hufvud taget ej komma öfver gränsen. Och uppässaren tillade på tyskt, geschäftsmässigt sätt, att banvallen till Dresden på eftermiddagen blifvit ofarbar, hvarför utsikterna för den närmaste framtiden voro att i ro kvarstanna i Sachsiska Schweiz och då — naturligtvis — helst här uppe på »Gross' Winterberg» för att njuta af luft och underbara soluppgångar.

Efter att äfven här hafva sändt »Gruss aus der Sächsischen Schweiz» till aflägsna fränder, gick en hvar till sitt rum för att väckas nästa morgon kl. 5, ty då skulle solen gå upp.

Men natten kom med storm och tunga ovädersskyar, och i stället för solen sågo vi på mor-

gonen dessa hvila som ett tungt blytäckte öfver skogarna, öfver dalar och fjällskrefvor. Men så småningom sletos de skymmande molnen i sär, började röra på sig och seglade långsamt undan.

På hotellet var ett högt öppet utsiktstorn byggdt. Oaktadt den kalla blåsten, som kom hela huset att knaka och tornet att rista, var det svårt att åter slita sig därifrån, ty här om någonsin syntes världen — ah — så »skön och vid och rik!»

Väl har jag sett mången stolt utsikt från norska högfjäll och äfven från svenska, utsikt öfver dalar och mörka åsar, öfver bergsryggar och bort till glimmande snötappar, öfver landskap, hvilkas vilda, öfvergifna ödslighet kommit hvarje leende att försvinna, hvarje gladt ord att förstummas och som genomisat mig med en kyla, hvilken förnummits långt in i själen.

Men aldrig har jag skådat en taffa, så schön som denna — väldig, utan att vara ödlig, storlagen, frigörande, icke beklämmande. Öfver Erzgebirge ser man långt in i Böhmen; man ser Sudeterna, hemvist för den tyska folksagans älskling, den nyckfulle, häftige, stolte och vankelmådige, den sköna kvinnor älskande och öfver sköna nejder härskande gnomen, min egen barndoms främste sagoande, kraftgeniet Rübezahl. Man ser äfven de schlesiska bergen och en stor del af Sachsen — man ser ett skiftande landskap af idel underbara bergskäglor och toppar, som här och där på bördiga gröna högslätter skjuta upp sina fantastiska väggar och spetsar, hvilka gifva dem lik-

het med väldiga, otillgängliga borgar med tinnar, torn och försvarsverk.

Man märker väl, fast blåsten hviner kall, att man ej befinner sig i Sveriges kärftva klimat och att man ej vandrar på svensk, hård, ofruktbar gråsten, utan på sandstensberg, hvilka lämna bättre material för kulturväxter, ty, som sagdt, hvarhelst bergen bilda höglandsslätter, om också 1,500 fot öfver hafvet, ser man rik odling, visserligen icke vin och hvete, men dock fruktbara fält, välbyggda gårdar och byar, hvilkas röda hustak, hvita väggar och glimmande fönsterrutor träda fram mellan grönskan långt i fjärran och gifva landskapet lif och färgrikedom, en viss vänlig, varm prägel af trefnad midt i den storslagna naturen.

Befolkningen är sålunda icke endast hänvisad till lågslätten, utan söker sin bärgning äfven i höglandet, hvilket tillsammans med den högt uppdrifna industrien gör, att det lilla Sachsen kan föda en tät befolkning.

Långt nere och — som det såg ut — alldeles under det stora »Winterberget» forsade Elben, grågul och bred; man kunde med blicken följa dess lopp en och annan mil, och de öfversvämmade städerna togo sig så här i fogelperspektiv synnerligt bedröfliga ut, som idel hustak, hvilka tycktes ligga och flyta i lermörjan; men floden måste dock ej hafva stigit synnerligen mycket under natten, ty där förde lokomotivet en lång vagnrad fram, ringlande och snabbt — för mina ögon liknade tåget där nere de små järnvägståg af bleck, man brukar gifva barn att leka med.

I min barndom var det en af mina stora fröjder att för min käre far läsa tyska sagor — sagor om »Rübezahl» och »Schatzhauser im grünen Tannenwald», om »Rolands Knappen» och om böhmarnes drottning, den sköna och visa »Libussa»; den fantasirikedom och fyllighet, som finnas i den tyska folklitteraturen, gjorde då för mig lektionerna till högtidsstunder, under hvilka sinnet mättades af glädtiga bilder från en rik natur.

En af dessa sagor var också den om »jättefröken», jätteriddarens dotter i jätteborgen högt uppe i de böhmiska bergen.

Då hon en dag vandrat ut längre än vanligt, kom hon till en dal, vid hvilken hon häpen stannade, ty i dalen såg hon människor köra, plöja och så; hon såg vagn och hästar, idel nytt för henne. Förtjust lade hon sig ned på knä, bredde ut sin kjol, plockade upp alltsammans, plog, hästar och män, i denna och skyndade hem till sin fader i borgen, i det hon tog steg från bergstopp till bergstopp.

Hemkommen, uppställde hon sina funna skatter på bordet, slog ihop händerna, dansade rundt omkring och ropade: »Se, så söta leksaker!»

Här uppe blef sagan mig klar — i denna natur blifver människan som en liten leksak, ofta tillspillogifven åt naturelementens nyck — det må vara, för att tala i sagans stil, »bergjättar», som kasta klippblock ned i dalarne och krossa människornas boningar, eller »skogsjättar», som välta skogar öfver ända, eller vattentroll, som vräka gula böljor öfver flodens stränder. Men jätteriddaren fick dock rätt: det var dessa småkryp, människorna, som skulle

komma att uttränga gnomers och jättars mäktiga släkte. Nu brusar taget fram där nere; kultur och odling och framför allt turister hafva trängt upp i höglandet, och sagor och sägner hafva makat sig undan; de trifvas endast undantagsvis, såsom här uppe i stora »Winterbergs» höga utsiktstorn.

Jätteriddarens slutord till sin fröken dotter, då han, oaktadt sin dystra profetia, befaller henne att gå och sätta de röfvade människobarnen och deras tillhörigheter tillbaka, där hon tagit dem, rann mig ock i hågen: »Om bonden icke plöjer sin åker, så få vi jättar uppe i vårt klippnäste ingenting att äta».

En ganska naturlig tankeförbindelse, åtföljd af en viss sugande förnimmelse, förmådde mig efter ännu en lång afskedsblick på det sköna landet, åt hvilket de ilande molnens skuggor gåfvo ett sällsamt lif, att klättra ned för den branta trätrappan och begifva mig till matsalen.

Vid mitt inträde var rummet redan upptaget af nyss ankomna resande, hvilka ropade om hvarandra: »Det faller, det faller . . . vattnet har fallit ett kvarter», och i glädjen tömde de sina mycket bruna och ångande morgontoddar friskt i botten.

Sedan vi ätit frukost, begåfvo vi oss med en ny förare till fots nedför berget för att återvända till »der grosse Wasserfall».

Föraren, »der alte Zeller», en 70-årig, brunögd, svarthårig, liflig och kortväxt sachsare, bar hela vår packning och gick så lätt och spänstigt, att våra unga ben knappast orkade följa honom; fryntlig och språksam berättade han om sitt sträfsamma lif under långa vintrar, då landet ligger öde

och dödt och ingen resandes fot beträder detsamma och då det är så svårt att få arbete och någon ringa förtjänst; då männen hugga ved och kvinnorna knyppla spetsar, som de sedan på sommaren sälja åt resande. Med en viss stolthet förde han oss till hvarje märklig klippformation, som fanns i vår väg, synbart belåten öfver vår beundran för hans vackra hembygd. Vid en grön sluttning, där skogen var uthuggen och solen sken på högt blåbärsris, stannade han: »Se där, det är den bästa blåbärsbacken på hela vägen, där skola alla misser stanna, och där ligga de på knä och plocka och äta, och då de sedan resa sig upp, äro de fulla af blåa fläckar på de fina kläderna», och gamle Zeller skrattade godt.

Men nu fanns endast det gröna riset kvar, de engelska misserna hade ej lämnat ett enda blåbär åt oss!

Då vi ville hinna Dresden före nattens inbrott, gingo vi emellertid raskt på, mötte unga, söndagsklädda bondflickor, som skulle till »Kirchweihfest» i Böhmiska Schweiz, mötte gamla gummor med stora videkorgar på ryggen och som på tallrikar sålde »Brombeeren» med socker på.

Allt var vänligt, luften var åter sommarvarm, endast högre upp i trädtopparne märktes ett stilla sus af den blåst, som så bitande hven uppe kring den bergstopp, vi lämnat. Skogen var doftfylld, frisk och söndagsstill.

Vid »der grosse Wasserfall», liksom snart sagdt vid hvarje hållplats i Sachsiska Schweiz, voro ständ

och butiker med fotografier, böhmiska glas, sachsiska spetsar m. m.

En gång, det är nu många år sedan, hade min far medfört några sådana röda slipade glas från en liknande resa till Prag och Sachsen. I min barnfantasi kommo då dessa vackra glas med bilder af skogar och stora städer att stå i ett visst samband med sagorna från underlandet omkring Erzgebirge. Nu vaknade för längesedan glömda känslor och minnen till lif: jag hade nyss gjort ett besök i jättefrökens borg, nu måste jag äfven bli ägarinna till några af stället röda glas, och belastad med så många däraf jag trodde mig om att kunna bära de två mil, vi ännu hade kvar att vandra, fortsatte jag belåten jämte mitt sällskap vägen fram för att öfver Schandau och Pfaffenstein före skymningen nå Königstein.

Då vi där äntligen åter, trötta efter flera timmars marsch, satt oss in i järnvägskupén för att fara till Dresden, räckte oss den gamle Zeller än en gång trohjärtadt sin hand: »Gud förläne eder en lycklig hemkomst; tänk ibland *auf den alten Zeller!*»

* * *

Ännu en gång styrde jag kosan till de sachsiska bergen, men ett par veckor senare, då floden åter gått tillbaka till sin normala bredd, då ångare och båtar muntert gledo upp och ned för densamma, då elbedalens invånare med all flit sträfvade att utplåna de värsta spåren af förödelsen, då Dresdens gator voro kvafva och heta och min längtan

blef mig öfvermäktig att än en gång återse dessa sköna trakter, än en gång andas denna rena luft.

Tillsammans med några goda vänner i Dresden foro vi nu till Wehlen, denna egendomliga lilla bergsstad med ett par alnar breda gator upp för berget; förödelsen var stor, men de högst upp belägna husen, dem floden ej nått, voro ända upp till vattenrännan klädda med vinrankor; klasarna hängde stora och mogna omkring fönstren, och unga flickor stodo utanför dörrarna och bjödo ut persikor och drufvor på fat.

Genom Zscherregrund och Ottogrund vandrade vi upp till Bastei, denna europeiskt ryktbara klipp-häll, af naturen formad som ett oerhördt försvarsverk, hvarifrån man blickar ut öfver Sachsens bergland med Lilienstein och Königsteins fäste närmast invid och å andra sidan det stora Dresden, den leende elbestaden. Alla stånd längs vägen, där eljest så många småsaker, både röda glas, knypplade spetsar och andra härligheter fresta den resande, voro nu tillspikade, ett tecken att turisttiden var afslutad. Uppe på Bastei var också ensligt och stilla; endast ett par små stånd funnos nedåt den lilla väg, som leder till den egentliga utsiktsplatån. Jag stannade en stund vid det ena, medan mina vänner återvände till hotellet, där förfriskningar skulle serveras oss i den stora öppna matsalen, hvarest man i högsommaren knuffas om platsen, men hvilken nu stod öde och tom.

Gumman i ståndet, gammal och ful, visade fram sina skatter, vackra, crèmefärgade silkesspetsar, hela garnityr till 3 mk — 2 mk — 1 mk, hon

nästan ville truga sin vara på mig med lock och pock. Jag stod just också i begrepp att afsluta handeln, då en af sällskapet otåligt ropade mig: vi skulle ned i »Amselgrund», och det var redan långt lidet på eftermiddagen. Jag måste gå med en skyndsam nick, men efter mig hörde jag gumman klaga högt, ett rop nästan af trött för-tviflan, som gick rakt igenom mitt hjärta. Under mina vänners glam, där jag satt i den glada kretsen, hörde jag endast detta; jag tyckte det ljuda efter mig genom skogen. Till slut blef det mig omöjligt att uthärda; de mark, jag skulle gifvit för spetsarna, rent af tyngde i min ficka; jag steg upp och gick tillbaka för att uppsöka gumman och ståndet. Det senare fanns där väl, men tillbommadt, öfvergifvet; och när jag frågade efter den gamla kvinnan, fick jag till svar: sommaren är slut, och den har varit dålig, ty regn och öfversvämning hafva skrämt bort de resande — och nu uppgaf hon alltsammans; hon har gått till sitt hem uppe i bergen; hon är redan långt borta och kommer ej åter förrän nästa vår.

Först nu förstod jag det rop, jag hört, den ifver, jag tagit för vanligt tyskt försök att göra geschäft; jag förstod hennes tanke: hemkomsten till det ringa hemmet med svikna förhoppningar, den långa vintern, för hvilken sommarens kläna inkomst varit otillräcklig. Hade jag vetat detta förut, skulle min oafsiktliga likgiltighet för den gamla kvinnans saluvara blifvit förbytt i önskan att i någon ringa mån bidra till att komma hennes missmod att ljusna.

Min beundran för den storartade naturen hade blifvit en smula om icke minskad, så åtminstone tillbakaträngd vid denna lilla inblick i det lif, som i verkligheten lefves mellan dessa berg. Och under det vi fortsatte vår promenad, följde mina tankar den fattiga sachsiska bondkvinnan på hennes vandring i skymningen, där hon ensam och trött styrde sin kosa allt djupare och djupare inåt bergsbygden.

Det var nästan mörkt under löfhvalfvet i skogen, då vi klättrade ned i »Freischützkluft», från hvilken Weber, då han bodde i Dresden, fått motivet till sin opera och hvilken återgifves i scenen vid »Vargklyftan». Genom Amselgrund vandrade vi sedan längs en klar forellbäck i månsken, hvilket i långa strimmor lyste in mellan träden, ned till den lilla pittoreska bergsbyn Rathen; genom krokiga bygator med underliga byggnader, halft dolda af humle och vin, förde vägen ned till Elben; ljus lyste från alla fönster; vi blickade in i hus och stugor, där barn, hundar och ölsejdlar gåntryck af tysk bytrefnad. Och Elben därnere var så fredlig och stilla, som om den aldrig brusat öfver sina bräddar, borttryckande hus och människor.

Lugn och ro tycktes — åtminstone skenbart — åter råda på dess stränder, öfver hvilka kvällens mörker bredt sig.

Långt uppåt floden lyste månstrimman, och ljus glinmade rundt omkring, högt från Liliensteins forna fäste, från byar och villor på bergsslutningarna, från båtar och färjor på Elbe.

Och under hemfärden till Dresden längs den

mörka floden, med alla byars och småstäders ljus vid stränderna, dröjde mina tankar kvar vid den bergsbygd, jag lämnat bakom mig. Den gamle Zellers ord ljödo då, som de ofta gjort det sedan, för mina öron: »Gud gifve eder en lycklig hemkomst — tänk ibland på den gamle Zeller», en vänlig hälsning, i hvilken dock gummans, spetsknypperskans, tunga suck inmängde sig. Detta mitt sista minne af det sachsiska alplandets människor gaf mig en lefvande förnimmelse af, att människolifvet är sig likt öfver allt, genomklingadt, som det är, än af käck tillförsikt och än af tung misströstan: lifvets båda egentliga grundtoner.

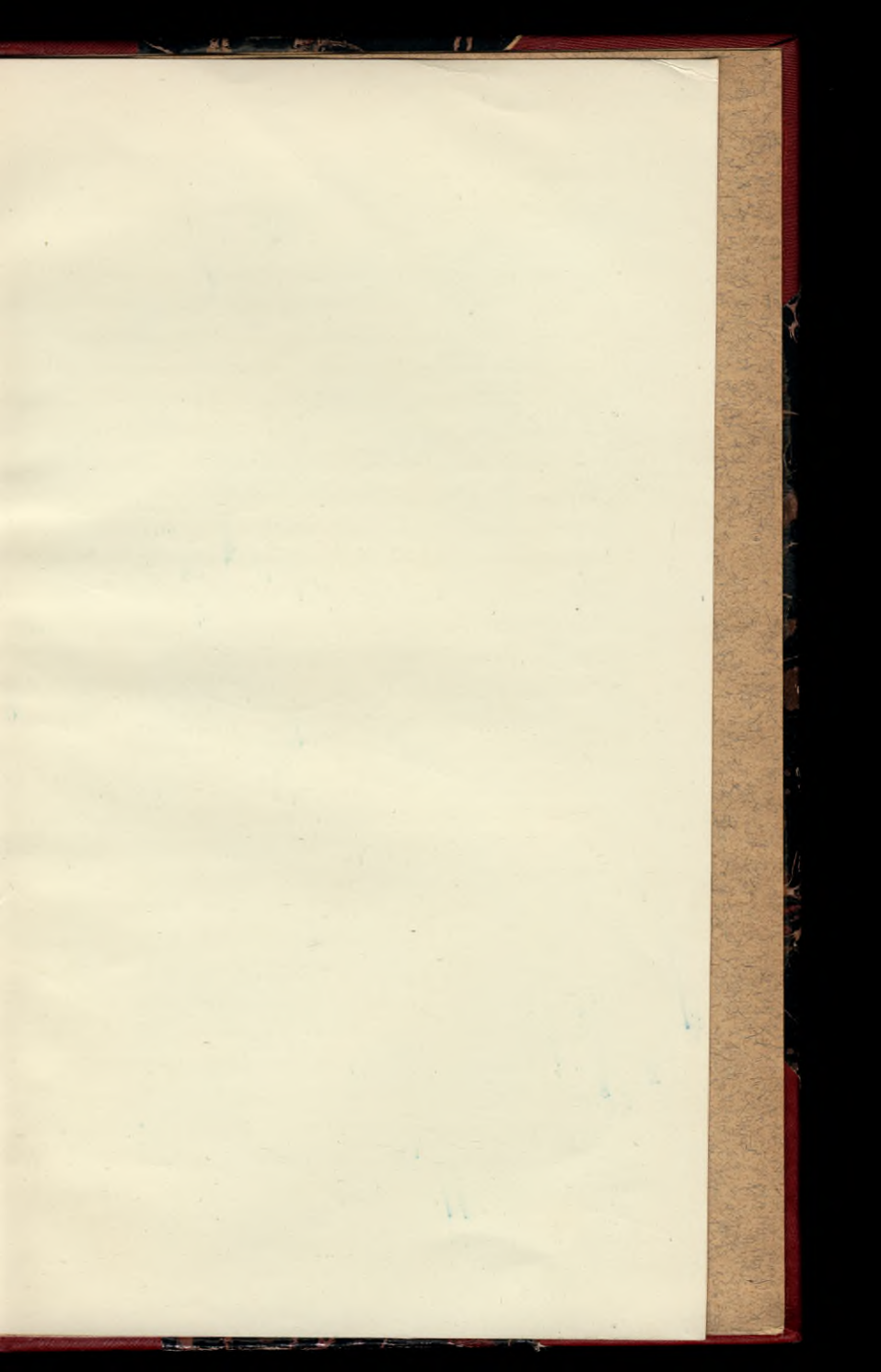

I N N E H Å L L.

	Sid.
Spillror	1
Passopp	62
Smedjan i skogen	72
En bröllopsresa	84
Efter femton år.....	92
En frihetsman	103
Tok-Kristian	125
Ett möte	133
Minnesgod	153
Själhög	168
Norr om Limfjorden.....	187
Från ett skånskt fiskläge	223
Från det Sachsiska Schweiz	251

— —

43.10

Pris 2: 75.

6000214004

Göteborgs universitetsbibliotek

